

ΠΟΔΕΜΟΣ & ΙΣΤΟΡΙΑ

μηνιαίο περιοδικό
πολεμικής ιστορίας
Απρίλιος 2002
τεύχος 51
€ 3,52

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

Η ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΟΧΥΡΩΝ

Η ΔΙΑΣΠΑΣΗ
ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΗΣ ΜΕΤΑΞΑ
ΑΠΟ ΤΗΝ 5η ΟΡΕΙΝΗ ΜΕΡΑΡΧΙΑ

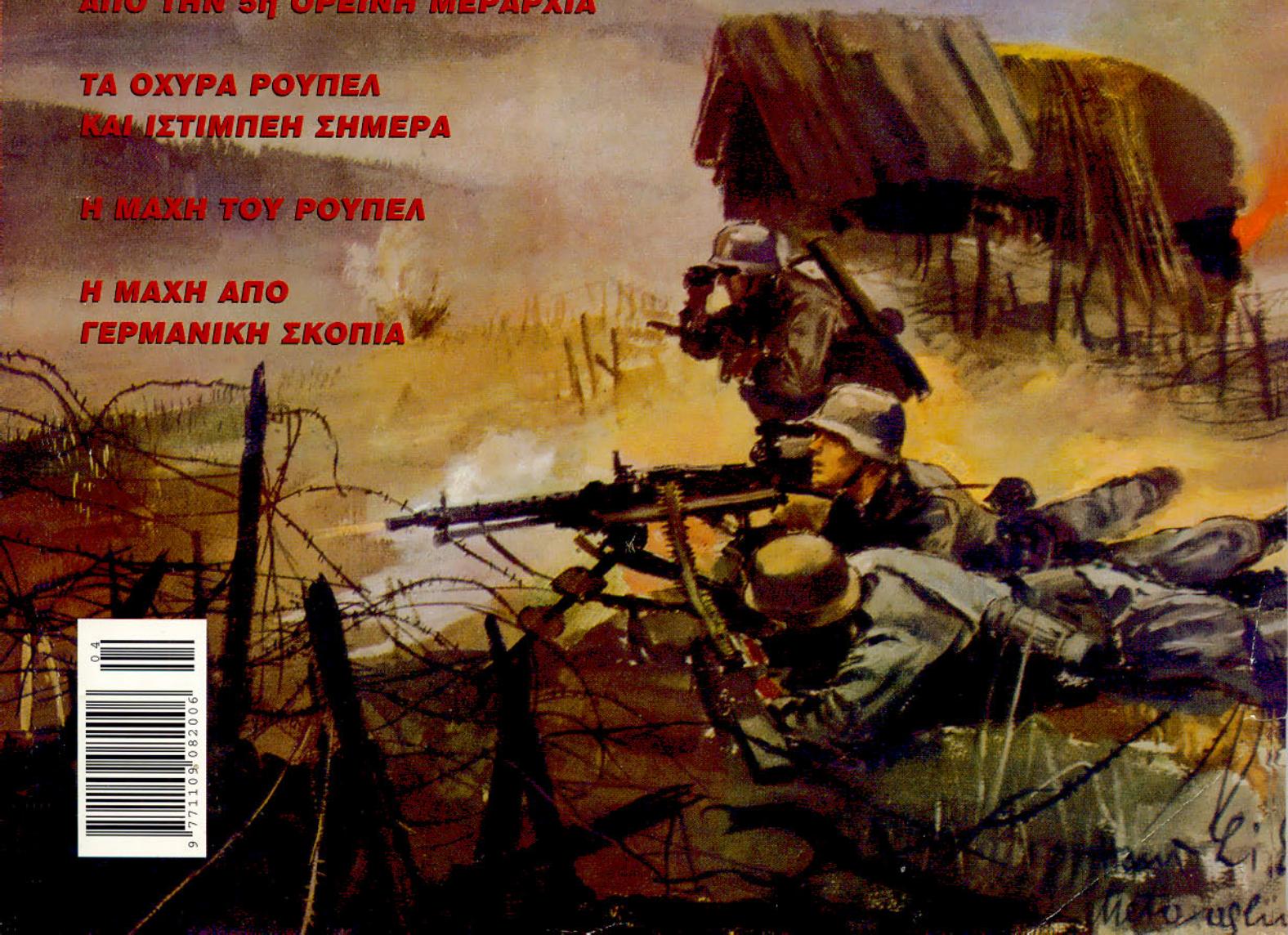
ΤΑ ΟΧΥΡΑ ΡΟΥΠΕΛ
ΚΑΙ ΙΣΤΙΜΠΕΗ ΣΗΜΕΡΑ

Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΡΟΥΠΕΛ

Η ΜΑΧΗ ΑΠΟ
ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΣΚΟΠΙΑ

Η ΔΡΑΣΗ ΤΗΣ Δ1 ΜΟΙΡΑΣ
ΠΕΔΙΝΟΥ ΠΥΡΟΒΟΛΙΚΟΥ

ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ ΚΑΙ
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ
ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ρούπελ: το οχυρό Θρύλος

Έφτασαν
ντυμένοι «φίλοι»
αμέτρητες φορές οι εχθροί μου,
τα παμπάλαια δώρα προσφέροντας
και τα δώρα τους άλλα δεν ήτανε
παρά μόνο σίδερο και φωτιά.
Στ' ανοιχτά που καρτέραγαν δάχτυλα
Μόνον όπλα και σίδερο και φωτιά.
Μόνον όπλα και σίδερο και φωτιά.

«Ήρθαν ντυμένοι οι φίλοι.»
Οδυσσέας Ελύτης

Πίνακας εποχής του Γερμανού σχεδιαστή
Χανς Λίσκα. Γερμανοί αλπινιστές
χειρίζονται πολυβόλο κοντά σε οχυρό που
έχει καταληφθεί και εξωτερικώς φέρει
παραλλαγή ώστε να μοιάζει με αγροικία.

Kανένας δεν ξέρει πόσα χρόνια χρειάστηκε ο ποταμός Στρυμώνας να σπρώχνει τα γλυκά νερά του προς τον Νότο για να μπορέσει να φτιάξει τις κοιλάδες και να ενωθεί με το γαλανό Αιγαίο στην Αμφίπολη. Κομμένα βουνά, σαν από μαχαίρι, οδηγούν τα περήφανα νερά του ποταμού στην εύφορη πεδιάδα των Σερρών και από εκεί στη θάλασσα.

Στενά. Από τους πρώτους χρόνους της Ιστορίας τα διάφορα στενά έπαιξαν και παίζουν ακόμη τον ρόλο τους. Εκεί οι λίγοι μπορούν να κρατήσουν τους πολλούς. Στα στενά των Θερμοπυλών θα δοξασθεί ο Λεωνίδας, στα Δερβενάκια, είκοσι τέσσερις αιώνες αργότερα, ο Γέρος του Μωριά θα συντρίψει τον Δράμαλη, στα στενά του Σαρανταπόρου, το 1912, θα προσπαθήσουν οι Τούρκοι να καθυστερήσουν την ελληνική προέλαση.

Εκεί στα στενά του Στρυμώνα, στο Κλειδί, ο βυζαντινός αυτοκράτορας Βασίλειος ο Βουλγαροκτόνος θα δαμάσει το βουλγαρικό έθνος. Εκεί πάλι, λίγο παραπάνω από το Ρούπελ, τα στενά της Κρέσνας παρ' ολγονα γίνουν ο τάφος του Ελληνικού Στρατού στον Β' Βαλκανικό Πόλεμο.

Σιδηρόκαστρο, κατηφορίζει προς τις Σέρρες ή την Θεσσαλονίκη. Η στρατιωτική αξία των στενών είναι πασιφανής. Από την επαύριο σχεδόν του τέλους των Βαλκανικών Πολέμων, το 1914, ξεκινούν τα έργα οχυρώσεως των στενών. Μπορεί ο πόλεμος με τους Βούλγαρους να τελείωσε, αλλά κανείς δεν ξέρει πότε θα ξεκινήσει ο επόμενος. Προκρίνεται η κατασκευή των οχυρωματικών έργων στην ανατολική πλευρά του περάσματος, όπου η εδαφική διαμόρφωση βοηθά περισσότερο, στο Ρούπελ.

Το 1916 τα έργα πόρρω απέχουν μεν από την ολοκλήρωσή τους, αλλά έχουν προχωρήσει αρκετά. Ήδη το οχυρό έχει αποκτήσει φρουρά, η οποία, μαζί με άλλα ιδιωτικά συνεργεία, δουλεύει ακατάπαυστα για την ολοκλήρωση των έργων. Ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος έχει ξεσπάσει και η Ελλάδα ακολουθεί μία γραμμή περίεργης ουδετερότητος. Ο Βενιζέλος έχει υποχρεωθεί σε παραίτηση και ο βασιλιάς Κωνσταντίνος, με τις κυβερνήσεις βιτρίνες του, ακολουθεί την πλέον φιλογερμανική πολιτική που μπορεί να ακολουθήσει, περιτριγυρισμένος από τον πανίσχυρο αγγλικό στόλο: την πολιτική της ουδετερότητος. Οι πολεμικές ανάγκες όμως των Συμμάχων της Αντάντ (Αγγλία, Γαλλία, Ρωσία και Ιταλία) δεν μπορούν να εμποδιστούν από την ελληνική ουδετερότητα. Μετά την συμμαχική αποτυχία στην Καλλίπολη, τα αποχωρούντα από την χερσόνησο στρατεύματα αποβιβάζονται στην Θεσσαλονίκη και δημιουργούν το Μακεδονικό Μέτωπο, με σκοπό να ανακουφίσουν το Δυτικό από την μεγάλη πίεση που δέχεται. Η ελληνική εθνική κυριαρχία εξευτελίζεται. Οι σύμμαχοι του αντίπαλου συνασπομού, των Κεντρικών Δυνάμεων (Γερμανία, Αυστροουγγαρία, Βουλγαρία και Τουρκία) θέλουν και αυτές το μερίδιό τους. «Δρύσες

Είσοδος οχυρού μαζί με παράπλευρο πολυθολείο.

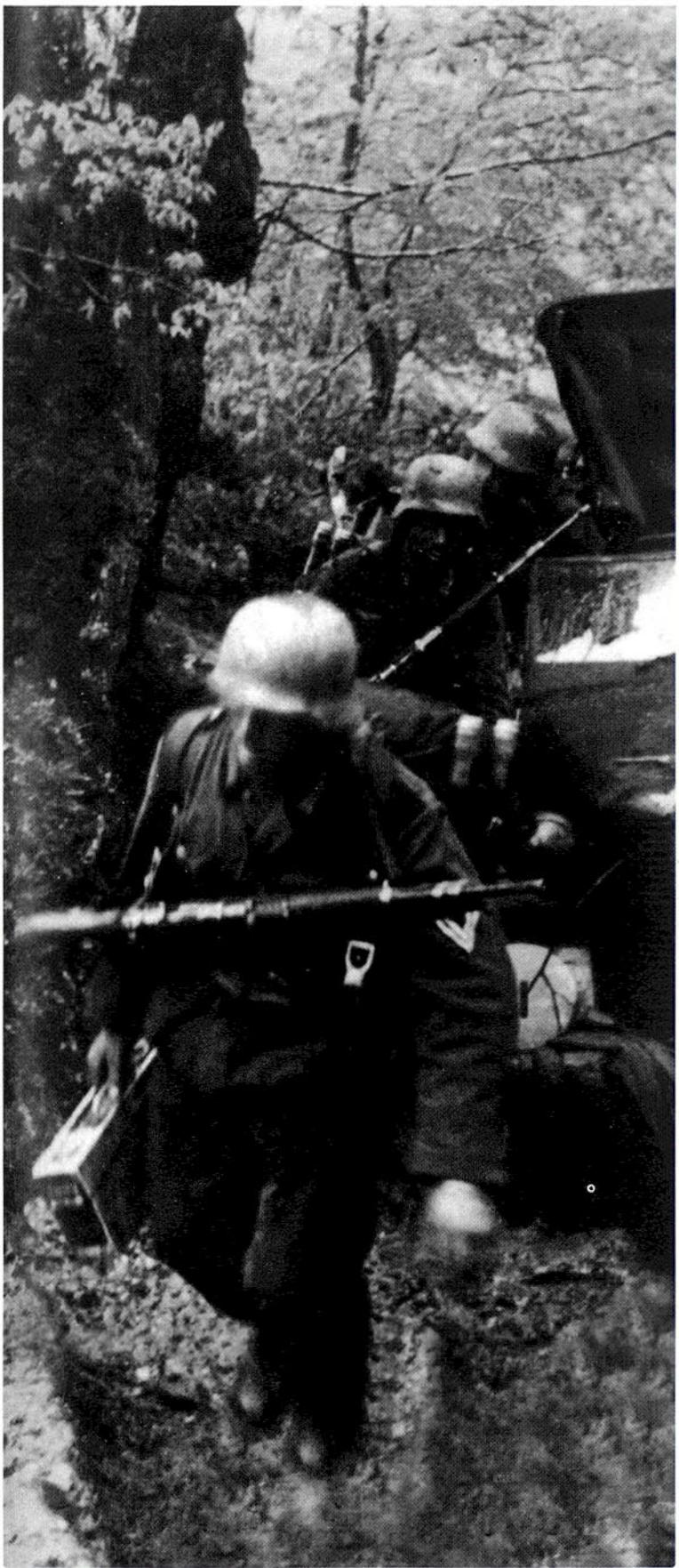
28 Ιουνίου 1913. Η πρωική VI Μεραρχία Πεζικού προελαύνοντας βόρεια καταλαμβάνει το Ρούπελ και τον οικισμό Κούλα. Για πρώτη φορά τότε οι Έλληνες ακούνται το όνομα αυτό. «Ρούπελ».

Κατασκευή και ιστορία του οχυρού

Τα σύνορα που καθορίσθηκαν με την Συνθήκη Ειρήνης του 1913, μετά το πέρας του Β' Βαλκανικού Πολέμου, αφήνουν το στενό του Ρούπελ στην Ελλάδα. Οι οριοθετικές γραμμές περνούν επάνω από τις κορυφογραμμές του Μπέλλες δυτικά, του στενού και του όρους Τσιγκέλι ανατολικά. Ο δρόμος, και από τις δύο πλευρές του ποταμού, αφού περάσει το

πεσούσης πας ανήρ ξυλεύεται».

Στις 11 Μαΐου 1916 (παλιό ημερολόγιο) μεγάλες βουλγαρικές δυνάμεις, μαζί με μία ίλιτ γερμανικού ιππικού, υπό τον Ίλαρχο Τηλ, διαβαίνουν την μεθόριο και κινούνται προς το οχυρό Ρούπελ. Ο υποδιοικητής του οχυρού Ταγματάρχης I. Μαυρούδης (ο διοικητής λείπει σε άδεια), αφού προειδοποιεί τους εισβολείς, αρχίζει πυρά εναντίον τους και τους υποχρεώνει σε υποχώρηση. Οι γερμανοβουλγαρικές δυνάμεις υποχωρούν στο βουλγαρικό έδαφος, χωρίς να ανταποδώσουν

Γερμανοί στρατιώτες προωθούνται μέσα από ένα ορεινό δασωμένο πέρασμα στα ελληνικά βουνά, προετοιμαζόμενοι για επίθεση σε κάποιο οχυρό.

το πυρ. Την άλλη ημέρα ο υπουργός Στρατιωτικών Γιαννακίτσας διατάσσει τον Ταγματάρχη Μαυρουδή να παραδώσει το οχυρό στους Βούλγαρους και να αποχωρήσει. Οι Βούλγαροι όμως δεν αρκούνται μόνο σ' αυτό. Καταλαμβάνουν τις Σέρρες, την Δράμα και την Καβάλα. Ολόκληρο το Δ' Σώμα Στρατού διατάσσεται απ' την κυβέρνηση των Αθηνών να παραδοθεί. Περίπου 5.000 άνδρες, αξιωματικοί και οπλίτες, θα περάσουν το υπόλοιπο διάστημα του πολέμου στο Γκαϊρλίτς της Γερμανίας.

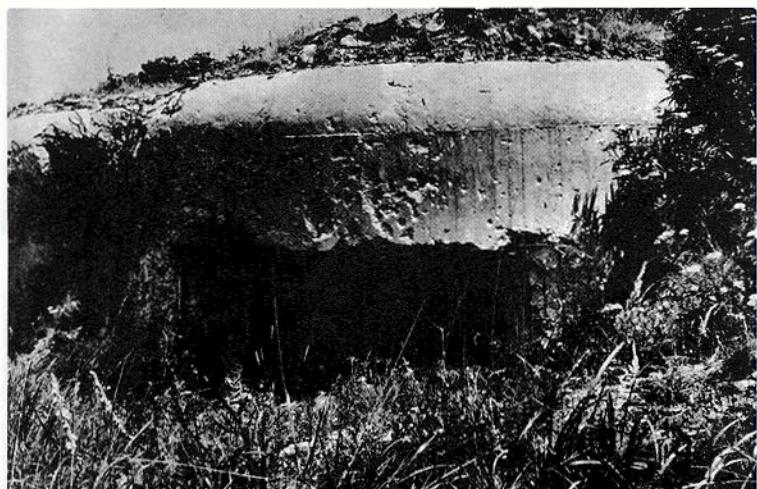
Η παράδοση του Ρούπελ και του Δ' ΣΣ ξεπερνά κάθε όριο ανεκτικότητος. Στην Θεσσαλονίκη εκδηλώνεται το κίνημα της «Εθνικής Αμύνης». Η μισή Ελλάδα στην αρχή και μετά την αποχώρηση του Κωνσταντίνου ολόκληρη, συμμετέχει στην συμμαχική προσπάθεια.

Ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος τελειώνει και οι Βούλγαροι αποχωρούν από την Ελλάδα και φυσικά και από το οχυρό Ρούπελ. Πρώτα όμως έχουν χαρτογραφήσει όλες τις αμυντικές κατασκευές και έχουν προσπαθήσει αποχωρώντας να ανατινάξουν ό,τι μπορούν.

Στην Ελλάδα επικρατεί ο περιώνυμος Διχασμός. Ο λαός έχει χωρισθεί σε δύο αλληλοσπαρασόμενες μερίδες. Το ένα στρατιωτικό κίνημα διαδέχεται το άλλο, αλλά ευτυχώς από τους περισσότερους η πολεμική προπαρασκευή της χώρας δεν λησμονείται. Το κυριότερο ελληνικό αμυντικό πρόβλημα εντοπίζεται στα βόρεια σύνορα της χώρας, εφ' όσον η Τουρκία, μετά την νίκη της επί της Ελλάδος στην Μικρά Ασία, προσπαθεί να αναδιοργανωθεί από τις καταστροφές του πολέμου.

Η Ανατολική Μακεδονία και η Δυτική Θράκη δεν έχουν το απαραίτητο «στρατηγικό βάθος». Στα εδάφη των περιοχών αυτών η Ελλάδα, σε ενδεχόμενη εχθρική εισβολή, δεν έχει την «πολυτέλεια» να παραχωρήσει έδαφος για να κερδίσει χρόνο, να επιστρατευθεί και να αντεπιτεθεί. Μία αιφνιδιαστική βουλγαρική εισβολή θα επετύγχανε, μέσα σε λίγες ημέρες, την κατάληψη της Δράμας, των Σερρών και της Καβάλας και ίσως και της ίδιας της Θεσσαλονίκης. Μεγάλα τμήματα του ελληνικού εδάφους θα είχαν καταληφθεί και μεγάλο τμήμα των εφέδρων αξιωματικών και στρατιωτών ήταν δυνατόν να μην είχε προλάβει καν να επιστρατευθεί. Η μόνη ενδεδειγμένη λύση ήταν η άμυνα επί της μεθορίου γραμμής, η οποία, εν πολλοίς, διέρχεται από τις κορυφογραμμές του Μπέλλες και του όρους Τσιγγέλι. Την εποχή του Μεσοπολέμου, για παρόμοιες καταστάσεις είχε προκριθεί η λύση της κατασκευής αμυντικών γραμμών. Όλη η Ευρώπη είχε γεμίσει με αμυντικές γραμμές. Η Γραμμή «Μαζινώ», η Γραμμή «Μάννερχάιμ», η Γραμμή «Στάλιν», η Γραμμή «Ζίγκφριντ» και τόσες άλλες γραμμές διέσχιζαν την Ευρώπη. Η λύση αυτή προκρίθηκε και στην Ελλάδα. Από τις αρχές της δεκαετίας του '30 σχεδιάζεται η κατασκευή μίας αμυντικής γραμμής. Με το πραξικόπημα της 4ης Αυγούστου του 1936 και την ανάληψη της διακυβερνήσεως της χώρας από τον Ιωάννη Μεταξά οι ρυθμοί κατασκευής γίνονται φρενήρεις. Είκοσι νέα οχυρά κατασκευάζο-

νται και το υπάρχον οχυρό του Ρούπελ επεκτείνεται και εκσυγχρονίζεται. Τέσσερα νέα συγκροτήματα ενώνονται με το υπάρχον παλαιό οχυρό. Από δυτικά, μπροστά από το κεντρικό συγκρότημα του Ρούπελ, είναι το συγκρότημα Ουσίτα, μετά το Μολών λαβέ, μετά ο Προφήτης Ηλίας και τέλος ανατολικά ο Λόχος Εξόδου. Το όλο έργο εκτείνεται σε μήκος 2.500 μέτρων καθέτως προς τον άξονα ροής του ποταμού Στρυμόνα. Τα ενεργά και παθητικά έργα επιφανείας ανέρχονται σε 123 (πολυβολεία, πυροβολεία, παρατηρητήρια κ.ά.). Σε βάθος 10 ως 20 μέτρων από την επιφάνεια του εδάφους υπήρχαν 1.849 τετραγωνικά μέτρα αποθηκών, κοιτώνων και άλλων υπογείων χώρων, ενώ οι στοές συγκοινωνίας έφταναν τα 4.251 μέτρα. Ο οπλισμός του οχυρού περιελάμβανε 2 πεδινά γαλλικά πυροβόλα Σνάιντερ των 75 χλστ. σε αντιαρματικό ρόλο, 5 αντιαρματικά των 37 χλστ., 1 αντιαεροπορικό των 37 χλστ. και 1 των 20 χλστ., 5 όλμους Μπραντ των 81 χλστ., 85 πολυβόλα Σαιντ-Ετιέν, 25 οπλοπολυβόλα V 1915,

Οι ζημιές που υπέστησαν τα οχυρά της Γραμμής «Μεταξά» από τα γερμανικά πυρά κατά τη διάρκεια του τετραήμερου αγώνα, ήταν σχετικά μικρές.

53 βομβιδοβόλα και φυσικά τον ατομικό οπλισμό της φρουράς του. Το πλήρωμα του οχυρού απετελείτο από 44 αξιωματικούς και 1.353 οπλίτες, συμφώνως προς τα επιτελικά σχέδια. Ο ρόλος που ανατίθεται στα οχυρά δεν είναι η απόκρουση της εχθρικής επιθέσεως, αλλά η καθυστέρηση της προδόσου της. Τουλάχιστον μέχρι να επιστρατευθεί ο Ελληνικός Στρατός και αντεπιτεθεί. Τα 21 οχυρά της Γραμμής «Μεταξά» ελέγχουν όλες τις διαβάσεις, εμποδίζοντας την προώθηση του εχθρικού βαρέως πολεμικού υλικού. Βεβαίως, και είναι δυνατόν να διολισθήσουν μεταξύ των οχυρών εχθρικές δυνάμεις, αλλά όσο τα οχυρά ελέγχουν τα στενά του Μπέλλες και του όρους Τσιγγέλι, δεν είναι δυνατόν στον εχθρό να μετακινήσει πυροβολικό και άλλα βαρέα όπλα από τα μονοπάτια των βουνών. Κατ' αυτόν τον τρόπο η αντεπίθεση του Ελληνικού Στρατού θα συναντήσει μόνο εχθρικές μονάδες με ελαφρύ οπλισμό. Γ' αυτόν τον λόγο τα οχυρά έχουν σχεδιασθεί για περίπλευρη άμυνα και είναι ανεξάρτητα το ένα από το άλλο και από τις δυνάμεις εκτός οχυρών.

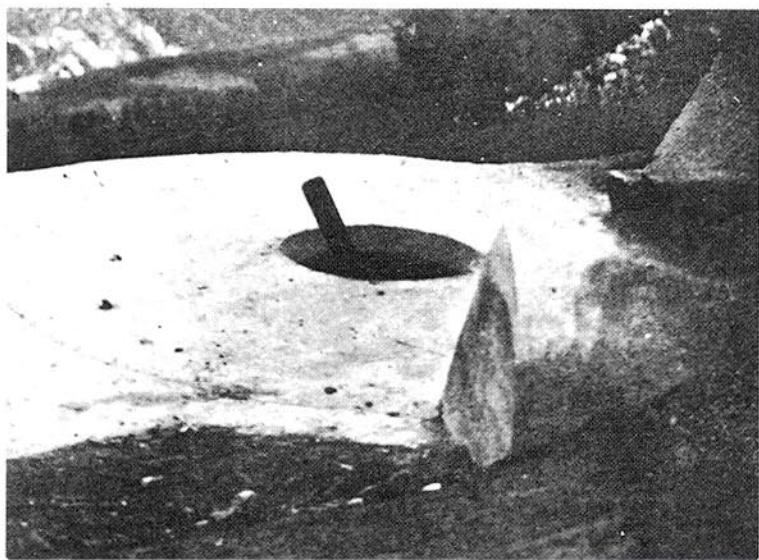
Έως τον Απρίλιο του 1939 το ελληνικό Γενικό Επιτελείο απηχολείτο με σχέδια αμύνης και αντεπίθεσεως στα ελληνοβουλγαρικά σύνορα. Στις 7 Απριλίου 1939 η Ιταλία καταλαμβάνει την Αλβανία και δημιουργείται επικίνδυνη κατάσταση στα βορειοδυτικά σύνορα της χώρας. Το Γενικό Επιτελείο επεξεργάζεται νέα σχέδια αμύνης, όλα με τον κωδικό ΙΒ (Ιταλία-Βουλγαρία). Εποτεύετο, πολύ σωστά, ότι θα διενεργείτο κοινή επίθεση από Ιταλούς και Βούλγαρους. Τα σχέδια κινητοποιήσεως του Ελληνικού Στρατού εμφράζαν τα στρατεύματα και στα δύο μέτωπα, το Αλβανικό και αυτό της Μακεδονίας.

Την 28η Οκτωβρίου 1940 οι Ιταλοί επιτίθενται εναντίον της Ελλάδος. Ο Ελληνικός Στρατός επιστρατεύ-

εται αμέσως και κατευθύνεται στα σύνορα της χώρας. Μετά από λίγες ημέρες γίνεται φανερό ότι η Βουλγαρία δεν σχεδιάζει επίθεση, αλλά, σαν ύστινα, περιμένει την νίκη της Ιταλίας για να καρπωθεί η ίδια οφέλη. Σταδιακά το ελληνικό Γενικό Επιτελείο αρχίζει να αποσύρει στην αρχή ολόκληρες μεραρχίες από την Γραμμή «Μεταξά» και μετά μικρότερα στρατιωτικά τμήματα και οπλικά συστήματα. Σιγά-σιγά σχεδόν όλα τα αντιαρματικά πυροβόλα των 37 χλστ. θα αποσυρθούν και θα αποσταλούν στην Αλβανία, θα ακολουθήσουν και τα εξαίρετα βαρέα αντιαεροπορικά πολυβόλα των 13,2 χλστ. Πολλά από τα αντιαεροπορικά των 37 και 20 χλστ. θα οδεύσουν με την σειρά τους προς τον ίδιο προορισμό, όπως επίσης και πολλά από τα εφεδρικά πολυβόλα των οχυρών. Εκτός από τα οπλικά συστήματα, τόννοι από οβίδες και σφαίρες μεταφέρονται στο άλλο μέτωπο.

Την παραμονή της γερμανικής επιθέσεως το κάθε πυροβόλο εκτός οχυρών διαθέτει από 100 ως 150 βλήματα, ενώ στο πυροβολικό των οχυρών διατίθενται 1.000 βλήματα ανά πυροβόλο, αντί των 2.500 προβλεπομένων και μόνο 300 ως 400 βλήματα ανά όλμο. Από πυρομαχικά φορτιών όπλων διετίθετο το 1/3 των προβλεπομένων. Πολλά από τα πεδινά πυροβόλα των 75 χλστ. έχουν αντικατασταθεί από ιταλικά πυροβόλα-λάφυρα με ελάχιστα βλήματα. Ορισμένα από τα εξαίρετα ιταλικά αντιαρματικά των

Ολμοβολείο της αμυντικής γραμμής. Τα ημικυκλικά ατσάλινα καλύμματα των ολμοβολείων δεν είχαν τοποθετηθεί.

47 χλστ. φτάνουν στα οχυρά, αλλά πολλά από αυτά δεν έχουν σκοπευτικά όργανα και πίνακες βολής. Η βολή γίνεται με άμεση σκόπευση από το κοίλο της κάννης και τα βλήματα είναι ελάχιστα. Το οχυρό Ρούπελ, αντί των 1.397 αξιωματικών και οπλιτών, που έπρεπε να διαθέτει, έχει πλήρωμα μόνον 977 αξιωματικών και οπλιτών. Μόνο λίγα αυτόματα Τόμοσον έφτασαν τον Μάρτιο από την βρετανική βοήθεια.

Ο χώρος μπροστά από το οχυρό είναι ναρκοθετημένος με αντιαρματικές και νάρκες κατά προσωπικού. Ας μη νομισθεί ότι ήταν κανονικές νάρκες. Οι αντιαρματικές ήταν οβίδες πυροβόλου των 120 χλστ. με ειδικό πυροκροτητή και οι κατά προσωπικού ήταν κοινές χειροβομβίδες παγιδευμένες στους θάμνους με σχοινιά και πετονιές.

Όλα τα χωριά και οι οικισμοί πλησίον της συνοριακής γραμμής έχουν εκκενωθεί από την έναρξη του πολέμου. Το μόνο που έχει απομείνει είναι αγέλες εγκαταλειμμένων σκύλων. Οι περίπολοι περνούν τα χωριά με το όπλο οπλισμένο και ανά χείρας. Τα σκυλιά χρειάστηκαν μία-δύο εβδομάδες για να γυρίσουν στην άγρια κατάσταση. Καμιμά φορά στους ανθρώπους το διάστημα αυτό είναι πολύ μικρότερο.

Η γερμανική επίθεση

Πρώτη ημέρα

Η 6η Απριλίου 1941 ξημερώνει και το οχυρό Ρούπελ καλείται να δώσει την κυριότερη μάχη της ιστορίας του. Αριστερά του οχυρού, στην άλλη όχθη του ποταμού Στρυμώνα, βρίσκεται το οχυρό Παλιουργώνες, υπό τον Ταγματάρχη Αλ. Χατζηγεωργίου, ενώ δεξιά του είναι το κέντρο αντιστάσεως Καπίνα-Γιακουπόβιτσα, όπου μέσα σε έργα εκστρατείας και λίγα οκυρόδετα πολυβολεία βρίσκεται το II/81 Τάγμα με μήκος μετώπου 1.500 μέτρα. Δεξιά της Καπίνας βρίσκεται το οχυρό Καρατάς, ένα ισχυρό συγκρότημα με μήκος μετώπου 2.500 μέτρα. Η κοίτη του Στρυμώνα αποτελεί και το σημείο επαφής των ελληνικών XVIII και XIV Μεραρχών. Το συγκρότημα Σιδηροκάστρου, υπό τον Συνταγματάρχη Επ. Ζητιμόπουλο, έχει αναθέσει τον δυτικό υποτομέα του συγκροτήματος, όπου και τα οχυρά Ρούπελ και Καρατάς, στον Αντισυνταγματάρχη Γ. Πλευράκη.

Από την γερμανική πλευρά τα πρώτα σχέδια προέβλεπαν την επίθεση στο Μπέλλες από τις 5η και 6η Ορεινές Μεραρχίες και την βίσια διάνοιξη της στενωπού του Ρούπελ από το ενισχυμένο 125ο Σύνταγμα και τμήματα της 2ας Τεθωρακισμένης Μεραρχίας. Την προσπάθεια του 125ου Συντάγματος θα ενίσχυαν αυτοκινούμενα πυροβόλα και πυροβόλα εφόδου, όπως επίσης και ένα τμήμα 60 ανδρών από την φρημισμένη μεραρχία ειδικών επιχειρήσεων Μπράντενμπουργκ.

Η αλλαγή στάσεως της Γιουγκοσλαβίας και η ένταξή της στο συμμαχικό πλευρό διευκόλυνε την γερμανική προσπάθεια. Αμέσως πάρθηκε απόφαση ταυτοχρόνου επίθεσεως και στην Γιουγκοσλαβία και στην Ελλάδα. Η κίνηση της 2ας Τεθωρακισμένης άλλαξε και θα γινόταν δια μέσω της νοτίου Γιουγκοσλαβίας και μετά η μεραρχία θα έστριβε προς Νότο, προς την Θεσσαλονίκη.

Η βουλγαρική και γερμανική παρατήρηση είχαν επισημάνει τα οχυρά του όρους Μπέλλες, καθότι η στενή κορυφογραμμή, όπου και η συνοριακή γραμμή, δεν επέτρεπαν την κατασκευή τους σε μερικό βάθος. Τα περισσότερα από τα άλλα οχυρά όμως δεν ήσαν γνωστά ούτε στον βουλγαρικό, ούτε, περισσότερο, στον γερμανικό στρατό. Οι λίγες πληροφορίες που είχαν δεν τους επέτρεπαν να επισημάνουν όλα τα οχυρά και την έκταση των έργων τους. Για το Ρούπελ οι Γερμανοί ήξεραν μόνον ότι πληροφορίες είχαν οι Βούλγαροι από το 1918.

Από τις πρώτες πρωινές ώρες τα τμήματα προκαλύψιες αναφέρουν ύποπτους θορύβους από μηχανές βαρέων οχημάτων που πλησιάζουν τα σύνορα. Στις 04.00 το πρωί ο διοικητής του οχυρού Ρούπελ, Αντισυνταγματάρχης Γ. Δουράτσος, διατάσσει πολεμική έγερση, πεπεισμένος ότι έφτασε η ώρα ο ίδιος και οι υπ' αυτόν στρατιώτες να φτάσουν ή και να ξεπεράσουν την δόξα των συναδέλφων τους στην Αλβανία.

Οι στρατιώτες μεταβαίνουν στα πολυβολεία και πυροβολεία του οχυρού, ενώ άλλα τμήματα επανδρώνουν τα εξωτερικά χαρακώματα. Το απέναντι βουνό

Αλημπουτούς (Τσιγγέλι) αρχίζει να αστράφτει από τις ακτίνες του πρωινού ήλιου. Τα γόνατα τρέμουν και τα χέρια με δυσκολία συγκρατούν το τουφέκι. Αυτό που έρχεται είναι ο Θάνατος.

Μακριά από το οχυρό, στην γέφυρα της Κούλας, ακούγονται οι πρώτες ριπές. Το τμήμα που είχε αναλάβει την φρούρηση της γέφυρας και την ανατίναξή της ανατρέπεται, μετά από αιφνιδιαστική προσβολή. Ήρα 05.15. Το γερμανικό πυροβολικό αρχίζει να βάλλει εναντίον του οχυρού και της Καπίνας. Στις 06.00 ακριβώς τα γερμανικά αεροπλάνα φτάνουν

υποτομέα.

Ήδη τα γερμανικά τμήματα έχουν πλησιάσει το οχυρό και επιτίθενται. Εναντίον των συγκροτημάτων Ουσίτα, Μολών Λαβέ και Προφήτης Ηλίας επιτίθενται τα I/125 και III/125 Τάγματα, ενώ το II/125 Τάγμα κατευθύνεται προς τα δεξιά του συγκροτήματος Λόχος Εξόδου με τάση υπερκεράσεώς του. Ταυτοχρόνως 3 ελαστικές λέμβοι με 14 Γερμανούς ντυμένους με ελληνικές στολές εμφανίζονται στον Στρυμώνα.

Δεν ανήκουν στην Μεραρχία Μπράντενμπουργκ, το τμήμα της οποίας άργησε να έλθει, αλλά σε τμήματα μηχανικού του 125ου Συντάγματος, τα οποία και έχουν αναλάβει την αποστολή των μελών των ειδικών δυνάμεων, δηλαδή την κατάληψη της γέφυρας στα Λουτρά Σιδηροκάστρου. Το συγκρότημα Ουσίτα και το οχυρό Παληουριώνες, στην άλλη όχθη του ποταμού, αφήνουν τις λέμβους να προχωρήσουν. Οι μυστικές υπηρεσίες των Γερμανών και η πέμπτη φάλαγγα στην Ελλάδα δεν έχουν πληροφορηθεί ότι πριν από δύο ή τρεις ημέρες ένα ατσάλινο δίχτυ έχει τοποθετηθεί καθέτως προς τον ρουν του ποταμού. Όταν οι λέμβοι προσκρούουν στο δίχτυ τα δύο οχυρά αρχίζουν δραστικά διασταυρούμενα πυρά πο-

Γερμανικό άρμα πιθανώς τύπου Mark III φλέγεται χτυπημένο από πυρά ελληνικού πυροβολικού.

επάνω από το Ρούπελ και προσθέτουν τις βόμβες τους στις οβίδες των πυροβόλων. Κατά κύματα τα Στούκα χυμούν σαν γύπες επάνω στα ελληνικά πολυβολεία. Ψάχνουν τις θέσεις του ελληνικού πυροβολικού, αλλά δεν ανακαλύπτουν καμμία.

Το εκτός των οχυρών ελληνικό πυροβολικό χτυπά και ανατινάζει την γέφυρα του παραπόταμου του Στρυμώνα, του Μπιστρίτσα, αλλά σε λίγες ώρες οι Γερμανοί γεφυροποιοί την επισκευάζουν.

Στις 06.00 τα παρατηρητήρια του οχυρού αναφέρουν ότι οι Γερμανοί σε φάλαγγες προσπελάσεως διαβαίνουν την μεθόριο και προωθούνται προς το οχυρό. Παραλλήλως, αυτοκινούμενα πυροβόλα και πυροβόλα εφόδου διαβαίνουν τον Μπιστρίτσα και κατευθύνονται και αυτά προς το οχυρό. Πρώτα ο λόχος προκαλύψεως συγκρούεται με τις γερμανικές δυνάμεις στους χαμηλούς λόφους μπροστά από το Ρούπελ. Υποστηριζόμενος από το εκτός οχυρού πυροβολικό κατορθώνει να κρατήσει τις θέσεις του έως τις 10.00 περίπου, οπότε και υποχωρεί, κατόπιν διαταγής, πίσω από τις γραμμές του II/81 Τάγματος στην Καπίνα. Από εκείνη την στιγμή ο λόχος αυτός αποτελεί και την μόνη (!) εφεδρεία του δυτικού

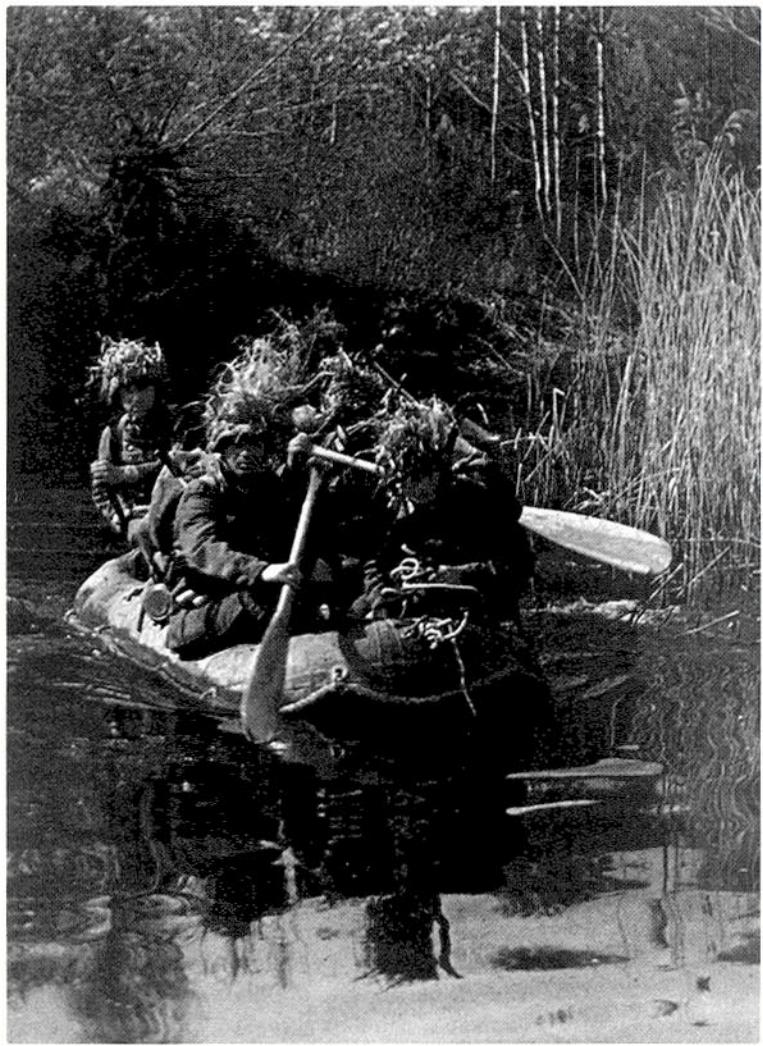
λυβόλων εναντίον των Γερμανών, που προσπαθούν να αποκολλήσουν. Τα αποτελέσματα των βολών είναι καταστροφικά. Ένας ή δύο μόνο διασωθέντες θα ενωθούν με τις δυνάμεις του I/125 Τάγματος.

Οι Γερμανοί, υποστηριζόμενοι από αεροπλάνα και πυροβολικό εξακολουθούν να πλησιάζουν το οχυρό. Από το εκτός οχυρού πυροβολικό έχουν ήδη καταστραφεί 4 γερμανικά πυροβόλα αυτοκινούμενα και εφόδου, ενώ μία κινούμενη γερμανική πυροβολαρχία εβλήθη επιτυχώς.

Έχουν περάσει δύο περίπου ώρες και τα όπλα του οχυρού δεν έχουν βάλει ακόμη, εξαιρέσει του Ουσίτα. Η αγωνία του πληρώματος του οχυρού έχει κορυφωθεί, η αδρεναλίνη έχει ανέβει στα ύψη, κρύος ιδρώτας βρέχει την πλάτη. Η διαταγή του Αντιουσταγματάρχη Δουράτου φτάνει: «Κατά του επερχομένου εχθρού άρξασθε ΠΥΡ». Τα πάντα ξεχνιούνται. Το κακάρισμα

των Σαιντ-Ετιέν, ο βρόντος των πυροβόλων, ο μυκηθμός των όλμων, η μυρωδιά της πυρίτιδος τρελλαίνουν τους στρατιώτες. Από όλες τις θέσεις οι άνδρες εκτονώνονται βρίζοντας με στεντόρεις φωνές. Από τα χαράκωματα εκτός οχυρού οι άνδρες δεν υπακούουν και δεν θέλουν να εισέλθουν εντός των συγκροτημάτων. Μετά από πέντε μόλις λεπτά βολής οι αξιωματικοί διατάζουν τους λοχίες να συγκρατήσουν τους στρατιώτες που θέλουν να ορμήσουν με τις ξιφολόγχες στον εχθρό.

Οι Γερμανοί, που εξακολουθούν να πλησιάζουν όρθιοι, κάνοντας πολύ μικρή εκμετάλλευση του εδάφους, σαρώνονται. Τα ελληνικά πολυβολεία, έχουν τοποθετημένα, δεν έχουν αφήσει καμμία γωνία ακάλυπτη. Το πυροβολικό του οχυρού, μαζί με τους όλμους, τα βομβιδοβόλα και φυσικά το εκτός οχυρού πυροβολικό δημιουργούν για τους Γερμανούς έναν

Γερμανοί στρατιώτες περνούν με ελαστική λέμβο ένα ποταμό κατά τη μάχη της Γαλλίας. Ένα χρόνο αργότερα παρόμοιο εγχείρημα στον ποταμό Στρυμώνα, απέτυχε οικτρά.

αληθινό εφιάλτη. Τα δύο γερμανικά τάγματα, δεχόμενα από μικρή απόσταση τον φραγμό πυρός του οχυρού, υποχωρούν προσπαθώντας να καλυφθούν όπως μπορούν. Ένα περιόλιο ακριβώς δίπλα στον δρόμο, που ακολουθεί την όχθη του ποταμού, έχοντας το φάτνωμά του λίγα εκατοστά ψηλότερα από το επίπεδο του δρόμου θερίζει τις γερμανικές δυνάμεις με τις οβίδες του και τις ριπές από το πολυβόλο του. Η θέση του είναι απρόσβλητη από τα γερμανικά πυροβόλα και αεροπλάνα.

Αν δεν επαρουσιάζοντο πολλές αφλογιστίες στις οβίδες του ελληνικού

πυροβολικού θα ήταν δυνατόν τα γερμανικά τάγματα να είχαν διαλυθεί στην πρώτη κιόλας επαφή με τα υλικά πυρά. Μικρές ομάδες από το I/125 Τάγμα τάνουν στο συγκρότημα «Ουσίτα» και επικάθηνται στο οχυρό. Αμέσως εκτελείται βολή επί του οχυρού και τα άλλα συγκροτήματα και από την Καπίνα, μετά δε την λήξη της βολής τμήματα εφόδου του οχυρού εξέρχονται από μυστικές θύρες και εξουδετερώνουν οσους εισβολείς είναι ακόμη εν ζωή.

Όσο διάστημα διαρκεί η γερμανική επίθεση ομάδες από Στούκα πετούν επάνω από το οχυρό βοηθώντας τους συναδέλφους τους. Από αυτά τρία καταρρίπτονται από το μοναδικό αντιαεροπορικό πυροβόλο των 20 χλστ. του Ουσίτα και από τα εφεδρικά πολυβόλα του οχυρού.

Τα δύο γερμανικά τάγματα έχουν αποκρουσθεί με μεγάλες, για τους Γερμανούς, απώλειες. Το τρίτο τάγμα, το II/125, έχει πλησιάσει από το πρώτο το κέντρο αντιστάσεως Καπίνα. Εκμεταλλευόμενο τον βομβαρδισμό των Στούκα προσπαθεί να διολισθήσει μεταξύ των πολυβολείων και των άλλων οργανώσεων εδάφους. Χωρισμένοι οι γερμανικοί λόχοι σε μικρά τμήματα προσπαθούν να επωφεληθούν από το ότι τα ελληνικά τμήματα είναι καλυμμένα περιμένοντας συνέχιση του βομβαρδισμού. Από τον πρώτο λόχο, τον 7ο, η μισή δύναμη κατορθώνει να περάσει με επικεφαλής έναν επιλοχία, γιατί όλοι οι άλλοι αξιωματικοί σκοτώνονται στην προσπάθεια. Όταν προσπαθεί ο 8ος Λόχος του II/125 δέχεται πλευρικά πυρά και από το Ρούπελ και από το Καρατάς και από το κέντρο αντιστάσεως Καπίνα και σχεδόν εξουδετερώνεται. Ο υπολοχαγός του λόχου διοικώντας μία διμοιρία του λόχου προσπαθεί να περάσει από ένα νεροφάγωμα, όταν δέχεται πυρά πολυβόλου. Θα πάρει 15 λεπτά στους Γερμανούς για να ανακαλύψουν από που βάλλονται. Μέσα στο νεροφάγωμα υπάρχει ελληνικό πολυβολείο με συρόμενο κάλυμμα βολής. Αφού δένουν σ' ένα μακρύ ξύλο ένα καπνογόνο κατορθώνουν και το βάζουν μέσα στην ανοικτή θυρίδα βολής του πολυβόλου. Το πολυβόλο αποσύρεται και οι Γερμανοί, χαρούμενοι για την εξουδετέρωση του κινδύνου, σηκώνονται για να προχωρήσουν. Νέα πυρά από το ίδιο πολυβόλο, που είχε εναλλακτική θέση βολής, διαλύει και το υπόλοιπο της διμοιρίας και τραυματίζει τον Γερμανό υπολοχαγό.

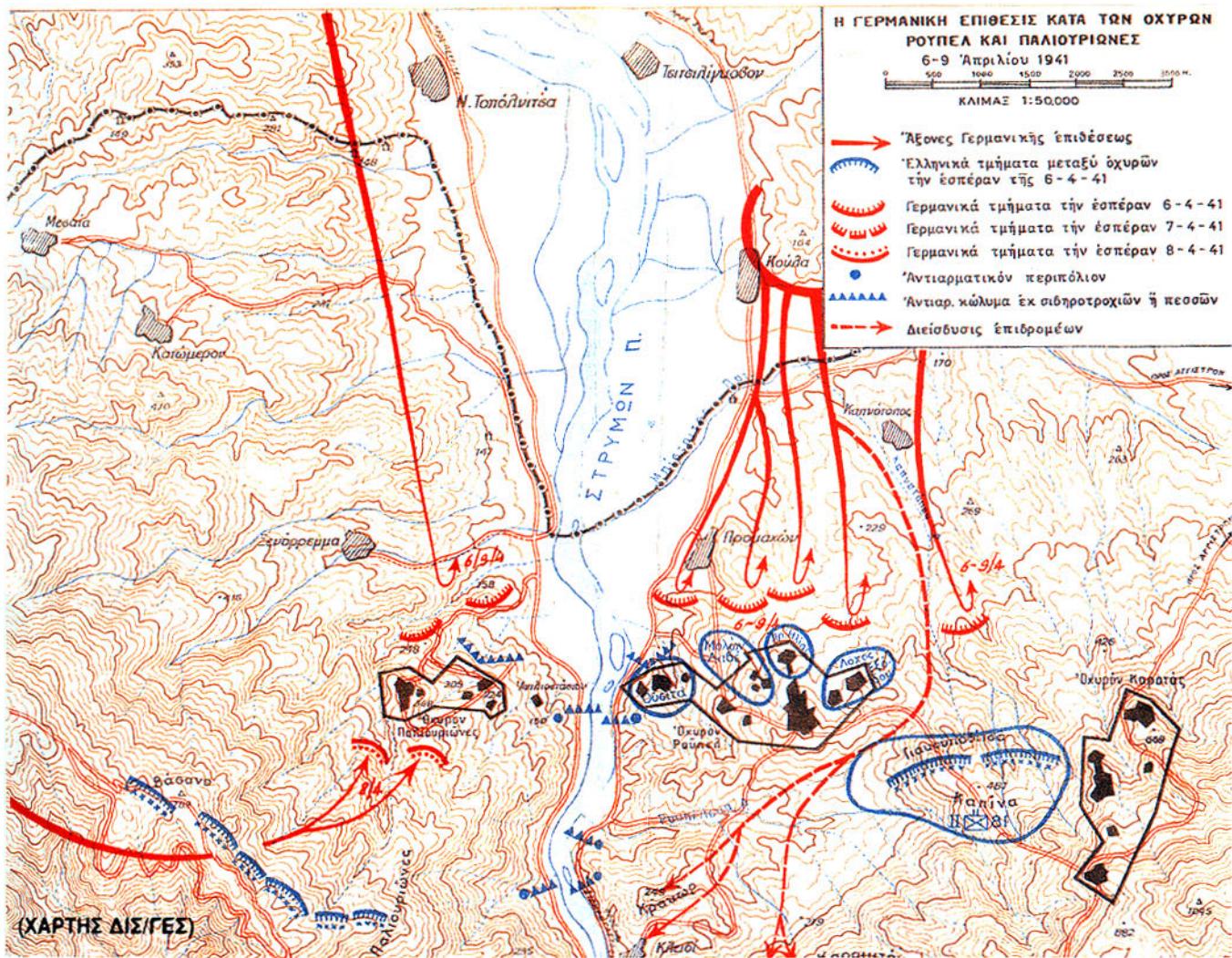
Οι άλλοι λόχοι που ακολουθούν έχουν την ίδια τύχη. Ο 8ος σχεδόν διαλύεται και μόνον ο 8ος, μετά από πολλές απώλειες και με τον διοικητή του τάγματος κατορθώνουν να διέλθουν. Περίπου 200 είναι οι Γερμανοί, που κατορθώνουν να διέλθουν τους φραγμούς πυρός και τελικώς να εγκατασταθούν στο ύψωμα Γκολιάμα, στα νώτα του Ρούπελ, όπου και αποκλείονται από ελληνικά τμήματα. Ένα τμήμα του ενισχυμένου και με τμήματα μηχανικού γερμανικού τάγματος, περίπου 800 άνδρες, υποχωρεί, αλλά το μεγαλύτερο μέρος του μένει για πάντα στην αφιλόξενη για εισβολείς μακεδονική γη.

Η πρώτη ημέρα της μάχης τελειώνει χωρίς οι Γερ-

μανοί να έχουν επιτύχει την κατάληψη του οχυρού. Οι ελληνικές απώλειες φτάνουν τους 6 νεκρούς και τους 36 τραυματίες. Οι 4 νεκροί είναι από ένα πολυβολείο του Ουσίτα. Όταν ο Λοχίας Γ. Γιαννουλόπουλος σκύβει να δει από την θυρίδα του πολυβολείου, μία οβίδα από γερμανικό πυροβόλο εφόδου περνά μέσα από την θυρίδα και εκρήγνυται πίσω, στην σκάλα όπου ανέβαιναν δύο οπλίτες μεταφέροντας πυρομαχικά. Οι δύο οπλίτες στην σκάλα και άλλοι δύο από το πλήρωμα του πολυβολείου σκοτώνονται ακαριάσως, ενώ όλοι οι άλλοι τραυματίζονται. Ο λοχίας δέχεται μόνον ένα επιπόλαιο τραύμα στο δεξί χέρι.

Το βράδυ το Ρούπελ εφοδιάζεται με 600 βλήματα όλμου από το οχυρό Καρατάς, γιατί τα δικά του αποθέματα σήκων σχεδόν τελειώσει. Εικοσιτέσσερις Γερμανοί αιχμάλωτοι έχουν μεταφερθεί εντός του οχυρού και

Για άλλες δύο ημέρες το σκηνικό της μάχης δεν αλλάζει. Τα δύο τάγματα του 125ου και το ένα τάγμα του 100ου Συντάγματος θα συνεχίσουν τις προσπάθειές τους για διάνοιξη της στενωπού του Ρούπελ. Οι Γερμανοί με τον ίδιο τρόπο συνεχίζουν να επιτίθενται και να σφαγιάζονται μπροστά στα πολυβολεία των δύο οχυρών. Η διαφημισμένη τακτική προσαρμοστικότητα των Γερμανών στην Ελλάδα δεν έκανε την εμφάνισή της. Με τον ίδιο τρόπο, την ίδια ώρα, ένα άλλο γερμανικό σύνταγμα, της 72ας Μεραρχίας, σφαγιάζεται μπροστά από τον πέτρινο όγκο του οχυρού Λίσσε, ανατολικότερα. Οι γερμανικές επιθέσεις θυμίζουν στους

έχουν γίνει αντικείμενο περιέργειας των Ελλήνων στρατιωτών. Από όλα τα τμήματα περνούν στρατιώτες για να τους δουν. Οι Γερμανοί έχουν χάσει την υπεροψία τους και είναι ξαφνιασμένοι. Δεν περίμεναν αυτήν την εξέλιξη. Την άλλη ημέρα το πρωί άλλοι 14 Γερμανοί, μετά από εκκαθάριση των χώρων γύρω από το οχυρό, θα αυξήσουν τον αριθμό των αιχμάλωτων.

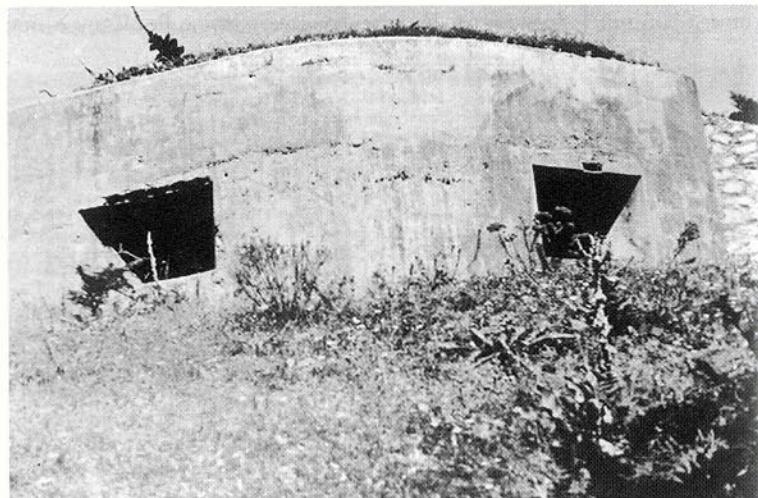
Στην δυτική όχθη του Στρυμώνα, εν συνεργασία με το 125 Σύνταγμα, επιτίθεται το 1ο Τάγμα του 100ου Συντάγματος Ορεινών Κυνηγών της 5ης Ορεινής Μεραρχίας εναντίον του οχυρού Παλιουριώνες. Το γερμανικό τάγμα, υφιστάμενο μεγάλες απώλειες, σταματά πριν από τα συρματοπλέγματα του οχυρού.

αξιωματικούς των οχυρών παρόμοιες των Ναπολεοντείων πολέμων. Όρθιοι πολεμούν οι Γερμανοί και με μία τυφλή επιμονή, παρ' όλες τις απώλειές τους, εξακολουθούν να πλησιάζουν το Ρούπελ δεχόμενοι σε κάθε επιπλέον βήμα τους αυξημένα σε ένταση πυρά. Ο χώρος μπροστά από το οχυρό έχει γεμίσει γερμανικά πτώματα, ενώ άλλα τρία γερμανικά αεροσκάφη καταρρίπτονται. Οι Γερμανοί ζητούν μία μικρή ανακωχή για περισυλλογή των νεκρών και των τραυματιών τους. Όταν, κατά την διάρκεια της ανακωχής, ένας Έλληνας αξιωματικός και ο Λοχίας Γιαννουλόπουλος βγαίνουν

από το οχυρό για να ελέγξουν τον γύρω χώρο, μένουν έκπληκτοι από το μέγεθος των γερμανικών απωλειών.

Οι περικυκλωμένοι στο ύψωμα Γκολιάμα Γερμανοί, έχουν επισημάνει τις θέσεις μίας ελληνικής πυροβολαρχίας στο ύψωμα Κρακώρ και μεταδίδουν την θέση της στα αεροπλάνα που τους υποστηρίζουν. Μετά από λίγο η πυροβολαρχία καταστρέφεται.

Το μόνο που επιτυγχάνουν οι Γερμανοί είναι η μεγάλη ελάττωση των πυρομαχικών του οχυρού. Τα πυρομαχικά, μετά την αποστολή μεγάλου μέρους των στην Αλβανία, ήταν ήδη περιορισμένα. Μετά όμως από την βιαιότητα και σφοδρότητα των μαχών μπροστά από το οχυρό, έχουν

Ένα από τα οχυρωματικά έργα της Γραμμής «Μεταξά» σχεδόν ανέπαφο μετά τις μάχες.

περιορισθεί σε επικίνδυνο βαθμό. Κατόπιν διαταγής του Αντισυνταγματάρχη Δουράτσου για κάθε φραγμό πολυβόλου θα ρίχνονται μόνον 10 φυσίγγια και για κάθε αντιαρματικό φραγμό πυροβόλου 3 ή 4 βλήματα!

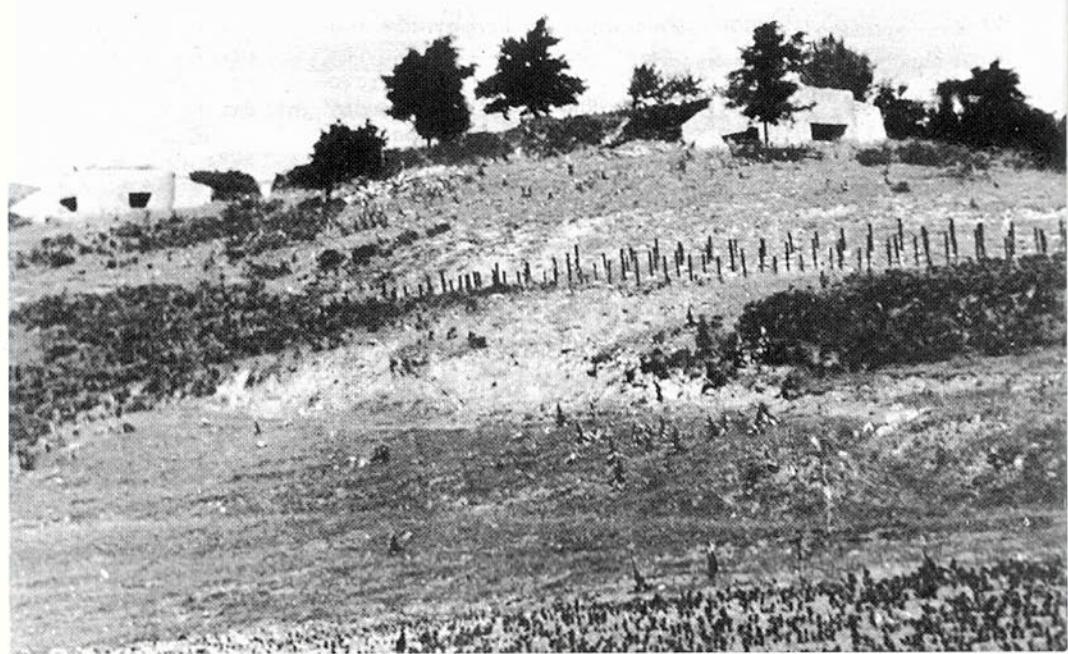
Ο Θεός του Πολέμου όμως έχει πάρει την απόφασή του για την Ελλάδα. Η γερμανική 2α Τεθωρακισμένη Μεραρχία, αφού διέβη την νότιο Γιουγκο-ολαβία, στρέφεται προς Νότο και, υποστηριζόμενη από στοιχεία της 6ης Ορεινής, προελαύνει προς την Θεσσαλονίκη. Η ελληνική (τύποις) 19η Μηχανοκίνητη Μεραρχία αδυνατεί να την αποκρούσει. Το απόγευμα της 8ης Απριλίου τα γερμανικά άρματα μάχης πλησιάζουν την Θεσσαλονίκη και απαιτούν την άνευ όρων παράδοση. Η παράδοση της πόλεως και ολόκληρου του ΤΣΑΜ (Τμήμα Στρατιάς Ανατολικής Μακεδονίας) θα υπογραφεί το πρωί της 9ης Απριλίου, αφού ο Αντιστράτηγος Κ. Μπακόπουλος, διοικητής του ΤΣΑΜ, έχει λάβει την απαραίτητη άδεια από τον αρχηγό των ελληνικών

δυνάμεων Στρατάρχη Παπάγο.

Την ίδια στιγμή τα οχυρά του Μπέλλες, εξαιρέσει του οχυρού Παληουριώνες, έχουν καταληφθεί από τους Γερμανούς. Από τους ορεινούς δρόμους πλέον μπορούν να μεταφερθούν βαρέα υλικά, αλλά μόνον ότι μπορεί να λυθεί και να μεταφερθεί με υποζύγια. Βαρέα πυροβόλα και άλλο υλικό μόνον από το στενό του Ρούπελ μπορεί να μεταφερθεί ή από τον δρόμο που ακολούθησε η 2α Τεθωρακισμένη Μεραρχία. Με υποζύγια όμως οι Γερμανοί κατόρθωσαν να περάσουν από το Μπέλλες ολόκληρο το 609ο Τάγμα Αντιαεροπορικής Αμύνης και άλλες αντιαεροπορικές και αντιαρματικές μονάδες. Οι Γερμανοί προσπαθούν με το πυροβολικό να υποστηρίζουν τα περικυκλωμένα γερμανικά τμήματα στο ύψωμα Γκολιάμα, ενώ το 3ο Τάγμα του 100ου Συντάγματος έρχεται να ενισχύσει την επίθεση του Ιου εναντίον του οχυρού Παληουριώνες. Όλες οι γερμανικές προσπάθειες αποτυγχάνουν με μεγάλες απώλειες. Ο Γερμανός ταγματάρχης στο ύψωμα Γκολιάμα αναφέρει ότι πέζεται ισχυρά, είναι περικυκλωμένος και η μαχητική ικανότητα των ανδρών του μειώνεται επικίνδυνα.

Από το πρωί της 9ης Απριλίου οι γερμανικές επιθέσεις συνεχίζονται. Όλες αποκρούονται, αλλά από το μεσημέρι τα παρατηρητήρια του Ρούπελ επισημάνουν ότι οι Γερμανοί αποσύρονται εκτός της εμβελείας των ελληνικών όπλων.

Στις 17.00 το απόγευμα Γερμανοί κήρυκες εμφανίζονται μπροστά από το Ρούπελ και απαιτούν από τον

Δύο διπλά πολυβολεία της Γραμμής «Μεταξά». Τα αντιαρματικά εμπόδια μπροστά τους είναι σιδηροτροχιές.

Αντισυνταγματάρχη Δουράτσο την παράδοση του οχυρού, εφ' όσον το ΤΣΑΜ έχει παραδοθεί. Ελλείψει διαταγών ο αντισυνταγματάρχης αρνείται και δηλώνει ότι το οχυρό θα συνεχίσει να αντιστέκεται σε κάθε γερμανική προσπάθεια. Στις 23.30 το βράδυ της 9ης Απριλί-

ου φτάνει στο οχυρό η έγγραφη διαταγή του Αντιστράτηγου Μπακόπουλου για την παράδοση των οχυρών στους Γερμανούς.

Το πρώι της 10ης Απριλίου το οχυρό παραδίδεται στους Γερμανούς. Μέχρι να τελειώσει η αποχώρηση της φρουράς, σε κανέναν Γερμανό δεν επετράπη η είσοδος στο οχυρό. Κατά την έξοδο της φρουράς Γερμανός συνταγματάρχης συνεχάρη τον Αντισυνταγματάρχη Δουράτσο για την άμυνα του οχυρού. Η φρουρά του Ρούπελ συντεταγμένη μετέβη στους στρατώνες των Σερρών, όπου οι Γερμανοί συγκεντρώνουν τους Έλληνες αιχμαλώτους. Στις αποθήκες των στρατώνων οι Έλληνες στρατιώτες βρίσκουν και τα αντιαρματικά πυροβόλα των 37 χλστ., με τα βλήματά τους, που είχαν «δανείσει» στο Αλβανικό Μέτωπο, πριν από μήνες. Τα πυροβόλα είχαν αποσταλεί πάλι πίσω, όταν έγινε ορατή η γερμανική εισβολή, αλλά για παράξενους λόγους δεν είχαν προωθηθεί στα οχυρά. Ποιος είπε ότι δεν δρούσε στην Ελλάδα η πέμπτη φάλαγγα;

Γερμανοί στρατιώτες επιθεωρούν τον εξουδετερωμένο θωρακισμένο πυργίσκο αντιαεροπορικού πυροβόλου σε ένα από τα ελληνικά οχυρά.

Επίλογος

Δεν κρίνεται σκόπιμο να επαναλάβουμε τους γερμανικούς διθύραμbus για τα οχυρά και τους υπερασπιστές τους. Θα πρέπει όμως να επισημανθεί ότι η γερμανική θεωρητική κάλυψη του πολέμου, όπως αυτή διεμορφώθη μέσα από τα ερεβώδη φληγαφήματα του ναζισμού, επεφύλασσε ιδιαίτερη σχέση για τους Έλληνες. Οι Έλληνες, σύμφωνα με τους θεωρητικούς του ναζισμού, ήταν το πλέον συγγενές φύλο προς την Αρία φυλή.

Χωρίς καθόλου να θέλουμε να υποβαθμίσουμε την απόδοση των ελληνικών στρατευμάτων στην Γραμμή «Μεταξά», θα πρέπει να διαβάζουμε, έχοντας στην σκέψη μας και τα ανωτέρω, τις γερμανικές κριτικές. Από όλες τις γερμανικές κρίσεις θα αναφερθούμε στην δήλωση του Γερμανού διοικητή του 125ου Συντάγματος στον διοικητή των δύο οχυρών Ρούπελ και Καρατάς, Αντισυνταγματάρχη Γ. Πλευράκη.

Ο εν λόγω διοικητής, με δάκρυα στα μάτια, συνεχάρη τον Έλληνα αξιωματικό, λέγοντάς του ότι στις συγκρούσεις αυτές το σύνταγμά του σχεδόν διελύθη. Και πραγματικά το ειδικευμένο στις διασπάσεις οχυρώσεων 125ο Σύνταγμα της Βέρμαχτ απεούρθη περίπου για έναν χρόνο για αναδιοργάνωση.

Χωρίς ουδεμία πολιτική σκοπιμότητα ήσαν όμως οι γερμανικές κρι-

τικές για την ποιότητα των έργων. Όλοι οι Γερμανοί αξιωματικοί, και αμέσως μετά την λήξη των μαχών και μετά από λίγο, όταν απεστάλη ειδική επιτροπή για έλεγχο των έργων από το Γενικό Επιτελείο της Βέρμαχτ, συμφωνούσαν ότι η αμυντική γραμμή ήταν αδιάβατη για τις βουλγαρικές δυνάμεις, για τις οποίες και κατασκευάσθηκε.

Την δεκαετία του '30 ακούσθηκαν και στην Ελλάδα φωνές διαμαρτυρίας για την κατασκευή της αμυντικής γραμμής (Συνταγματάρχης Δαβάκης κ.ά.). Πολλοί ήσαν αυτοί που πίστευαν ότι τα χρήματα θα μπορούσαν να δοθούν για την ενίσχυση της αεροπορίας, του πυροβολικού και κυρίως για την απόκτηση αρμάτων μάχης. Πολλοί είναι ακόμη και σήμερα οι στρατιωτικοί αναλυτές που πρεσβεύουν ότι ένας καλύτερα εξοπλισμένος Ελληνικός Στρατός την ίδια καθυστέρηση θα επέφερε στις γερμανικές δυνάμεις στις φύσει οχυρές τοποθεσίες των στενών. Η Ιστορία όμως, δεν γράφεται με υποθέσεις. Το γεγονός είναι ότι οι Έλληνες φρουροί των οχυρών έμειναν αποκομμένοι από την κύρια γραμμή αμύνης των υπόλοιπων ελληνικών και συμμαχικών στρατευμάτων, στον Όλυμπο, ουσιαστικά σαν τμήματα θυσίας, με αποστολή να καθυστερήσουν όσο περισσότερο μπορούσαν την εχθρική προέλαση. Στην αποστολή τους αυτή επέτυχαν πλήρως, επιφέροντες βαρετές απώλειες στις επιτιθέμενες δυνάμεις. Το πόσες ήσαν αυτές οι απώλειες παραμένει ακόμη και σήμερα ένα αίνιγμα.

Το γερμανικό XVIII Σώμα Στρατού ανεκοίνωσε ότι από τις 6 έως τις 11 Απριλίου είχε, εκτός των αξιωματικών, 555 νεκρούς, 2.134 τραυματίες και 170 αγνοούμενους. Για το 125ο Σύνταγμα αναφέρονται απώλειες 400 ανδρών.

Ένα ενισχυμένο σύνταγμα δυνάμεως 3.500 ως 4.000 ανδρών, οι απώλειες 400 δεν το οδηγούν σε εσπειρυμένη αναδιοργάνωση και αποχώρηση για ένα χρόνο περίπου από τις διατάξεις μάχης. Μόνον για το II/125 Τάγμα, όπως φαίνεται και από την εξιστόριση της μάχης, οι απώλειες έφτασαν τον ανωτέρω αριθμό, χωρίς να υπολογίζονται οι μεγάλες απώλειες και των δύο όλων ταγμάτων, που συνέχιζαν επί τρεις ημέρες τις ανώφελες μετωπικές επιθέσεις εναντίον του Ρούπελ.

Οπωσδήποτε οι απώλειες είναι μικρότερες από τις 15.000 που αναφέρει ο Στρατάρχης Παπάγος, αλλά όχι τόσο λίγες όσες αναφέρουν οι Γερμανοί. Ελπίζουμε κάποτε η ιστορική έρευνα να μας προσφέρει τον σωστό αριθμό. Για τις ελληνικές δυνάμεις έχουν αναφερθεί 1.000 άνδρες νεκροί και τραυματίες σ' όλον τον χώρο δράσεως του ΤΣΑΜ. Στο οχυρό Ρούπελ οι απώλειες έφτασαν τους 14 νεκρούς και τους 39 τραυματίες.

Το βέβαιο είναι ότι το ελληνικό οχυρό-θρύλος, το Ρούπελ, δεν καταλήφθηκε, αλλά για δεύτερη φορά στην ιστορία του, παραδόθηκε, κατόπιν διαταγής. Με κάθε δικαίωμα στέκει υπερήφανο στον κατάλογο των ελάχιστων οχυρών, ανά τον κόσμο, που δεν υπέκυψαν ποτέ.

Η μάχη του Ρούπελ από γερμανική σκοπιά

Hδείσδυση του Γερμανικού Στρατού μέσω του οχυρού Ρούπελ, ανατέθηκε στο 125ο Σύνταγμα Πεζικού υπό τας διαταγές του Συνταγματάρχη Πέτερσεν, το οποίο είχε ενισχυθεί με το I./100 Τάγμα του 100ου Συντάγματος της 5ης Μεραρχίας Ορεινών Κυνηγών.

Επρόκειτο για πεπειραμένους αξιωματικούς και στρατιώτες, δοκιμασμένους στις μάχες της Γραμμής «Μαζινώ». Αντικειμενικός σκοπός η βίαση διείσδυση διά των οχυρών του Ρούπελ και η συνένωση του Συντάγματος με την αριστερή πτέρυγα της 5ης Ορεινής Μεραρχίας.

Για την διενέργεια της επίθεσης κατά των οχυρών Ρούπελ διατέθηκαν οι εξής δυνάμεις:

Αριστερά του ποταμού Στρυμώνα και προ του παραμεθόριου ποταμού Μπίστριτσα, επί της οδού Κουλοτά - Σιδηροκάστρου - Σερρών, υπήρχαν οι εξής δυνάμεις:

Στην θέση Κούλα - Βράνια:

- Το ενισχυμένο 125ο Σύνταγμα Πεζικού με τρία τάγματα και δύο λόχους βαρέων όπλων. Το I./125 Τάγμα με τους 10 έως 40 Λόχους, το II./125 Τάγμα με τους 50 έως 80 Λόχους και το III./125 Τάγμα με τους 90 έως

Πέρα από τις διατιθέμενες ελληνικές αναφορές για τις μάχες του Ρούπελ ενδιαφέρον παρουσιάζει και η γερμανική παράθεση των γεγονότων σύμφωνα με την υπάρχουσα γερμανική βιβλιογραφία.

120 Λόχους. Οι 13ος και 14ος Λόχοι, ήσαν οι Λόχοι Βαρέων Όπλων και Καταστροφής Αρμάτων.

- Το 49ο Σύνταγμα Πυροβολικού.
- Η II./40 Μοίρα του 40ου Συντάγματος Πυροβολικού.
- Η 61η ολμαρχεία.

Υπήρχε επίσης η III./540 Μοίρα του 540ού Συντάγματος Πυροβολικού Εφόδου, που προοριζόταν να εκτελέσει απευθείας βολές εναντίον των οχυρών.

Δυτικά του Στρυμώνα, υπήρχαν:

- Το I./100 Τάγμα του 100ου Συντάγματος της 5ης Ορεινής Μεραρχίας, ενισχυμένο από τη I./230 Μοίρα του 230ού Συντάγματος Πυροβολικού.
- Ο 8ος Λόχος Μπραντεμπούργκερ για την εκτέλεση ειδικών επιχειρήσεων, με αντικειμενικό σκοπό να διεισδύσει με λέμβους εφόδου. Τμήμα 60 ανδρών που θα φορούσαν ελληνικές στολές, θα περνούσαν μέσω του Στρυμώνα για να καταλάβουν την γέφυρα των Λουτρών.

Η προηγηθείσα αναγνώριση και συγκέντρωση πληροφοριών του Γερμανικού Στρατού απεδείχθη ατελής. Οι Έλληνες δεν περιορίστηκαν μόνο να ενισχύσουν με σύγχρονα έργα το πέρασμα του Ρούπελ, αλλά οχύρωσαν και όλη την ορεινή περιοχή περιμετρικά των οχυρών και απέκλεισαν κάθε δυνατή διείσδυση από άλλη οδό.

Κατεστραμμένο ελληνικό πυροβόλο των 6 δακτύλων που βρέθηκε πρόσφατα στην περιοχή του οχυρού.

Η κοίτη του Στρυμώνα περιβάλλεται αμφίπλευρα από απότομες πλαγιές και γκρεμούς με ένα μέσο πλάτος 80 - 100 μέτρων. Βορειότερα το πλάτος αυξάνεται στα 200 μέτρα και παρουσιάζει πολλά αβαθή σημεία. Η κύρια άμυνα στις δύο πλευρές του ποταμού εξασφαλίζοταν:

- α) από την ομάδα οχυρών Ουσίτα ανατολικά του Στρυμώνα
- β) από το οχυρό Παληουριώνες (ύψωμα 307) δυτικά του ποταμού.

Τα περίπου κατά 200 μέτρα υπερυψωμένα οχυρά, εξασφάλιζαν τον προ αυτών χώρο διείσδυσης.

Πρώτο, ανατολικά του ποταμού, το έργο «Α», με ένα αντιαεροπορικό, ένα πυροβόλο, 11 πολυβόλα, τρεις θέσεις παρατήρησης και δύο θέσεις προβολέων, δέσποιζε της παραποτάμιας οδού αλλά και του προ του οχυρού Παληουριώνες χώρου.

Το μεγαλύτερο οχυρό, το έργο «C» , εξασφάλιζε τον Βορρά και τον Νότο με ένα πυροβόλο, τρεις όλμους, 15 πολυβόλα, έξι θέσεις παρατήρησης και μία θέση προβολέων.

Το μεταξύ των έργων «Α» και «C» μικρό έργο «B» διέθετε έναν όλμο, 8 πολυβόλα και τρεις θέσεις παρατήρησης.

Το έργο «E» αποτελούσε την δεξιά πτέρυγα του οχυρού και είχε δύο πυροβόλα, 11 πολυβόλα και πέντε θέσεις παρατήρησης.

Το νοτιότερα ευρισκόμενο έργο «D» είχε δύο πυροβόλα, ένα αντιαεροπορικό, δύο όλμους, 11 πολυβόλα και τρεις θέσεις παρατήρησης.

Το σύμπλεγμα αυτό των οχυρών έργων και θέσεων, με κατασκευές από οπλισμένο σκυρόδεμα άριστης ποιότητας και αντοχής, δεν άφηναν καμιμά θέση χωρίς επόπτευση και δυνατότητα διασταυρούμενων πυρών. Τα έργα «C», «D» και «E» ήσαν υπόγεια συνδεδεμένα και είχαν μυστικές πόρτες εξόδου.

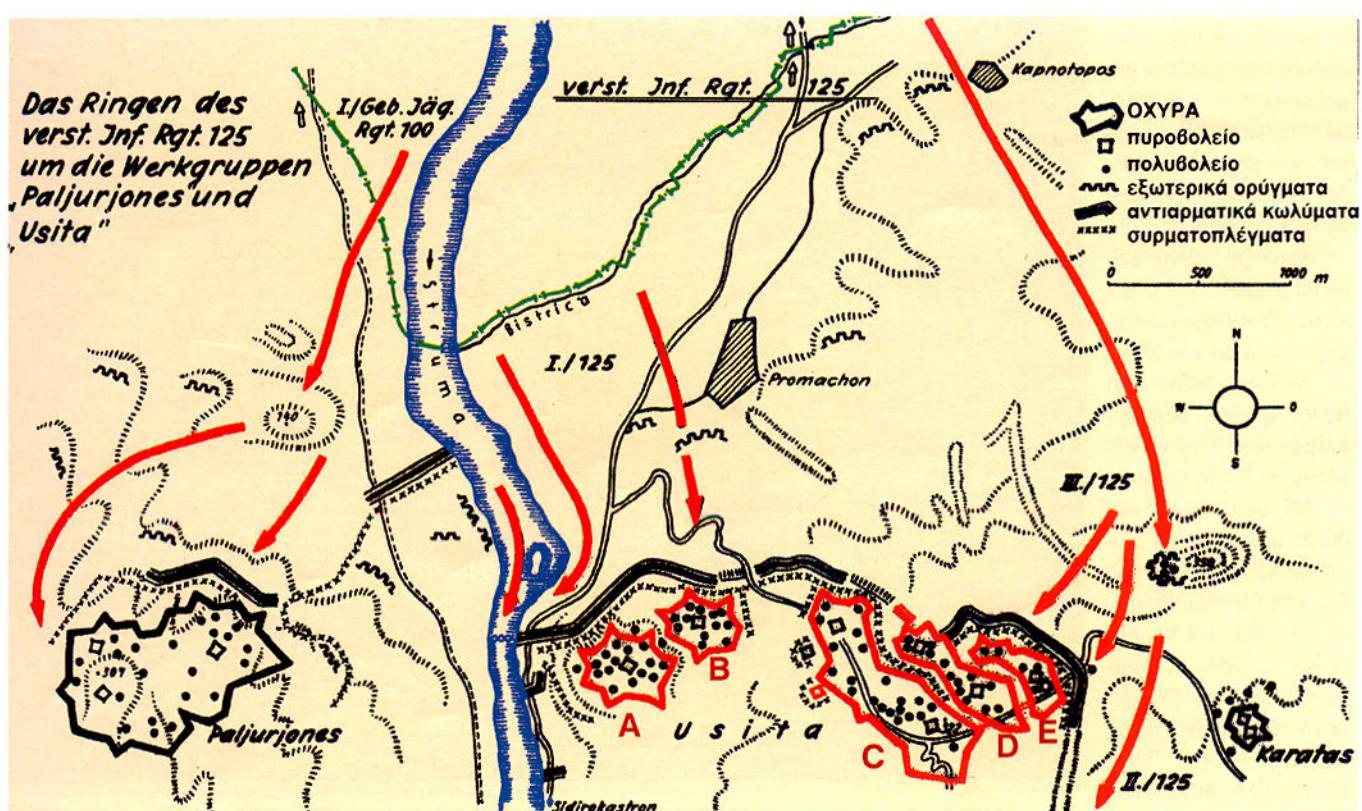
Προ των οχυρών υπήρχαν βαθιές και καλοκατασκευασμένες αντιαεροματικές τάφροι, επενδεδυμένες με σκυρόδεμα αλλά και διπλές σειρές αντιαεροματικών εμποδίων (πυραμίδες). Σειρές ναρκοπεδίων και συρματοπλεγμάτων προστάτευαν επιπρόσθετα τον προ των οχυρών χώρο.

Γερμανοί στρατιώτες του II./125 Τάγματος προ του υψώματος 307.

Το συνολικό πλάτος προστασίας της ομάδας οχυρών Ουσίτα ήταν άνω των 2.500 μέτρων και το βάθος άνω των 800 μέτρων.

Υπήρχαν επίσης υπαίθριες θέσεις άμυνας πλευρι-

Γερμανικός χάρτης που απεικονίζει τη μάχη για το οχυρό Ρούπελ.

κά των χωριών Καπνότοπος και Προμαχώνας.

Δυτικά του Στρυμώνα βρισκόταν το συγκρότημα οχυρών Παληουριώνες. Απετελείτο από τα όμορα έργα «Α» και «Β» και το δυτικά κατά 150 μέτρα υψηλότερα ευρισκόμενο έργο «C» αποτελούσε την πλευρική προστασία για το όμορο οχυρό Κελκαγιά. Τα έργα «Α» και «Β» ήταν εξοπλισμένα με ένα πυροβόλο, 11 πολυβόλα, τρεις θέσεις παρατήρησης και δύο προβολείς. Το έργο «C» είχε τέσσερα πυροβόλα, ένα αντιαεροπορικό, 13 πολυβόλα, τρεις άλμους και πέντε θέσεις παρατήρησης, επανδρωμένο με 570 άνδρες.

Η γερμανική επίθεση έπρεπε λοιπόν να καταβάλλει τα συγκροτήματα των οχυρών Παληουριώνες, Ουσίτα και Καρατάς.

Το 125ο Σύνταγμα Πεζικού έλαβε την εξής διάταξη μάχης:

- Δεξί συγκρότημα ενισχυμένο το I./100 Τάγμα Ορεινών Κυνηγών, με αντικειμενικό σκοπό την κατάληψη του οχυρού Παληουριώνες.
- Κεντρικό συγκρότημα, ενισχυμένο το I./125 Τάγμα Πεζικού με αντικειμενικό σκοπό την διάσπαση της διάβασης Ρούπελ και κατάληψη των οχυρών Ουσίτα.
- Αριστερό συγκρότημα τα II./125 και III./125 Τάγματα Πεζικού με αντικειμενικό σκοπό την κατάληψη του υψώματος 350 μεταξύ ανατολικής Ουσίτα και Καρατάς, την διεισδυση μέχρι την γέφυρα Λουτρών και περικύκλωση του συγκροτήματος οχυρών.

Λόγω μη εγκαίρου αφίξεως του 8ου Λόχου Μπραντεμπούργκερ, ανετέθη σε μια ομάδα από 14 άνδρες του Μηχανικού να διεισδύσει με τρεις λέμβους εφόδου μέσω του Στρυμώνα και να καταστρέψει τις παράκτιες θέσεις άμυνας προς διευκόλυνση του I./125 Τάγματος.

Ο 9ος Λόχος του III./125 Τάγματος κρατήθηκε πίσω από το II./125 Τάγμα ως εφεδρεία.

Από την πλευρά του, το Μηχανικό γεφύρωσε τον συνοριακό ποταμό Μπίστριτσα, ώστε να διέλθουν οι δυνάμεις επιθέσεως. Για προπαρασκευή της επίθεσης, οι ελληνικές γραμμές σχεδιάστηκε να βληθούν επί μιάμιση ώρα από το πυροβολικό και την αεροπορία ως εξής:

Μεταξύ 05.30 και 06.40 βολές βαρέων όπλων (ελαφρά και βαρέα αντιαεροπορικά πυροβόλα, πυροβόλα πεζικού και βαρέα πυροβόλα) κατά του προ των οχυρών χώρου.

Μεταξύ 05.40 και 06.00 βολές πυροβόλων κατά πρωθημένων οχυρωματικών έργων.

Μεταξύ 06.00 και 06.10 πρώτος βομβαρδισμός από Στούκα κατά της δυτικής Ουσίτα.

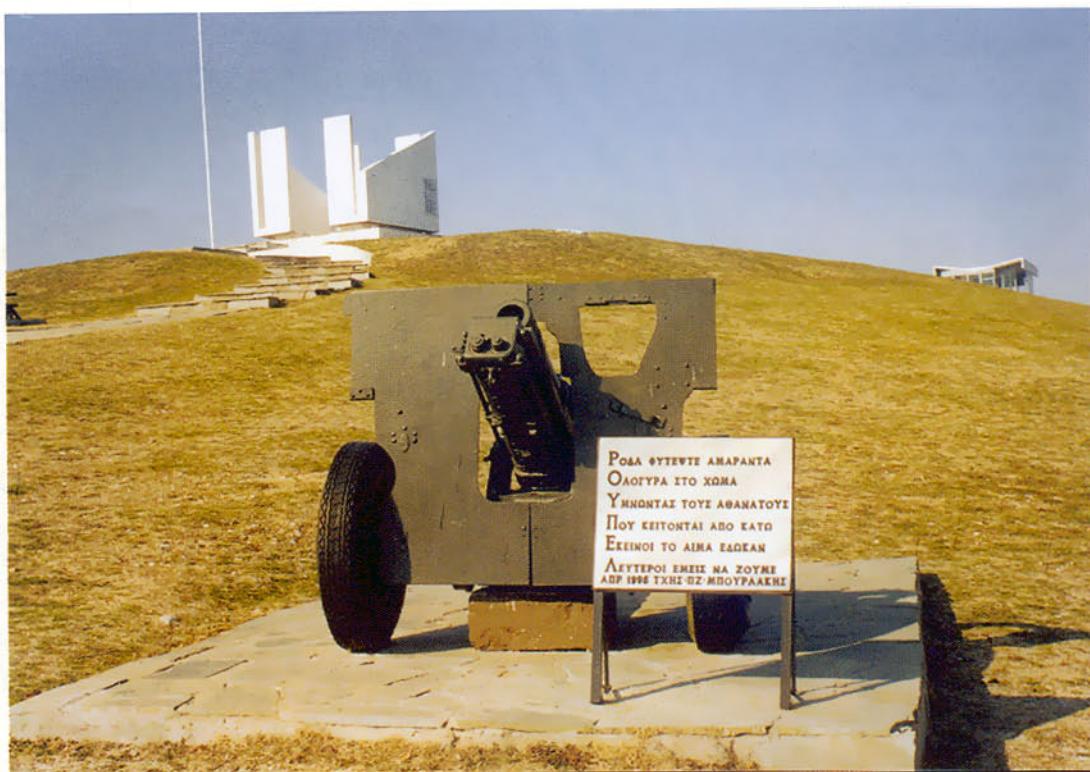
Μεταξύ 06.10 και 06.30 μαζικά πυρά πυροβολικού κατά της δυτικής Ουσίτα.

Μεταξύ 06.30 και 06.40 δευτέρος βομβαρδισμός από Στούκα κατά της ανατολικής Ουσίτα.

Μεταξύ 06.40 και 08.00 μαζικά πυρά

Χώρος πολυβολητή μέσα στη στοά, για απόκρουση εισβολέων.

Ελληνικό πυροβόλο που χρησιμοποιήθηκε κατά τη μάχη των οχυρών, στο μνημείο πεσόντων του οχυρού Ουσίτα B.

πυροβολικού κατά ανατολικής Ουσίτα και Καρατάς.

Μεταξύ 07.00 και 07.10 τρίτος βομβαρδισμός Στούκα κατά του υψώματος 1044.

Μεταξύ 08.00 και 08.15 τέταρτος βομβαρδισμός Στούκα κατά ανατολικής Ουσίτα και Καρατάς.

Τα Στούκα ανήκαν στη 77η Σμηναρχία Καθέτου Εφορμήσεως (St.G 77).

Τα τμήματα του 125ου Συντάγματος, θα προωθούντο υπό την κάλυψη των βομβαρδιστικών ως εξής:

Στις 05.30 της 6ης Απριλίου διάσχιση συνόρων και ποταμού Μπίστριτσα. Λήψη θέσεων μάχης από τους άνδρες και τάξη των βαρέων όπλων. Προώθηση στα 200 μέτρα από την γραμμή εφόδου. Στις 06.30 προώθη-

ση της δεξιάς πτέρυγας (I./125 Τάγμα). Στις 08.15 προώθηση του II./125 Τάγματος.

Έναρξη της επίθεσης

Μετά τον πρώτο βομβαρδισμό των Στούκα, τρεις λέμβοι εφόδου ρίχνονται στον Στρυμώνα. Μέσα σε αυτές επιβαίνουν 14 άνδρες του Μηχανικού υπό τον Ανθυπολοχαγό Φέλντμαν για την εκτέλεση της αποστολής τους. Με συγκεντρωτικά πυρά των οχυρών Ουσίτα και Παληουριώνες οι λέμβοι καταστρέφονται αφού προηγουμένως σκάλωσαν σε αβαθή. Η ομάδα των Γερμανών υπέστη απώλειες σε ποσοστό 50%.

To I./125 Τάγμα με επικεφαλής τον Υπολοχαγό Σουλτζ, παρασημοφορημένο με τον Σταυρό των Ιπποτών, επιτίθεται σε ευρύ μέτωπο με τον Ιο Λόχο. Οι άνδρες προωθούνται στην παραποτάμια οδό μαζί με δύο πυροβόλα εφόδου και δύο πυροβόλα πεζικού, ενισχυμένοι από δύο διμοιρίες Μηχανικού. Θα τους υποδεχθούν πυρά από το οχυρό «Α» και το Παληουριώνες, που θα καταστρέψουν τα γερμανικά πυροβόλα. Ο Υπολοχαγός Σουλτζ και ο διμοιρίτης του σκοτώνονται. Οι απώλειες είναι μεγάλες. Αντεπίθεση των Ελλήνων για ολοκληρωτική εξολόθρευση του Ιου Λόχου αποτυγχάνει. Με τον ερχομό του σκότους το υπόλοιπο του λόχου επιστρέφει στη γραμμή εκκίνησης.

Τα ίδια συμβαίνουν και κατά την επίθεση της μάζας του I./125 Τάγματος κατά του οχυρού «Α». Αφού καταλαμβάνει τις υπαίθρειες θέσεις άμυνας των Ελλήνων, προωθεί τις θέσεις πυροβολικού προς τα οχυρά. Κατά την άφιξη στον Προμαχώνα δέχεται πυρά από τους Παληουριώνες και υφίσταται απώλειες. Δέχεται

πυρά και από το οχυρό «Α» και κάθε παραπέρα προώθηση σταματάει. Τα συνοδεύοντα τους πεζούς αυτοκινούμενα πυροβόλα εφόδου καταστρέφονται από ευθυτενείς βολές πυροβολικού. Οι απώλειες είναι μεγάλες. Ο λοχαγός διοικητής του I./125 Τάγματος, τραυματίζεται βαρεά, ο υπασπιστής του σκοτώνεται. Το τάγμα υποχωρεί στον Προμαχώνα.

Το αριστερό συγκρότημα των II./125 και III./125 Ταγμάτων, μέσα από νέφη καπνού που δημιουργούν οι συνεχείς βομβαρδισμοί προωθούνται έως το χωριό Καπνότοπος.

Στις 06.40 το II./125 Τάγμα φτάνει

Το μνημείο πεσόντων πάνω από το οχυρό Ουσίτα Β.

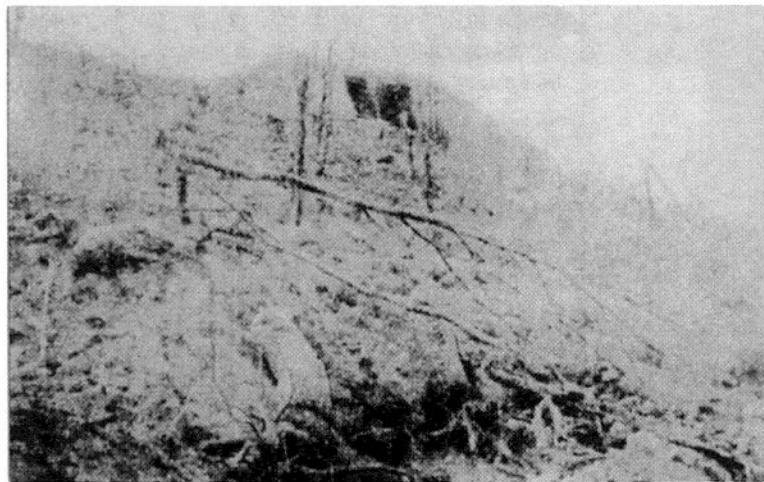

Αντιαρματικά εμπόδια, τα γνωστά ως «δόντια του δράκοντα», δίπλα στον Στρυμώνα.

στις υπώρειες του υψώματος 350, ένα ύψωμα ζωτικής σημασίας για τη κατάληψη του οχυρού Ουσίτα. Το ύψωμα καταλαμβάνεται, οι Έλληνες υποχωρούν προς νοτιοανατολική κατεύθυνση. Το ΗΙ./125 Τάγμα επιτίθεται στο δεξί πλευρό του ΠΙ./125 Τάγματος.

Μετά τη τελική επιδρομή των Στούκα που ολοκληρώνεται στις 08.15, ο 10ο Λόχος επιτίθεται στο οχυρό «Ε», αλλά θα ανακοπεί από πυρά των οχυρών «Ε» και «Δ». Στις 09.45 ακολουθεί σφυροκόπημα των οχυρών από πυροβολικό και Στούκα. Οι πεζικάριοι ξαναεπιτίθενται με φλογοβόλα και χειροβομβίδες και φτάνουν στα προωθημένα πυροβολεία, αλλά αναχαίτιζονται υφιστάμενοι σοβαρές απώλειες. Τα φλογοβόλα καταστρέφονται και οι χειριστές τους πέφτουν μαχόμενοι. Τα πυροβόλα εφόδου, λόγω της φύσης του εδάφους, δεν μπορούν να βοηθήσουν.

Μέχρι τις 18.00 προετοιμάζεται τρίτη επίθεση. Επιτίθενται δύο διμοι-

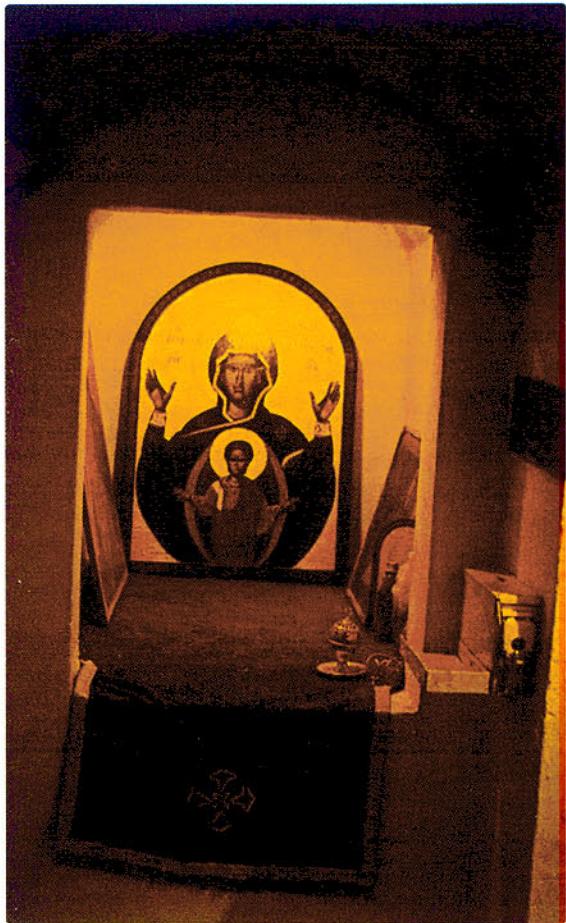
Κατεστραμένο ελληνικό πολυυβολείο στην αμυντική τοποθεσία Ουσίτα.

ρίες του 11ου Λόχου και μία του 13ου Λόχου που προωθούνται με τη βοήθεια 4 πυροβόλων εφόδου μέχρι ένα ύψος 300 μέτρων στο οχυρό Ουσίτα. Οι Γερμανοί όμως θα υποστούν μεγάλες απώλειες δχι μόνο από τα ελληνικά πυρά, αλλά και την προετοιμασία του δικού τους πυροβολικού, όπως και των Στούκα. Πυκνές βολές του Καρατάς και άλλων πυροβολείων που βρίσκονται νότια, πνίγουν την επίθεση στο αίμα. Το τάγμα υποχωρεί σε θέσεις άμυνας. Μόνο με τον ερχομό του σκότους κατορθώνουν οι υπόλοιποι του 10ου Λόχου να υποχωρήσουν στις αρχικές τους θέσεις.

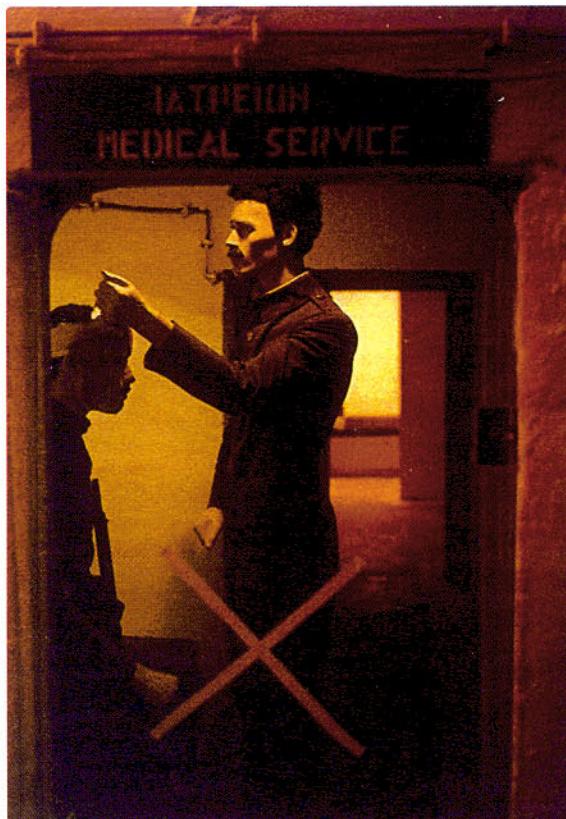
Το ΙΙ./125 Τάγμα αποσύρεται με φοβερές απώλειες, το ίδιο και το ΗΙ./125 που απωθείται από το οχυρό «Ε». Τα πυροβόλα εφόδου καταστρέφονται και το ΠΙ./125 Τάγμα δεν έχει πληροφορίες για την τύχη τους. Μέχρι το τέλος της πρώτης ημέρας, κανένα οχυρό ή πυροβολείο δεν έχει καταληφθεί. Οι Έλληνες έχουν αμυνθεί σκληρά και με αντεπιθέσεις έχουν καταφέρει να εκκαθαρίσουν το προ των οχυρών έδαφος.

Την ίδια αποτυχία είχε και το ΙΙ./100 Τάγμα Ορεινών Κυνηγών στις επιθέσεις του για τη κατάληψη του οχυρού Παληουριώνες. Το τάγμα χωρίς τον 3ο Λόχο του, ενιοχυμένο με ίλη πυροβόλων 50 χλστ. του 95./5 Τάγματος Αντιαρματικών, κατορθώνει στις 08.30 της 6ης Απριλίου να καταλάβει τις εξωτερικές θέσεις άμυνας του υψώματος 140 και επιτίθεται ακόλουθως κατά του οχυρού «C» στο ύψωμα 307. Παρά τις συνεχείς εφορμήσεις των Στούκα, δλες οι επιθέσεις των ορεινών πνίγονται στο αίμα.

Στις 07.04 το τάγμα έχει καταφέρει να πλησιάσει σε απόσταση 200 μέτρων από τα συρματοπλέγματα του οχυρού. Και πάλι, παρά τις ακατάπαυστες εφορμήσεις των Στούκα και τις βολές του πυροβολικού, δλες οι προσπάθειες κατάληψής του αποτυγχάνουν.

Εικονοστάσι στις υπόγειες στοές.

Σταθμός πρώτων βοηθειών εντός του οχυρού.

Στις 08.04 επαναλαμβάνονται οι κανονιοβολισμοί κατά του Παληουριώνες μέχρι τις 17.00.

Την δεύτερη ημέρα στις 07.04 το 125ο Σύνταγμα Πεζικού προετοιμάζει νέα επίθεση για κατάληψη του οχυρού Ουσίτα από ανατολικά και βορειοανατολικά. Το ελληνικό πυροβολικό βάλλει ακατάπauστα και δημιουργεί στο ΗΙΙ/125 Τάγμα τόσες απώλειες όσο αυτό βρίσκεται στους χώρους συγκεντρώσεως, ώστε η επίθεση ματαιώνεται.

Στις 08.04 διατάσσεται η τέταρτη επίθεση του ΗΙΙ/125 Τάγματος. Τρεις ομάδες εφόδου και μια διμοιρία Μηχανικού, όλα τα βαρέα όπλα του τάγματος, δύο διμοιρίες του 13ου Λόχου και μία του 14ου Λόχου, μαζί με πυροβόλα εφόδου, εξορμούν. Η επίθεση προετοιμάζεται πάλι με βολές πυροβολικού και κάθετες εφορμήσεις των Στούκα κατά του Καρατάς. Πυκνά πυρά του ελληνικού πυροβολικού επιφέρουν σοβαρές απώλειες

στις διμοιρίες Μηχανικού και στα πυροβόλα εφόδου. Η επίθεση σταματά προτού καν αρχίσει.

Μεταξύ 14.00 και 16.00, ένας αριθμός από 40-50 Στούκα βομβαρδίζουν τις ελληνικές θέσεις και θέτουν εκτός μάχης μια πυροβολαρχία. Παρόλ' αυτά, το ΗΙΙ/125 Τάγμα αποτυγχάνει στις εφόδους του κατά του οχυρού «Α».

Στην έκθεσή του, ο διοικητής του ΗΙΙ/125 Τάγματος αναφέρει περιορισμένες πλέον δυνατότητες από πλευράς της μονάδος του, λόγω απωλειών. Η πέμπτη επίθεση του ΗΙΙ/125 δεν χρειάστηκε να γίνει λόγω της συνθηκολόγησης του Ελληνικού Στρατού στην Μακεδονία.

9 Απριλίου 1941. Βουλγαρικό αυτοκίνητο DKW που χρησιμοποιήθηκε από τους Γερμανούς. Πολυθολήθηκε από Έλληνα έφεδρο αξιωματικό όταν ζήτησαν την παράδοση των οχυρών. (Μουσείο Μιχάλη Τσαρτσίδη)

Οι συνολικές απώλειες του ΙΙΙ/125 ανήλθαν σε 5 αξιωματικούς, 21 υπαξιωματικούς και 138 στρατιώτες νεκρούς και τραυματίες. Από την πλευρά του Ι/125 Τάγματος, αναφέρονται απώλειες 80 νεκρών.

Στην θέση Κλειδί, το ΙΙ/125 Τάγμα επιμένει. Ο ενισχυμένος 7ος Λόχος, κάπου 200 άνδρες, καταφέρνει κάτω από τη προστασία καπνού να διεισδύσει μέσω των οχυρών στα νώτα της γραμμής και να φτάσει απαρατήρητος στο Κλειδί. Εκεί σκοτώνεται ο διοικητής του 7ου Λόχου. Οι υπόλοιποι λόχοι δέχονται καταιγιστικά πυρά και έχουν πολλές απώλειες. Από ελληνικές αντεπιθέσεις ο δος Λόχος αποδεκατίζεται και 16 διασωθέντες θα συλληφθούν αιχμάλωτοι. Συνολικώς, το ΙΙ/125 Τάγμα, προκειμένου να διεισδύσει στο Κλειδί, χάνει περισσότερους από τους μισούς άνδρες του.

ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΓΕΡΜΑΝΩΝ

«...Οι Έλληνες διατήρησαν κατά τη διάρκεια των επιθέσεών μας γερά νεύρα και σπουδαία πειθαρχία. Δεν πτοήθηκαν από τις επιθέσεις των Στούκα και συνέχιζαν να βάλλουν ακόμη και κατά τη διάρκεια σφοδρών βομβαρδισμών. Κάτι τέτοιο δεν συναντήσαμε ούτε στην εκστρατεία κατά της Πολωνίας ούτε και κατά εκείνη της Γαλλίας. Όπου οι πολυβολητές τους έπεφταν νεκροί, αμέσως άλλοι έπαιρναν τη θέση τους. Αυτό έγινε μέχρι και τέσσερις φορές. Εκείνο που τους δυσκόλεψε και τους ανάγκασε σε ορισμένα οχυρά να παραδοθούν, ήταν η ασφυξία από το κλείσιμο των αεραγωγών και τη ρίψη ασφυξιογόνων».

«...ήταν εκπληκτικά γενναίοι αντίπαλοι. Ακόμη και οι τραυματίες τους, ξαπλωμένοι και ανήμποροι μέσα στα χαρακάματα, προσπαθούσαν να μας χτυπήσουν με τις λόγχες τους. Δεν απέφευγαν τον αγώνα σώμα με σώμα, το αντίθετο μάλιστα των επεδίωκαν. Πολλές τέτοιες σκηνές μας θύμιζαν τον πόλεμο της Ιλιάδας όπως τον ακούσαμε από τους δασκάλους μας...».

«...οι Έλληνες ήταν ένας πποτικός αντίπαλος. Φέρθηκαν καλά στους άνδρες μας που αιχμαλώτησαν...».

«...οι Έλληνες αμύνθηκαν με αυταπάρνηση, το ηθικό τους παρέμεινε ακλόνητο, τα νεύρα τους ατούλινα. Πουθενά και ποτέ δεν παραδόθηκαν δύο είχαν ακόμη μέσα να αμυνθούν...».

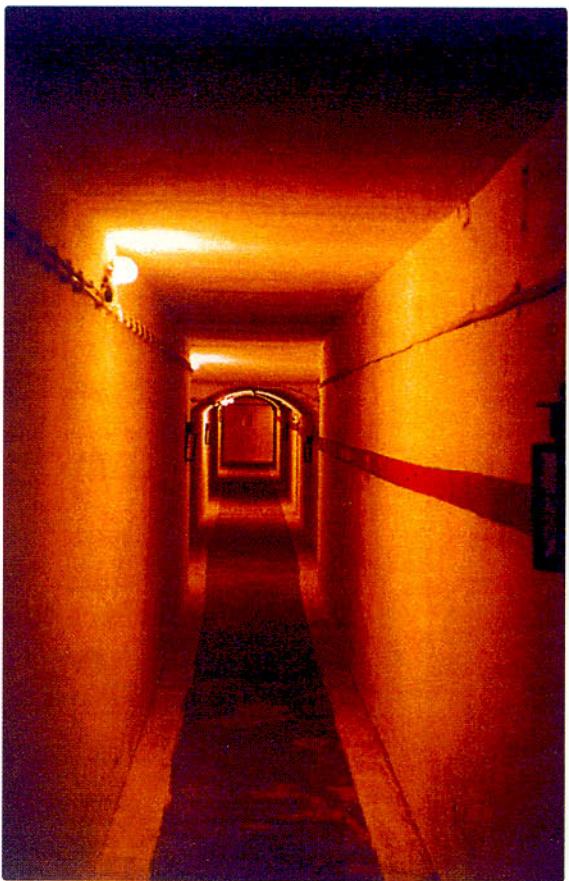
«...θυμάμαι ακόμα καθαρά ένα νεκρό Έλληνα στρατιώτη μέσα σ'ένα χαράκωμα μπροστά από τα συρματοπλέγματα, μακριά από το οχυρό. Δίπλα του τέσσερα άδεια άπλα. Εδώ δεν εκείτε ένας εχθρός! Μπροστά μου έβλεπα έναν ήρωα που ούτε οι αρχαίοι ελληνικοί μύθοι δεν θα μπορούσαν να περιγράψουν καλύτερα!

«...αφού λοιπόν τους ρίξαμε δακρυγόνα από τους σωλήνες εξαερισμού, δεν τους έμεινε άλλη επιλογή από την παράδοση. Αρχισαν να βγαίνουν από τις στοές, μπροστά ο αξιωματικός τους με την άσπρη σημαία και από πίσω σε μακρά γραμμή, καταπονημένοι, με ξεσκισμένες στολές, χλωμοί, γεμάτοι επιδέσμους και αίματα οι 250 γενναίοι υπερασπιστές του οχυρού Κελκάγια. Μείναμε βουβοί. Σχεδόν ντραπήκαμε μπροστά σ'αυτούς τους άνδρες, που ήταν σαν κι εμάς στρατιώτες, που πολέμησαν καθαρά, σκληρά και πποτικά κι ευρίσκοντο τώρα κοντά μας κάτω από τη συνεχή βροχή. Ο θρίαμβος της νίκης μας πνήγεται μπροστά στην απελποσία των περήφανων αυτών ανθρώπων...».

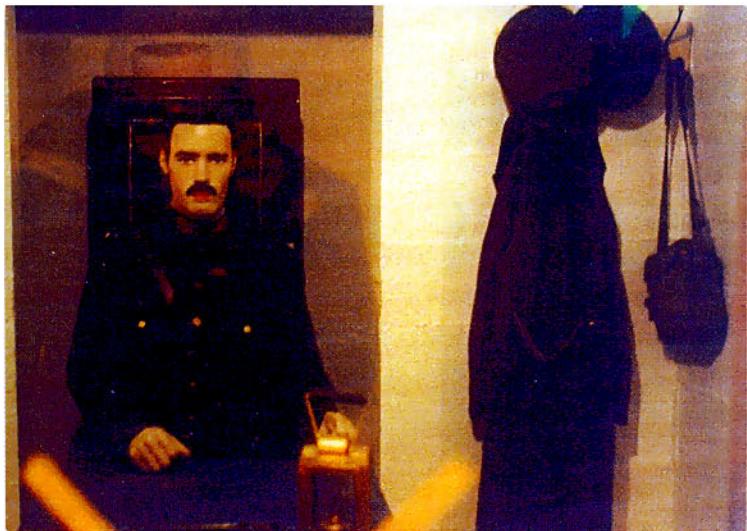

Έμβλημα προ της εισόδου του υπογείου οχυρού Ουσίτα
Β' μουσείο.

Μετά την κατάληψη της θέσεως Κλειδί από τον 7ο Λόχο ήδη από την πρώτη ημέρα της επιθέσεως, ακολουθεί ο δος Λόχος ο οποίος αποκρούει μια ελληνική αντεπίθεση. Το βράδυ φτάνει και ο διοικητής του ΙΙ/125 τάγματος Ταγματάρχης Ενς με υπόλοιπα των δου και 8ου Λόχων. Η δύναμη του τάγματος αριθμεί πλέον περί τους 200 άνδρες μόνο. Με αυτή την δύναμη, εγκαθίσταται στο ύψωμα Γκολιάμα (ύψωμα 520)

Διάδρομος που οδηγεί υπογείως στα πολυβολεία.

Γραφείο αξιωματικού επικοινωνιών.

και οργανώνει περιμετρική άμυνα. Έτσι μπορεί να διακόπτει τις ελληνικές επικοινωνίες και με ειδικές σημάνσεις να υποδεικνύει στόχους στην αεροπορία.

Αλλεπάλληλες προσπάθειες ελληνικών τμημάτων το πρώι της 8ης Απριλίου να εξουδετερώσουν το II./125 Τάγμα αποτυγχάνουν με σοβαρές απώλειες, κυρίως λόγω των επιθέσεων των Στούκα.

Τα ξημερώματα της 10ης Απριλίου γίνεται γνωστό ότι ο Ελληνικός Στρατός, μετά την κατάληψη της Θεσσαλονίκης, διατάχτηκε να καταθέσει τα όπλα.

Οχυρό «Ρούπελ» σήμερα: πίνακας από το ΚΨΜ που απεικονίζει έναν λόχο Γερμανών αποδίδοντα τιμές στους υπερασπιστές του οχυρού «Παληουριώνες» μετά την παράδοσή του. Το οχυρό αυτό δεν μπόρεσαν οι Γερμανοί να το καταλάβουν. Παρεδόθη μετά την υπογραφή παράδοσης των ελληνικών δυνάμεων.

Μετά τη παράδοση του οχυρού Ουσίτα, οι Γερμανοί κυρίευσαν στην ευρύτερη περιοχή 5 πυροβόλα των 105 χλστ., 18 πυροβόλα των 75 χλστ., 6 πυροβόλα των 47 χλστ., 10 πυροβόλα των 37 χλστ., 10 αντιαεροπορικά των 20 χλστ., 20 βαρείς όλμους και 210 πολυβόλα. Το οχυρό Καρατάς δεν δέχθηκε γερμανική επίθεση κατά τις μάχες, παρά μόνο βολές πυροβολι-

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η διεξαγωγή της μάχης στο Ρούπελ, οδήγησε στην εξαγωγή ορισμένων κοινών συμπερασμάτων τους αντιπάλους των δύο πλευρών.

Κατά το εγχείρημα της μετωπικής επίθεσης εναντίον τόσο οχυρών θέσεων όπως η Γραμμή «Μεταξά», οι ορεινοί κυνηγοί πλήρωσαν ακριβό τίμημα σε άνδρες και υλικό. Οι επιθέσεις των Στούκα και οι σφοδρές προπαρασκευές πυροβολικού δεν κατάφεραν να μειώσουν το ηθικό των αμυνομένων Ελλήνων στρατιωτών και να κασταστρέψουν τα άρτια κατασκευασμένα οχυρά. Πρέπει όμως να τονισθεί η άριστη διεξαγωγή της άμυνας από τους Έλληνες διοικητές των οχυρών.

Η αποτυχία των επιθέσεων οφείλεται επίσης στην άριστη αλληλοκάλυψη των οχυρών μεταξύ τους. Τα κατά τα άλλα πολύ αποτελεσματικά πυροβόλα εφόδου αποδείχτηκαν ατελέσφορα στο ορεινό έδαφος της γραμμής των οχυρών, αποτελώντας εύκολους στόχους.

Εάν οι Έλληνες διέθεταν ικανές εφεδρείες για μαζικές αντεπιθέσεις, η τύχη των επιτιθεμένων δυνάμεων θα ήταν άγνωστη.

Γερμανοί ανώτατοι αξιωματικοί και στρατιώτες εκφράστηκαν πολύ κολακευτικά για την άμυνα των των Ελλήνων στα οχυρά.

κού και αεροπορικές επιθέσεις. Το ανατολικότερα ευρισκόμενο οχυρό Κάλη δεν δέχθηκε καμμία επίθεση. Στο μεταξύ, το I./100 Τάγμα που έχει αναγκαστεί να αποχωρήσει προς Βορρά προκειμένου να ενισχυθεί από τα II./100 και III./100 Τάγματα, είχε προσπάθησει να κυκλώσει το οχυρό Παληουριώνες. Αυτό πραγματοποιήθηκε στις 9 Απριλίου, αλλά την επομένη το οχυρό διατάσσεται να παραδοθεί λόγω της ανακοχής. Ήταν επανδρωμένο από 10 αξιωματικούς και 400 στρατιώτες.

Ως απώλειες του I./100 Τάγματος αναφέρονται 25 άνδρες νεκροί και 75 τραυματίες.

Βιβλιογραφία

- Wir durchbrechen die Metaxaslinie, Erlebnisberichte eines Infanterie-Regiments
- Zusammengestellt und bearbeitet von Unteroffizier Erich Scharf
- Druck und Verlag Buchgewerbehaus GmbH, Saarbrücken 1942
- Hurra die Gams - die 5. Geb.Div. im Einsatz, von Julius Ringel
- Leopold Stoecher Verlag Graz – Stuttgart, ISBN 3-7020-0070-4
- Der deutsche Griechenland Feldzug, von Alex Buchner
- Heidelberg 1957, Scharnhorst Buchkameradschaft GmbH

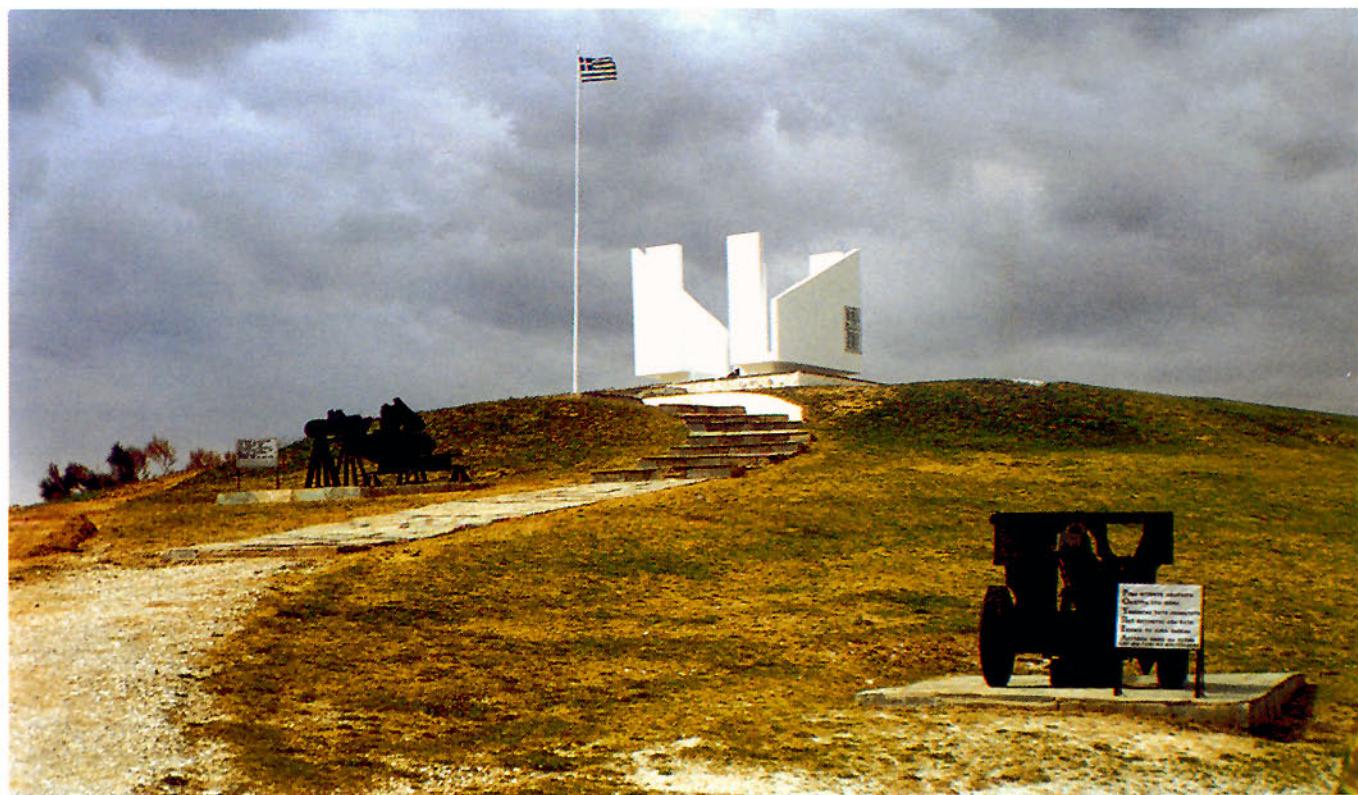
Τα οχυρά Ρούπελ και Ιστίμπεη σήμερα

Προετοιμάζοντας με τον φίλο διευθυντή σύνταξης του «Π&I» Σάββα Βλάσση το παρόν αφιέρωμα στην επική μάχη των οχυρών της Γραμμής «Μεταξά» σκεφτήκαμε το... αυτονότο. Πώς να είναι άραγε σήμερα τα οχυρά; Πώς διατηρείται το εσωτερικό τους; Πώς ο περιβάλλον χώρος; Ποια η πρόθεση των αρμοδίων για αυτά; Μπορούν σήμερα να αξιοποιηθούν επιχειρησιακά ή όχι; Υπάρχει πρόθεση για τυχόν τουριστική αξιοποίηση κάποιων εξ αυτών, όπως γίνεται στο εξωτερικό; Απαντήσεις σε όλα αυτά τα εύλογα ερωτήματα, καθώς και σε πλήθος άλλων που προέκυψαν στη «διαδρομή», δεν μπορούσαν να δοθούν από το γραφείο. Η λύση ήταν μόνο μία, την οποία τόσο ο «Π&I», όσο και τα υπόλοιπα περιοδικά μας γνωρίζουν πολύ καλά: αποστολή και ρεπορτάζ επί τόπου. Και αυτό κάναμε.

Με την άδεια του ΓΕΣ, καθότι η παραμεθόριος περιοχή στην οποία βρίσκονται τα οχυρά εξακολουθεί να είναι στρατιωτική ζώνη, η οποία δόθηκε αμέσως, και σε συνεννόηση με τον Θεσσαλονικέα έκτακτο συνερ-

Ρούπελ και Ιστίμπεη. Δεν πρόκειται απλά για δύο από τα 21 οχυρά της περίφημης Γραμμής «Μεταξά», που κάλυπταν την ελληνο-θουλγαρική μεθόριο. Πρόκειται για δύο από τους πυλώνες της σύγχρονης πολεμικής ιστορίας της Ελλάδας. Δύο τόποι θυσίας συμπατριωτών μας, οι οποίοι πολέμησαν και κάποιοι εξ αυτών πέθαναν, «εφ' ο ετάχθησαν», «τοις κείνων ρήμασι πειθόμενοι». Φυλάττοντας ο καθένας τις δικές του Θερμοπύλες. Στο ένα οχυρό ο εχθρός πέρασε, στο άλλο όχι. Και στα 21 οχυρά όμως οι υπερασπιστές τους απέδειξαν περίτρανα ότι: «Τα οχυρά δεν παραδίδονται. Καταλαμβάνονται».

γάτη του περιοδικού μας, εξαιρετικό φίλο, εραστέχνη ιστορικό και άριστο γνώστη των τεκταινομένων της Μάχης των Οχυρών Απόστολο Ναλμπάντη, ξεκινήσα-

Η ιστορική κορυφή του Ρούπελ με το λιτό και απέριττο Μνημείο Πεσόντων μαχητών.

με για μία επίσκεψη στα οχυρά Ρούπελ και Ιστίμπεη. Πρώτος σταθμός πρώι - πρώι στο γραφείο του νέου διοικητή του Γ'. Σώματος Στρατού Αντιστράτηγου Ιωάννη Τσαγκάρη, στη ζώνη ευθύνης του οποίου υπάγονται (ακόμα) τα περισσότερα από τα οχυρά. Διευκρινίζει ευθύνες εξ αρχής ότι τα οχυρά της Γραμμής «Μεταξά» σήμερα δεν «στοχεύουν» τη Βουλγαρία με την οποία οι διμερείς σχέσεις είναι κάτι παραπάνω από άριστες. Εξακολουθούν όμως να είναι στρατιωτικές εγκαταστάσεις και ο Στρατός έχει υποχρέωση να τις φροντίζει και να τις συντηρεί. Κάποια εξ αυτών, τα καλύτερα διατηρημένα, όπως είναι το Ρούπελ και το Ιστίμπεη, έχουν μικρά Μουσεία και είναι επισκέψιμα στο κοινό. Επιπρόσθετα, σχεδόν το

ευθύνης των οποίων υπάγονται τα οχυρά Ρούπελ και Ιστίμπεη αντίστοιχα. Ο Συνταγματάρχης (ΠΖ) Παντελής Παναρετάκης, διοικητής του Συντάγματος, καθώς και ο Αντισυνταγματάρχης (ΠΖ) Στέργιος Μουχτάρης και Ιωάννης Μιχαλακέας, διοικητές των δύο ταγμάτων αντίστοιχα, μας υποδέχτηκαν στα γραφεία τους και είχαμε σύντομες συζητήσεις μαζί τους. Ένα ήταν το βασικό ερώτημα που τους θέσαμε. Με την σε πλήρη εξέλιξη ευρισκόμενη Αμυντική Στρατηγική Αναθεώρηση (ΑΣΔ) του Ελληνικού Στρατού, πολλές από τις μονάδες του πρόκειται να απενεργοποιηθούν, να διαλυθούν ή να μεταπέσουν σε επιστρατευόμενες. Τί θα γίνει με τις μονάδες τους και κατ' επέκταση με τα ιστορικά οχυρά που βρίσκονται στη ζώνη ευθύνης τους σε περίπτωση που συμβεί κάτι τέτοιο; Η απάντηση τους μας ξάφνιασε. Ευχάριστα ή δυσάρεστα δεν μπορούμε να το ξέρουμε από τώρα, καθώς πληροφορηθήκαμε ότι για το μέλλον των συγκεκριμένων οχυρών έχει εκδηλώσει ενδιαφέρον η τοπική αυτοδιοίκηση (δήμοι Πετριτσίου και Σιδηροκάστρου), οι οποίοι επιθυμούν να τα κάνουν Πολεμικά Μουσεία. Αναμφίβολα πρόκειται για μία, αρχικά τουλάχιστον, ενδιαφέρουσα προοπτική, αρκεί να σχεδιαστεί και να υλοποιηθεί σωστά, στην περίπτωση βέβαια που στο μέλλον οι προαναφερθείσες μονάδες διαλυθούν ή γίνουν επιστρατευόμενες.

Το ΓΕΣ έχει διαθέσει κονδύλι ύψους 80 εκατ. δρχ. για την κατασκευή σε ειδικό κτίριο Πολεμικού Μουσείου του οχυρού Ρούπελ, του οποίου οι εργασίες βρίσκονται σε πλήρη εξέλιξη. Ετησίως περισσότερα από 40.000 άτομα επισκέπτονται τον προσβάσιμο χώρο του οχυρού. Οι επισκέψεις τα Σαββατοκύριακα είναι ελεύθερες για το κοινό, ενώ τις υπόλοιπες μέρες γίνονται μόνο έπειτα από σχετική άδεια του ΓΕΣ. Το ίδιο ισχύει και για το άλλο οχυρό που επισκεφτήκαμε, το Ιστίμπεη.

Γραμμή «Μεταξά»

Το Νοέμβριο του 1933, στο ΓΕΣ ανακίνηθηκε για πρώτη φορά το θέμα της οχύρωσης με μόνιμες εγκαταστάσεις της μεθορίου με τη Βουλγαρία με μία απόρρητη έκθεση του 3ου ΕΓ/ΓΕΣ προς τον τότε Α/ΓΕΣ Αντιστράτηγο Καθενιώτη. Στις 7 Ιανουαρίου 1935 ο Α/ΓΕΣ υπέβαλ-

λε προς την κυβέρνηση σχετική έκθεση, με την οποία επισημαίνοταν η παραμέληση του εφοδιασμού και της οχύρωσης της χώρας. Στις 21 Ιανουαρίου 1935 συγκροτήθηκε ειδική επιτροπή του ΓΕΣ, η οποία υπολόγισε ότι το κόστος των επιθυμητών οχυρώσεων της μεθο-

Η σημερινή είσοδος του οχυρού Ρούπελ «θλέπει» τον Νότο. Το εμπρόσθιο τμήμα της εισόδου έχει κατασκευαστεί μεταπολεμικώς για να διευκολύνει την είσοδο των επισκεπτών στο εσωτερικό του οχυρού.

Φάτνωμα για βαρύ πολυβόλο. Εξωτερικά διακρίνεται η ξύλινη επένδυση με την οποία «ντυνόταν» το άνοιγμα, ώστε οι βολίδες των όπλων να «απορροφώνται» από αυτό και να μην προκαλούν θραύσματα μπετόν με κατεύθυνση προς το εσωτερικό και τους υπερασπιστές, με δυσάρεστα για αυτούς αποτελέσματα.

90% των ενεργών ναρκοπεδίων που ευρίσκοντο κατά μήκος των συνόρων των δύο χωρών έχουν απενεργοποιηθεί και η προσπάθεια συνεχίζεται.

Δεύτερος σταθμός μας η έδρα του 68ου Συντάγματος Πεζικού στο Σιδηροκάστρο και οι έδρες των 568 και 567 Ταγμάτων Πεζικού, στη ζώνη

ρίου ανήρχετο στο ποσό των 4 δις δρχ. της εποχής. Στις 29 Ιανουαρίου το ΓΕΣ με υπόμνημά του προς την κυβέρνηση ζητούσε από αυτήν την καταβολή 200 εκατ. δρχ. ως πρώτη δόση για την έναρξη των εργασιών οχυρωσης της ελληνο-βουλγαρικής μεθορίου. Το υπόμνημα αυτό δεν είχε κανένα μέλλον. Το ΓΕΣ δεν απογοητεύθηκε και στις 2 Αυγούστου 1935 συγκρότησε νέα επιτροπή υπό την προεδρία του Συνταγματάρχη (MX) Ιωάννη Στρίμπερ, η οποία αργότερα μετονομάστηκε σε «Επιτροπή Μελετών Οχυρώσεων» (ΕΜΟ), που ανέλαβε τη σύνταξη σχετικής μελέτης. Η ΕΜΟ υπέβαλλε το πρώτο της πρακτικό στις 1 Οκτωβρίου και το δεύτερο στις 21 Οκτωβρίου 1935. Με μυστικότητα το ΓΕΣ εξέδωσε τις απαραίτητες διαταγές.

Υπεύθυνος για τα έργα ορίστηκε ο Διοικητής Φρουρίου Θεσσαλονίκης (ΔΦΘ), ο οποίος με την έκδοση των σχετικών εντολών, απέκτησε ευρείες αρμοδιότητες για την ταχεία και αποτελεσματική εκτέλεση του έργου. Από τον Δεκέμβριο του 1935 νέος διοικητής του Φρουρίου Θεσσαλονίκης ανέλαβε ο Συνταγματάρχης (MX) Παναγιώτης Γιαννακόπουλος, με προσωρινή έδρα την Αθήνα και από το Μάρτιο του 1936 τη Θεσσαλονίκη. Η εκτέλεση και παρακολούθηση των έργων ανατέθηκε σε πέντε Διευθύνσεις Έργων (ΔΕ) της ΔΦΘ. Κάθε ΔΕ εξυπηρετείτο από μία αποθήκη υλικού,

Τα εικονιζόμενα υπολείμματα πυροβόλου ανήκαν στη βαρειά πυροβολαρχία των 6 δακτύλων (θρετανικών 6 ίντσών) του Λοχαγού (ΠΒ) Α. Κυριακίδη. Η πυροβολαρχία απετελείτο από 4 κάννες και ήταν ταγμένη στο ύψωμα Κρακώρ σε μικρή απόσταση από το οχυρό Ρούπελ. Σύμφωνα με την ελληνική και τη γερμανική στρατιωτική ιστορία η Πυροβολαρχία Κυριακίδη καταστράφηκε στις 14.00 της 7ης Απριλίου από τρία σμήνη (36 συνολικά αεροσκάφη) Ju 87 Stuka και σκοτώθηκε ο διοικητής της με 9 άνδρες του. Στα απομεινάρια του πυροβόλου αυτού, που εκτίθεται στο χώρο του Μνημείου Πεσόντων του Ρούπελ μπορούν να γίνουν μερικές ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις. Το συγκεκριμένο πυροβόλο πρέπει να έχει καταστραφεί από έκρηξη θλήματος στη θαλάμη του, πιθανόν ως αποτέλεσμα του βομβαρδισμού. Και αυτό γιατί η θαλάμη του, αν και ιδιαίτερα ενισχυμένη απουσιάζει εντελώς, ενώ αντίθετα υπάρχει η λιγότερο ισχυρή κάννη του, η οποία έχει διαραγεί στο κάτω σημείο της σύνδεσης κάννης-θαλάμης (τμήμα θλήματος) που διεράγει εκ των έσω (Σήμειο No.1). Τα οπίσθια τμήματα του κιλλίθαντα άνω (Σήμειο No.2) και κάτω (δεν διακρίνεται στη φωτογραφία) έχουν και τα δύο σχιστεί με κατεύθυνση προς τα έξω. Αν κάποιος παρατηρήσει προσεκτικά όλα τα κατεστραμμένα-λυγισμένα τμήματα του πυροβόλου, όλα δίνουν ως σημείο της έκρηξης την θαλάμη, και μάλιστα σε σχετικά χαμηλό σημείο. Αυτό γιατί η Πυροβολαρχία Κυριακίδη, η οποία στην πράξη αποδείχτηκε εξαιρετικά αποτελεσματική στις βολές της, έβαλε κατά των γερμανικών στρατευμάτων που ευρίσκοντο ακόμα εντός του βουλγαρικού εδάφους π.χ. σημεία εξόρμησης, χώροι συγκέντρωσης κ.λπ. και ως εκ τούτου απαιτείτο υψηλή γωνία βολής. Το συγκεκριμένο πυροβόλο θρέθηκε το έτος 2000, μαζί με τα οστά κάποιων από τους υπηρέτες του, τα οποία και περισυλλέχτηκαν και θάφτηκαν με τις προβλεπόμενες τιμές. Οι παραπάνω απόψεις είναι αποτέλεσμα των συζητήσεων που είχε ο υπογράφων με τον υιό του ήρωα Λοχαγού Κυριακίδη και απορίες που αυτός διετύπων. (Παρατηρήσεις-Φωτογραφία: Απόστολος Ναλμπάντης)

που βρισκόταν στον οικείο σιδηροδρομικό σταθμό, από όπου και εφοδιαζόταν με όλα τα αναγκαία υλικά. Τις μελέτες των οχυρωματικών έργων εκπόνησε η Διεύθυνση Μηχανικού του ΓΕΣ, σε συνεργασία με καθηγητές του Εθνικού Μετσόβειου Πολυτεχνείου και της ΔΦΘ. Οι μελέτες αυτές στηρίχτηκαν κατά βάση στον γαλλικό κανονισμό οργάνωσης του εδάφους, καθώς και σε συγγράμματα οχυρωματικής, κυρίως γαλλικά. Η κατασκευή των έργων ανατέθηκε σε ιδιώτες εργολάβους, καθώς ο ΕΣ δεν διέθετε ούτε τα μέσα, ούτε και το κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό και μάλιστα σε ικανούς αριθμούς για την εκτέλεση παρόμοιων έργων και σε τέτοια έκταση. Το σύστημα αυτό εργολαβικής εκτέλεσης των έργων ίσχυσε μέχρι τα τέλη του 1938, εκτός από μερικά έργα οδοποιίας.

Από τις αρχές του 1939, τη διοίκηση της ΔΦΘ ανέλαβε ο Συνταγματάρχης (MX) Νικόλαος Καπετανάκης, ο οποίος και πρότεινε ότι τα στελέχη της ΔΦΘ είχαν αποκτήσει πλέον την εμπειρία και θα μπορούσαν να αναλύσουν την εκτέλεση των έργων και να επδιωχθούν πιο οικονομικοί όροι κατασκευής τους. Έτσι προκηρύχθηκαν νέες εργοληψίες προς ανά-

Κοντινή λεπτομέρεια από το φάτνωμα ενός πολυυβολείου.

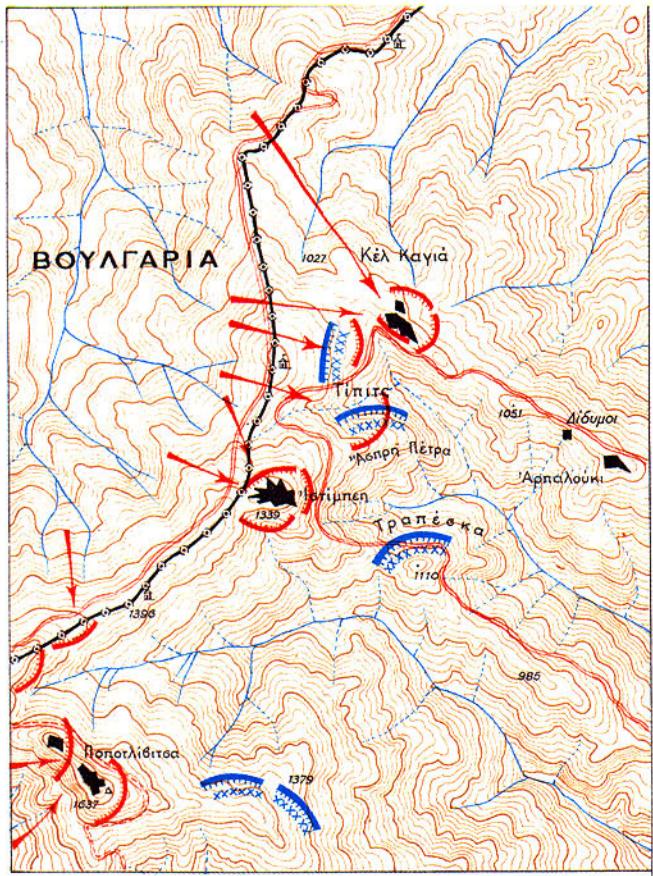
Άλλο ένα εξωτερικό οχυρωματικό έργο του Ιστίμπεη μερικώς κατεστραμμένο. Ακόμα και σε αυτήν την κατάσταση μετά την πάροδο 61 ετών, είναι εμφανής η ποιότητα κατασκευής του έργου.

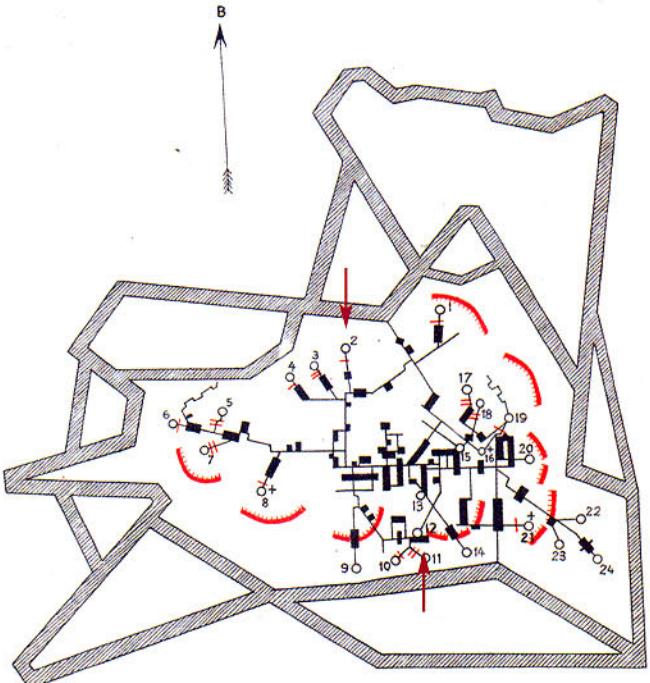
Οχυρό Ιστίμπεη. Σε ύψος 1.320 μέτρων και απόσταση μόλις μερικών δεκάδων μέτρων από τα σύνορα βρίσκεται η κατεστραμμένη σιδερένια πόρτα εισόδου σε ένα αυτόνομο εξωτερικό οχυρωματικό έργο.

Το έργο αυτό ανατινάχτηκε με κατευθείαν βολή στο φάτνωμα του πολυυβολείου από γερμανικό πυροβόλο ευθυτενούς τροχιάς, που ήταν τοποθετημένο πριν την επίθεση στο βουλγαρικό έδαφος.

Η ένταση της έκρηξης διακρίνεται και στο μέγεθος της καταστροφής που υπέστη η σιδερένια πόρτα.

ΑΓΩΝ ΤΩΝ ΟΧΥΡΩΝ ΙΣΤΙΜΠΕΗ ΚΑΙ ΠΟΠΟΤΛΙΒΙΤΣΑ

ΟΧΥΡΟΝ ΙΣΤΙΜΠΕΗ

Τοπογραφικός χάρτης και σχεδιαγράμμα των εγκαταστάσεων του οχυρού Ιστίμπεη. Μπροστά από το παρατηρητήριο №.2 βρέθηκε το υπόλειμμα του γεμιστήρα του οπλοπολυβόλου Σοσά, ενώ το №.12 είναι το μοναδικό διπλό παρατηρητήριο του οχυρού, που βρίσκεται στο υψηλότερο σημείο του οχυρού.

Διπλό παρατηρητήριο στο ανώτερο σημείο του Ιστίμπεη. Η κατασκευή του είναι πραγματικά εντυπωσιακή.

ληψη νέων εργοληπτών.

Τα κυρίως έργα άρχισαν από την ΔΦΘ το καλοκαίρι του 1936 μόλις ελήφθη το ποσό των 62,5 εκατ. δρχ. και όλα τα έργα άρχισαν να κατασκευάζονται σταδιακά μέχρι τον Ιούλιο, έλαβαν δε συστηματική μορφή από το τέλος του 1936 και την άνοιξη του 1937. Την «καλοκαιρινή περίοδο» (Μάιος-Οκτώβριος) πραγματοποιούντο τα επίγεια έργα και το κανονικό ετήσιο πρόγραμμα, ενώ κατά την «χειμερινή περίοδο» (Νοέμβριος-Απρίλιος) επραγματοποιούντο όλες οι υπόγειες κατασκευές, έστω και σε περιορισμένη κλίμακα.

Στις 20 Σεπτεμβρίου 1936, ο από της Αυγούστου 1936 νέος τότε Α/ΓΕΣ Αντιστράτηγος Αλέξανδρος Παπάγος εγκαινίασε το πρώτο κατασκευασθέν οχυρωμένο πολυβολείο. Ο Παπάγος επέφερε σημαντικές αλλαγές, καθώς σκέφτηκε ότι η κεντρική ιδέα των οχυρώσεων αυτών δεν

πρέπει να είναι μόνο η εξασφάλιση της αποστολής και των αναγκών της προκάλυψης, αλλά και η εξασφάλιση της κατοχής εδαφικών περιοχών, ώστε να μπορεί, αν αυτό απαιτηθεί, ο ΕΣ να αναλάβει την πρωτοβουλία διενέργειας επιθετικών επιχειρήσεων. Προς αυτήν την κατεύθυνση ελήφθησαν νέες αποφάσεις κατασκευής 21 συνολικά οχυρωματικών έργων. Τα οχυρά ήταν σκυρόδετα περίκλειστα έργα, τοποθετημένα επί των κυρίων συγκονωνιών ή κατευθύνσεων εισβολής κι εσυμπληρώνοντο με ενδιάμεσα έργα εκστρατείας, που ήταν ενισχυμένα σε κάποιες περιπτώσεις με σκυρόδετα πολυβολεία. Σε πολλές περιπτώσεις υπήρχε και μία δεύτερη γραμμή άμυνας, πίσω από την πρώτη. Πίσω και από αυτές τις θέσεις υπήρχαν οι θέσεις του πυροβολικού, προπαρασκευασμένες και

Σε μικρή απόσταση από το κατεστραμμένο Νο.2 παρατηρητήριο του Ιστίμπε είχαμε μία ευχάριστη έκπληξη. Ο Αποστόλης Ναλμπάντης θρήκε τυχαία στο έδαφος μισό γεμιστήρα από γαλλικής κατασκευής οπλοπολυθόλο Σοσά του Α' Παγκόσμιο Πολέμου, που χρησιμοποιούσε ο ΕΣ.

οργανωμένες. Μεταξύ της μεθορίου και των οχυρών κατασκευάστηκαν επιβράδυντικά έργα, παθητικά -αντιαρματικά- κωλύματα (τάφροι, «δόντια του δράκοντα» κ.λπ.) σε όλες τις οδικές αρτηρίες που οδηγούσαν από τη Βουλγαρία στο ελληνικό έδαφος, πλήρες σύστημα καταστροφών από τα σύνορα μέχρι τα οχυρά, έτοιμο να λειτουργήσει αμέσως, άριστο οδικό δίκτυο, που επέτρεπε την άμεση μετακίνηση ενισχύσεων και πυροβολικού, πλήρες και πολλαπλό (διπλό και τριπλό) σύστημα διαβιβάσεων και τηλεφωνικών κυκλωμάτων.

Το κάθε οχυρό μπορούσε να αμυνθεί προς κάθε κατεύθυνση (360ο) και πειρελάμβανε ενεργητικά σκέπαστρα (πυροβολεία, πολυβολεία, ολμοβολεία, παρατηρητήρια, οπτικούς σταθμούς, σκέπαστρα προβολέων, στεγανές εξόδους, που επικοινωνούσαν μεταξύ τους υπογείως με τα επίσης υπόγεια καταφύγια. Κάτω από τη γη, σε μεγάλο βάθος και σε διάφορα επίπεδα, κατασκευάστηκαν οι θάλαμοι της φρουράς, αποθήκες τροφίμων και πυρομαχικών, αποχωρητήρια, μηχανοστάσια, μαγειρεία, αποθήκες νερού για 10 μέρες αγώνα. Όλοι αυτοί οι χώροι ήταν ενιαίοι και επικοι-

νωνούσαν με την επιφάνεια με δύο φανερές εξόδους και αρκετές άλλες «κρυφές».

Οι αποφάσεις αυτές του Α/ΓΕΣ, αφού εγκρίθηκαν από τον τότε υπουργό Στρατιωτικών, στη συνέχεια υλοποιήθηκαν από 3 νέες υποεπιτροπές που συγκροτήθηκαν και οι οποίες, από το Μάιο του 1937, ανέλαβαν τη μελέτη των ακόλουθων έργων: Στην περιοχή του Κάτω Νευροκοπίου 7 οχυρών, στην περιοχή Βώλακα 1 οχυρού, ενώ στην περιοχή Παπάδων μελετήθηκε προγεφύρωμα, που εξασφάλιζε τη συγκεκριμένη περιοχή.

Για το σημαντικό θέμα του οπλισμού των οχυρών οι απόψεις εδιχάζοντο, καθώς υπήρχε η άποψη της προμήθειας ειδικού οπλισμού οχυρώσεων από το εξωτερικό και η άποψη της χρησιμοποίησης κάθε διαθέσιμου οπλικού συστήματος, που υπήρχε στον ΕΣ. Η πρώτη λύση ήταν εξαιρετικά δαπανηρή και χρονοβόρα, καθώς απαιτείτο χρονικό διάστημα 2-4 ετών από της παραγγελίας, μέχρι και της άφιξης του οπλικού συστήματος. Έτσι προτιμήθηκε η τυπικά ελληνική λύση της αξιοποίησης των ήδη διαθέσιμων μέσων.

Τα οχυρά

Τον Οκτώβριο του 1940, λίγο πριν από την κήρυξη του ελληνοϊταλικού πολέμου, στη Μακεδονία και στη Θράκη, έναντι των συνόρων της Ελλάδας με τη Βουλγαρία, υπήρχαν 6 συνοριακοί τομείς, εντός των οποίων ευρίσκοντο οχυρά. Όλα τα προβλεπόμενα και σχεδιασθέντα οχυρά ήταν απολύτως έτοιμα, εκτός από 4 που ήταν μερικώς κατασκευασθέντα. Οι τομείς αυτοί ήταν οι ακόλουθοι:

- **VΙ Συνοριακός Τομέας:** 5 λόχοι και 2 πυροβολαρχίες προκαλύψεων, καθώς επίσης και τα οχυρά Ποποτλίβιτσα, Ιστίμπε, Κελκαγά, Αρπαλούκι, Παληουριώνες και πυροβολικό εκτός των προαναφερθέντων οχυρών.
- **VI Συνοριακός Τομέας:** 2 λόχοι και 1 πυροβολαρχία προκαλύψεων, καθώς και τα οχυρά Ουσίτα, Ρούπελ,

Καρατάς, Κάλη και πυροβολικό εκτός των οχυρών.

- VII Συνοριακός Τομέας: 1 τάγμα προκαλύψεως, καθώς και τα οχυρά Περσέκ, Μπαμπαζώρα, Μαλιάγκα, Περιθώρι, Παρταλούσκα, Ντάσαβλι, Λίσσε, Πυραμιδοειδές, Βώλαξ, και πυροβολικό εκτός των οχυρών.
- VII Συνοριακός Τομέας: 2 τάγματα προκαλύψεως.
- XIV Συνοριακός Τομέας: 1 τάγμα προκαλύψεως, καθώς και το οχυρό Εχίνος.
- XII Συνοριακός Τομέας: 2 τάγματα προκαλύψεως, καθώς και το οχυρό Νυμφαία.

Τα 21 οχυρά της Γραμμής «Μεταξά», όπως ονομάστηκε αργότερα, από το Τριεθνές με τη Γιουγκοσλαβία και τη Βουλγαρία, μέχρι τα βόρεια

Το 90% των άλλωτε ενεργών ναρκοπεδίων στα ελληνο-βουλγαρικά σύνορα έχει ήδη «καθαριστεί» από ειδικά τμήματα και των δύο στρατών και αποδοθεί ξανά σε χρήση. Ένα από τα ενεργά ακόμα ναρκοπέδια, όπως φαίνεται και από την χαρακτηριστική προειδοποιητική πινακίδα, βρίσκεται σε πολύ μικρή απόσταση από το οχυρό Ιστίμπεη και γειτνιάζει με τη γραμμή των συνόρων.

Η σημερινή θοηθητική έξοδος του Ιστίμπεη, στο πρώτο από τα τρία συνοικικά επίπεδα κατασκευής του, στην πραγματικότητα ήταν η κύρια έισοδος του, σε μικρή απόσταση από την οποία παρουσίασαν όπλα στους ήρωικούς υπερασπιστές του, οι Γερμανοί που το κατέλαβαν. Τα κίτρινα κολωνάκια φυσικά έχουν τοποθετηθεί πολύ πρόσφατα (στη δεκαετία του '90), ενώ αξίζει να προσεχθεί και το φάτνωμα του πολυθόλειου, που ελέγχει την είσοδο. Η ίδια η έισοδος δεν έχει απευθείας μέτωπο στην κυρία πύλη του οχυρού, αλλά απολήγει εκεί, αφού προηγουμένως σχηματίσει ένα μικρό ανάποδο «Γ», του οποίου η εσωτερική γωνία ελέγχεται από μία δεύτερη θέση πολυθόλου.

Η σημερινή κύρια είσοδος του Ιστίμπεη στην πραγματικότητα ήταν διπλό πυροβολείο.

Λεπτομέρεια από τον τρόπο κατασκευής των στοών του Ρούπελ, αλλά και των άλλων οχυρών. Πρόκειται για μισοτελειωμένη σήραγγα, η οποία έκτοτε διατηρήθηκε σε αυτήν την κατάσταση. Αρχικά ανοιγόταν η σήραγγα.

Στη συνέχεια με διαδοχικές «λωρίδες» ενισχυμένου σκυροδέματος, συγκεκριμένου πάχους και μήκους, κατασκευάζοταν ο διάδρομος ή ο χώρος του οχυρού στις επιθυμητές διαστάσεις. Όπως φαίνεται στη διαφάνεια, ο μεταξύ του κατασκευασμένου τοιχίου και του εδάφους χώρος «γεμιζόταν» με ξερολιθιά για να προστατεύεται το εσωτερικό από την υγρασία. Το άνω τμήμα της στοάς κατασκευάζοταν με τρεις επάλληλες στρώσεις σκυροδέματος. Ενδιαμέσως τοποθετείτο λαμαρίνα (για την υγρασία) και καουτσουκένια επίστρωση πάχους ενός πόντου για να απορροφά τους κραδασμούς από τις εκρήξεις των βομβών στην επιφάνεια του εδάφους.

Κατεστραμμένο οχυρωματικό έργο, που επισκευάστηκε μεταπολεμικά. Τα ίχνη των επισκευών είναι εμφανή στην αριστερή πλευρά της φωτογραφίας, όπου το έργο «συμπληρώθηκε» με ενισχυμένο σκυρόδεμα για να ξαναγίνει επιχειρησιακό.

Εξωτερικά συνδετήρια χαρακώματα του οχυρού Ιστίμπεη.

Κατεστραμμένο πολυθολείο στο Ρούπελ. Μετά την κατάληψη των οχυρών από τους Γερμανούς, ακολούθησαν οι Βούλγαροι, οι οποίοι προέβησαν σε εκτεταμένες καταστροφές (όπως φαίνεται στη διαφάνεια) όλων των οχυρωματικών έργων, που είχαν μέτωπο προς Βορρά, δηλαδή προς Βουλγαρία.

Ειδικός φανός εποχής που υπήρχε στο εσωτερικό του Ρούπελ. Κάθε φανός ήταν τοποθετημένος σε τακτά διαστήματα σε ειδικές θέσεις, κυρίως στους διαδρόμους.

Το μικρό παρεκκλήσι του οχυρού Ρούπελ ήταν και είναι αφιερωμένο στην Παναγία.

Εσωτερικό διπλού πολυθολείου του Ρούπελ. Διακρίνονται τα δύο φανώματα και ενδιαμέσω του συμπαγής τοίχου από ενισχυμένο σκυρόδεμα, που τα χώριζε και λειτουργούσε ως προστατευτικό για το πλήρωμα του ενός πολυθόλου, σε περίπτωση που στο άλλο ρίχνονταν χειροβομβίδα.

της Κομοτηνής, τα υπεράσπιζαν δυνάμεις μειωμένης σύνθεσης και οπλισμού, που είχαν σταδιακά σταλεί στο μέτωπο της Αλβανίας στο διάστημα των προηγούμενων μηνών του ελληνοϊταλικού πολέμου. Οι δυνάμεις αυτές ανήκαν σε διάφορους, εφεδρικούς -κατά το πλείστον- Σχηματισμούς, που είχαν συγκροτηθεί μετά την κήρυξη του πολέμου και έδρευαν στην περιοχή, παράλληλα με τις δυνάμεις προκαλύψεως.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Στο πλαίσιο της κατασκευής των οχυρώσεων, η ΔΦΘ διάνοιξε 174,5 χιλιόμετρα νέων δρόμων προσπέλασης, ενώ βελτίωσε άλλα 83,7 χιλιόμετρα υφιστάμενων δρόμων. Το σύνολο των πιστώσεων που διατέθηκε για την κατασκευή των οχυρώσεων ανήλθε στο ποσό του 1.457.975.366 προπολεμικών δραχμών. Από το ποσό αυτό, περίπου 100 εκατ. δρχ. διατέθηκαν για την κατασκευή έργων εκστρατείας, ενώ τα υπόλοιπα για μόνιμες οχυρώσεις. Αξίζει πιστεύουμε να αναφέρουμε μερικά στατιστικά στοιχεία που αντλήσαμε από το βιβλίο της ΓΕΣ/ΔΙΣ «Η προς πόλεμο προπαρασκευή του Ελληνικού Στρατού 1923-1940». Πραγματοποιήθηκαν εκσκαφές επιφανειακών έργων 616.000 κυβ. μέτρων και αντίστοιχες υπόγειες 291.000 κ.μ., ρίχτηκε οπλισμένο σκυρόδεμα 108.000 κ.μ. και μη οπλισμένο 68.000 κ.μ., καταναλώθηκαν 66.000 τόννοι τσιμέντου και 12.000 τόννοι σιδήρου, στρώθηκαν τηλεφωνικά κυκλώματα 1.216.000 τ.μ., ενώ το μήκος των υπογείων στοών ήταν 36.500 τ.μ. και τέλος πραγματοποιήθηκαν 2.857.000 ημερομίσθια.

Είναι χαρακτηριστικό ότι οι μυστικές υπηρεσίες της Βουλγαρίας και της Γερμανίας δεν είχαν καταφέρει να εντοπίσουν το μέγεθος και την ποιότητα των ελληνικών μεθοριακών εγκαταστάσεων, εκτός από αυτά που ευρίσκοντο πολύ κοντά στην ελληνοβουλγαρική μεθόριο και νόμιζαν ότι πρόκειται για μερικά σκυρόδετα πολυβολεία κ.λπ. Μετά την επίθεση, όταν επισκέφθηκαν τους καταληφθέντες χώρους, βρέθηκαν προ εκπλήξεως από το βάθος, την ποικιλία και το πλήθος των οχυρώσεων.

Οχυρό Ρούπελ

Το οχυρό Ρούπελ αποτελούσε ένα από τα μεγαλύτερα οχυρά με 123 επιφανειακά έργα, 4.251 μέτρα υπόγειων στοών επικοινωνίας και 1.849 υπόγειων καταφυγίων, αποθηκών κ.λπ. (συνολικά 6.100 μέτρα στοών).

Εναντίον των οχυρών του συγκροτήματος του Ρούπελ, όπως και εναντίον του γειτονικού Παληουριών, κινήθηκε το γερμανικό 125ο Σύνταγμα Πεζικού, που είχε εκπαιδευτεί για να δράσει και εναντίον της γαλλικής Γραμμής «Μαζινώ», ενισχυμένο με ένα ακόμα τάγμα της 5ης Ορεινής Μεραρχίας και ένα τάγμα μηχανικού.

Η δύναμη του Ρούπελ ανερχόταν σε 27 αξιωματικούς και 950 στρατιώτες.

Το οχυρό συνεργάζόταν στενά δυτικά με το οχυρό Παληουριώνες και ανατολικά (σε απόσταση 2.500 μέτρων) με το οχυρό Καρατάς. Μεταξύ των δύο οχυρών είχε οργανωθεί η τοποθεσία με οχυρωματικά έργα επιφανείας που τα υπεράσπιζε το II/81 Τάγμα Πεζικού. Πολλά από αυτά εθεωρούντο ως μικρά οχυρά, που είχαν λάβει ιδιαίτερες ονομασίες (Ουσίτα, Μολών Λαβέ κ.λπ.).

Οι Γερμανοί υπέστησαν αρκετές απώλειες, ενώ κατερρίφθησαν και 3 αεροσκάφη από το αντιεροπορικό πυροβολικό του οχυρού Ουσίτα.

Ευχαριστίες

Ο «Π&Ι» θα ήθελε να ευχαριστήσει τον Α/ΓΕΣ Αντιστράτηγο Π. Χαρβάλα για την χορήγηση της σχετικής άδειας, τον διοικητή του Γ' ΣΣ Αντιστράτηγο Ι. Τσαγκάρη, τον διοικητή του 68ου ΣΠ Συνταγματάρχη (ΠΖ) Π. Παναρετάκη, τους διοικητές των 568 και 567 ΤΠ Αντισυνταγματάρχη (ΠΖ) Στέργιο Μουχτάρη και Ιωάννη Μιχαλακέα αντίστοιχα, καθώς και τον υποδιοικητή του 567 ΤΠ Ταγματάρχη (ΠΖ) Κ. Μπαστιά και τον διοικητή του οχυρού Ιστίμπετη ΔΕΑ (ΠΖ) Γιώργο Κουφογιάννη για την ποικιλή βοήθεια και θερμή φιλοξενία τους. Ιδιαίτερες ευχαριστίες ο υπογράφων θα ήθελε να απευθύνει προς τον φίλο, ερασιτέχνη ιστορικό, Απόστολη Ναλμπάντη για την πολύτιμη βοήθειά του.

Ο αρχισυντάκτης του «Π&Ι» μπροστά από ένα μεταπολεμικό, αλλά παλαιό, οχυρωματικό έργο του Ιστίμπετη. Ένα πύργος άρματος μάχης M-47 έχει τοποθετηθεί ως σταθερό πυροβολείο.

Στη διάρκεια του «Ψυχρού πολέμου», που η Βουλγαρία ανήκε στο Σύμφωνο της Βαρσοβίας, πολλά από τα έργα των οχυρών είχαν επισκευαστεί και εκσυγχρονιστεί για να καλύψουν της - όποιες- επιχειρησιακές ανάγκες της εποχής. Το συγκεκριμένο έργο εντάσσεται σε αυτό το πνεύμα και εποχή.

Εσωτερικό Ιστίμπεη. Επειδή το οχυρό κατασκευάστηκε σε τρία επίπεδα, που το καθένα είχε υψομετρική διαφορά από το άλλο 25-30 μέτρων, η μεταφορά πυρομαχικών και άλλων βαρέων φορτίων γινόταν με τη βοήθεια βαρούλκου και ειδικών μικρών βαγονέτων που κυλούσαν πάνω σε σιδηροτροχιές. Στη διαφάνεια φαίνονται τα υπολείμματα μιας τέτοιας κατασκευής, δίπλα ακριβώς από την κεντρική κλίμακα, που οδηγεί στο εσωτερικό του οχυρού. Σήμερα, μόνο το πρώτο επίπεδο, το εγγύτερα προς την κορυφή, είναι προσβάσιμο στο ευρύ κοινό.

Βιβλιογραφία

- Αγώνες στην ανατολική Μακεδονία και στη Θράκη, εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα-1956.
- Επίτομη Ιστορία του Ελληνο-ϊταλικού και Ελληνο-γερμανικού πολέμου 1940-41 (επιχειρήσεις Στρατού Ξηράς), εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα-1990.
- Η προς πόλεμο προπαρασκευή του Ελληνικού Στρατού 1923-1940, εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα-1969.
- Αντιστράτηγου ε.α. Αλέξανδρου Παπάγου: Ο πόλεμος της Ελλάδας 1940-41, εκδόσεις «Ιδρυμα Γουλανδρή-Χορν», Αθήνα-1995.
- Λάμπρου Τουφεξή: Ρούπελ, περιοδικό «ΓΙΑΤΙ», τεύχος Μαΐου 1999/Νο.287).
- Υποστράτηγου ε.α. Χριστόδουλου Κ. Πραμαντιώτη: Η Μάχη των Οχυρών, εκδόσεις Μπεκάκος, Αθήνα - 1998.
- Χρήστου Π. Ζαλόκωστα: Ρούπελ, εκδόσεις «Εστίας».
- Λεωνίδα Σ. Μπλαβέρη: Η εποποίηση του Οχυρού Μαλιάγκα και οι αναμνήσεις του Διοικητού του, περιοδικό «Πόλεμος & Ιστορία», Νο.40, Απρίλιος 2001.
- Λεωνίδα Σ. Μπλαβέρη: Απρίλιος 1941. Η Μάχη των Οχυρών, περιοδικό «Πόλεμος & Ιστορία», Νο.41 – Μάιος 2001.

Σημείωση: Όλοι οι χάρτες προέρχονται από το βιβλίο «Αγώνες στην ανατολική Μακεδονία και στη Θράκη», εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα-1956.

Αναπαράσταση εσωτερικής θέσης πολυθόλου, που καλύπτει γωνία σε διάδρομο του Ρούπελ, και του σταθμού Α' Βοηθειών του οχυρού. Σε μία αξιόλογη προσπάθεια των υπευθύνων έχουν κατασκευαστεί ομοιώματα μαχητών του '40, που έχουν τοποθετηθεί σε κατάλληλες -χαρακτηριστικές- θέσεις.

Η διάσπαση της Γραμμής «Μεταξά» από την 5η Ορεινή Μεραρχία

Hεπίθεση της γερμανικής 12ης Στρατιάς κατά της Ελλάδος την 6η Απριλίου 1941 εκτελέσθηκε από τα 180 Ορεινό και 30 Σώματα Στρατού, τα οποία προσέβαλαν τα ελληνικά τμήματα κατά μήκος της ελληνοβουλγαρικής μεθορίου. Από αυτά το μεν 30 Σώμα Στρατού αποτελούμενο από τις 50η και 164η Μεραρχίες Πεζικού επιτέθηκε στην Δυτική Θράκη το δε 180 Ορεινό Σώμα αποτελούμενο από τις 2a Τεθωρακισμένη, 5η και 6η Ορεινές και 72a Μεραρχίες καθώς και το 125o Σύνταγμα Πεζικού, ανέλαβε την εκπόρθηση της Γραμμής «Μεταξά» στην Ανατολική Μακεδονία.

Το Σώμα αυτό με διοικητή τον Στρατηγό Φραντς Μπέμε έταξε ως ακολούθως τις δυνάμεις του: η 2a Τεθωρακισμένη Μεραρχία τοποθετη-

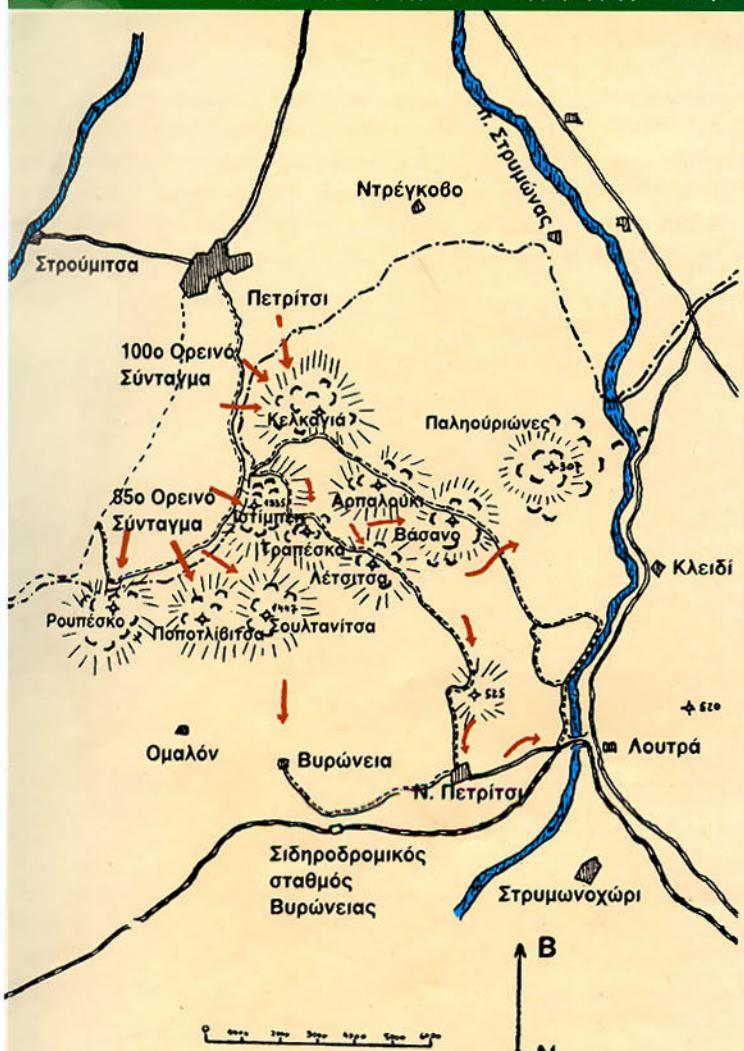
Oτριήμερος άγριος αγώνας για την υπεράσπιση της Γραμμής «Μεταξά» δεν απέδειξε μονάχα την εξαιρετική ποιότητα του Έλληνος μαχητού. Επιβεβαίωσε επίσης την χρησιμότητα των ειδικά εκπαιδευθεισών μονάδων που αντιπαρήλθαν όχι μόνο μια πείσμονα άμυνα αλλά και μια εξόχως δύσβατη γεωγραφική ζώνη στην οποία εκτυλίχθηκε η μάχη.

Αξιωματικοί και υπαξιωματικοί της 5ης Ορεινής Μεραρχίας κατά την παρατήρηση των ελληνικών θέσεων προ της επιθέσεως.

Τομέας επιθέσεως της 5ης Ορεινής Μεραρχίας κατά της Γραμμής «Μεταξά»

μένη στο δυτικό άκρο είχε ως αποστολή την προέλαση μέσω της βουλγαρογιουγκοσλαβικής μεθορίου και ακολούθως την κάθοδο μέσω της περιοχής της Δοϊράνης προς την Θεσσαλονίκη, υπερφαλλαγγίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την Γραμμή «Μεταξά» και αποκόπτοντας τον όγκο των ελληνικών στρατευμάτων του Τμήματος Στρατιάς Ανατολικής Μακεδονίας (ΤΣΑΜ). Ανατολικότερα η 6η Ορεινή Μεραρχία οφειλε να διαρρήξει την ελληνική σιμυντική τοποθεσία επί του όρους Μπέλες (Κερκίνη) που ήταν γνωστό ότι δεν περιελάμβανε μόνιμες οχυρώσεις αλλά έργα εκστρατείας σε εξαιρετικά δύσβατο έδαφος. Η 5η Ορεινή Μεραρχία, με διοικητή τον Υποστράτηγο Γιούλιους Ρίνγκελ, είχε ως αποστολή την διάσπαση του δυτικού άκρου της Γραμμής «Μεταξά», από το όρος Μπέλες έως τον Στρυμόνα ποταμό. Τέλος, ανατολικά του ποταμού, το 125ο Σύνταγμα Πεζικού με πείρα από παρομοίου είδους αγώνα από την εποχή της εκστρατείας κατά της Γαλλίας το 1940, καθώς και η 72a Μεραρχία Πεζικού, οφειλαν επίσης να διασπάσουν την Γραμμή «Μεταξά», που εξετείνετο έως το υψηλόπεδο του Κάτω Νευροκοπίου.

Εκ των υστέρων βεβαίως προκαλεί έκπληξη γιατί εφόσον προεβλέπετο εξ' αρχής ο υπερκερωτικός ελιγμός της 2ας Τεθωρακισμένης Μεραρχίας από τα δυτικά, ακολουθήθηκε η κατά μέτωπον επίθεση κατά της Γραμμής «Μεταξά», που ήταν επόμενο να καταλήξει σε ένα αγώνα φθοράς άσχετα από την χρονική του διάρκεια. Είτε όμως αυτό οφείλετο σε ακαμψία αλλαγής των καταρτισθέντων σχεδίων είτε σε μάλλον υπερβολικούς φόβους για τυχόν πλευρική προσβολή της 2ας Τεθωρακισμένης Μεραρχίας εκ μέρους των Γιουγκοσλάβων ή των Βρετανών, γεγονός είναι ότι τα δύο αυτά Σώματα Στρατού κινήθηκαν κατά της Γραμμής «Μεταξά» με σκοπό να διανοίξουν βίασα την έξοδο προς το Αιγαίο Πέλαγος.

Η αποστολή της 5ης Ορεινής Μεραρχίας ήταν ιδιαίτερα δύσκολη διότι όχι μόνο το έδαφος ήταν ιδιαιτέρως δύσβατο και σε μεγάλο υψόμετρο αλλά και η τοποθεσία ήταν ισχυρά οργανωμένη με την ύπαρξη εκ Δυομών προς Ανατολάς των οχυρών Ποποτλίβιτσα, Ιστίμπεη, Κελκαγιά, Αρπαλούκι και Παληουριώνες. Οι κορυφογραμμές έβαιναν μειούμενες σε ύψος από τα δυτικά προς τα ανατολικά και αυτό οδήγησε φυσιολογικά την γερμανική διοίκηση να προσανατολισθεί στην κατάληψη πρώτα των υψηλότερων κορυφών και κατόπιν των χαμηλοτέρων, αποφεύγοντας έτσι την προσβολή των τμημάτων της από μεγαλύτερο υψόμετρο αλλά και εγκαθιστώντας παράλληλα και όπου αυτό ήταν δυνατό, βάσεις πυρός κατά των χαμηλότερα εγκατεστημένων ελληνικών θέσεων. Οι περίπολοι που εκπέμφθηκαν από την 24η Μαρτίου και εντεύθεν, εντόπισαν μεν τα ελληνικά έργα σχεδόν στο σύνολό τους, δεν μπόρεσαν όμως να εκτιμήσουν την πραγματική διάσταση των οχυρώσεων, θεωρώντας τα οχυρά ως ανεξάρτητες κατασκευές επιφανείας που σχημάτιζαν απλώς μια συνεχή γραμμή επί της μεθορίου. Η πραγματικότητα βεβαίως ήταν διαφορετική καθώς τα

οχυρά περιελάμβαναν εκτεταμένες υπόγειες στοές που συνέδεαν τα επιφανειακά έργα σε ενιαία και αυτάρκη αμυντικά συγκροτήματα. Τέλος η παρατήρηση ήταν εξαιρετικά περιορισμένη καθώς οι ελληνικές θέσεις ήσαν υπερκείμενες των γερμανικών μέσα στο βουλγαρικό έδαφος, με συνέπεια οι οποιεσδήποτε κινήσεις προ της επιθέσεως να υπόκεινται ανελλιπώς στην ελληνική παρατήρηση.

Η επίθεση επρόκειτο να εκτελεσθεί ύστερα από εντατική προπαρασκευή πυροβολικού και αεροπορικού βομβαρδισμού τον οποίο θα ανελάμβαναν τα βομβαρδιστικά καθέτου εφορμήσεως Στούκα. Επειδή η 5η Ορεινή Μεραρχία θα έριχνε τον όγκο της δυνάμεως της κατά των οχυρών Ποποτλίβιτσα, Ιστίμπεη, Κελκαγιά

και Αρπαλούκι, αφήνοντας ένα τάγμα για την προσβολή του οχυρού Παληούριωνες, το διατιθέμενο πυροβολικό κατανεμήθηκε στους αντίστοιχους τομείς μειώνοντας σε κάποιο βαθμό την ισχύ του για την προσβολή ενός εκάστου στόχου. Η 109η Διοίκηση Πυροβολικού ανέλαβε την υποστήριξη της 5ης Ορεινής Μεραρχίας διαθέτοντας 8 ορειβατικά πυροβόλα των 75 χλστ., 20 πυροβόλα των 100 χλστ., 12 πυροβόλα των 105 χλστ., 36 πυροβόλα των 150 χλστ., 18 των 210 χλστ. ενώ για αντιεροπορική άμυνα αλλά και απευθείας προσβολή των ελληνικών οχυρώσεων διετίθεντο ακόμη 60 πυροβόλα των 20 χλστ., 9 των 37 χλστ. και 2 των 88 χλστ.

Το μεγαλύτερο κώλυμα του γερμανικού πυροβολικού ήταν η έλλειψη σχεδόν εξ' ολοκλήρου βουλγαρικού οδικού δικτύου στην περιοχή, γεγονός που υποχρέωσε το μηχανικό της μεραρχίας να καταβάλλει σκληρές

Μόνιμα έργα του οχυρού Ποποτλίβιτσα, κατασκευασμένα σε πυχώσεις ή και μέσα στους βράχους, καθιστώντας έτσι την προσβολή τους είτε από το πυροβολικό είτε την αεροπορία εξαιρετικά δύσκολη υπόθεση. (Αρχείο Μ.Μ.)

προσπάθειες για την διάνοιξη στοιχειωδών οδών για την διέλευση των πυροβόλων καθώς και την δημιουργία θέσεων για την τοποθέτησή τους. Το υπόλοιπο προσωπικό της μεραρχίας επίσης ασχολήθηκε εντατικά με την υποβοήθηση του όλου έργου πάντα υπό τα ελληνικά βλέμματα χωρίς τελικά αυτό να 'χει και κάποια ιδιαίτερη σημασία γιατί η ελληνική πλευρά δεν

5η Ορεινή Μεραρχία

(5. Gebirgs Division)

Διοικητής: Υποστράτηγος Γιούλιους Ρίνγκελ.

Σύνθεση

- 85ο Σύνταγμα Ορεινών Κυνηγών
- 100ο Σύνταγμα Ορεινών Κυνηγών
- 85ο Ορεινό Απόσπασμα Αναγνωρίσεως
- 95ο Ορεινό Σύνταγμα Πυροβολικού
- 85ο Ορεινό Αντιαρματικό Τάγμα
- 95ο Ορεινό Τάγμα Μηχανικού
- 95ο Ορεινό Τάγμα Διαβιβάσεων
- 95ο Τάγμα Αναπληρώσεων
- 95η Διοίκηση Μονάδων Εφοδιασμού

Η δύναμη της Μεραρχίας ανήρχετο σε 17.000 περίπου άνδρες και 5.283 μεταγωγικά κτήνη.

Συγκροτήθηκε στις 25-10-40 στο Ζάλτσμπουργκ. Συμμετείχε στην επίθεση κατά της ηπειρωτικής Ελλάδος και κατόπιν κατά της Κρήτης. Το 1942 μεταφέρθηκε στο Ανατολικό Μέτωπο. Αμυντικοί αγώνες στο Βολχώφ και Σλύσσελμπουργκ. Το 1943 μεταφορά στην Ιταλία. Παρέμεινε έως το τέλος του πολέμου συμμετέχοντας στις επιχειρήσεις στις Γραμμές «Ράϊνχαρτ» και «Γκούσταβ», στο Ρίμινι, Μπολόνια και τα ιταλο-γαλλικά σύνορα. Παραδόθηκε στους Αμερικανούς.

XVIII Μεραρχία Πεζικού

Διοικητής: Υποστράτηγος Λεωνίδας Στεργιόπουλος

Σύνθεση

- 70ο Σύνταγμα Πεζικού
- 81ο Σύνταγμα Πεζικού
- 91ο Σύνταγμα Πεζικού
- XVIII Μοίρα Ορειβατικού Πυροβολικού 75 χλστ.
- Γ3 Μοίρα Πεδινού Πυροβολικού 75 χλστ.
- Vla Ομάς Πυροβολικού θέσεως 6''
- 1 Πυροβολαρχία Σνάιντερ 85 χλστ.
- 1 Πυροβολαρχία Σκόντα 75 χλστ.
- 1 ουλαμός Σνάιντερ 105/19 χλστ.
- 2 ουλαμοί Σνάιντερ 75/19 χλστ.
- Πυροβόλα των οχυρών
- XVIII Λόχος Σκαπανέων
- XVIII Λόχος Διαβιβάσεων

Συγκροτήθηκε κατά το διάστημα 11-12-40 έως 04-04-41 με έδρα την Βιρώνεια. Συμμετείχε στην άμυνα κατά της γερμανικής εισβολής και κατέθεσε τα όπλα, μετά την συνθηκολόγηση του ΤΣΑΜ, στις 10-04-41.

είχε πλέον οποιαδήποτε άλλη ενίσχυση να μεταφέρει στην πρώτη γραμμή.

Πράγματι τον έναντι της 5ης Ορεινής Μεραρχίας τομέα κατείχε η ελληνική XVIII Μεραρχία Πεζικού (Υποστράτηγος Λεωνίδας Στεργιόπουλος) δυνάμεως 3 συνταγμάτων, με τα οποία είχε οργανώσει τους Υποτομείς Ροδοπόλεως, Ρουπέσκο και Θύλακος Μπέλες. Από αυτούς ο Τομέας Ροδοπόλεως ενέπιπτε στον χώρο δράσεως της 6ης Ορεινής Μεραρχίας.

Οι εναπομείναντες άλλοι δύο επρόκειτο να σηκώσουν το βάρος της επθέσεως της 5ης Ορεινής Μεραρχίας. Στον Υποτομέα Ρουπέσκο (Συνταγματάρχης Θωμάς Νικήτας) διετίθετο η φρουρά του οχυρού Ποποτλίβιτσα και το III/70 Τάγμα Πεζικού, το οποίο κρατούσε θέσεις εκτός του οχυρού. Στον Υποτομέα Θύλακος Μπέλες (Συνταγματάρχης Γεώργιος Καρπενησιώτης) υπήρχαν οι φρουρές των οχυρών Ιστίμπεη, Κελκαγιά, Αρπαλούκι και Παληούριώνες καθώς και τα 1/91 και 1/70 Τάγματα Πεζικού με το Επιτελείο και τον Λόχο Διοικήσεως του 9ιου Συντάγματος Πεζικού. Όπως φαίνεται και από την παραπάνω διάταξη η μεραρχία είχε υπερεκταθεί έχοντας να καλύψει μεγάλους τομείς. Τα οχυρά ασφαλώς αποτελούσαν τον εξωτερικό ισχυρό φλοιό της άμυνας, τυχόν όμως διάσπασή του απαιτούσε ισχυρή εφεδρεία για αντεπίθεση, η οποία απλώς δεν υπήρχε. Τέλος, το πυροβολικό ήταν και αυτό υποχρεωτικά διεσπαρμένο για την κάλυψη των Υποτομέων, έχοντας ως κυριότερο πλεο-

νέκτημα αφ' ενός την ανεμπόδιστη παρατήρηση των γερμανικών κινήσεων και αφ' ετέρου την από μακρού κατάρτιση ολοκληρωμένων σχεδίων πυρός. Το ηθικό των μονάδων ήταν παρ' όλα αυτά άριστο και τα στρατεύματα ουδόλως είχαν επηρεασθεί από την προοπτική συγκρούσεως με τους Γερμανούς. Αντιθέτως ανέμεναν με νηφαλιότητα την ευκαιρία να αποδειχθούν ισάξιοι των συναδέλφων τους που εμάχοντο με επιτυχία στο ελληνοϊταλικό μέτωπο.

Η επίθεση κατά του οχυρού Ποποτλίβιτσα

Το οχυρό αυτό ευρισκόμενο στο ακραίο δυτικό τμήμα της Γραμμής «Μεταξά», αποτελούσε και τον συνδετικό κρίκο με τις οχυρώσεις επί του όρους Μπέλες. Ανήκε στον Υποτομέα Ρουπέσκο, στο ομώνυμο ύψωμα του οποίου (1.828 μέτρα) υπήρχε φρουρά 350 ανδρών ενώ ακόμη δυτικότερα, επίσης οχυρωμένο, ήταν και το ύψωμα Φούρκα (1.954 μέτρα) που αποτελούσε και την υψηλότερη κορυφή ολοκλήρου του χώρου δράσεως της 6ης Ορεινής Μεραρχίας.

Το ίδιο το οχυρό ευρίσκετο επί του ομωνύμου

Ορεινοί Κυνηγοί
κατά την κάθοδό^{τους} στην κοιλάδα
της Σουλτανίτσας.

Η άγρια
διαμόρφωση του
εδάφους, στο οποίο
διεξήχθη ο αγώνας
επιβεβαίωσε την
ανάγκη υπάρξεως
ειδικά
εκπαιδευμένων
στρατευμάτων
ικανών να
αντεπέξελθουν στις
δυσκολίες τόσο
από το εχθρικό πυρ
όσο και από την
ίδια την φύση.
(Αρχείο Μ.Μ.)

υψώματος (1.638 μέτρα) και η κατασκευή του δεν είχε ολοκληρωθεί ακόμη. Τα έργα του απετελούντο από 1 απλό, 4 διπλά και 4 τριπλά πολυβολεία, 1 αντιαεροπορικό πυροβολείο, 1 ολμοβολείο, 1 παρατηρήτηριο με ολμοβολείο, 2 απλά παρατηρητήρια και 2 απλές εξόδους. Ο οπλισμός του

συνίστατο σε 2 ορειβατικά πυροβόλα των 75 χλστ., 1 αντιαεροπορικό των 20 χλστ., 2 δόλμους των 81 χλστ., 21 πολυβόλα, 2 οπλοπολυβόλα και 13 βομβιδοβόλα. Το μήκος των στοών επικοινωνίας ανήρχετο σε 520 μέτρα. Η φρουρά είχε δύναμη 12 αξιωματικών και 277 οπλιτών με επικεφαλής τον Λοχαγό Θελούνη. Ως αποστολή είχε την απόφραξη της οδού που οδηγούσε στο Νέο Πετρίτσι καθώς και την παροχή υποστηρίξεως στο οχυρό Ιστήμπεη με πυρά πεζικού και πυροβολικού. Σε περίπτωση επιθετικών ενέργειών προς Βουλγαρία θα εχρησιμοποιείτο ως βάση εξορμήσεως κατά του Πετρίτσιου.

Προετοιμασία εκρηκτικών για χρήση κατά των έργων του οχυρού Ποποτλίβιτσα.
(Αρχείο Μ.Μ.)

Κινούμενοι από αθέατη γωνία, δύο Γερμανοί στρατιώτες, προσπαθούν να διεισδύσουν κάτω από το προστατευτικό σύρματόπλεγμα για να πλησιάσουν ένα έργο του οχυρού Ποποτλίβιτσα.
(Αρχείο Μ.Μ.)

Κατά του οχυρού διατέθηκε από γερμανικής πλευράς το 1/85 Τάγμα Ορεινών Κυνηγών ενισχυμένο με τον 2ο Λόχο του 95ου Τάγματος Ορεινού Μηχανικού. Ως άμεση υποστήριξη διατέθηκαν 3 αντιαρματικά των 37 χλστ. και 1 ορεινό πυροβόλο των 75 χλστ. Ωστόσο λόγω του εξαιρετικά δυσβάτου εδάφους μόνο το ορειβατικό πυροβόλο έγινε δυνατό να ταχθεί - σε ύψος 1.600 μέτρων - για πραγματοποίηση απευθείας βολών κατά των θυρίδων των ελληνικών οχυρώσεων. Με την έλευση της νύκτας δης προς δης Απριλίου, τα τμήματα εφόδου κινήθηκαν προς την γραμμή εξορμήσεως που είχε προπαρασκευασθεί και είχε γίνει τις προηγούμενες ημέρες μια στοιχειώδης προσπάθεια παραλαγής της.

Στις 05.20 της δης Απριλίου εκπέμφθηκαν γερμανικά στοιχεία για την εξουδετέρωση των μεθοριακών φυλακίων. Αυτά ούτως ή άλλως δεν προεβλέπετο να αντιτάξουν παρατεταμένη άμυνα και κατ' αυτόν τον τρόπο η κατάληψη τους δεν απαίτησε ιδιαίτερο κόπο. Η εν συνεχεία όμως προχώρηση αντιμετώπισε δυσκολίες. Μια διμορία που είχε ως αποστολή την κατάληψη του υψώματος Φούρκα απωθήθηκε από σφοδρό πυρ που είχε ως αποτέλεσμα 4 νεκρούς και 7 τραυματίες. Μια περίπολος, ωστόσο, κατάφερε με την χρήση ορειβατικών σκοινιών να καταρριχθεί από χαράδρες 20 - 80 μέτρων στο ρεύμα της Σουλτανίτσας, που βρίσκεται σε απόσταση 600 περίπου μέτρων από το Ποποτλίβιτσα και από εκεί να επιδιώξει να προωθηθεί και αποφεύγοντας την ελληνική παρατηρηση, να καταλάβει την γέφυρα του Στρυμώνος στην Βιρώνεια.

Κατά τις 05.40 το γερμανικό πυροβολικό άρχισε τον βομβαρδισμό των ελληνικών οχυρώσεων που διήρκεσε 2 ½ ώρες με κατανάλωση χιλιάδων βλημάτων. Ενδιάμεσα και από ώρα 06.10 - 06.20,

πραγματοποιήθηκε η πρώτη επίθεση των Στούκα κατά του οχυρού. Τα αποτελέσματα όμως όλου αυτού του όγκου πυρός ήσαν σχεδόν μηδαμινά. Όταν το γερμανικό πεζικό εξόρμησε κατά των ελληνικών θέσεων αντιμετώπισε ευθύς εξαρχής άγρια αντίσταση από τα χαμηλότερα ήδη σημεία της ελληνικής αμυντικής τοποθεσίας, υποχρεούμενο τελικά να τις παρακάμψει για να συνεχίσει την επίθεση κατά των κυρίως εγκαταστάσεων του οχυρού. Καθώς όμως οι Ορεινοί Κυνηγοί πλησίασαν το οχυρό εξαπολύθηκε εναντίον τους πυκνό και εύστοχο πυρ με συνέπεια να καθηλωθούν. Προκειμένου να συνεχισθεί η επίθεση η γερμανική διοίκηση έδωσε προτεραιότητα στην εξασφάλιση του δυτικού πλευρού με την εκτέλεση πυρών κατά της Φούρκας. Ζητήθηκε ακόμη μια φορά η συνδρομή των Στούκα αλλά και πάλι τα αποτελέσματα δεν ήσαν τα αναμενόμενα γιατί τα μεν αεροσκάφη δεν μπορούσαν να εκτελέσουν τις αναγκαίες βυθίσεις για την προσβολή των στόχων λόγω των πέριξ κορυφογραμμών τα δε ελληνικά οχυρά επεδείκνυαν ιδιαίτερη αντοχή με τον παχύ θώρακα τους από σκυρόδεμα. Εξ' ίσου ανεπιτυχές ήταν και το πυρ του πυροβολικού, το οποίο βάλλοντας από χαμηλά και εκτελώντας έμμεση βολή είχε μεγάλο ποσοστό αισιοχίας καθώς πολλά βλήματα πέρασαν επάνω από την κορυφογραμμή καταλήγοντας στις πίσω πλαγιές.

Η απόπειρα ενός λόχου Ορεινών Κυνηγών να ανέλθει από τις απότομες βρόμες πλαγιές απέτυχε πλην μιας διμορίας, η οποία κατάφερε να προσεγγίσει το πρώτο οχυρωματικό έργο. Χρησιμοποιήθηκαν τότε εκρηκτικά για την καταστροφή του χωρίς όμως αποτέλεσμα. Ένας άλλος λόχος πέτυχε να καταλάβει δύο οχυρωματικές θέσεις χαμηλά στις βορειοδυτικές πλαγιές αλλά στην συνέχεια δέχθηκε πλευρικά πυρά από το Ιστίμπεη και την περιοχή της Σουλτανίτσας και καθηλώθηκε και αυτός.

Κατά τις 10.30 και ακολούθως στις 11.00, ζητήθηκε αντιστοίχως η επέμβαση του πυροβολικού και των Στούκα αλλά πορ' όλες τις προσπάθειες προωθήσεως, μέχρι το μεσημέρι ουδέν επετεύχθη. Το απόγευμα, το 1/85 Τάγμα Ορεινών Κυνηγών ανέφερε απώλειες 31 νεκρών και 91 τραυματιών. Δόθηκε τότε διαταγή παρακάμψεως του οχυρού και προσβολής του με έναν λόχο από νοτιοανατολική κατεύθυνση. Ήστερα από αυτό ο 2ος Λόχος ενισχυμένος με Διμοιρία Σκαπανέων κατάφερε να ανέλθει την νύκτα της 6ης/7ης Απριλίου στο ύψωμα αλλά ύστερα από αλλεπάλληλες ελληνικές αντεπιθέσεις και την εξάντληση των πυρομαχικών του, υποχρεώθηκε να οπισθοχωρήσει. Το ίδιο βράδυ έγινε

Γερμανός στρατιώτης με εκρηκτικά, κινείται προς την επιφάνεια αμυντικού έργου του οχυρού Ποποτλίβιτσα όπου και θα τα τοποθετήσει. (Αρχείο Μ.Μ.)

Τοποθέτηση των εκρηκτικών επί της επιφανείας του έργου. (Αρχείο Μ.Μ.)

με πολύ κόπο και η μεταφορά των τραυματιών προς τα μετόπισθεν αφού οι τραυματιοφορείς υποχρεώθηκαν επανειλημμένα να ανεβούν σε υψόμετρο 1.600 μέτρων και κατόπιν να καλύψουν απόσταση 12 χλμ. μέχρι το Πετρίτσι. Τα τμήματα επίσης εφοδιάσθηκαν με μεγάλες ποσότητες πυρομαχικών καθώς και εκρηκτικών και πετρελαίου που θα εχρησιμοποιούντο αντι-

Αυτοί οι Ορεινοί Κυνηγοί καθηλωμένοι από το πυκνό ελληνικό πυρ προ του οχυρού Ποποτλίβιτσα, προσπαθούν να προφυλαχθούν όπως - όπως τυλιγμένοι, από την βροχή, το κρύο και τα εχθρικά βλήματα.
(Αρχείο Μ.Μ.)

στοίχως για την ανατίναξη των έργων και την έκχυση στο εσωτερικό των οχυρών για δημιουργία καπνού.

Το πρώι της 7ης Απριλίου βρήκε τον 1ο Λόχο Ορεινών Κυνηγών καθηλωμένο κάτω από την κορυφή του υψώματος Ρουπέσκο χωρίς δυνατότητα κινήσεως. Οι άνδρες χώθηκαν σε φυσικές τρύπες ανάμεσα στις εδαφικές πτυχώσεις και τους βράχους, υφιστάμενοι στην παραμικρή μετακίνηση το ελληνικό πυρ και υποφέροντας από το ψύχος, το χιόνι και την βροχή. Αποτέλεσμα αυτών των συνθηκών ήταν και η εμφάνιση των πρώτων κρυοπαγημάτων. Στο οχυρό Ποποτλίβιτσα ο 3ος Λόχος προσπάθησε να προσβάλει τα οχυρώματα με εκρηκτικά χωρίς και πάλι επιτυχία ενώ υποχρεώθηκε παράλληλα να αποδυθεί σε σκληρότατο αγώνα εκ του συστάδην για να αποκρύψει συνεχείς και σφοδρές ελληνικές αντεπιθέσεις. Τέλος ο 2ος Λόχος πέτυχε κατά τις πρώτες απογευματινές ώρες να

Στο ύψωμα Ρουπέσκο, οι Ορεινοί Κυνηγοί παρέμειναν επί σχεδόν 48 ώρες αποκομμένοι από το υπόλοιπο τάγμα. Το μεγάλο υψόμετρο και το περιβάλλον δείχνουν κάτω από ποιες συνθήκες διεξήθη ο αγώνας στην ελληνοβουλγαρική μεθόριο, στον Υποτομέα Ρουπέσκο.
(Αρχείο Μ.Μ.)

καταλάβει την βόρεια πλευρά της Σουλτανίτσας καταστρέφοντας τα εκεί οχυρώματα.

Την 8η Απριλίου, η κατάσταση σταδιακά άρχισε να γέρνει υπέρ της γερμανικής πλευράς. Ενώ ο 1ος Λόχος εξακολουθούσε να παραμένει καθηλωμένος στο ύψωμα Ρουπέσκο συμπληρώνοντας 48 ώρες παραμονής σε συνθήκες εξαιρετικού ψύχους και εκτεθειμένος στο ελληνικό πυρ, στο οχυρό Ποποτλίβιτσα έγινε δυνατή η κατάληψη 2 έργων εκ των όπισθεν. Μια διμοιρία Σκαπανέων κινούμενη εν συνεχείᾳ από την κορυφή προς τα κάτω άρχισε την τμηματική εξουδετέρωση των οχυρωμάτων χρησιμοποιώντας εκρηκτικά, πετρέλαιο και δοχεία καπνού.

Η ατμόσφαιρα στο εσωτερικό του οχυρού άρχισε να γίνεται αποπνικτική από τις αναθυμιάσεις ενώ παράλληλα εξουδετερώνοντας και η μία μετά την άλλη οι θυρίδες βολής. Ύστερα από απελπισμένο αγώνα που διήρκεσε έως την 19.00, η φρουρά υποχρεώθηκε να παραδοθεί. Έτσι από τον Υποτομέα του Ρουπέσκο, απέμεινε μόνη η φρουρά του ομώνυμου υψώματος.

Έλληνας αιχμάλωτος στην περιοχή του οχυρού Ποποτλίβιτσα δέχεται νερό από έναν Γερμανό στρατιώτη. Η ποιότητα των Ελλήνων μαχητών αναγνωρίσθηκε από τον αντίπαλο και η συμπεριφορά ήταν ανάλογη.
(Αρχείο Μ.Μ.)

ακλόνητη να συνεχίζει την αντίστασή της. Τελικώς, την νύκτα της 9ης/10ης Απριλίου και αφού πληροφορήθηκε την υπογραφείσα εν τω μεταξύ παράδοση του ΤΣΑΜ ολόκληρη η δύναμη αποχώρησε σιωπηλά από το ύψωμα, διαφεύγοντας στα μετόπισθεν. Την επομένη το πρωί και αφού τα σήματά τους προς την ελληνική φρουρά έμειναν, φυσιολογικά, αναπάντητα, οι Ορεινοί Κυνηγοί ανήλθαν προσεκτικά και κατέλαβαν τις έρημες πλέον οχυρώσεις.

Η επίθεση κατά του οχυρού Ιστίμπεη

Το οχυρό ευρίσκετο επί του ομώνυμου υψώματος (1.335 μέτρα) με τα πλέον προκεχωρημένα έργα του να

απέχουν μόλις 250 μέτρα από την ελληνοβουλγαρική μεθόριο. Τα έργα του απετελούντο από 12 απλά και 6 διπλά πολυβολεία, 1 σύνθετο έργο (διπλό πολυβολείο - αντιαρματικό πυροβολείο - παρατηρητήριο), 2 πυροβολεία καλύψεως προς τα οχυρά Κελκαγιά και Ποποτλίβιτσα, 1 αντιαεροπορικό πυροβολείο, 2 ολμοβολεία, 3 παρατηρητήρια, 1 διπλό παρατηρητήριο, 1 σκέπαστρο προβολέως και 1 απλή έξοδο. Ο οπλισμός του συνίστατο σε 2 ορεινά πυροβόλα των 75 χλστ., 1 αντιαρματικό των 37 χλστ., 1 αντιαεροπορικό των 20 χλστ., 2 άλμους των 81 χλστ., 26 πολυβόλα, 9 οπλοπολυβόλα και 17 βομβιδοβόλα. Το μήκος των υπογείων στοιών του ανήρχετο σε 1.642 μέτρα. Η δύναμή του συνεποσύντο σε 10 αξιωματικούς και 300 οπλίτες με διοικητή τον Ταγματάρχη Ξανθό Πικουλάκη. Αποστολή του οχυρού Ιστίμπεη ήταν η απαγόρευση της οδού προς Νέο Πετρίτοι μέσω Τραπέσκας - Λέτοιτσας καθώς και η παροχή υποστηρίξεως στα παραπλεύρως οχυρά Ποποτλίβιτσα και Κελκαγιά. Σε περίπτωση επιθετικών ενεργειών κατά του βουλγαρικού εδάφους θα εχρησιμοποιείτο ως βάση εξορμήσεως εναντίον του Πετριτού. Τέλος για την περιφερειακή δύναμη του είχαν οργανωθεί τα πέριξ υψώματα Άσπρη Πέτρα, Τραπέσκα και Λέτοιτσα διαθέτοντας έργα εκστρατείας και δύναμη λόχου το καθένα.

Κατά του Ιστίμπεη επρόκειτο να επιτεθεί σε πρώτο κλιμάκιο το III./85 Τάγμα Ορεινών Κυνηγών με ένα Λόχο Μηχανικού ενώ το II./85 Τάγμα θα ετηρείτο σε εφεδρεία. Για παροχή αμέσου πυρός διατέθηκαν 9 αντιαρματικά των 37 χλστ., 3 αντιαρματικά των 50 χλστ., 6 αντιαεροπορικά των 20 χλστ., και 2 ορειβατικά πυροβόλα των 75 χλστ. Τα όπλα αυτά θα εχρησιμοποιούντο για απευθείας πυρ κατά των θυρίδων βολής του οχυρού. Ωστόσο λόγω του ανωμάλου εδάφους μέχρι την ώρα της επιθέσεως έγινε δυνατή η εγκατάσταση μόνο των 2 ορειβατικών πυροβόλων ενώ άλλα 2 αντιαεροπορικά πυροβόλα των 88 χλστ. τοποθετήθηκαν μακρύτερα και σε υψόμετρο 1.200 μέτρων.

Τα χαράματα της 6ης Απριλίου στις 05.20, πραγματοποιήθηκε σειρά

εγχειρημάτων κατά των ελληνικών μεθοριακών φυλακών που απέληξε στην κατάληψή τους, όπως επίσης και του σημαντικού υψώματος 1.356. Επί του υψώματος 1.224 όμως, το οποίο βρίσκεται μεταξύ Ιστίμπεη και Κελκαγιά, αναπτύχθηκε ζωηρός αγώνας από την έντονη αντίσταση της ελληνικής φρουράς που υπερνικήθηκε κατόπιν συνδυασμένης επιθέσεως και από τις δύο πλευρές, δυνάμεως λόχου με υποστήριξη 2 βαρέων όπλων. Το ύψωμα αυτό παρείχε πολλαπλές θέσεις παρατηρήσεως και εγκαταστάσεως βαρέων όπλων και προς τα δύο οχυρά, γι' αυτό και οργανώθηκε ταχύτατα από τους Γερμανούς.

Την ίδια ώρα πραγματοποιήθηκε και ο προβλεπόμενος βομβαρδισμός του Ιστίμπεη τόσο από το πυροβολικό όσο και από Στούκα. Όπως όμως και στην περίπτωση του Ποποτλίβιτσα, ουδεμία ουσιαστική ζημιά προκλήθηκε στα έργα, που άνθεξαν σ' όλα τα πλήγματα. Αντιθέτως, από λανθασμένες ρίψεις βομβών σημειώθηκαν οι πρώτες γερμανικές απώλειες καθώς καταστράφηκαν 8 ελκυστήρες βαρέων αντιαεροπορικών και σκοτώθηκαν 5 άνδρες. Αμέσως μετά την εγκατάσταση των βαρέων όπλων στο ύψωμα 1.224, άρχισε ανταλλαγή πυρών με τις οχυρώσεις του Ιστίμπεη. Από τα εύστοχα ελληνικά πυρά αχρηστεύθηκαν 3 γερμανικά πυροβόλα ενώ τουναντίον, δεν παρατηρήθηκε ουδεμία μείωση του πυρός των οχυρών παρά τις φαινομενικά εύστοχες βολές στις θυρίδες βολής.

Κατά τις 07.15, το III./85 Τάγμα Ορεινών Κυνηγών οργανωμένο σε 4 συγκροτήματα κρούσεως με την υποστήριξη Σκαπανέων, προωθήθηκε προς το Ιστίμπεη καταλαμβάνοντας στην πορεία και το ύψωμα Άσπρη Πέτρα. Σφοδρή όμως ελληνική αντεπίθεση που εκδηλώθηκε στις 09.00 το υποχρέωσε να μεταπέσει σε άμυνα. Παράλληλα, πυκνό πυρ από τα έργα του οχυρού ανάγκασε τους αναπτυγμένους λόχους των Ορεινών Κυνηγών να βρουν κάλυψη στις πλαγιές του υψώματος. Παρ' όλα αυτά, το επιτελείο του τάγματος ενισχυμένο με κάποια άλλα στοιχεία διείσδυσε ανάμεσα από συρματοπλέγματα και πεσμένους κορμούς δένδρων, κατορθώνοντας να εγκατασταθεί ανάμεσα σε έργα που είχαν εξουδετερωθεί από άμεσες βολές των αντιαεροπορικών πυροβόλων των 88 χλστ. Εξάλλου, πρόδοσ ουδεμία και από τον Λόχο που είχε κατάλαβει το ύψωμα 1.224, ο οποίος κατάφερε να επικαθήσει στο έργα του οχυρού. Τμήμα όμως, που προσπάθησε να ανεύρει την παραλλαγμένη είσοδο του οχυρού καταστράφηκε πλήρως από ελληνική αντεπίθεση.

Καθώς λοιπόν τα πρώτα γερμανικά τμήματα βρέθηκαν επί της επιφανείας του οχυρού, άρχισε η προσπάθεια εξουδετερώσεως των έργων με εκρηκτικές ύλες και συσκευές παραγωγής καπνού. Η άριστη, ωστόσο, κατασκευή των οχυρώσεων δεν επέτρεψε την πρόκληση αξιόλογων ζημιών ενώ και ο καπνός στα πρώτα τουλάχιστον στάδια δεν επηρέασε την φρουρά που απεσύρετο στα ενδότερα του οχυρού και κατόπιν επανήρχετο και πάλι στις θυρίδες βολής. Χειροβομβίδες και εκρηκτικά που ερρίπτοντο μέσα στα

Την 10η Απριλίου Γερμανοί κήρυκες με φωτοβολίδες και έναν λευκό μανδύα χιονιού ως λευκή σημαία, προσπάθησαν να έλθουν σε επαφή με την φρουρά του Ρουπέσκο. Οι Έλληνες στρατιώτες όμως, που αντιστάθηκαν επί 3 ημέρες, είχαν ήδη διαφύγει από το προηγούμενο βράδυ. (Αρχείο Μ.Μ.)

Αποψη του οχυρού Ιστίμπεη από τις γερμανικές γραμμές. Ορισμένα έργα του οχυρού διακρίνονται επί της κορυφογραμμής.

φανώματα των οχυρώσεων εξετοξεύοντο εκ νέου προς τα έξω από τους Έλληνες υπερασπιστές. Ο Στρατηγός Ρίνγκελ αναφέρει μια τέτοια χαρακτηριστική περίπτωση: «Σε κάποια θυρίδα βολής Ορεινοί Κυνηγοί έριξαν μια δέσμη εκρηκτικών την οποία ξαναπέταξε έξω ένας Έλληνας στρατιώτης. Η απόπειρα επαναλήφθηκε αλλά και πάλι ο στρατιώτης με απόλυτη ψυχραιμία και ετοιμότητα πέταξε εκ νέου τα εκρηκτικά στον ανοικτό χώρο όπου και ανατινάχθηκαν. Για τρίτη φορά οι Ορεινοί Κυνηγοί ετοίμασαν νέα δέσμη εκρηκτικών προσπαθώντας να εξουδετερώσουν τον «Ζεπλ», όπως ονόμασαν χαριτολογώντας τον άγνωστο Έλληνα, δίνοντάς του ένα βαυαρέζικο υποκοριστικό. Και τούτη τη φορά όμως αυτός αντιδρώντας ακαριαία τους επέστρεψε τα εκρηκτικά που έσκασαν εκτός του

οχυρού. Ετοιμάσθηκε και τέταρτη δεσμίδα που εκσφενδονίσθηκε μέσα στην θυρίδα αλλά αυτήν την φορά δεν υπήρξε επιστροφή. Είτε ο Έλληνας στρατιώτης είχε αποσυρθεί στα ενδότερα είτε δεν πρόλαβε να ξαναπετάξει την δεσμίδα, τα εκρηκτικά έσκασαν καταστρέφοντας την θυρίδα βολής. Αντί όμως για θριαμβολογίες ένα είδος θλίψεως κατέλαβε τους Ορεινούς Κυνηγούς για τον πιθανό θάνατο του ατρόμητου μοναχικού αντιπάλου τους, αυτό το παράξενο πηγαίο συναίσθημα συμπαθείας που γεννάται στον πολεμιστή της πρώτης γραμμής από την αναγνώριση της μαχητικής

Τα χαράματα της 6ης Απριλίου 1941, το οχυρό Ιστίμπεη δέχεται σφοδρό βομβαρδισμό από Στούκα.
(Αρχείο Μ.Μ.)

αξίας του εχθρού του».

Παρατηρήθηκε επίσης το φαινόμενο από θεωρητικά εξουδετερωμένες θυρίδες βολής είτε από παράπλευρες ρωγμές στο σκυρόδεμα, να προβάλλουν νέα όπλα σε αντικατάσταση των κατεστραμμένων επαναλαμβάνοντας το φονικό πυρ. Σε μια τέτοια περίπτωση και ενώ μια θυρίδα βολής ανατινάχθηκε από εκρηκτικά, μέσα από τους καπνούς και τα χαλάσματα πρόβαλε μια καινούργια ελληνική κάννη πολυβόλου που άνοιξε και πάλι πυρ κατά των μόλις εγερθέντων Ορεινών Κυνηγών. Τότε ένας στρατιώτης που βρισκόταν στο πλαϊ της θυρίδας, τινάχθηκε όρθιος και αρπάζοντας με τα δυο του χέρια την κάννη τράβηξε βίαια το πολυβόλο έξω από την θυρίδα, πετώντας στην συνέχεια και δύο χειροβόμβιδες δίνοντας έτοιμο τέλος στο επεισόδιο.

Αυτού του είδους υπήρξε ο αγώνας όχι μόνο στο Ιστίμπεη αλλά και στα άλλα οχυρά, όποτε οι δύο αντίπαλοι έφθασαν πλέον σε ελάχιστη απόσταση μεταξύ τους και επιστρατεύθηκε το ατομικό κουράγιο και η επινοητικότητα σε πλήθος μεμονωμένες συγκρούσεις, που πήραν τον χαρακτήρα προσωπικής μονομαχίας.

Μια άλλη μέθοδος εξουδετερώσεως των θυρίδων βολής πολύ ποιο πρωτόγονη, υπήρξε εν τούτοις ιδιαίτερα αποτελεσματική. Τα ελληνικά

Έστερα από την παράδοση του οχυρού Ιστίμπεη, Γερμανοί στρατιώτες μπροστά στην είσοδό του.

Σε αυτήν την πλάγια όψη φαίνεται το μεταλλικό πλέγμα που εχρησιμοποιείτο για παραλλαγή των ελληνικών οχυρών. Οι Γερμανοί για να αποφράξουν τις θυρίδες βολής, έριχναν από την οροφή του οχυρού και μέσα από το πλέγμα πέτρες και χώματα τα οποία μη μπορώντας λόγω του σύμματος να χυθούν στα πλάγια, συνεσωρεύοντο και έφραζαν σταδιακά τις θυρίδες.

οχυρά για λόγους παραλλαγής είχαν προ των θυρίδων τεντωμένους μεταλλικούς συρματοφράκτες, οι οποίοι ήσαν αγκυστρωμένοι στην οροφή των έργων και κατέληγαν λοξά εμπρός στο χώμα. Σε αυτούς τους συρματοφράκτες ετοποθετούντο κλαδιά, φυλλώματα και λοιπά μέσα αποκρύψεως. Οι Γερμανοί λοιπόν καθώς επεκάθιντο στην οροφή των οχυρώσεων, έριχναν από τα διάκενα μεταξύ του σκυροδέματος και των πλεγμάτων, χώματα και πέτρες, τα οποία μην μπορώντας να διασκορπισθούν συγκρατούμενα χαμηλά από τα πλέγματα, συνεσωρεύοντο μπροστά στις θυρίδες βολής και βαθμιαία τις απέφρασαν με αποτέλεσμα την αχρηστευσή τους καθώς οι Έλληνες στρατιώτες από το εσωτερικό ήταν αδύνατο να διασκορπίσουν τους σωρούς.

Έστερα και από μια νέα αναποτελεσματική επιδρομή των Στούκα που στοίχισε άλλους 4 νεκρούς Γερμανούς, το ΗΙ/85 Τάγμα, στις 13.55, κατάφερε να καταλάβει την κορυφή του υψώματος ανακαλύπτοντας τότε

Ο διοικητής του Ιστίμπεη Ταγματάρχης Ξανθός Πικουλάκης μετά την παράδοση, συνομιλεί με Γερμανούς αξιωματικούς.

Άνδρες της 5ης Ορεινής Μεραρχίας, αναμένοντας ως δεύτερο κύμα επιθέσεως, παρατηρούν μέσα από το βουλγαρικό έδαφος τα πυρά του γερμανικού πυροβολικού επί των έναντι ελληνικών οχυρών.

(Αρχείο Μ.Μ.)

Ορεινοί Κυνηγοί, μέσα σε ένα πανδαιμόνιο από εκρήξεις, πίδακες χωμάτων και βροχή θραυσμάτων προσπαθούσαν όπως-δύνατος να βρουν κάλυψη και στην παραμικρή εδαφική πτύχωση. Οι οιμωγές των τραυματών και οι εκκλήσεις για βοήθεια αναμίχθηκαν με τις κραυγές διαταγών των επικεφαλής, που μοχθούσαν να κρατήσουν την συνοχή του τάγματος. Καθώς οι ώρες περνούσαν χωρίς το γερμανικό πυροβολικό και αεροπορία να καταφέρουν να ανακαλύψουν τις άριστα παραλλαγμένες θέσεις των ελληνικών πυροβολαρχιών, οι απώλειες του ΗΙ/85 Τάγματος άρχισαν να πολλαπλασιάζονται επικίνδυνα, υποχρεούμενο εκτός των άλλων να αντιμετωπίζει και ελληνικές τοπικές αντεπιθέσεις, που είχαν ως αποτέλεσμα την ανακατάληψη ορισμένων έργων.

Ο διοικητής του τάγματος ειδοποίησε ότι η μονάδα εξαντλούσε τα περιθώρια της. Ωστόσο η διοίκηση της 5ης Ορεινής Μεραρχίας δεν ήταν διατεθειμένη σε καμμία περίπτωση να εγκαταλείψει τις επί του οχυρού καταληφθείσες θέσεις, θεωρώντας το Ιστίμπειρ ως το κεντρικό στήριγμα της ελληνικής αμυντικής τοποθεσίας, η οποία θα κατέρρει εάν κατελαμβάνετο. Το τάγμα έτσι παρέμεινε αγκιστρωμένο στο οχυρό μην περιμένοντας ουσιαστική συνδρομή από το πυροβολικό καθώς η επελθούσα χαμηλή νέφωση και βροχή παρεμπόδιζαν την παρατήρηση. Η Λουφτβάφφε, εξάλλου, για μια ακόμη φορά παρουσιάσθηκε όχι μόνο αναποτελεσματική αλλά και βομβάρδισε εκ νέου τις θέσεις των Ορεινών Κυνηγών προσθέτοντας νέες απώλειες και υποσκάπτοντας ακόμη περισσότερο το ήδη δοκιμασμένο ηθικό. Με την έλευση του σκότους το ελληνικό πυροβολικό σταδιακά έπαυσε την δράση του, επιτρέποντας πλέον την ανασυγκρότηση του τάγματος. Οι απώλειες, που τότε μόνο έγινε δυνατό να καταμετρηθούν, φανέρωσαν μια θλιβερή εικόνα: 3 αξιωματικοί και 37 άνδρες νεκροί, 7 αξιωματικοί και 137 άνδρες τραυματίες δηλαδή σχεδόν όλοι οι αξιωματικοί εκτός μάχης αφήνοντας το τάγμα ακέφαλο και με μειωμένη κατά το 1/3 την δύναμή του. Μπροστά σε αυτά τα δεδομένα αποφασίσθηκε η αντικατάσταση της μονάδος, κατά την διάρκεια της νύκτας, από έναν λόχο του ΗΙ/85 Τάγματος, ενισχυμένου με Σκαπανείς και στοιχεία πολυβόλων. Ολόκληρο όμως το βράδυ, υπό συνθήκες θυέλλης, συνέχισθηκε η προσπάθεια καταστροφής των θυρίδων βιολής με χρήση εκρη-

κτικών και διοχέτευση στο εσωτερικό πετρελαίου, το οποίο καιγόμενο πλημμύριζε τις στοές με καπνό. Ο αγώνας συνεχίσθηκε έως το πρωί με νέες ελληνικές αντεπιθέσεις που δεν κατάφεραν όμως να εκτοπίσουν τους Ορεινούς Κυνηγούς. Κατά τις 09.30 της 7ης Απριλίου, ο επικεφαλής μιας διμοιρίας Σκαπανέων ακολουθούμενος από ολιγάριθμους άνδρες κατόρθωσε να ανακαλύψει την αποκεκρυμμένη είσοδο του οχυρού και να εισέλθει σε αρκετό βάθος εντός των στοών. Η άμεση όμως ελληνική αντίδραση υποχρέωσε τους εισβολείς να αποτραβηγθούν έξω από αυτό.

Η κατάσταση είχε γίνει αποπνικτική μέσα στις στοές. Οι άνδρες της φρουράς πνίγηκαν από τους

Μετά την διάνοιξη κενού στο συρματόπλεγμα, τμήμα Ορεινών Κυνηγών κινείται με ταχύτητα εναντίον οχυρώματος που προσωρινά φαίνεται να έχει εξουδετερωθεί.

καπνούς, αδυνατώντας πλέον να συνεχίσουν να μάχονται καθώς είχαν αποφραχθεί όλοι οι αεραγωγοί και οι αναθυμιάσεις κατέκλυζαν όλους τους χώρους. Αντιμέτωπος με αυτές τις συνθήκες και όντας αποκομμένος από τα μετόπισθεν, ο Ταγματάρχης Πικούλακης δεν είχε πλέον άλλη επιλογή από την παράδοση. Αφού και τα τελευταία σποραδικά πυρά κατέπιασαν, κατά τις 11.15 τελικώς η φρουρά του Ιστίμπει εξήλθε του οχυρού παραδιδόμενη, τερματίζοντας τον αγώνα. Οι απώλειές της ανήλθαν σε 25 νεκρούς και διπλάσιους τραυματίες. Το σθένος και η μαχητικότητά της αναγνωρίσθηκε από τους Γερμανούς που κατά την έξοδό της από το οχυρό χαιρέτισαν στρατιωτικά τους απερχόμενους αντιπάλους τους. Με την πτώση του Ιστίμπει που ήταν και το ισχυρότερο οχυρό της περιοχής, διερράγη και η Γραμμή «Μεταξά» στον τομέα της 5ης Ορεινής Μεραρχίας από την δεύτερη ημέρα της γερμανικής επιθέσεως καθώς είχε προηγηθεί, το ίδιο πρωινό, η πτώση του γειτονικού οχυρού Κελκαγιά.

Η επίθεση κατά του οχυρού Κελκαγιά

Το οχυρό Κελκαγιά είχε κατασκευασθεί επί του ομωνύμου υψώματος, σε απόσταση 2 χλμ. περίπου βορειοανατολικώς του Ιστίμπει. Περιελάμβανε 9 απλά και 4 διπλά πολυβολεία, 1 αντιαρματικό πυροβολείο, 3 παρατηρητήρια, 1 σταθμό οπτικού, 1 έξοδο με πολυβόλο και 1 με προβολέα. Ο εξοπλισμός του απετελείτο από 1 αντιαρματικό πυροβόλο των 37 χλστ., 18 πολυβόλα, 11 οπλοπολυβόλα και 13 πολυβόλα. Οι στοιξές του είχαν μήκος 690 μέτρων. Η δύναμή του ανήρχετο σε 3 αξιωματικούς και 226 οπλίτες με διοικητή τον Λοχαγό Τηλέμαχο Ζακυνθίνο. Αποστολή του οχυρού ήταν η απόφραξη της διερχόμενης οδού προς Νέο Πετρίτο και η παροχή υποστηρίξεως στα παραπλεύρως οχυρά Ιστίμπει και Αρπαλούκι.

Κατά του οχυρού επρόκειτο να επιτεθεί το 100ο Ορεινό Σύνταγμα έχοντας σε πρώτο κλιμάκιο το III./100 Τάγμα Ορεινών Κυνηγών ενισχυμένο με έναν λόχο Ορεινών Σκαπανέων ενώ το II./100 Τάγμα θα ετηρείτο σε εφεδρεία. Για την άμεση υποστήριξη του τάγματος διετίθεντο 6 πυροβόλα συνοδείας πεζικού των 150 χλστ., 6 αντιαρματικά των 37 χλστ., 3 αντιαρματικά των 50 χλστ. και 6 αντιεροπορικά των 20 χλστ. Τέλος, ένας ακόμη λόχος Μηχανικού ενισχυμένος με 3 ουλαμούς ελαφρών και βαρέων αντιαρματικών πυροβόλων θα εκκαθάριζε την περιοχή του Ποταμοχωρίου και κατόπιν θα κάλυπτε το τάγμα από ανατολικά. Το πρώι της 6ης Απριλίου και περί ώραν 07.25 τα τμήματα του III./100 Τάγματος Ορεινών Κυνηγών κινήθηκαν από την βουλγαρική μεθόριο προς το Κελκαγιά καλύπτοντας βαθμιαία την ενδιάμεση απόσταση των 2,5 χλμ. περίπου. Το ύψωμα 1.224 που είχε ήδη καταληφθεί από τα επιτιθέμενα κατά του Ιστίμπει τμήματα, χρησίμευσε ως βάση πυρός και κατά του Κελκαγιά. Όταν όμως τα γερμανικά βαρέα όπλα άνοιξαν πυρ κατά του οχυρού δέχθηκαν και τα ίδια εντονότατα πυρά από αυτό.

Έτσι τα τμήματα του III./100 Τάγματος όχι μόνο δεν έτυχαν αποτελεσματικής υποστηρίξεως από τα βαρέα όπλα αλλά ούτε και το πυροβολικό παρέσχε κάλυψη καθώς χαμηλή νέφωση παρεμπόδισε την κατάδειξη των στόχων. Η επέμβαση των Στούκα σε δύο χρόνους μεταξύ 06.10 και 07.40, είχε τα συνήθη ασήμαντα αποτελέσματα αφού δεν επηρεάσθηκε στο ελάχιστο η αμυντική ικανότητα του οχυρού. Αντιθέτως, το ελληνικό πυροβολικό έχοντας καταρτίσει λεπτομερή σχέδια πυρός, εξαπέλυσε δραστικό πυρ που επέφερε και τις πρώτες απώλειες.

Κατά τις 07.45 ο 11ος Λόχος Ορεινών Κυνηγών άρχισε να προσεγγίζει τα πρώτα έργα του Κελκαγιά προσπιθώντας να ανοίξει διάδρομο μέσα από ένα πυκνότατο δίκτυο συρματοπλεγμάτων. Έχοντας όμως να αντιμετωπίσει και ένα σφοδρό πυρ, που υποστηρίχθηκε από πλευρικά πυρά των οχυρών Αρπαλούκι και Ιστίμπει, κατά τις 09.00 υποχρεώθηκε να καθηλωθεί με σοβαρές απώλειες, σε μικρή σχετικά απόσταση από τις οχυρώσεις του Κελκαγιά.

Ως ενίσχυση του 11ου Λόχου ήρθε ο 13ος Λόχος και δύο ώρες αργότε-

ρα, μετά από συνδρομή των Στούκα, εξαπολύθηκε νέα επίθεση που απέτυχε και αυτή. Κατά τις 12.00 ωστόσο, συνέβη ένα γεγονός που υποβοήθησε την γερμανική προσπάθεια. Ύστερα από πυρκαγιά που άναψε από τις βολές του πυροβολικού σε ένα κοντινό δάσος, ο καπνός αωθούμενος από νότιο άνεμο πλανήθηκε στον χώρο των έργων του οχυρού εμποδίζοντας προσωρινά την παρατήρηση των Ελλήνων υπερασπιστών. Ενισχύοντας αυτή την κάπνια και με τεχνητό καπνό, οι άνδρες του 11ου Λόχου επωφελήθηκαν και άνοιξαν διάδρομο στα συρματοπλέγματα, διεισδύοντας ανάμεσα στα οχυρώματα. Ακολούθησε σχεδόν αμέσως και ο 13ος Λόχος και από κοινού άρχισε η σταδιακή εξουδετέρωση των ελληνικών έργων είτε με την χρήση εκρη-

Ο Δεκανέας Χανς Ζάντνερ που παρασημοφορήθηκε με τον Σταυρό των Ιπποτών επειδή επικεφαλής 3 ανδρών εξουδετέρωσε με εκρηκτικά ένα σημαντικό, για την άμυνα του Κελκαγιά, οχύρωμα. Ατυχώς από ελληνικής πλευράς δεν διατίθενται όχι μονάχα φωτογραφίες αντιστοίχων ηρώων αλλά αμφιβάλλουμε πολύ και αν ακόμη υπάρχει κάποιος κατάλογος με τους παρασημοφορηθέντες - και για ποιες ενέργειες - του Ελληνοϊταλικού και Ελληνογερμανικού πολέμου.

Το οχυρό Παληουριώνες όπως φαινόταν από τις γερμανικές θέσεις.

Ο υπολοχαγός Σραμ διοικητής του 2ου Λόχου του I./100 Τάγματος Ορεινών Κυνηγών κατά την ενημέρωση των ανδρών του στις 5 Απριλίου. Ο υπολοχαγός σκοτώθηκε την επομένη μέρα κατά την επίθεση εναντίον του οχυρού Παληουριώνες.

κτικών είτε με αποφράξεις των θυρίδων βολής. Μέχρι τις πρώτες απογευματινές ώρες υπολογίσθηκε ότι είχαν τεθεί εκτός μάχης περί τα 11 οχυρώματα. Ωστόσο, από τα υπόλοιπα έργα η φρουρά συνέχισε να μάχεται με πείσμα ενώ το ελληνικό πυροβολικό ύστερα από αίτημα του διοικητού του οχυρού, εξαπέλυσε πυρ επ' αυτού, όπως ακριβώς στο Ιστιμπέη, επιδιώκοντας την εκμηδένιση των ακαλύπτων τμημάτων των Ορεινών Κυνηγών. Με αυτόν τον τρόπο ανεκόπη οποιαδήποτε περαιτέρω γερμανική επιθετική ενέργεια μέχρι την επέλευση του σκότους, βρίσκοντας τους Ορεινούς Κυνηγούς αγκιστρωμένους στα έργα του Κελκαγιά αλλά και υφιστάμενους το ψύχος, την βροχή και το συνεχές σχεδόν πυρ των γειτονικών οχυρών, που προσπαθούσαν να ανακουφίσουν την φρουρά του Κελκαγιά.

Νωρίς όμως, το πρωί της επόμενης 7 Απριλίου, περί ώραν 06.00 τμήματα του III./100 Τάγματος κατάφεραν να ανακαλύψουν την παραλλαγμένη είσοδο του οχυρού συγκρουόμενα ταυτοχρόνως με την φρουρά του. Καθώς κάποια στοιχεία με αντιασφυξιογόνες μάσκες εισέδυσαν στο οχυρό, άλλα στοιχεία απέφραξαν τους αεραγωγούς διοχετεύοντας μέσα μεγάλη ποσότητα καπνού που σύντομα προκάλεσε αποπνικτική ατμόσφαιρα στις στοές. Πάσχοντας από συμπτώματα ασφυξίας, η φρουρά του

οχυρού δεν μπόρεσε να συνεχίσει τον αγώνα και 2 ώρες αργότερα, στις 08.00 υποχρεώθηκε σε παράδοση έχοντας απώλειες 20 νεκρών και 35 τραυματιών. Με την προώθηση, λίγο αργότερα, τμημάτων των Ορεινών Κυνηγών έγινε δυνατή η εξουδετέρωση νοτιότερα κάποιων άλλων κοντινών και μικρότερων έργων με την οποία και ολοκληρώθηκε η κατάληψη του πρώτου οχυρού της Γραμμής «Μεταξά».

Η επίθεση κατά του οχυρού Αρπαλούκι

Το οχυρό Αρπαλούκι είχε κατασκευασθεί επί του ομώνυμου υψώματος του όρους Μπέλες σε απόσταση περίπου 2,5 χλμ. βορειοανατολικώς του Ιστιμπέη. Απετελείτο από 8 απλά και 3 διπλά πολυβολεία, 2 σύνθετα πολυβολεία - παρατηρητήρια, 1 σύνθετο διπλό πολυβολείο - σκέπαστρο προβολέως, 1 αντιαεροπορικό πυροβολείο, 2 ολιμβολεία, 1 πυροβολείο, 4 παρατηρητήρια, 1 σταθμό οπτικού, 1 έξοδο απλή και 1 με πολυβόλο. Ο οπλισμός του περιελάμβανε 1 ορειβατικό πυροβόλο των 75 χλστ., 1 αντιαεροπορικό πυροβόλο των 20 χλστ., 2 όλμους των 81 χλστ., 19 πολυβόλα, 6 οπλοπολυβόλα και 14 βομβιδοβόλα. Το μήκος των στοών του ανήρχετο σε 1.132 μέτρα. Η δύναμη της φρουράς του συνεπούσε σε 6 αξιωματικούς και 322 οπλίτες υπό την διοίκηση του Ταγματάρχου Δημητρίου Καραθάνου. Τέλος, αποστολή του οχυρού ήταν η απόφραξη της διερχομένης οδού προς Νέο Πετρίτσι και η παροχή υποστήριξεως στα οχυρά Κελκαγιά, Παληουριώνες καθώς και στην φρουρά του υψώματος Βάσανο (789 μέτρα).

Κατά του οχυρού κινήθηκε, περί ώραν 09.00 της

Γερμανοί στρατιώτες στις υπώρειες του υψώματος όπου ευρίσκετο το οχυρό Παληουριώνες. Τα έργα του διακρίνονται στην κορυφή.

7ης Απριλίου, το III./100 Τάγμα Ορεινών Κυνηγών που μόλις είχε κυριεύσει το Κελκαγιά. Ως πρώτος αντικειμενικός σκοπός ετέθη η κατάληψη του οχυρού Δίδυμοι επί του υψώματος 1.051, το οποίο αποτελούσε προκεχωρημένο έργο του Αρπαλουκίου και απείχε περίπου 1.500 μέτρα από το Κελκαγιά.

Τα γερμανικά τμήματα σύντομα ενέπεσαν στο έντονο πυρ των Διδύμων και καθηλώθηκαν. Παρέστη τότε ανάγκη να μεταφερθούν εμπρός τα βαρέα όπλα, **τα οποία και εγκαταστάθηκαν στις θέσεις τους περίπου τις**

14.00. Τα πυρά που εξαπολύθηκαν, εν συνεχείᾳ, ήσαν εξαιρετικά εύστοχα καταστρέφοντας ορισμένες θυρίδες βολής και επιτρέποντας 45 λεπτά αργότερα τη τελική έφοδο των Ορεινών Κυνηγών. Και σε αυτή την περίπτωση επαναλήφθηκε η προηγούμενη τακτική με την χρήση εκρηκτικών, την απόφραξη των θυρίδων με πέτρες και χώματα και την διοχέτευση στις στοές πυκνού καπνού. Η φρουρά άντεξε για μία ώρα ακόμη και τελικώς κατά τις 16.00 αναγκάσθηκε να παραδοθεί σχεδόν ολόκληρη καθώς από τους 100 άνδρες της αρχικής δυνάμεως μονάχα δύο κατάφεραν να διαφύγουν.

Με την πτώση των Διδύμων άρχισε και η προετοιμασία για την έφοδο κατά του Αρπαλουκίου. Σφοδρό πυρ πυροβολικού καμπύλης και ευθυτενούς τροχιάς εξαπολύθηκε κατά του οχυρού επιτυγχάνοντας να καταστρέψει αρκετές θυρίδες βολής και τα επ' αυτών ταγμένα όπλα. Ο διοικητής της φρουράς διαβλέποντας την αδυναμία παρατάσεως του αγώνος πέραν της μεσημβρίας της επόμενης ημέρας, 8ης Απριλίου, ζήτησε την άδεια εκκενώσεως του οχυρού. Αν και το ΤΣΑΜ έδωσε τελικώς την έγκρισή του εν τούτοις ο Ταγματάρχης Καραθάνος είχε ήδη εγκαταλείψει το οχυρό από τις 03.30 της 8ης Απριλίου. Ωστόσο η διαφυγούσα φρουρά δεν κατάφερε να αποφύγει την καταστροφή. Κινούμενη προς Νότον πλησιάζε προς τον ποταμό Στρυμώνα όταν στις 15.00 περικυκλώθηκε από τον 13ο Λόχο Ορεινών Κυνηγών που ακολουθούσε κατά πόδας. Υστερα από πεισματικό αγώνα που διήρκεσε επί δύο ώρες και επέφερε αιματηρές απώλειες και στις δύο πλευρές, παραδόθηκαν τελικά 5 αξιωματικοί και 210 άνδρες ενώ ελάχιστοι κατόρθωσαν να διαφύγουν πέφτοντας στον ποταμό και καταφεύγοντας στην ανατολική όχθη.

Η επίθεση κατά του οχυρού Παληουριώνες

Το οχυρό είχε κατασκευασθεί επί των υψωμάτων 368 και 224 στην δυτική όχθη του ποταμού Στρυμόνος, βορειοανατολικά του Νέου Πετριτσίου. Περιελάμβανε 4 απλά και 6 διπλά πολυβολεία, 2 σύνθετα πολυβολεία - παρατηρητήρια, 1 σύνθετο πολυβολείο - αντιαρ-

Άνδρες του III./100 Τάγματος Ορεινών Κυνηγών κατά την υπερκερατική κίνησή τους εναντίον του οχυρού Παληουριώνες μέσω των δυτικότερα ευρισκομένων υψωμάτων. Στο βάθος διακρίνεται ο ποταμός Στρυμών. (Αρχείο Μ.Μ.)

ματικό πολυβολείο, 1 σύνθετο πολυβολείο - βομβιδοβολείο, 1 αντιαεροπορικό πυροβολείο, 1 απλό και 1 διπλό ολμοβολείο, 3 πυροβόλα πλαγιοφυλάξεως, 7 παρατηρητήρια, 2 σταθμούς οπτικού, 4 απλές εξόδους, 1 με πολυβόλο και 1 με οπτικό και βομβιδοβολείο. Ο οπλισμός απετελείτο από 2 πυροβόλα των 75 χλστ., 2 αντιαρματικά πυροβόλα των 37 χλστ., 1 αντιαεροπορικό των 20 χλστ., 3 όλμους των 81 χλστ., 31 πολυβόλα, 16 οπλοπολυβόλα και 35 βομβιδοβόλα. Το μήκος των στοών ανήρχετο σε 1.762 μέτρα. Η φρουρά είχε δύναμη 15 αξιωματικών και 585 οπλιτών με διοι-

Μετά την κατάληψη του οχυρού Γερμανοί στρατιώτες περιεργάζονται τον χώρο. Είναι εμφανείς οι συνέπειες του σφοδρού βομβαρδισμού ενώ αριστερά διακρίνεται μία μισοκατεστραμμένη καλύβα που χρησιμοποιήθηκε από τους Έλληνες για την παραλλαγή και απόκρυψη οχυρώματος.

Μετά την αποχώρηση της ελληνικής φρουράς υψώθηκε στο οχυρό Παληούριώνες η γερμανική σημαία. Ορεινοί Κυνηγοί, λίγο πιο κάτω, θάβουν τους 27 νεκρούς συναδέλφους τους δημιουργώντας ένα μικρό νεκροταφείο.

Στο βάθος ο ποταμός Στρυμών.

κητή τον Ταγματάρχη Αλέξανδρο Χατζηγεωργίου. Η αποστολή του οχυρού ήταν η απόφραξη των παροχθίων δρομολογίων του ποταμού Στρυμώνος και η παροχή πλαγιοφυλάξεως στα ευρισκόμενα στην ανατολική όχθη του ποταμού οχυρά Ουσίτα και Ρούπελ.

Κατά του οχυρού επρόκειτο να επιτεθεί το 1/100 Τάγμα Ορεινών

52 Κυνηγών (μείον λόχος) το οποίο δύσκολα, με την κατάληψη του οχυρού, να

ματαιώσει την παροχή υποστηρίξεως στα Ρούπελ και Ουσίτα διευκολύνοντας έτσι την επίθεση εκεί του 125ου Συντάγματος Πεζικού. Το τάγμα κατά τα χαράματα της 6ης Απριλίου άρχισε την προώθησή του στο ελληνικό έδαφος, καταλαμβάνοντας κατά τις 05.20 το μεθοριακό φυλάκιο. Ο επακολουθήσας όμως βομβαρδισμός του οχυρού τόσο από το πυροβολικό όσο και την αεροπορία, όπως και στις άλλες περιπτώσεις δεν απέφερε ουσιαστικά αποτελέσματα. Καθ' όλην την διάρκεια του πρωινού οι 2 λόχοι του τάγματος προσάθησαν να προσεγγίσουν τα έργα του οχυρού φθάνοντας στην ζώνη των συρματοπλεγμάτων μέχρις αποστάσεως 100-150 μέτρων από τα οχυρώματα. Εκεί όμως αντιμετώπισαν συνεχές και πυκνό πυρ και μοιραία καθηλώθηκαν. Οι αιτήσεις για επέμβαση των Στούκα εισακούσθηκαν και τα αεροσκάφη με αλλεπάλληλες επιθέσεις προσπάθησαν να βοηθήσουν τα τμήματα εφόδου. Εις μάτην όμως, καθώς σύμφωνα και με μαρτυρία ενός Γερμανού λοχία που εμάχητο με τον 2ο Λόχο «... ούτε μία γωνίτσα μπετόν των οχυρών δεν ξεκόλλησε...».

Από τα γερμανικά πυρά ευθυτενούς τροχιάς καταστράφηκαν 11 πολυβόλα και επέφεραν απώλειες 4 νεκρών και 21 τραυματών στην φρουρά αλλά ουδόλως επηρεάσθηκε η μαχητική ισχύς του οχυρού. Εξίσου άνευ σημασίας ήταν και η καταστροφή του αντιλιοστάσιού του οχυρού. Κατά τις 16.00 διαπιστώνοντας ότι ουδεμία πρόδος επετεύχθη τα γερμανικά τμήματα συμπτύχθηκαν στην γραμμή εξορμήσεώς τους. Έτσι το οχυρό καθ' όλη την διάρκεια της ημέρας, πέραν της αποκρούσεως της κατ' αυτού επιθέσεως, παρείχε συνεχή πυρά υποστηρίξεως στην ανατολική όχθη του Στρυμώνος διευκολύνοντας την άμυνα των οχυρών Ρούπελ και Ουσίτα.

Την επόμενη ημέρα, 7η Απριλίου, δεν πραγματοποιήθηκε καμμία γερμανική επίθεση καθώς κρίθηκε σωστά ότι το 1/100 Τάγμα με 2 μονάχα λόχους ήταν εξαιρετικά αδύναμο για να επιτύχει την κατάληψη του οχυρού. Τα τμήματα λοιπόν παρέμειναν στις θέσεις τους υφιστάμενα το πυρ των ελληνικών όλμων που πρόσθεσαν μερικές ακόμη απώλειες.

Το τάγμα έως τότε είχε υποστεί απώλειες 27 νεκρών και 75 τραυματών και προς αποφυγή επαυξήσεώς τους αποσύρθηκε βορειότερα. Για τις επόμενες 2 ημέρες δεν αναλήφθηκε καμμία άξια λόγου επιθετική προσπάθεια από την μονάδα καθώς με την πτώση των δυτικότερα ευρισκομένων οχυρών, σχεδιάσθηκε η προσβολή του οχυρού από νότια διεύθυνση. Πράγματι την 8η Απριλίου το III/100 Τάγμα προερχόμενο από τα οχυρά Κελκαγιά και Αρπαλούκι, επιτέθηκε αργά το απόγευμα εκ Νότου με ισχυρό τμήμα εφόδου αλλά παρόλο που κατάφερε να προσεγγίσει τα πρώτα αμυντικά έργα απωθήθηκε με σφοδρό πυρ. Αφού απέτυχε και αυτή η απόπειρα το οχυρό απλώς περικυκλώθηκε και με πυρά ευθυτενούς τροχιάς έγινε μία προσπάθεια καταστροφής κάποιων έργων του. Ωστόσο, αυτό αν και περιζωμένο εξακολούθησε την παροχή υποστηρίξεως στα οχυρά της ανατολικής όχθης.

Την 9η Απριλίου και ώρα 17.30 και ενώ το ΤΣΑΜ λόγω της καταλήψεως της Θεσσαλονίκης από την γερμανική 2α Τεθωρακισμένη Μεραρχία είχε ήδη υπογράψει συνθηκολόγηση, Γερμανοί κήρυκες ειδοποίησαν σχετικά τη φρουρά του οχυρού. Αφού πραγματοποιήθηκε εκεχειρία, συμφωνήθηκε να γίνει η παράδοση του οχυρού την επομένη 10 Απριλίου. Πράγματι η φρουρά στις 10.00 αποχώρησε συγκροτημένη για την αιχμαλωσία ενώ δόθηκαν συγχαρητήρια στον Ταγματάρχη Χατζηγεωργίου για την επιτυχή άμυνά του. Προς τιμήν δε αυτού και των ανδρών του παρατάχθηκε γερμανικό τμήμα προς επιθεώρηση ενώ η γερμανική σημαία δεν ανυψώθηκε στο οχυρό παρά μόνο μετά την απομάκρυνση της φρουράς του.

Επίλογος

Ήδη με την διείσδυση στην κοιλάδα της Σουλτανίτσας από μικρό τμήμα Ορεινών Κυνηγών την πρώτη ημέρα της επιθέσεως αλλά και την πτώση των οχυρών Ιστίμπεη, Κελκαγιά την 7η Απριλίου και την εγκατάλειψη του οχυρού Αρπαλούνι το ίδιο βράδυ, τα τμήματα της 5ης Ορεινής Μεραρχίας διείσδυσαν σε βάθος μέσα στην ελληνική διάταξη, που βαθμιαία εξαρθρώθηκε διατηρώντας μονάχα τα ακραία στηρίγματα στο ύψωμα Ρουπέσκο δυτικά και Παληούριώνες ανατολικά. Σε αυτό συνετέλεσε και η οπισθοχώρηση του όγκου της ελληνικής XVIII Μεραρχίας που υφιστάμενη την πίεση της 6ης Ορεινής Μεραρχίας στο δυτικό της πλευρό, αναδιπλώθηκε αφήνοντας απομονωμένα τα οχυρά. Γεγονός είναι ότι με την επέλαση της 2ας Τεθωρακισμένης Μεραρχίας στην περιοχή της Δοϊράνης και την ταχεία υπερπήδηση της αμυντικής γραμμής του Μπέλες από την 6η Ορεινή Μεραρχία, η γράμμη αμύνης του ΤΣΑΜ άρχισε τρόπον τινά να «ξηλώνεται» από τα δυτικά προς τα ανατολικά, προδιαγράφοντας μοιραία την απομόνωση των ελληνικών δυνάμεων από την υπόλοιπη ενδοχώρα και την αναπόφευκτη παράδοσή τους. Έτσι η Γραμμή «Μεταξά» παρά την γενναία άμυνα των υπερασπιστών της δεν μπόρεσε να ανθέξει πλέον των 3 ημερών υποκύπτοντας στην αδυναμία των μονίμων οχυρώσεων να ανταπεξέλθουν σε υπερκερωτικές κινήσεις. Ανεξάρτητα πάντως από τον ελιγμό υπερφαλλαγγίσεως της 2ας Τεθωρακισμένης Μεραρχίας, συνεπικουρούμενης από την 6η Ορεινή στο ανατολικό της πλευρό, η 5η Ορεινή Μεραρχία πέτυχε στην αποστολή της καταλαμβάνοντας, πριν την υπογραφή συνθηκολογήσεως του ΤΣΑΜ, 4 συνολικά οχυρά. Αν θελήσει κανείς να αναζητήσει τα αίτια αυτού του αποτελέσματος, που δεν επαναλήφθηκε στο τμήμα της Γραμμής «Μεταξά» ανατολικά του Στρυμώνας, θα πρέπει λογικά να καταλήξει στην ποιότητα των ειδικά εκπαιδευμένων δυνάμεων.

Οι Ορεινοί Κυνηγοί εξοικειωμένοι με το ορεινό έδαφος ως καταγόμενοι από περιοχές της νοτίου Βαυαρίας και Αυστρίας, είχαν υποστεί επιπλέον σκληρή και μακρά εκπαίδευση σ' αυτό το είδος του εξειδικευμένου αγώνος, διαμορφούμενοι σε επίλεκτο Σώμα και αναπτύσσοντας παράλληλα το ανάλογο πνεύμα μονάδος.

Η ποιότητα αυτή που αποδείχθηκε κάτω από ακραίες καιρικές συνθήκες, σε ιδιαίτερα μεγάλα υψόμετρα και κυρίως, απέναντι σε έναν αποφασιστικό αντίπαλο όπως ήταν οι Έλληνες υπερασπιστές των οχυρών, πιστοποίησε ακόμη μια φορά, διαχρονικά, την χρησιμότητα των Ειδικών Δυνάμεων. Είναι εύγλωττη η σύγκριση με την αναποτελεσματικότητα που παρατηρήθηκε κατά την δράση του 125ου Συντάγματος Πεζικού και της 72ας Μεραρχίας Πεζικού, συμβατικών δηλαδή σχηματισμών που παρά το σθένος τους δεν κατάφεραν να διασπάσουν την Γραμμή «Μεταξά» ανατολικώς του Στρυμώνας, τουλάχιστον μέχρι την 9η Απριλίου.

Το τίμημα της 5ης Ορεινής Μεραρχίας υπήρξε, υπό το πρίσμα του μεγέθους της αποστολής της, μάλλον λογικό, αφού οι απώλειές της ανήλθαν σε 7 αξιωματικούς και 153 οπλίτες νεκρούς και 15 αξιωματικούς και 442 οπλίτες τραυματίες. Από ελληνικής πλευράς συνελήφθησαν 2.100 αιχ-

Ο διοικητής της 5ης Ορεινής Μεραρχίας Υποστράτηγος Γιούλιους Ρίνγκελ. Όπως έγραψε: «... απευθείας θολές πυροβολικού κατέστρεφαν τα πολυθόλα και φόνευαν μερικούς χειριστές (Έλληνες). Σύμφωνα με μαρτυρίες, άλλοι στην συνέχεια έπαιρναν την θέση τους με νέα όπλα. Αυτό απαιτούσε γερά νεύρα και σιδερένια πειθαρχία. Οι υπερασπιστές της Γραμμής «Μεταξά» διέθεταν και τα δύο...».

μάλωτοι ενώ οι απώλειες σε νεκρούς και τραυματίες χωρίς να συνυπολογισθούν και αυτές των τμημάτων της XVIII Μεραρχίας εκτός και πέριξ των οχυρών, κυμάνθηκαν σε ελαφρώς μικρότερο επίπεδο από τις γερμανικές.

Βιβλιογραφία

- Buchner Alex: Η γερμανική εκστρατεία στην Ελλάδα - Αθήνα 1961.
- Ringel Julius: *Hurra die Gams!* - Leopold Stocker Verlag, Graz, 1954.
- Kaltenegger Roland: *Deutsche Gebirgsjäger im II Weltkrieg* - Motor Buch Verlag, Stuttgart, 1996.
- Συλλογική εργασία: *Kameraden untern Edelweiss 1939-45* - Buchdienst Südtirol, Nürnberg 1998.
- Richter Heinz: Η παλογερμανική επίθεση εναντίον της Ελλάδος - Εκδόσεις Γκοβόστη, Αθήνα 1998.
- Δ.Ι.Σ.: Επίτομη ιστορία του Ελληνοϊταλικού και Ελληνογερμανικού Πολέμου 1940-41 - Αθήνα 1985.
- Δ.Ι.Σ.: Το τέλος μιας εποποίησα, Απρίλιος 1941 - Αθήνα 1959.
- De Lannoy François: *Operation Marita* - Editions Heimdal, Bayeux, 1999.
- Προσωπικό αρχείο του συγγραφέως.

Η Δ1 Μοίρα Πεδινού Πυροβολικού στην Γραμμή «Μεταξά»

ΗΔ1 Μοίρα Πεδινού Πυροβολικού (Δ1 ΜΠΠ) συγκροτήθηκε υπό το VI Σύνταγμα Πυροβολικού στις Σέρρες με διοικητή τον Ταγματάρχη (ΠΒ) Γεώργιο Κουρούκλη. Με το ξέσπασμα του Ελληνοϊταλικού Πολέμου στις 28 Οκτωβρίου 1940, υπήχθη στην VII Ταξιαρχία της XIV Μεραρχίας Πεζικού. Η Δ1 ΜΠΠ μεταστάθμευσε στο Περιθώρι, για να λάβει τελικά την εξής διάταξη:

- Ουλαμός Διοικήσεως επί του όρους Καραντάγ.
- 2a Πυροβολαρχία στην τοποθεσία Καλύβια επί του Καραντάγ.

Το έπος του Ελληνικού Στρατού στην Βόρειο Ήπειρο ενέπνευσε τις δυνάμεις στην Μακεδονία και Θράκη, ώστε να φανούν και εκείνες ισάξιες των βετεράνων συμπολεμιστών τους. Κυρίαρχο ρόλο θα διαδραμάτιζαν τα οχυρά της «Γραμμής Μεταξά», τα οποία υπεστηρίζοντο από τμήματα επιφανείας, πυροβολικού και πεζικού. Στην διάρκεια του τετραήμερου αγώνα, η Δ1 Μοίρα Πεδινού Πυροβολικού διοικούμενη από μια άξια ηγεσία επέδειξε εξαιρετική πολεμική δράση.

Έλληνες πυροβολητές τάσσουν ένα πεδινό πυροβόλο υπό τις εντολές του λοχαγού τους.

- 3η Πυροβολαρχία (2ος Ουλαμός στην τοποθεσία Κουρί και ο 1ος Ουλαμός στην Αγία Παρασκευή).

- Μεταγωγικά Σώματος στις Λεύκες.

Η Δ1 ΜΠΠ ήταν εξοπλισμένη πιθανότατα με πυροβόλα Krupp των 75 mm υποδείγματος 1904-1910, τα πλέον παλαιά στον Ελληνικό Στρατό που υστερούσαν σε επιδόσεις, διέθεταν όμως υψηλή ταχυβολία. Το μέγιστο βεληνεκές των 6.000 μέτρων έπειτα από εργασίες ανακατασκευής με ολλανδική τεχνογνωσία έφθανε τα 7.500 μέτρα, άνευ εκσκαφής κάτω από τις ακτηρίδες. Εκτός όμως από τα 8 πυροβόλα και ο φορητός οπλισμός των πυροβολητών απετελείτο από ξεπερασμένα τυφέκια Lebel.

Από άποψη προσωπικού η σύνθεσή της ήταν πλήρης με 24 αξιωματικούς (οι 16 έφεδροι), 1.082 οπλίτες και 517 κτήνη, παρουσιάζοντας έλλειψη 80 κτηνών και 48 οχήματων. Ως εκ τούτου στις επιχειρήσεις ο ανεφοδιασμός σε τρόφιμα και νωμάτη ήταν δυσκολότατος ενώ για τα πυρομαχικά διετέθησαν και τα κτήνη των στοιχείων βολής καθιστώντας ενδεχόμενη μετακίνηση προβληματική. Αρχικά η δύναμη της Δ1 ΜΠΠ ήταν μεγαλύτερη, όμως 105 άνδρες και 40 κτήνη μετατέθησαν σε άλλα τμήματα. Σε κάποιο σημείο μάλιστα όπως και οι άλλες μονάδες της Μακεδονίας και Θράκης που απογυμνώθηκαν από προσωπικό και υλικό για την ενίσχυση του βορειοηπειρωτικού μετώπου ή την συγκρότηση νέων μονάδων, αποσπάστηκε από αυτήν η 1η Πυροβολαρχία.

Η XIV Μεραρχία που έδρευε στις Σέρρες, είχε χωριστεί σε 2 συγκρότημα, το Συγκρότημα Σιδηροκάστρου δυτικά και το Συγκρότημα Καραντάγ (πρώην VII Ταξιαρχία) ανατολικά. Η δύναμη πυροβολικού της απετελείτο από 90 πυροβόλα διαφόρων διαμετρημάτων:

- 34 ορειβατικά Saint Etienne 65 mm (8 εντός οχυρών)
- 19 πεδινά Krupp 75 mm
- 17 μέσα Schneider 85 mm
- 8 βαρέα Mk 16"
- 12 αντιαρματικά Reinmetall 37 mm και λάφυρα των 47 mm (8 εντός οχυρών)

Η αποστολή της Δ1 ΜΠΠ που ανήκε στο Συγκρότημα Καραντάγ, καθορίζετο στην υποστήριξη του 1/73 Τάγματος Πεζικού στην τοποθεσία Σταυρός και των οχυρών Μαλιάγκα, Συνδετικό, Περιθώρι, Παρταλούσκα επί της κοιλάδος Νευροκοπίου από Ντάσαβλι έως τον αυχένα Καλαποτίου και υψώματος Κρέστη, με αριστερό όριο το χωριό Βαθύτοπος και δεξιά το χωριό Δασωτό.

Από τις πρώτες του πολέμου άρχισε εντατικά η εκπαίδευση επί πραγματικής βάσης παραμερίζοντας κάθε υποθετική κατάσταση, ενώ συμπληρώθηκαν πλήρως οι ειδικότητες των πυροβολητών διαθέτοντας και εφεδρικούς. Στο διάστημα των 5 μηνών με τις συνεχείς ασκήσεις τα καθήκοντα κάθε άνδρα έγιναν δεύτερη φύση τους, ενώ η διοίκηση εκμεταλλεύετο κάθε ευκαιρία για την ηθική αγωγή και εξύψωση του ηθικού των πυροβολητών.

Η διοίκηση της Μοίρας έκρινε ακατάλληλες από τεχνικής και τακτικής απόψεως τις θέσεις μάχης της που είχαν προσδιορισθεί από την Διοίκηση Πυροβολικού του Συγκροτήματος, ενώ είχαν αναγνωριστεί από την εχθρική αεροπορία. Με πρωτοβουλία του Ταγματάρχη Κουρούκλη επελέγησαν νέες θέσεις που οργανώθηκαν με μυστικότητα, στις παλαιές θέσεις τοποθετήθηκαν ομοιώματα πυροβόλων, ενώ κατασκευάστηκε οδός μέχρι των θέσεων των πυροβολαρχιών η οποία καλύφθηκε από δένδρα. Είναι χαρακτηριστικό ότι τα πυροβόλα της 2ας Πυροβολαρχίας είχαν μεταφερθεί νύχτα με την βοήθεια των αυτοκινήτων έλξεως του βαρέως πυροβολικού σε υψόμετρο 1.100 μέτρων. Επίσης οργανώθηκε παρατηρητήριο 3.600 μέτρα βόρεια των προωθημένων πυροβολαρχιών προς την κατεύθυνση του εχθρού.

Ως σταθμός ανεφοδιασμού ορίσθηκε το 28ο χλμ. της οδού Σερρών -

Βροντού, όμως η Μοίρα προληπτικώς μετέφερε μεγάλο αριθμό πυρομαχικών κοντά στις πυροβολαρχίες. Η πρωτοβουλία αυτή υπήρξε σωτήρια γιατί την πρώτη ημέρα της επιθεσης μάταια αναμένετο η άφιξη των πυρομαχικών. Τα πυρομαχικά έφθασαν μετά από έντονες παραστάσεις στον Διοικητή Πυροβολικού του Συγκροτήματος την επομένη το πρωί, αναγκάζοντας τα μεταγωγικά της Μοίρας να διατρέξουν ολόκληρο σχεδόν το δρομολόγιο βαλλόμενα από εχθρικό πυροβολικό.

Απέναντι από το Συγκρότημα Καραντάγ στο μέτωπο Ακρινό - Κ. Νευροκόπι ο Γερμανικός Στρατός είχε παρατάξει κυρίως την 72a Μεραρχία Πεζικού ενισχυμένη με πυροβολικό και τεθωρακισμένα.

6 Απριλίου

Περίπου στις 05.00 η Δ1 ΜΠΠ ενημέρωθηκε για άλλη μια φορά για επικείμενη επίθεση, οπότε οι άνδρες έλαβαν θέσεις μάχης. Στην συνέχεια ακούσθηκαν εκρήξεις προερχόμενες από την κατεύθυνση της Εξοχής, ενώ στο αριστερό του Τομέα ακούντοντο βομβαρδισμοί. Μετά από 30 περίπου λεπτά εκδηλώθηκαν σφοδρά πυρά βαρέως πυροβολικού κατά των παλαιών θέσεων της Μοίρας.

Στις 08.45 εχθρική φάλαγγα τάγματος πεζικού εντοπίσθηκε να κατέρχεται από την κοιλάδα Λόφτσα προς Μπογάζ Λόφος - Τερλίζ ρεύμα. Η 2a Πυροβολαρχία διασκόρπισε τον αντίπαλο, όπως και εχθρική συγκέντρωση στην θέση Πετρώδες που εντοπίσθηκε αργότερα. Στην διάρκεια των βολών, εχθρική πυροβολαρχία βαρέως πυροβολικού ταγμένη στο Στραγκάτες στο ύψος της γέφυρας Τερλίζ, έπληξε τον καταυλισμό των μεταγωγικών στις Λεύκες, αλλά η έγκαιρη αλλαγή θέσης έχει ως αποτέλεσμα την απόλεια μόνο 2 κτηνών ελάσσεως.

Λίγο αργότερα, στις 09.00 μεγάλη αεροπορική δύναμη πραγματοποίησε πτήσεις αναγνωρίσεως και καθέτου βομβαρδισμού σε διάφορες θέσεις όπως οι παλιές θέσεις της Δ1 ΜΠΠ και τα οχυρά Παπαζώρα και Μαλιάγκα.

Στις 10.45 εχθρική δύναμη 4-5 ταγμάτων κατέλαβε το Νευροκόπι και μετά από σύντομη μονομαχία πυροβολικού με το πυροβολικό του οχυρού Λίσσε, οι Γερμανοί άρχισαν εισέρχονται με μηχανοκίνητο πυροβολικό στην κοιλάδα Περιθώριου από την οδό Κάτω Νευροκοπίου (Ζύρνοβο - Περιθώρι). Συνολικά 10 πυροβολαρχίες τάσσονται ακάλυπτες εκτελώντας ταχεία βολή κατά των οχυρών Λίσσε, Παρταλούσκα και Περιθώρι. Παρόλο που η κοιλάδα Περιθώριου δεν ανήκε στην ζώνη ενεργείας της Δ1 ΜΠΠ, αυτή άνοιξε πυρ απληρώνοντας το φίλιο πυροβολικό που είχε στηγήσει. Από τις ελληνικές βολές εξουδετερώθηκαν όλες οι γερμανικές πυροβολαρχίες και το πεζικό αναγκάσθηκε να διασκορπισθεί βγαίνοντας εκτός βεληνεκούς των ελληνικών πυροβόλων. Τα οχυρά ανέφεραν ότι δεν ενοχλούνται πλέον. Η δράση αυτή οδήγησε τον εχθρό να μεταβάλλει την διάταξη του πυροβολικού του, το

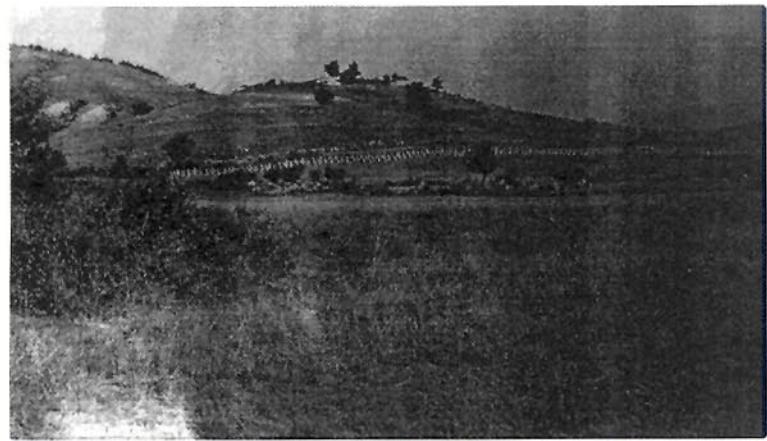
οποίο άρχισε την προσπέλαση και δράση του κατά στοιχείο.

Στις 11.15 τα πυρά της Δ1 ΜΠΠ ανέκοψαν εχθρικό τάγμα που εκινείτο από το χωρίο Δασωτό με σχηματισμό προσπελάσεως προς το οχυρό Μαλιάγκα, ενώ στις 12.00 δραστική βολή της Μοίρας η οποία είχε προπαρασκευασθεί επέφερε βαρειές απώλειες σε ένα εχθρικό τάγμα το οποίο μαζί με πυροβολικό είχε διεισδύσει στο δάσος Βασίλκα δυτικά του οχυρού Λίσσες και είχε ανοίξει πυρ κατά του οχυρού. Τα εχθρικά πυροβόλα εσίγησαν ενώ το πεζικό υποχώρησε.

Επόμενα εχθρικά πυροβόλα που σίγησαν από την Δ1 ΜΠΠ ήταν αυτά που από παρυφή του δάσους Βασίλκα άρχισαν να εκτελούν στις 14.00 ώμεση βολή κατά του οχυρού Περιθώρι. Φαίνεται ότι το γερμανικό πυροβολικό προπαρασκεύαζε επίθεση δυνάμεως δύο ταγμάτων περίπου, διότι έπειτα από 20 λεπτά εκδηλώθηκε επίθεση κατά του οχυρού, αλλά τα πυρά της Μοίρας καθήλωσαν και σκόρπισαν τους Γερμανούς στο δάσος.

Λίγο αργότερα, στις 14.30 εντοπίσθηκε εχθρική δύναμη περίπου συντάγματος δυτικά του οχυρού Περιθώρι, να κατευθύνεται προς το οχυρό Παρταλούσκα. Οι Γερμανοί επέμειναν στην προσπάθεια παρά το σφυροκόπημα της Δ1 ΜΠΠ και ένα τμήμα συνέχισε να προχωρεί για μία ώρα περίπου, μέχρις ότου εξαντλημένο διασκορπίσθηκε στην περιοχή.

Η προσπάθεια επαναλήφθηκε στις 15.15 από ενισχυμένη και ανασυ-

Η θέα που είχαν οι Γερμανοί προ του οχυρού Παρταλούσκα.

νταγμένη εχθρική φάλαγγα η οποία ευρίσκετο εκτός του μεγίστου βελτινούς των πυροβόλων της Μοίρας. Αν και ενημερώθηκε το πυροβολικό συνόλου του Συγκροτήματος (διαμετρήματος 85 mm και 6 ιντσών) δεν στάθηκε δυνατή η επέμβασή του λόγω ελλείψεως πυρομαχικών. Για άλλη μία φορά οι πυροβολητές της Δ1 ΜΠΠ θα ξεπεράσουν τον εαυτό τους. Σκάβωντας το έδαφος γύρω από την ακτιρίδια αυξάνουν την κλίση των σωλήνων κι εκτελούν βολή στο μέγιστο βεληνεκές με την μέγιστη γωνία θέσεως. Ο εχθρός διασκορπίζεται, αφού όπως διαπιστώθηκε οι βολές των πυροβόλων έφθασαν έως την απόσταση των 7.900 μέτρων. Μετά την επιτυχία αυτή, δεν θα παρατηρηθεί άλλη εχθρική κίνηση στον συγκεκριμένο τομέα.

Οι Γερμανοί συνεχίζουν να μετακινούν τα πυροβόλα τους, προσπάθωντας να εκτελέσουν βολές κατά των οχυρών. Στις 16.00, αποκαλύπτεται μία αντιαρματική και δύο πεδινές πυροβολαρχίες που ανοίγουν πυρ από την παρυφή του δάσους Βασίλκα κατά του Οχυρού. Οι πυροβολαρχίες βρίσκονται ακάλυπτες και πολύ κοντά μεταξύ τους, οπότε μέσα σε λίγα λεπτά από τις πρώτες ελληνικές βολές σιγούν.

Κάποιες δυσκολίες θα αντιμετωπίσει η Δ1 ΜΠΠ όταν στις 16.30 εχθρικό πυροβολικό (πιθανόν δύο βαρειές πυροβολαρχίες) από την θέση Χελώνη βόρεια της Λόφτσας, αρχίζουν να βάλλουν κατά των οχυρών Περσέκ, Μαλιάγκα και του 1/73 Τάγματος Πεζικού. Μερικές βολές θα πέσουν στις

θέσεις των μεταγωγικών και θα σκοτώσουν 3 κτήνη, οπότε διατάσσεται η μετακίνησή τους στην θέση Κουρί κοντά στον 2ο Ουλαμό της 3ης Πυροβολαρχίας. Η παρατήρηση θα αναγνωρίσει 6 πυροβολαρχίες σε απόσταση 2,5 χλμ. από το οχυρό Λίσσες να εκτελούν εναντίον του απευθείας βολές από ακάλυπτες θέσεις. Η Δ1 ΜΠΠ δεν θα αργήσει να πάρει εκδίκηση και για 15 λεπτά εκτελεί απευθείας βολή προκαλώντας βαρειές απώλειες και την οριστική σιγή του εχθρικού πυροβολικού.

Η μάχη φουντώνει. Μερικές βολές από την Μοίρα θα διαλύσουν μία φάλαγγα πιθανώς ορειβατικού πυροβολικού που εντοπίσθηκε στις 16.45 δυτικά του Λόφου Μπογάζ. Ταυτόχρονα εκ των λάμψεων απεκαλύπτεται εχθρική πυροβολαρχία τεταγμένη επί του λόφου στην οποία μεταφέρεται ταχύτατη η βολή της Δ1 ΜΠΠ, αναγκάζοντάς την να σιγήσει έως το τέλος του αγώνα.

Ο εχθρός θα επανέλθει με νέο πρόσωπο, όταν στις 17.00 θα εμφανισθούν 4 άρματα μάχης κοντά στο ρεύμα Τερλίζ και στο ύψος ακριβώς της Βαλτσόκας. Τα άρματα χρησιμοποιούν ως προκάλυμμα τα δένδρα, όμως τα πυρά της Δ1 ΜΠΠ θα τα αναγκάσουν να καλυφθούν βόρεια του Στραγκάτς, αφήνοντας πίσω ένα από αυτά.

Ανατολικότερα και σε απόσταση 2 χλμ. ανατολικά του Περιθωρίου διαπιστώνεται η δράση ενός γερμανικού ουλαμού, ο οποίος με ώμεση επέμβαση θα σιγήσει και αυτός. Ο εν λόγω ουλαμός υποστήριζε 4 άρματα μάχης και πεζικό για την κατάληψη του Περιθωρίου, οπότε σε αυτήν την περίπτωση θα απειλούντο τα πλευρά της 2ας Πυροβολαρχίας. Γ' αυτόν τον σκοπό ζητήθηκε από το Συγκρότημα η εξασφάλιση των πλευρών με τουλάχιστον μία διμοιρία πεζικού, όπως και έγινε. Ο γερμανικός ουλαμός ξανάρχισε την βολή του για να σιγήσει εκ νέου μετά από δεύτερη επέμβαση της Δ1 ΜΠΠ. Με την έλευση του σκότους επήλθε ηρεμία στον Τομέα εκτός από αραιή δράση εχθρικού πυροβολικού κατά του οχυρού Λίσσες.

Έτοι την πρώτη ημέρα ο εχθρός απέτυχε να κατέλθει στην κοιλάδα Περιθωρίου από το ρεύμα Τερλίζ προς το Αχλαδοχώρι παραβιάζοντας την δίοδο του Περσέκ. Αντίθετα όμως είχε καταληφθεί το βόρειο και βορειοανατολικό τμήμα της κοιλάδας. Εάν το συγκρότημα Καραντάγ διέθετε εφεδρεία ενός συντάγματος πεζικού και ενεργούσε νυκτερινή αντεπίθεση θα αιχμαλώτιζε το σύνολο του εχθρικού πυροβολικού που δρούσε στην κοιλάδα του Περιθωρίου ή τουλάχιστον θα το ανάγκαζε να αποσυρθεί πέραν της διαβάσεως του Νευροκοπίου, ώστε να αποκατασταθεί η θέση. Αν και αναγγέλθηκε η απόφαση αντεπίθεσεως με ένα τάγμα πεζικού, κάτι τέτοιο δεν έγινε.

Στην πρώτη ημέρα της Μάχης των Οχυρών, οι απώλειες της Δ1 ΜΠΠ περιορίσθηκαν σε έναν τραυματία και 5 φονευθέντα κτήνη, ενώ συνολικά κατανάλωσε 975 βλήματα. Αξίζει να σημειωθεί ότι στον Τομέα της XIV Μεραρχίας αχρηστεύθηκαν 4 πυροβόλα Mk 1 των 6 ιντσών από οργανικές βλάβες ή πρόωρη έκρηξη βλήματος.

Στην διάρκεια της νύκτας ζητήθηκαν και πραγματοποιήθηκαν πυρά ανασχέσεως καθώς εχθρικά τμήματα πεζικού είχαν εισέλθει στο ρεύμα Τερλίζ κατευθυνόμενα προς την κοιλάδα Περιθώριου. Επίσης ο εχθρός εκμεταλλεύμενος το σκότος συγκέντρωσε δίχως πρόβλημα τις δυνάμεις του σε χώρους προ των οχυρών, καθώς δεν υπήρχαν πλέον φίλια τμήματα επιφανείας εκτός του 1/73 Τάγματος Πεζικού στην τοποθεσία Σταυρός και της Δ1 ΜΠΠ, η μοναδική μονάδα πυροβολικού που είχε απομείνει να υποστηρίζει την γραμμή από το οχυρό Λίσσες έως το Περσέκ. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο 1ος Ουλαμός της 3ης Πυροβολαρχίας μετακινήθηκε από τον αυχένα της Αγίας Παρασκεύης στον Άγιο Κωνσταντίνο όπου ευρίσκεται και ο Σταθμός Διοικήσεως του Συγκροτήματος.

7 Απριλίου

Η επομένη ημέρα ξημέρωσε με αραιή βροχή και ολόκληρο το υψίπεδο του Κάτω Νευροκοπίου να καλύπτεται κατά διαστήματα από ομίχλη που εμπόδιζε την παρατήρηση, αλλά και την δράση της εχθρικής αεροπορίας.

Στις 05.15 εχθρικό πυροβολικό αγνώστης δυνάμεως που είχε ταχθεί

Γερμανοί σκαπανείς προσπαθούν να εξουδετερώσουν κάποιο ελληνικό οχυρό με τη χρήση φλογοβόλων.

στην παρυφή του δάσους Βασίλκα, άρχισε δραστική βολή κατά του οχυρού Λίσσες. Οι πυροβολητές της Δ1 ΜΠΠ βρίσκονται και αυτοί δίπλα στα πυροβόλα τους. Μέσα σε 15 λεπτά τα εχθρικά πυροβόλα θα σιγήσουν. Ταυτόχρονα αναγνωρίζεται εχθρικό πεζικό που είχε διεισδύσει τη νύκτα στο χωριό Οχυρό, να βάλλει με βαρέα όπλα κατά του Λίσσες. Η 3η Πυροβολαρχία θα δώσει την κατάλληλη απάντηση σε λίγα λεπτά.

Μία εχθρική επίθεση κατά του οχυρού Περιθώρι που θα εκδηλωθεί στις 06.00 από το δάσος Βασίλκα, θα διακοπεί από τα πυρά της Δ1 ΜΠΠ και του οχυρού. Τα ελάχιστα τμήματα που καταρθώνουν να φθάσουν μέχρι του οχυρού, αποδεκατίζονται από τα πυρά της Μοίρας και υποχωρούν άτακτα.

Η εχθρική δραστηριότητα στην περιοχή αυτή δεν παύει. Στις 07.30 βάλλονται εχθρικά τμήματα που διέρχονται από το Μπογάζ - Λόφου και 15 λεπτά αργότερα το οχυρό Περιθώρι δέχεται νέα επίθεση από τα χωριά Δασωτό και Περιθώρι. Η Δ1 ΜΠΠ καθηλώνει τα γερμανικά τμήματα που δεν θα αργήσουν να διαλυθούν. Μία δύναμη λόχου περίπου από το χωριό Περιθώρι, η οποία δεν θα υποστεί σοβαρές απώλειες, θα καταφέρει να επικαθήσει στο οχυρό, προσπαθώντας να εισέλθει σε αυτό. Οι υπερασπι-

στές του οχυρού απωθούν από τις στοές τους τολμηρούς αντιπάλους και η Δ1 ΜΠΠ δέχεται αίτηση του διοικητή του οχυρού για συγκέντρωση των πυρών της επ' αυτού. Ο καταιγιστικός βομβαρδισμός διαλύει τους Γερμανούς που τρέπονται σε άτακτη φυγή εγκαταλείποντας τραυματίες, νεκρούς και παντοειδές υλικό.

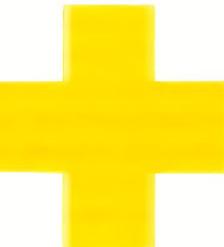
Όμως οι Γερμανοί θα επιτύχουν αλλού. Στις 09.00 ο Ταγματάρχης Κουρούκλης διαπιστώνει ότι η τηλεφωνική επικοινωνία με το 1/73 Τάγμα Πεζικού έχει διακοπεί. Άμεση παρατήρηση θα αποκαλύψει την διάλυση του ελληνικού τάγματος από εχθρική επίθεση. Στο Παρατηρητήριο καταφθάνει ο αξιωματικός σύνδεσμος με το πεζικό ο οποίος πληροφορεί ότι Γερμανοί πεζοί παρείσφρυσαν κατά την νύχτα και προσέβαλαν αιφνιδιαστικά το ελληνικό τάγμα από τα νώτα, οπότε σταδιακά η τοποθεσία Σταυρός την οποία κατείχε ένας λόχος, άρχισε να καταλαμβάνεται.

Η κατάσταση είναι κρίσιμη όχι μόνο για την Δ1 ΜΠΠ της οποίας τα πλευρά αλλά και το εσωτερικό είναι στην διάθεση του εχθρού, αλλά και για ολόκληρο το Συγκρότημα καθώς διασπώνται οι δυνάμεις και κύκλωνται τα οχυρά, οπότε ανοίγει για τους Γερμανούς η οδός προς τις Σέρρες. Ο Σταθμός Διοικήσεως και το Παρατηρητήριο της Δ1 ΜΠΠ βρίσκονται εκτεθειμένα στον εχθρό, καλύπτονται όμως όπως και οι υπόλοιπες θέσεις από το δάσος του Καρά-Νταγ. Οι περιοσότεροι Γερμανοί περνούν κοντά από το Παρατηρητήριο δίχως να αντιληφθούν την υπαρξή του. Συγχρόνως εχθρικά τμήματα εμφανίζονται εξερχόμενα από το ρεύμα Μπουντούνι και την βαθειά γραμμή που χωρίζει τον 3ο και 2ο Λόχο. Πολλά ελληνικά τμήματα κυκλώνονται και αιχμαλωτίζονται, ενώ το μεγαλύτερο μέρος υποχωρεί προς Άγιο Μάρκο. Η Δ1 ΜΠΠ δεν είναι σε θέση να επέμβει καθώς επί της τοποθεσίας Σταυρός οι ελληνικές και γερμανικές δυνάμεις είναι αναμεμειγμένες.

Ο αξιωματικός σύνδεσμος του πεζικού θα σταλεί στον διοικητή του 1/73 Τάγματος Πεζικού για να μεταφέρει δήθεν εντολή της διοίκησης του Συγκροτήματος περί ανακοπής της υποχώρησης στην τοποθεσία Άγιος Μάρκος και εκτέλεση αντεπίθεσης υποστηριζόμενης από την Δ1 ΜΠΠ. Εν τω μεταξύ η Μοίρα τοποθετεί ένα πολυβόλο στην είσοδο του ρεύματος Μπουτούνι και με άλλο ένα από το Παρατηρητήριο, απαγορεύει την κίνηση προς Άγιο Μάρκο. Ο διοικητής του 1/73 Τάγματος Πεζικού δηλώνει αδυναμία συγκράτησης των υποχωρούντων και ότι συνοδεύεται μόνο από 6 άνδρες κατευθυνόμενος προς Μπακίρ-Κεπί. Ήδη εχθρικά τμήματα υπερβαίνουν το Παρατηρητήριο και βάλλουν με πολυβόλα και φλογοβόλα κατά των θέσεων της Δ1 ΜΠΠ.

Ο Ταγματάρχης Κουρούκλης αποφασίζει να συγκεντρώσει όσους άνδρες είναι δυνατόν και να

ενεργήσει πλευρική επίθεση υποστηριζόμενη από τα πυροβόλα. Συγκεντρώνει 20 πυροβολήτες του Ουλαμού Διοικήσεως, 10 άνδρες του Παραπρητηρίου και ζητεί περίπου μία διμοιρία από το εκεί συγκρότημα οχυρών. Επικεφαλής τίθεται ο ίδιος ο Κουρούκλης. Ο διοικητής του Συγκροτήματος διατάσσει την ματαίωση της επίθεσης διαβλέποντας την επικίνδυνη έκβασή της, ενημερώνοντας παράλληλα ότι οργανώνεται αντεπίθεση από νέα στρατεύματα. Όμως ο Κουρούκλης αναλαμβάνει με δική του πρωτοβουλία να σώσει την κατάσταση καθώς τα τελευταία ελληνικά τμήματα στην τοποθεσία Σταυρός αιχμαλωτίζονται. Ο εχθρός κατευθύνεται προς τις υπώρειες του Καρά-Νταγ. Κινείται κατά μάζες, μη λαμβάνοντας πλέον τις στοιχειώδεις προφυλάξεις και δίχως να εκμεταλλεύεται το έδαφος. Εισερχόμενοι οι Γερμανοί στον καταυλισμό της Δ1 ΜΠΠ θα δεχθούν πλευρική επίθεση, ενώ όλα τα πυροβόλα της Μοίρας εκτοξεύουν σφοδρότατο βομβαρδισμό κατά της τοποθεσίας Σταυρός. Οι Γερμανοί σπεύδουν να κρυφτούν στις χαράδρες Μπουτούνι-Ρεύματος και της παράληλης σε δυτήν χαράδρα μεταξύ του 2ου και 3ου Λόχου. Τίποτα όμως δεν έχει ξεφύγει από τους Έλληνες πυροβολήτες. Οι θέσεις αυτές έχουν επισημανθεί και βάλλονται δραστικά σε όλο το μήκος τους. Βολές απαγορεύσεως οι

Το έμβλημα της γερμανικής 72ας Μεραρχίας Πεζικού.

Γερμανικά Ju-87 Στούκα που επιχειρώντας από θουλγαρικά αεροδρόμια υποστήριζαν την επίθεση στην Γραμμή «Μεταξά». Η κακοκαιρία δεν επέτρεψε την επιτυχή δράση τους στον Τομέα Καραντάγ.

οποίες ακολουθούν κατά διαφορετικά χρονικά διαστήματα έως την άφιξη του φίλιου πεζικού, αναγκάζουν τους Γερμανούς να μην επιχειρήσουν καμμία προσπάθεια για κατάληψη της τοποθεσίας Σταυρός. Οι άνδρες της Δ1 ΜΠΠ έχει καταλάβει ήδη επίκαιρες θέσεις στην τοποθεσία.

Οι Γερμανοί θα ζητήσουν υποστήριξη από το δικό τους πυροβολικό. Στις 10.30 εμφανίζεται εχθρική πυροβολαρχία στην κοιλάδα Περιθωρίου να βάλλει κατά του οχυρού Λίσσε. Ένας ουλαμός της 2ας Πυροβολαρχίας θα στιγήσει οριστικά το εχθρικό πυρ. Ο άλλος ουλαμός καταλαμβάνει προκαθορισμένη θέση για άμεση αντιαρματική βολή προς υποστήριξη των προσβληθέντων οχυρών Ντάσαβλι και Παρταλούσκα από εχθρικό πεζικό και άρματα.

Στις 10.45 η 3η Πυροβολαρχία εκτοξεύει πυρά απαγορεύσεως προς την κατεύθυνση Ντάσαβλι - Κρέστη όπου επιχειρούν να διεισδύσουν Γερ-

μανοί στρατιώτες οι οποίοι κινούνται ακάλυπτοι κατά μάζες. Θα υποστούν βαρείες απώλειες, αλλά η κατά διαλείμματα επερχόμενη ομήλη διευκολύνει την διείσδυση των Γερμανών. Ο 2ος Ουλαμός της 2ας Πυροβολαρχίας υποστηρίζει τα οχυρά Ντάσαβλι-Παρταλούσκα επιφέροντας και αυτός σοβαρές απώλειες στο εχθρικό πεζικό και τα άρματα που το υποστηρίζουν.

Στις 11.30 η Μοίρα θα εντοπίσει εχθρική πυροβολαρχία στις υπώρειες του Στραγκάτς να υποστηρίζει εξόρμηση πεζικού εκ του χωριού Δασωτού προς τα οχυρά Περιθώρι και Μαλιάγκα. Το ελληνικό πυροβολικό αναγκάζει την πυροβολαρχία να σιγήσει, όμως η εχθρική δύναμη που υπολογίζεται σε δύο συντάγματα, παρά τις βαρείες απώλειες επιμένει εκμεταλλεύμενη το έδαφος. Η Δ1 ΜΠΠ θα συνεχίσει να προκαλεί σοβαρές απώλειες χάρις στην άριστη παρατήρηση και όταν τα απομείναντα γερμανικά τμήματα θα αποσυρθούν σε απρόβλητη θέση, αλλάζεται το γέμισμα. Τα βλήματα όμως δεν φαίνονται να εκρήγνυνται, εξαιτίας πιθανώς ελλατωματικής παρτίδας πυρομαχικών. Χάρις στην τύχη αυτή, οι Γερμανοί θα διασωθούν από πλήρη καταστροφή.

Η μόνη ενόχληση που θα έχει κατά την διάρκεια του αγώνα η 2α Πυροβολαρχία, θα προέλθει από μερικές βολές που θα αχρηστεύσουν το κλείστρο ενός πυροβόλου, θα φονεύσουν έναν πυροβολητή και θα τραυματίσουν άλλους 5.

Το οχυρό Ντάσαβλι όμως κινδυνεύει. Η διοίκησή του υποδεικνύει κοντά σε αυτό τις συντεταγμένες δύο αντιαρματικών πυροβολαρχιών που το πλήττουν όπως και το οχυρό Λίσσε και τον Ουλαμό Κουρί. Μέσα σε 30 λεπτά η 3η Πυροβολαρχία της Δ1 ΜΠΠ θα τρέψει σε φυγή τους Γερμανούς οι οποίοι θα εγκαταλείψουν για ένα 24ωρο τα πυροβόλα τους σε κακή κατάσταση και τα οχήματα να φλέγονται.

Οι Γερμανοί δεν εγκαταλείπουν τον αγώνα. Στις 13.30 η Δ1 ΜΠΠ θα υποχρε-

ώσει εχθρικές συγκεντρώσεις εντός του χωριού Δασωτού, να το εγκαταλείψουν. Μισή ώρα αργότερα παρατηρείται σφοδρή επίθεση κατά του οχυρού Λίσσε, στο οποίο εκτελούν απευθείας βολές νέες πολυάριθμες πυροβολαρχίες και άρματα μάχης. Η Μοίρα απαντά με ταχύτατο ρυθμό βολής και εντός ελάχιστου χρόνου διακόπτεται το εχθρικό πυρ. Δίχως να χάσουν χρόνο οι Έλληνες πυροβολητές μετακινούν με αριστοτεχνικό τρόπο το πυρ τους εναντίον του εχθρικού πεζικού που βαλλόμενο πλευρικά από την Μοίρα και κατά μέτωπο από το οχυρό, θα διασκορπισθεί. Δύο άρματα θα παραμείνουν στο πεδίο της μάχης.

Στις 15.00 επί των οχυρών Περιθώρι, Μαλιάγκα και

Συνδετικό, εμφανίζεται γερμανικός λόχος υποστηριζόμενος από πυροβολικό, έτοιμος να χρησιμοποιήσει φλογοβόλα και να ανατινάξει τα οχυρά με δυναμίτη. Με το πρώτο πυρ της Δ1 ΜΠΠ, σιγεί το εχθρικό πυροβολικό, ενώ ο λόχος βαλλόμενος από τα οχυρά, τα πυροβόλα και πολυβόλα της Μοίρας διασκορπίζεται. Μικρό τμήμα το οποίο επιχειρεί να εισέλθει στο οχυρό Περιθώρι, αποκρύεται από τους υπερασπιστές του και στην συνέχεια αποδεκατίζεται από τα πυρά των πολυβόλων και το άμεσο πυρ της Δ1 ΜΠΠ.

Ο εχθρός επιμένει με νέα επίθεση στις 16.15 από δύναμη συντάγματος περίπου κατά του οχυρού. Τέσσερις πυροβολαρχίες και 8 άρματα υποστηρίζουν την προσπάθεια αλλά η 2η Πυροβολαρχία θα καθηλώσει τους επιτιθέμενους οι οποίοι θα αποσυρθούν εγκαταλείποντας και ένα άρμα. Η 3η Πυροβολαρχία θα αναλάβει το εχθρικό πυροβολικό που δεν θα αργήσει να σιγήσει.

Στις 17.00 η 2η Πυροβολαρχία θα αναγκάσει με 10 βολές αμέσου πυρός να αποσυρθούν 4 γερμανικά άρματα που εντόπισε εντός του χωρι-

Η εικόνα που παρουσιάζει μετά τις μάχες μια από τις ελληνικές οχυρές θέσεις.

ού Περιθώρι. Μισή ώρα αργότερα ο Ουλαμός Κουρί βομβαρδίζεται επί 30 λεπτά από πυροβολικό, δίχως όμως να υποστεί απώλειες.

Μία νέα γερμανική πυροβολαρχία που θα εμφανισθεί στις 17.45 στις ανατολικές παρυφές του χωριού Περιθώρι να βάλλει κατά των οχυρών Περιθώρι και Μαλιάγκα, θα σιγήσει έπειτα από σύντομο πυρ.

Στις 18.30 η ελληνική πλευρά αρχίζει την προπαρασκευή της αντεπίθεσης για ανακατάληψη της τοποθεσίας Σταυρός. Επί 9 ώρες η Δ1 ΜΠΠ έχει κρατήσει την τοποθεσία! Στις ελάχιστες γερμανικές εστίες πυρός οι οποίες έχουν αναγνωριστεί η Μοίρα ρίχνει σφοδρά πυρά επί 20 λεπτά και ατις 18.50 το πεζικό εξορμά. Δίχως αντίσταση οι Έλληνες θα συναντήσουν μόνο πτώματα Γερμανών.

Στις 20.00 το οχυρό Περιθώρι υποδεικνύει επίθεση 10 γερμανικών αρμάτων τα οποία εξουδετερώνονται από το καταιγιστικό πυρ της Δ1 ΜΠΠ που καταστρέφει 3 από αυτά. Μία ώρα αργότερα η Μοίρα επεμβαί-

νει κατά αυτομάτων όπλων που χτυπούν σφοδρά το οχυρό Μαλιάγκα. Πράγματι οι κινήσεις του εχθρικού πεζικού διακόπτονται, ενώ εκτελείται σφοδρό άμεσο πυρ κατά εχθρικού πυροβολικού που θα σιγήσει και αυτό. Ως εκ τούτου αποτυγχάνει και η νέα γερμανική προσπάθεια για κατάληψη ορισμένων προσβάσεων του οχυρού.

Καθ' όλη την διάρκεια της ημέρας επικρατούν δυσμενείς συνθήκες παρατήρησης λόγω της περιοδικής ομίχλης. Οι απώλειες της Δ1 ΜΠΠ ανήλθαν σε ένα νεκρό πυροβολητή και μικρό αριθμό τραυματιών, ενώ από απόφεως υλικού αχρηστεύθηκε ένα κλείστρο πυροβόλου της 2ας Πυροβολαρχίας και παρουσιάστηκε βλάβη στον επανατάκτη πυροβόλου του 2ου Ουλαμού, της 3ης Πυροβολαρχίας. Συνολικά καταναλώθηκαν 1.530 βλήματα.

Στην διάρκεια της νύκτας θα εκτελεσθούν ορισμένες βολές έπειτα από αίτηση των οχυρών Ντάσαβλι και Παρταλούσκα. Εχθρικά πυρά πυροβολικού πέφτουν συνεχώς επί της οδού Λεύκες - Κ. Βροντού δυσχεραίνοντας το κλιμάκιο μεταγωγικών της Δ1 ΜΠΠ, του οποίου όμως οι ελάτες επδεικνύοντας τόλμη εκτέλεσαν τις αποστολές τους. Την νύχτα ο διοικητής του Συγκροτήματος Συνταγματάρχης (ΠΖ) Γεώργιος Σαλβάνος ανακοίνωσε στον Ταγματάρχη Κουρούκλη ότι για την επιδειχθείσα γενναιότητά του κατά την κύκλωσή της και την κατάληψη της τοποθεσίας Σταυρός, προτείνει την επ' ανδραγαθία προσγωγή του δεδομένου ότι η ενέργεια του αυτή είχε εξαιρετική σημασία για όλον τον αγώνα των οχυρών, αφού διαφορετικά ο εχθρός θα κατήρχετο στην κοιλάδα των Σερρών.

8 Απριλίου

Ολόκληρη την ημέρα πυκνή ομίχλη και αραιή βροχή θα δυσκολεύσουν την παρατήρηση, οπότε η Δ1 ΜΠΠ θα εκτελέσει πυρά μόνο εναντίον σοβαρών στόχων ή εφ' όσον ζητηθεί από τα οχυρά. Ήδη ο Ταγματάρχης Κουρούκλης είχε πληροφορηθεί την είσοδο του εχθρού στην κοιλάδα του Στρυμώνα και την αποκοπή από το Κέντρο. Στην διάρκεια της ημέρας συνεχείς και πυκνές μηχανοκίνητες φάλαγγες του εχθρού κινούνται από Δασωτό προς το δάσος Βασιλκά, γεγονός το οποίο σε συνδυασμό με τον ακουόμενο καθ' όλη την νύχτα βόμβο αυτοκινήτων, αποδείκνυε ότι οι Γερμανοί έχουν προωθήσει μηχανοκίνητα τμήματα διαβαίνοντας τις επικίνδυνες διαβάσεις.

Στις 06.30 η Μοίρα πλήττει τμήματα πεζικού κατευθυνόμενα από το χωριό Περιθώρι προς το ομώνυμο οχυρό, αναγκάζοντάς τα με τις πρώτες βολές να καταφύγουν σε αυτό. Μία ώρα αργότερα, τα ελληνικά τμήματα στην τοποθεσία Σταυρός ζητούν την εκτέλεση πυρός βόρεια του υψώματος 742 εναντίον θέσεων αυτομάτων όπλων. Μετά από λίγες βολές ζητείται η κατάπαυση του πυρός καθώς τα εχθρικά όπλα έχουν εξουδετερωθεί.

Στις 08.00 βάλλεται μηχανοκίνητη φάλαγγα που από το χωριό Βαθύτοπος κατευθύνεται στο υψίπεδο Νευροκοπίου. Τα δραστικά ελληνικά πυρά καλύπτουν

όλη την φάλαγγα, πλην όμως η ομίχλη δεν θα επιτρέψει την παρατήρηση των αποτελεσμάτων. Περίπολος του οχυρού Μπαμπαζώρα αναφέρει ότι βρήκε εγκαταλειμμένα δίκυκλα αυτοκίνητα βλητοφόρα πλήρη βλημάτων, ένα επιβατικό αυτοκίνητο, 21 κτήνη και άλλα τραυματισμένα, 4 πτώματα Γερμανών εκ των οποίων ένας λοχαγός και 2 αιχμαλώτους.

Στις 08.10 η 2α Πυροβολαρχία εκτελεί άμεση βολή και διασκορπίζει εχθρικά τμήματα που συνοδευόμενα από πυροβολικό κοντά στο οχυρό Περιθώρι, κατευθύνονται στις θυρίδες του.

Στις 08.30 αρχίζουν πυρά της 3ης Πυροβολαρχίας προς υποστήριξη του Κρέστη, εναντίον εχθρικών τμημάτων που είχαν διεισδύσει την νύκτα. Αρχικά βάλλονται ορισμένα πολυβολεία που έχουν καταληφθεί, ενώ το οχυρό Ντάσαβλι ειδοποιεί ότι τα εχθρικά τμήματα αποσύρονται. Η 3η Πυροβολαρχία καθ' όλη την ημέρα βάλλει κατά των εχθρικών θέσεων επί του Κρέστη, ενώ εμποδίζει κάθε κίνηση προς ενίσχυση από το δάσος Βασίλικα. Προσπάθεια του εχθρού για χρήση καπνογόνων αποτυγχάνει δεδομένου ότι από την πλευρική θέση του 2ου Ουλαμού διατηρείται η οπική επαφή.

Χαρακτηριστικό της υψηλής εκπαίδευσης των Ελλήνων πυροβολητών, αποτελεί η παρακάτω περιγραφή πυροβολητή του 1ου Ουλαμού: «Ο χειριστής κλείστρου του αριστερού πυροβόλου επέδειξε τέτοια δεξιοτεχνία ώστε η κίνηση του χεριού του φαίνονταν πάντα να παρακολουθεί την παλινδρόμηση και επανάταξη του κιλίβαντος εξ επαφής. Το έδαφος κοντά στα πυροβόλα από την τρομερή πίεση και την ταχυβολία της βολής είχε μεταβληθεί σε καμίνι πυρός. Πίσω από τα πυροβόλα ήλθαν οι περισσότεροι αξιωματικοί και άνδρες της διοικήσεως του Συγκροτήματος για να δουν από κοντά τον μηχανισμό της βολής κατά την διάρκεια του αγώνα».

Στις 09.00 εχθρική πυροβολαρχία τεταγμένη στο χωριό Περιθώρι εκτελεί ταχεία βολή εναντίον του εκεί οχυρού το οποίο απαντά με τα πολυβόλα. Ουλαμός της 2ας Πυροβολαρχίας εξουδετερώνει αμέσως την εχθρική απειλή με άμεση βολή. Ταυτόχρονα όμως άλλος εχθρικός ουλαμός κτυπά εύστοχα τον ελληνικό με αποτέλεσμα την θραύση ακτίνων ενός τροχού και την παραμόρφωση του ασπιδίου ενός πυροβόλου. Ο εχθρικός ουλαμός σιγεί από τα πυρά της υπόλοιπης πυροβολαρχίας.

Η δράση συνεχίζεται αποσπασματικά. Στις 10.00 η Δ1 ΜΠΠ διασκορπίζει εχθρικά τμήματα που εξορμούν προς το οχυρό Λίσσε. Μία ώρα αργότερα βάλλει επιτυχώς εναντίον εχθρικού πυροβολικού δυνάμεως περίπου 3 πυροβολαρχιών νότια του χωριού Δασωτού που πλήττουν τα οχυρά Μαλιάγκα και Περιθώρι. Στις 12.00 σειρά έχει εχθρικό μηχανοκίνητο αντιαρματικό πυροβολικό που παρενοχλεί από κοντά το οχυρό Μαλιάγκα, ενώ στην συνέχεια εκτοξεύεται φραγμός εναντίον αρμάτων που επιχειρούν να εισέλθουν στην κοιλάδα Νευροκοπίου. Δεκαπέντε λεπτά αργότερα, η Μοίρα διασκορπίζει εχθρική δύναμη που φθάνει κεκκαλυμμένη στο οχυρό Ντάσαβλι και επικάθεται σε αυτό.

Άγιο αργότερα, στις 12.30 τα οχυρά Μαλιάγκα και Περιθώρι υποδεικνύουν ένα σύνταγμα πεζικού το οποίο επιτίθεται υποστηριζόμενο από πυροβολικό και άρματα. Η επίθεση θα εκφυλισθεί και μόνο κάποια τμήματα θα προσεγγίσουν τα οχυρά αλλά θα καθηλωθούν σε απιρόβλητες θέσεις. Εντός 30 λεπτών σιγεί το εχθρικό πυροβολικό ενώ και τα άρματα ακινητοποιούνται σε ακάλυπτες θέσεις. Διαλύεται επίσης τμήμα πεζικού που επρόκειτο να εξορμήσει από το χωρίο Περιθώρι προς το εκεί οχυρό.

Η Δ1 ΜΠΠ συνεχίζει ακατάπαυστα να εκτοξεύει τους κεραυνούς της. Στις 14.00 εξουδετερώνεται αντιαρματική πυροβολαρχία που υπεδείχθη από το οχυρό Παρταλούσκα σε απόσταση 1.400 μέτρων από αυτό. Στις 14.15 η 3η Πυροβολαρχία κτυπά εχθρικές δυνάμεις στην τάφρο μεταξύ Ντάσαβλι και της κατεύθυνσης προς Κουρί.

Στις 15.00 η Μοίρα θα απειλήθει όταν πεζικό δυνάμεως περίπου τάγματος εμφανίζεται εντός της τοποθεσίας της επιχειρώντας να καταλάβει

τα πυροβόλα. Τα πυροβόλα εκτελούν βολές, όμως ο εχθρός πλησιάζει επικίνδυνα τις θέσεις τους. Οι Έλληνες δεν χάνουν την ψυχραιμία τους. Όλοι οι πυροβολητές και ελάτες διατάσσονται να επιτεθούν με την λόγχη, ενώ το προσωπικό του Παρατηρητηρίου και των μεταγωγικών επιτίθενται πλευρικά και εκ των νώτων κατά του ανερχόμενου εχθρού. Ο Ταγματάρχης Κουρούκλης με το επιτελείο του, θα ηγηθούν για άλλη μια φορά των ανδρών τους. Οι Γερμανοί αιφνιδιάζονται και κυκλωμένοι όχι μόνο δεν θα αμυνθούν αλλά πανικόβλητοι θα διασκορπισθούν εγκαταλείποντας σχεδόν όλο τον οπλισμό τους. Παρ' όλο που οι Γερμανοί παραδίδονται, η Δ1 ΜΠΠ συλλαμβάνει ελάχιστους, καθώς οι πυροβολητές μη χρονοτριβώντας επιστρέφουν στα πυροβόλα τους για να συνεχίσουν τον αγώνα. Η διαπίστωση των Ελλήνων είναι ότι οι Γερμανοί ή αγνοούν ή δεν αντέχουν τον αγώνα με εφ' όπου λόγχη.

Το βράδυ πέφτει. Στις 20.00 το οχυρό Παρταλούσκα ζητά επειγόντως την επέμβαση του πυροβολικού εναντίον 50 αρμάτων μάχης κοντά στο χωριό Περιθώρι, τα οποία συνοδευόμενα από πεζικό ετοιμάζονται για δράση. Λόγω της θέσης του στόχου, μόνο ένας ουλαμός μετατοπίζεται λίγα μέτρα πίσω και εντός 10 λεπτών εκτοξεύει 240 βολές με τέτοια ευστοχία ώστε πλήττονται όλα τα άρματα, ενώ άλλος ουλαμός χτυπά το πεζικού που ακολουθεί. Το οχυρό αναφέρει ότι μόνο ως θαύμα μπορεί να χαρακτηριστεί η τέλεια συντριβή της εχθρικής δύναμης, ενώ στην συνέχεια ο Συνταγματάρχης Σαλβάνος εκφράζει τηλεφωνικώς στην Δ1 ΜΠΠ την πλήρη ευαρέσκειά του γι' αυτή την εξαιρετική επιτυχία και γενικά για όλη την δράση της έως εκείνη την στιγμή. Για το ενδεχόμενο μήπως επιχειρηθεί επισκευή των αρμάτων κατά την νύχτα, εκτελούνται σε ακανόνιστο χρόνο βολές 4 οβίδων. Πράγματι το επόμενο πρωινό διεπιστώθη ότι όλα τα άρματα ευρίσκοντο ακίνητα στις θέσεις τους.

Κατά την διάρκεια της τρίτης ημέρας του αγώνα, η Δ1 ΜΠΠ είχε έναν νεκρό και 7 ελαφρώς τραυματίες, ενώ αχρηστεύθηκε ένα πυροβόλο του 2ου Ουλαμού της 3ης Πυροβολαρχίας. Καταναλώθηκαν δε 2.040 βλήματα.

Την νύκτα οι Γερμανοί συμπληρώνουν την κύκλωση των θέσεων της Δ1 ΜΠΠ. Κατά τα μεσάνυχτα αναφέρεται ότι Γερμανοί κατευθύνονται από το χωριό Περιθώρι προς τις θέσεις των πυροβολαρχιών, ενώ ανέρχονται και στην τοποθεσία Κουρί εναντίον της 3ης Πυροβολαρχίας και των μεταγωγικών.

Στις 00.40 εχθρική διλοχία προσπαθεί να καταλάβει το ύψωμα Άγιος Κωνσταντίνος που υπερασπίζεται ο 1ος Ουλαμός, 200 μέτρα πριν την κορυφή. Γερμανικό τμήμα που προσπαθεί να ανέλθει προσκρούει στον ουλαμό και εκδηλώνει καταγιγτικά πυρά. Οι πυροβολητές καλύπτονται πίσω από τα ασπίδια και τα ορύγματα και στην συνέχεια αντεπιτίθενται με χειροβομβίδες και τρέπουν τους Γερμανούς σε φυγή, οι οποίοι θερίζονται και από τα πυρά πολυβόλου. Φωτιστικά βλήματα από γερμανικά τμήματα που κατέχουν την

κορυφή αποκαλύπτουν τα πυροβόλα. Ο ουλαμαγός έφεδρος Ανθυπολοχαγός Νικόλαος Καράπας θα παρακούσει σε διαταγή του Διοικητή Πυροβολικού του Συγκροτήματος να αφαιρέσει τα κλείστρα και να αποχωρήσει. Ο ήρωας αυτός κατορθώνει υπό το εχθρικό πυρ να μεταφέρει από την λασπώδη εκείνη τοποθεσία διαδοχικά τα πυροβόλα, τα βλητοφόρα, να τα συνδέσει με το προόλκατο και υπό την ομοιζυγία να σύρει τα πυροβό-

λα επί της δημοσίας οδού. Διαφεύγει έτοι της αιχμαλωσίας.

Εν τω μεταξύ όλα τα τμήματα της Δ1 ΜΠΠ έχουν προετοιμασθεί για την εγγύς άμυνά τους. Τονίζεται ότι η Μοίρα δεν πρόκειται να εγκαταλείψει τις θέσεις της. Οι άνδρες καλούνται να επιδείξουν αυταπάρνηση και γενναιότητα συνεχίζοντας έως τον θάνατο την λαμπρή τους δράση.

9 Απριλίου

Το ξημέρωμα της τετάρτης ημέρας του αγώνα, θα βρει την Δ1 ΜΠΠ υπό βροχή και να διαθέτει πλέον από 3 πυροβόλα ανά πυροβολαρχία. Στις 06.00 η 2α Πυροβολαρχία υποστηρίζει τα οχυρά Μαλιάγκα και Περιθώρι που δέχονται ισχυρή πίεση. Δεδομένου ότι η θέση της πυροβολαρχίας έχει επισημανθεί, θα δεχθεί πυρά πυροβολικού επί μία ώρα και θα αναγκασθεί να σιγήσει προσωρινά. Βομβαρδισμό δέχεται επίσης και το Παρατηρητήριο.

Στις 06.30 ο Συνταγματάρχης Σαλβάνος διατάζει την προσβολή στις 07.00 της τοποθεσίας Αγίου Κωνσταντίνου που έχει καταλάβει ο εχθρός την νύκτα. Η θέση αυτή βρίσκεται στα νώτα των θέσεων της Δ1 ΜΠΠ σε απόσταση 5 χλμ. από όπου είχε αποχωρήσει ο 1ος Ουλαμός της 3ης Πυροβολαρχίας. Η βολή ανατίθεται στον 2ο Ουλαμό της 3ης Πυροβολαρχίας, ενώ εκτελεί βολές και ο 1ος Ουλαμός ευρισκόμενος επί της δημοσίας οδού ακάλυπτος, σε απόσταση 1.800 μέτρων από το ύψωμα. Μετά από βολή 20 λεπτών στην κορυφή εμφανίζεται λευκή σημαία. Ο Γερμανός επικεφαλής αντισυνταγματάρχης ρωτά πόσα πυροβόλα και πόσοι Άγγλοι τα χειρίζονται. Στις διαπραγματεύσεις που ακολουθούν ζητεί να διατηρήσει το τμήμα του τα όπλα. Ο Συνταγματάρχης Σαλβάνος, γνωρίζοντας ότι επίκειται συνθηκολόγηση του το επιτρέπει αφού πρώτα ζητήσει από τον Γερμανό τον λόγο της τιμής του ότι δεν θα προβεί σε εχθρική ενέργεια. Οι Γερμανοί θάφουν τους νεκρούς τους, μεταφέρουν τους τραυματίες στην Κάτω Βροντού, δέχονται τροφή και αφήνονται ελεύθεροι, αποδίδοντας στρατιωτικό χαιρετισμό σε έναν Έλληνα πυροβολητή που εκείτετο νεκρός επί του τριγωνομετρικού. Από τους συνολικά 6 Έλληνες νεκρούς, η 3η Πυροβολαρχία είχε έναν νεκρό και 3 ελαφρώς τραυματίες, ενώ οι γερμανικές απώλειες ανέρχοντο σε 40 νεκρούς και 50 τραυματίες. Άλλοι 200 περίπου αφέθηκαν να επιστρέψουν στις γραμμές τους.

Στις 07.30 ολόκληρη η Μοίρα εκτελεί βολές σε κάθε στόχο που κινείται στην κοιλάδα Νευροκοπίου. Μία ώρα αργότερα θα επέμβει υπέρ των οχυρών Μαλιάγκα και Περιθώρι, αλλά δέχεται καταιγιστικό πυρ και σιγεί, για να επαναρχίσει ύστερα από λίγο. Εχθρικός ουλαμός σε απόσταση 1.500 μέτρων βορειανατολικά του οχυρού Μαλιάγκα εξουδετερώνεται πλήρως, ενώ διασκορπίζεται ένας γερμανικός λόχος επί του υψώματος Σύλλα.

Στις 09.00 σε όλες τις κατευθύνσεις διακρίνεται εχθρικό πεζικό. Τα οχυρά έχουν κλείσει τις θυρίδες

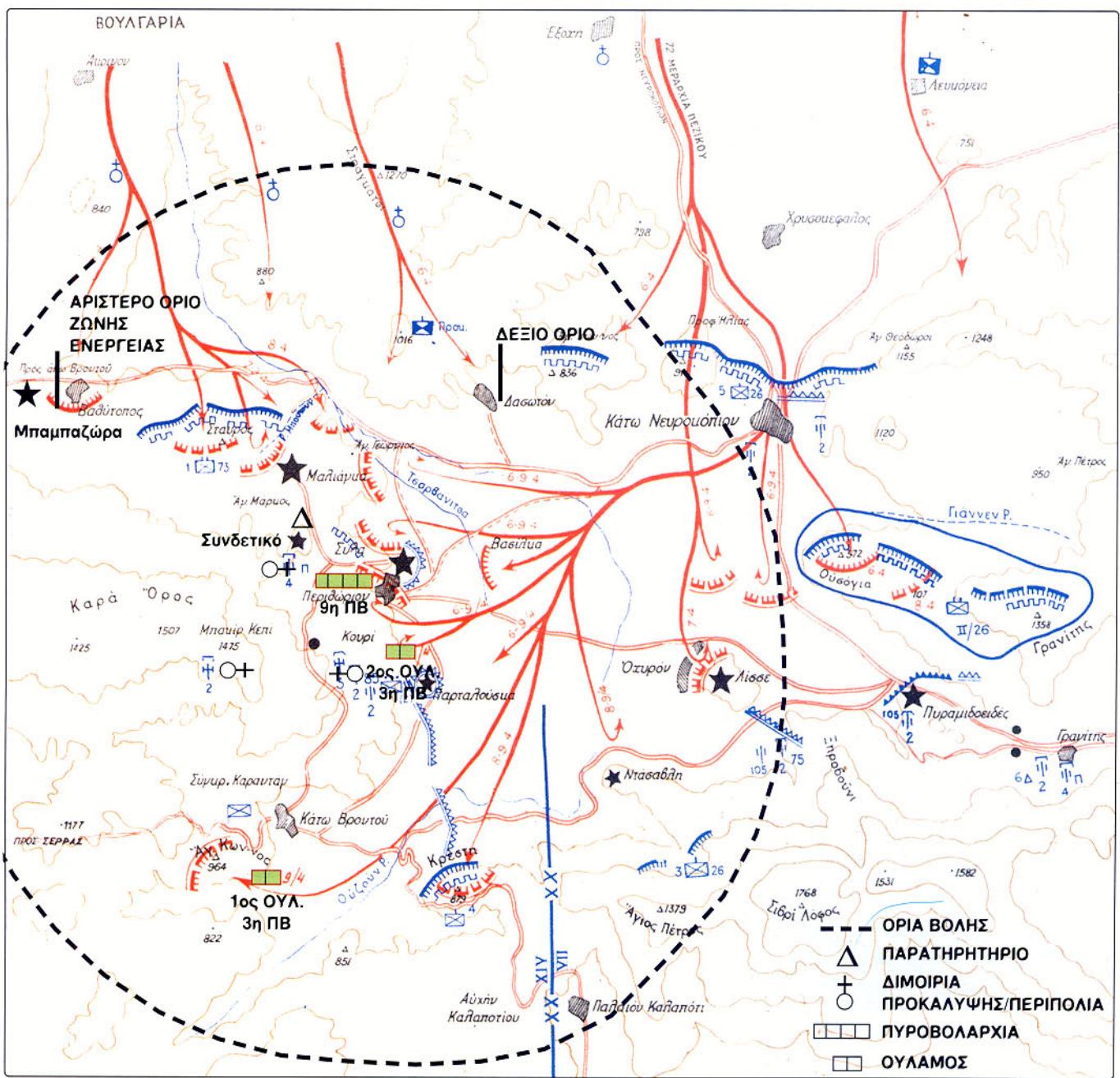
Γερμανικά άρματα προσπαθούν να διεισδύσουν μεταξύ των ελληνικών οχυρών μέσω ανώμαλων χαραδρώσεων.

τους. Ο 2ος Ουλαμός της 3ης Πυροβολαρχίας επιχειρεί με το μοναδικό του πυροβόλο να συγκρατήσει τάγμα που προσπαθεί να ανέλθει επί του υψώματος Κουρί. Με βαρειές απώλειες οι Γερμανοί καταλαμβάνουν το ύψωμα που υπεράσπιζε ομάδα πολυβόλων και προσβάλλουν τους πυροβολητές πυροβολαρχίας των 6 ιντσών οι οποίοι τελικά εγκαταλείπουν τα πυροβόλά τους.

Άλλα γερμανικά τμήματα πλησιάζουν τα υπόλοιπα πυροβόλα της Δ1 ΜΠΠ. Η κατάσταση είναι κρίσιμη για τον 2ο Ουλαμό της 3ης Πυροβολαρχίας και τα μεταγωγικά, καθώς κινδυνεύουν να κυκλωθούν. Ήδη ριπές πολυβόλων πέφτουν στις θέσεις των πυροβόλων και ενώ οι πυροβολητές καλύπτονται, το γερμανικό πλησιάζει τις θέσεις τους. Η Δ1 ΜΠΠ διατάζει τον ουλαμό να διακόψει το πυρ, να συγκροτήσει πεζοπόρο τμήμα και με την υποστήριξη του πυροβόλου να επιτεθεί δια της λόγχης κατά του επερχόμενου μετωπικά πεζικού. Ο διαχειριστής έφεδρος Υπολοχαγός Γεώργιος Καρτσοβίτης μεταβαίνει στα μεταγωγικά για να συγκροτήσει τμήμα για επίθεση στο ύψωμα Κουρί. Ο Ταγματάρχης

Κουρούκλης ενημερώνει τον Συνταγματάρχη Σαλβάνο για την κρίσιμη κατάσταση οπότε εκείνος διατάζει το οχυρό Παρταλούσκα να στείλει μία διμοιρία πεζικού ως ενίσχυση.

Στις 10.00 ο 2ος Ουλαμός της 3ης Πυροβολαρχίας ενισχυμένος και με 2 πολυβόλα της διαλυθείσης ομάδας πολυβόλων, προετοιμάζεται για εξόρμηση, βαλλόμενος σφοδρά από αυτόματα όπλα. Το μοναδικό πυροβόλο σύρεται από το πυροβολείο του, τοποθετείται στην κορυφογραμμή και εκτελεί με επιτυχία ταχεία βολή κατά του έκπληκτου εχθρού σε απόσταση 800 μέτρων. Μετά πάροδο 10 λεπτών, οι Έλληνες εξορμούν με άκρατο ενθουσιασμό και αναγκάζουν τον αντίπαλο να τραπεί σε φυγή. Περισυλλέγοντας 3 πολυβόλα και πλήθος πυρομαχικών, οι πυροβολητές δεν διώκουν τους Γερμανούς αλλά προσπαθούν εν τάχει

να μάθουν την χρήση των λαφύρων και επιστρέφουν στις θέσεις τους.

Παράλληλα στα πλευρά, το πεζοπόρο τμήμα των μεταγωγικών και η διμοιρία πεζικού του οχυρού Παρταλούσκα επιτίθενται με αλλαλαγμούς και ζητωκραυγές, διασχίζουν τα 1.500 μέτρα έως το ύψωμα Κουρί και το καταλαμβάνουν. Μπροστά στον υποχωρούντα εχθρό οι άνδρες επιδεικνύοντας τα λάφυρά τους ξεσπούν σε ζητωκραυγές «Ζήτω ο Ελληνικός Στρατός», «Ζήτω η Δέλτα Μοίρα». Με την επίθεση αυτή που οδήγησε ο ίδιος ο Ταγματάρχης Κουρούκλης, καταλαμβάνεται ένα πολυβόλο και πλήθος λοιπού οπλισμού. Έξι πυροβολητές θα τραυματισθούν, μεταξύ των οποίων και ο διοικητής των μεταγωγικών στον οφθαλμό. Μετά από αυτήν την δράση η Δ1 ΜΠΠ εξασφάλισε τις θέσεις της.

Μεταξύ 11.00 και 13.00 η Μοίρα με τα τελευταία της βλήματα υποστηρίζει τα οχυρά και σφυροκοπεί τον γερμανικό λόχο που έχει αποσυρθεί από το ύψωμα Σύλλα, υποχρεώνοντάς τον να καταφύγει στο δάσος Βασιλικά. Με συνδυασμένη προσπάθεια δυνάμεις από το Συνδετικό και τα οχυρά Μαλιάγκα και Περιθώρι, ανακαταλαμβάνουν κατά τις 12.00 το

ύψωμα Σύλλα όπου βρίσκουν περίπου 80 πτώματα Γερμανών, συλλαμβάνουν 5 σιχμαλώτους μεταξύ των οποίων ένας λοχαγός, περιουσλέγουν αρκετούς τραυματίες καθώς και σημαντικό υλικό. Από τα ελληνικά τμήματα που ενεπλάκησαν στην μάχη δύο άνδρες φυνεύθηκαν και περίπου 20 τραυματίσθηκαν.

Στις 13.00 οι Γερμανοί ενισχυόμενοι προετοιμάζουν νέα επίθεση. Το έδαφος τους ευνοεί διότι παρουσιάζει πολλά απυρόβλητα και έχουν ήδη υπερβεί την γραμμή των οχυρών. Σε λίγο όλα τα τμήματα της Δ1 ΜΠΠ πεζομαχούν ενώ τα πυροβόλα με μειωμένο αριθμό πυροβολητών ρίχνουν τα τελευταία τους βλήματα. Ο αγώνας συνεχίζεται με πείσμα όμως τα πυρομαχικά εξαντλούνται. Θα ζητηθούν επειγόντως από την Διοίκηση Πυροβολικού του Συγκροτήματος φυσίγγια τυφεκίων Lebel, όμως δεν υπάρχουν άλλα. Ο

Γερμανική πυροβολαρχία των 150 mm ταγμένη σε κάποια πλαγιά θάλλει εναντίον των ελληνικών θέσεων στη Γραμμή «Μεταξά».

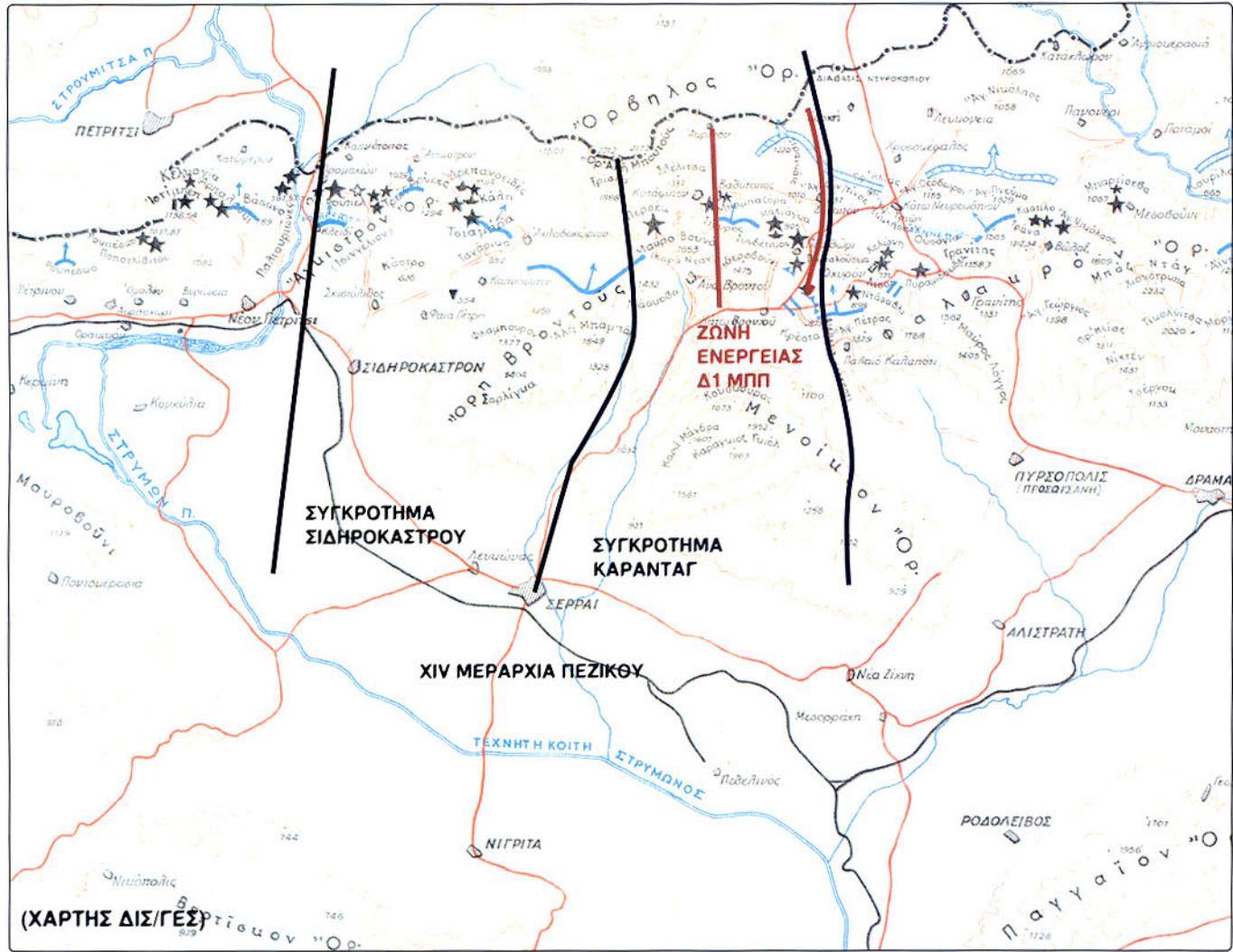
διοικητής των οχυρών αναλαμβάνει να τους δώσει 30 τυφέκια Mannlicher με ανάλογα φυσίγγια από το οχυρό Μαλιάγκα. Για την παραλαβή τους θα αποσταλούν 30 πυροβολητές στο Συνδετικό, όμως η διαδικασία θα βραδύνει απαράδεκτα λόγω των διατυπώσεων κατά την παράδοση.

Από τον Συνταγματάρχη Σαλβάνο συγκεντρώνονται δύο διμοιρίες πεζικού, μία διμοιρία από το οχυρό Μαλιάγκα, μία διμοιρία πολυβόλων και το προσωπικό της Πυροβολαρχίας των 6 ιντσών. Οι Γερμανοί ήδη πλησιάζουν τα πυροβόλα από τα οποία αποσύρονται οι πυροβολητές της Δ1 ΜΠΠ στερούμενοι φυσιγγίων. Μόνο τα πολυβόλα εξακολουθούν να βάλλουν. Καθώς τα πυροβόλα πέφτουν στα χέρια του εχθρού οι πυροβο-

της Μοίρας απαντά με ένα νέο «Μολών Λαβέ».

Στις 15.30 το Συγκρότημα διατάζει σύμπτυξη προς Μπεκίρ Κεπί, ενημερώνει ότι περαιτέρω αγώνας είναι μάταιος εφ' όσον όλες οι δυνάμεις στην Ανατολική Μακεδονία απεκόπησαν από τον εχθρό, διατάσσοντας την εγκατάλειψη του υλικού και την διάσωση των ανδρών, αλλά η Δ1 ΜΠΠ απαντά ότι είναι κύρια της τοποθεσίας της και έτοιμη να πέσει εκεί.

Κατόπιν πολλών πέσεων ο Κουρούκλης δέχεται να αποχωρήσει εν πλήρει τάξι, αποκομίζοντας το υλικό της Μοίρας του, καταστρέφοντας όσο από αυτό

λητές ερεθισμένοι από το θέαμα και με επικεφαλής τον Ταγματάρχη Κουρούκλη εμπλέκονται σε τρομακτικό αγώνα σώμα με σώμα εναντίον πολυαριθμότερων Γερμανών. Σύντομα οι τελευταίοι υποχωρούν αφήνοντας στους Έλληνες νέα λάφυρα. Τα ελληνικά τμήματα ανακαταλαμβάνουν το ύψωμα Κουρί συλλαμβάνοντας συνολικά 102 Γερμανούς μεταξύ των οποίων και τον διοικητή του τάγματος, που θα οδηγηθούν στο οχυρό Παρταλούσκα. Η Δ1 ΜΠΠ είναι και πάλι κύρια των θέσεών της έχοντας καταναλώσει τα τελευταία 1.455 βλήματα.

Από τις 15.00 επικρατεί απότομα ηρεμία σε όλο το μέτωπο. Γερμανοί κήρυκες πλησιάζουν τις γραμμές και αναγγέλουν στον Ταγματάρχη Κουρούκλη ότι ο πόλεμος έληξε, διαβιβάζοντας παράκληση της διοικήσεώς τους για απόσυρση των πυροβολητών άνευ του υλικού τους. Ο διοικητής

δεν ήταν δυνατόν να μεταφερθεί. Οι άνδρες ενημερώνονται ότι σε καμία περίπτωση δεν επιτρέπεται να πλησιάσει ο εχθρός αλλά να είναι έτοιμοι να τον αποκρύψουν με την λόγχη.

Με συντετριμμένη καρδία τα νικηφόρα τμήματα αρχίζουν την σύμπτυξη, οπότε ο εχθρός αντιλαμβανόμενος ότι αποκομίζουν και το υλικό τους εκτελεί βολές, δίχως να αποτολμήσει επίθεση. Βλήματα μεγάλου διαμετρήματος πέφτουν στις διαβάσεις του αυχένα Καρά-Νταγ όμως με την προσωπική εποπτεία του διοικητή επιτυγχάνεται η διέλευση σε ακανόνιστα διαστήματα δίχως απώλειες, παρά μόνο μικρό αριθμό ελα-

φρά τραυματισθέντων ανδρών και κτηνών. Την κατάσταση επιδεινώνει η πτώση πυκνού χαλαζιού.

Δεδομένου ότι όλες οι οδοί προς την θάλασσα έχουν αποκοπεί, η Δ1 ΜΠΠ πορεύεται με πλήρη τάξη εν μέσω διαλυθέντων τμημάτων και με ολονύχτια πορεία φθάνει στις 03.00 της 10ης Απριλίου στο 4ο χλμ. της οδού Σερρών - Βροντού όπου συγκεντρώνονται όλα τα τμήματα του Συγκροτήματος Καραντάγ. Στις 13.00 η Μοίρα εισέρχεται συντεταγμένη στις Σέρρες κατευθυνόμενη στους στρατώνες πυροβολικού απ' όπου είχε εξέλθει την 28η Οκτωβρίου 1940. Στο τελευταίο προσκλητήριο δεν απάντησαν 3 πυροβολητές.

Σε βιβλίο του ο Αντιστράτηγος Βαρώνος Φον Ρίχτεμπεργκ αναφέρει για την δράση της 72ας Μεραρχίας που αντιμετώπισε η Δ1 ΜΠΠ:

«Η 72α Μεραρχία υπολόγισε τις απώλειές της κατά τις 4 ημέρες σε 1.700 νεκρούς, τις δε υλικές καταστροφές πράγματι τεράστιες... Έμειναν επί του πεδίου της μάχης ολόκληρες φάλαγγες μηχανοκίνητων μέσων. Ο αριθμός αυτός των απωλειών εθεωρήθη εξαιρετικά υψηλός από το Γερμανικό Στρατηγείο των Βαλκανίων (...) Δεν είναι υπερβολή να λεχθεί ότι στον τομέα αυτόν του μετώπου όπου εμάχετο η 72α Μεραρχία το Γερμανικό Στρατηγείο των Βαλκανίων έβλεπε ότι ευρίσκετο ενώπιον αδιεξόδου δεδομένου ότι και οι νέες επιθέσεις με όλα τα όπλα και τις δυνάμεις εφαίνετο ότι θα είχαν την ίδια τύχη των προηγουμένων (...) Πρέπει να σημειωθεί ότι η 72α Μεραρχία ενισχυμένη με άφθονη δύναμη πυροβολικού και όλων όπλων δεν κατόρθωσε παρά τις απεγνωσμένες προσπάθειές της και τις μεγάλες απώλειές της σε άνδρες και υλικό, να πραγματοποιήσει κανένα αντικειμενικό της σκοπό σε όλη την εξέλιξη των αιματηρών μαχών».

Ο Γερμανός Στρατηγός Σνάιντερ δήλωσε: «Το ελάχιστο εκείνο πεδίνο πυροβολικού του Καραντάγ, κατά ανεξήγητο τρόπο αντεπεξέρχετο αποτελεσματικώς κατά παντός παρουσιαζόμενου στόχου. Παραμείναμε με την εντύπωση ότι η περιοχή εκείνη ήταν πλήρης πυροβολικού και λόγω της ταχυβολίας και της ευκαμψίας της βολής σχηματίσαμε την γνώμη ότι

Έλληνες στρατιώτες υπό τη συνοδεία Γερμανών μετά τη συνθηκολόγηση.

Στο συγκρότημα Καραντάγ αρκετά ελληνικά τμήματα δεν παραδόθηκαν αλλά αποσύρθηκαν συντεταγμένα μετά τον τερματισμό των εχθροπραξιών στην έδρα τους.

επρόκειτο για τελειοποημένο αγγλικό. Τώρα μένουμε έκπληκτοι, πληροφορούμενοι ότι το πυροβολικό εκείνο ήταν μια Μοίρα με πυροβόλα παλαιού υποδείγματος».

Απευθυνόμενος δε προς τον Ταγματάρχη Κουρούκλη είπε: «Γνωρίζαμε ότι τα βλήματα πέφτουν επάνω στο έδαφος, τα δικά σας όμως έπεσαν όλα πάνω στις κεφαλές μας. Σας θαυμάσαμε, νομίζαμε ότι επρόκειτο για αγγλική Ταξιαρχία Πυροβολικού. Είσαστε περισσότερο άξιοι, γιατί πολεμήσατε με αυτό το υλικό και αντιπαραχτήκατε προς το ισχυρότερο

στράτευμα του κόσμου». Ο Γερμανός φρούραρχος Σερρών Αντισυνταγματάρχης Λίτσεμπεργκ, ζήτησε και συναντήθηκε με τον Ταγματάρχη Κουρούκλη κι εξέφρασε τον θαυμασμό του για το πυροβολικό του Καραντάγ, διότι είχε εξαρθρώσει όλες τις επιθέσεις, ενώ όπως έλεγε ήταν ένας από τους 3 διασωθέντες του τάγματός του και την σωτηρία του ώφειλε σε μη εκραγείσα οβίδα που έπεσε κοντά του.

Η Δ1 ΜΠΠ υπήρξε μία από τις καλύτερες μονάδες του Τμήματος Στρατίας Ανατολικής Μακεδονίας, καθώς αποδείχθηκε το μοναδικό εκτός οχυρών τμήμα πυροβολικού και πεζικού που διατήρησε έως τέλους τις θέσεις του. Τα υπόλοιπα καταστράφηκαν ή διαλύθηκαν πλήρως. Θεώρησε ως χρέος τιμής να ανταποκριθεί σε όλες τις αιτήσεις παροχής υποστήριξης ακόμα κι αν ήσαν εκτός ζώνης ενεργείας.

Επίσης τιμήθηκε ιδιαιτέρως από τους Γερμανούς εφ' όσον επετράπη στους άνδρες της να μεταβούν στις εστίες τους εφοδιασμένοι με ειδικό σημείωμα

Σύνθεση XIV Μεραρχίας Πεζικού (Σέρρες)

Δυτικά: Συγκρότημα Σιδηροκάστρου

- 41ο Σύνταγμα Πεζικού (2 τάγματα)
- ΙΙ/81 Τάγμα Πεζικού
- 1 Λόχο Πεζικού
- 3 Λόχους Προκαλύψεως
- Οχυρά Ρούπελ, Καρατάς, Κάλη
- VII Ομάδα Πυροβολικού Θέσεως 6''
- XIVa Πυροβολαρχία 65 mm
- XIVb Πυροβολαρχία 65 mm
- Εφεδρεία 1 Τάγμα Πεζικού (-)

Ανατολικά: Συγκρότημα Καραντάγ

(πρώην VII Ταξιαρχία)

- 73ο Σύνταγμα Πεζικού
- VII Τάγμα Προκαλύψεως
- Οχυρά Περοέκ, Μπαμπαζώρα, Μαλιάγκα, Περιθώρι, Παρταλούσκα
- VIIa Ομάδα Πυροβολικού Θέσεως 6''
- Δ1 ΜΠΠ (2 πυροβολαρχίες)
- 1 Πυροβολαρχία 85 mm
- Εφεδρεία 3 Λόχοι Πεζικού, 1 Διμοιρία Πολυβόλων

ελεύθερης κυκλοφορίας, ενώ τα άλλα τμήματα ετέθησαν υπό περιορισμό. Η ιστορία της Δ1 ΜΠΠ θα πρέπει να αποτελεί φωτεινό παράδειγμα για όλους τους νέους Έλληνες πυροβολητές και χρυσό κεφάλαιο στην ιστορία του Όπλου αυτού που μεγαλούργησε στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Σημείωση: Το άρθρο βασίσθηκε στο πολεμικό ημερολόγιο που τήρησε ο διοικητής της Δ1 ΜΠΠ και εκδόθηκε το 1973 σε μορφή βιβλίου υπό τον τίτλο «Νευροκόπι 1941».

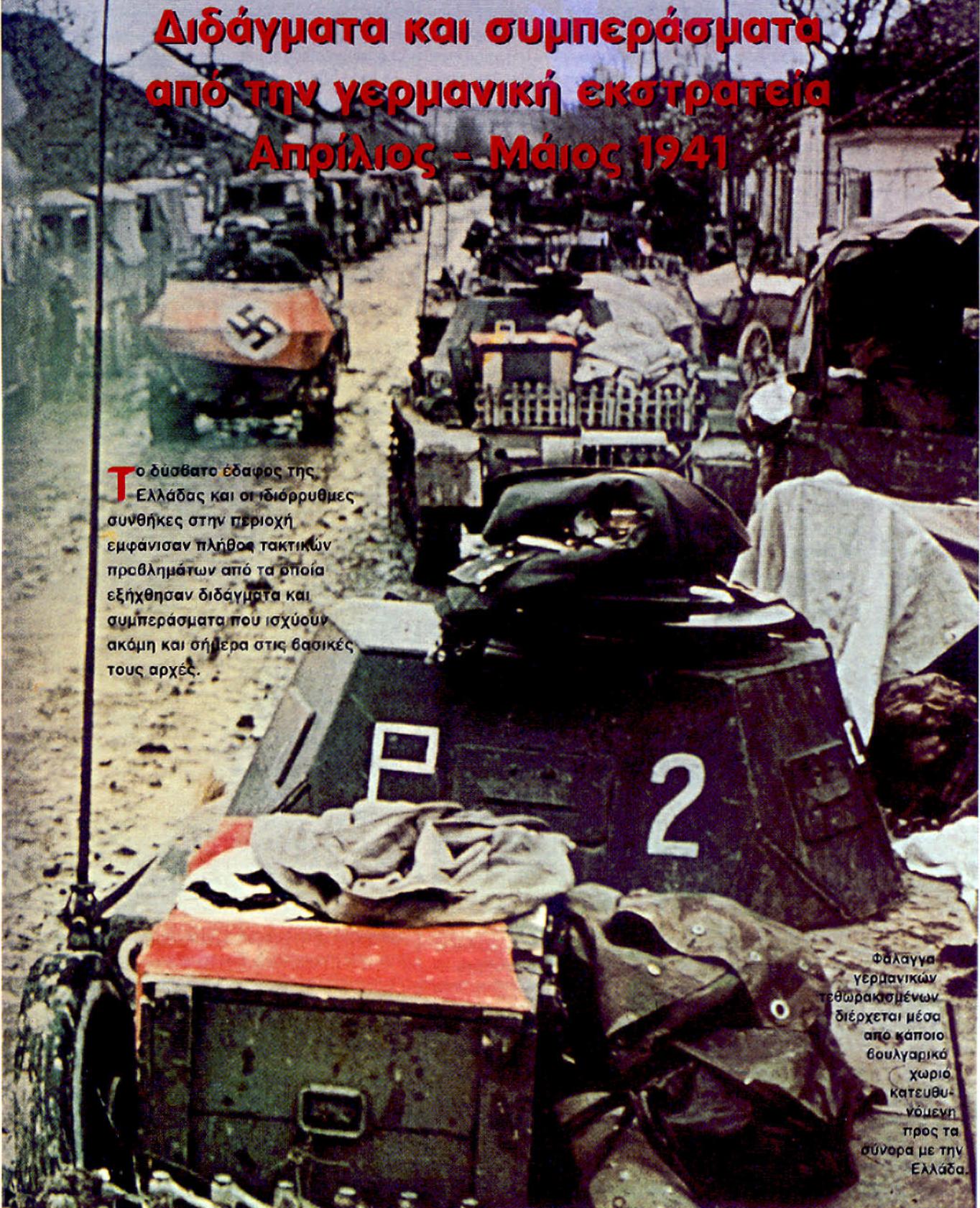

Η ΕΛΛΑΣ Ή Έδαφος Μάχης

Διδάγματα και συμπεράσματα
από την γερμανική εκστρατεία
Απρίλιος - Μάιος 1941

Το δύσθατο έδαφος της Ελλάδας και οι ιδιόρρυθμες συνθήκες στην περιοχή εμφανίσαν πλήθες τακτικών προβλημάτων από τα οποία εξήχθησαν διδάγματα και συμπεράσματα που ισχύουν ακόμη και σήμερα στις βασικές τους αρχές.

Φαλαγγα-
γερμανικών
τεθωρακισμένων
διέρχεται μέσα
από κάποιο
βουλγαρικό
χωρίο
κατευθυ-
νόμενη
προς τα
σύνορα με την
Ελλάδα.

Oι δύο άξονες γύρω από τους οποίους περιεστράφησαν τα τακτικά προβλήματα της γερμανικής εκστρατείας στην Ελλάδα («Μαρίτα» και «Μερκούρη») ήταν το ορεινό έδαφος και το νησιωτικό περιβάλλον. Στα δύο αυτά γεωγραφικά πλαίσια δοκιμάσθηκαν οι νέες τεχνολογίες της γερμανικής πολεμικής μηχανής καθώς και η σύλληψη περί ενός μηχανοκίνητου και αεροκίνητου κεραυνοβόλου πολέμου των Γερμανών στρατηγιστών.

Έως τότε η ιδέα του «κεραυνοβόλου πολέμου» βασιζόταν στην συγκέντρωση ιοχύδων σε ένα συγκεκριμένο σημείο της εχθρικής παράταξης, συνήθως ενός ασθενικού τομέα αμύνης, την διάρρηξή του κι εν συνεχεία την ταχεία εκμετάλλευσή του από μηχανοκίνητες δυνάμεις οι οποίες κατηψύκτηκαν σε μεγάλο βάθος στα μετόπισθεν του εχθρού ώστε να τον παραλύσουν εκ των έσω και να προκαλέσουν τη έμμεση κατάρρευση της πρώτης γραμμής. Η ιδέα αυτή είχε πετύχει θαυμαστά αποτελέσματα στην πεδινή Πολωνία καθώς και στις πεδιάδες της Φλάνδρας και της Γαλλίας. Στην περίπτωση της Ελλάδος οι τακτικές αυτές επρόκειτο να δοκιμασθούν σε ένα νέο πεδίο μάχης το οποίο κάθε άλλο παρά προσεφέρετο για μηχανοκίνητο πόλεμο καθώς ήταν ορεινό με κακό οδικό δίκτυο και αρκετά φυσικά κωλύματα. Αν και η γερμανική ιοχύς θα μπορούσε όπου δεν υπήρχαν μόνιμες οχυρώσεις να διασπάσει την άμυνα, η εκμετάλλευση του ρήγματος ήταν προβληματική λόγω της έλλειψης δρομολογίων ή του κακού έως ανύπαρκτου δικτύου. Αν η εκστρατεία στην ηπειρωτική Ελλάδα τελείωσε γρήγορα για τους Γερμανούς, αυτό οφείλεται κυρίως στο ότι ο κύριος όγκος του Ελληνικού Στρατού ήταν άλλού εμπεμπλεγμένος και ταυτόχρονα εξαντλημένος από τον πόλεμο κατά των Ιταλών στην Βόρειο Ήπειρο καθώς και από την ασθενική και ανόρεκτη συμμετοχή των Βρετανών. Τα τεθωρακισμένα αντιμετώπισαν, όπως θα διαπιστώσουμε, πλήθος προβλημάτων περισσότερο από το έδαφος παρά από τον εχθρό.

Στα πλαίσια αυτού του είδους πολέμου ενετάσσοντο και οι αερομεταφερόμενες επιχειρήσεις οι οποίες όμως στην εκστρατεία στις Κάτω Χώρες περιορίσθηκαν σε μικρής κλίμακος επιχειρήσεις κατάληψης στρατηγικών σημείων, προσδίδοντας απλώς υποβοηθητικό ρόλο στους αλεξιπτωτιστές των οποίων η επιτυχία ή αποτυχία είχε μικρή επίδραση στις γιγαντιαίες μηχανοκίνητες επιχειρήσεις. Στην Ελλάδα όμως απεδείχθη ότι οι αερομεταφερόμενες επιχειρήσεις σε ορεινό έδαφος μπορεί να έχουν ύψιστη στρατηγική σημασία ενώ για μία δύναμη που στερείται ναυτικής ιοχύδων μπορεί να της χαρίσουν την δυνατότητα να «απλώσει το χέρι της» και να καταλάβει νησιά υπερπρόσωπα το εμπόδιο της θάλασσας και της ναυτικής υπεροχής μιας θαλασσοκράτηρος δυνάμεων.

Βεβαίως και στην περίπτωση της Ελλάδος το αεροπορικό όπλο διαδραμάτισε κυρίαρχο ρόλο στην εξέλιξη και στην έκβαση των επιχειρήσεων, τόσο των μηχανοκίνητων όσο και των αερομεταφερόμενων δυνάμεων, αποτελώντας βασικό συστατικό στοιχείο τους.

Εκτός των τακτικών προβλημάτων και διδαγμάτων η εκστρατεία στην Ελλάδα επηρεάσθηκε σε τακτικό επίπεδο από τις στρατηγικές επιλογές τόσο της Ελλάδος όσο και της Γιουγκοσλαβίας οι οποίες επηρέασαν καταλυτικά την εξέλιξη και την έκβαση της εκστρατείας του Χίτλερ στην Χερσόνησο του Αίμου.

Στρατηγικές επιλογές και πολιτική

Δεν μπορούμε να αρχίσουμε την έκθεση των διδαγμάτων της Επιχείρησης «Μαρίτα» αν πρώτα δεν αναφερθούμε στις στρατηγικές επιλογές αμύνης της Γιουγκοσλαβίας και Ελλάδος οι οποίες δυσχέραν σε αφάνταστο βαθμό την αποστολή των αμυντικών τους δυνάμεων, η οποία ήδη ήταν ιδιαίτερα δύσκολη καθώς είχαν να αντιμετωπίσουν έναν στρατό που είχε ισοπεδώσει με αρκετή ευκολία μία από τις μεγαλύτερες ηπειρωτικές δυνάμεις της Ευρώπης και ολόκληρου του τότε κόσμου. Η Γαλλία είχε

καταρρεύσει αν και διέθετε υπέρτερες και ισχυρότερες στρατιωτικές δυνάμεις έναντι της Γερμανίας, ένα γεγονός που σήμερα παραγνωρίζεται και έχει αντικατασταθεί με μία «μυθολογία» περί αιττητών σιδερόφρακτων στρατιών απέναντι στις οποίες δεν είχε ελπίδα κανένας στρατός. Οι τακτικές και όχι η ποσότητα ή η ποιότητα, είχαν νικήσει τον Γαλλικό Στρατό. Η μαζική χρήση τεθωρακισμένων (έστω και ελαφρύτερων των γαλλικών), η δημιουργία θωρακισμένων σφηνών ιοχύδων, γνωστών ως Schwerpunkt, η εστίαση των επιθέσεων στην διοικητική δομή και στον εφοδιασμό του αμυνόμενου, ήταν αυτά που διέλυσαν έναν στρατό που ασπάζετο την γραμμική άμυνα και θεωρούσε τα άρματα μάχης ως μέσα υποστήριξης πεζικού ή μετακινούμενα πυροβόλεια.

Η Γιουγκοσλαβία απέναντι σε μία τέτοια στρατιωτική μηχανή είχε την δυνατότητα να ακολουθήσει την επιλογή της πεπατημένης αμύνης ή μία ριζοσπαστική άμυνα που όμως ήταν δυσάρεστη από πολιτική άποψη. Ακολούθησε την πρώτη επιλογή διότι ήταν πολιτικά ορθή. Η ανώτατη στρατιωτική ηγεσία του Γιουγκοσλαβικού Στρατού υιοθέτησε την γραμμική άμυνα και προσπάθησε να προστατεύσει το σύνολο του γιουγκοσλαβικού εδάφους με αποτέλεσμα να διασπείρει τις δυνάμεις του. Τα κύρια σημεία ενδιαφέροντος για τις γιουγκοσλαβικές δυνάμεις ήταν η πρωτεύουσα, το Βελιγράδι και η βιομηχανική περιοχή γύρω από τις πόλεις Νίς και Κραγιούγεβατς. Όμως το τμήμα αυτό της χώρας ήταν πεδινό και διευκόλυνε την ενέργεια μηχανοκίνητων δυνάμεων.

Οι Γιουγκοσλάβοι ήλπιζαν να καθυστερήσουν όσο το δυνατόν περισσότερο τις γερμανικές δυνάμεις έως ότου οι Βρετανοί σπεύσουν για βοήθεια κι εν συνεχεία να συμπτυχθούν στο δυτικό τμήμα της χώρας και να προβάλουν αντίσταση στις δυσπρόστιτες Δευταρικές Άλπεις. Δυστυχώς αυτή η γραμμή αμύνης έπρεπε να υιοθετηθεί εξ αρχής ώστε να διασωθούν οι γιουγκοσλαβικές δυνάμεις από την περικύλωση από τις θωρακισμένες δυνάμεις των Γερμανών, ώστε να μπορούν να συμπτυχθούν στη νέα γραμμή. Όμως, κάτι τέτοιο ήταν αδύνατο για πολιτικούς λόγους καθώς θα επέβαλε την εγκατάλειψη του μεγαλύτερου τμήματος της χώρας, ένα βάρος το οποίο δεν είχε το θάρρος κανένας πολιτικός ηγέτης να το σηκώσει.

Το ίδιο δίλημμα αντιμετώπισε και η ελληνική ηγεσία η οποία εν όψει της νέας απειλής (πέραν της παλικής που αντιμετώπιζε στην Βόρειο Ήπειρο) έπρεπε να λάβει αποφάσεις αντιμετώπισης και μίας γερμανικής από την Βορρά επίθεσης. Από τον Φεβρουάριο του 1941 η ελληνική ανώτατη ηγεσία εξέτασε το πρόβλημα αμύνης της Μακεδονίας. Από καθαρά στρατιωτική άποψη ήταν προτιμότερη η εκκένωση της Ανατολικής Μακεδονίας και της Δυτικής Θράκης καθώς υπήρχαν μόνον 12 εξασθενημένες μεραρχίες για το μέτωπο αυτό, ενώ οι Βρετανοί δεν θα προσέφεραν πέραν των 6 μεραρχιών. Μία βιώσιμη γραμμή αμύνης θα μπορούσε να αναπτυχθεί στην εκ φύσεως οχυρή θέση της

τοποθεσίας των ορεινών όγκων του Ολύμπου και του Βερμίου, η οποία εξασφάλιζε βραχύτερο μήκος αμυντικής γραμμής και ως εκ τούτου πληρέστερη κάλυψη του εδάφους και εξασφάλιση εφεδρειών.

Όπως όμως και στην περίπτωση της Γιουγκοσλαβίας, η ελληνική πολιτική ηγεσία δεν μπορούσε να εγκαταλείψει ολόκληρη σχεδόν την Βόρειο Ελλάδα και την Θεσσαλονίκη, που θα έπεφταν αμαχητί στα χέρια δχι μόνο των Γερμανών αλλά και των Βουλγάρων. Ως εκ τούτου απεφασίσθη η άμυνα ολόκληρου του εθνικού εδάφους με κύριο στήριγμα την γραμμή οχυρών «Μεταξά». Η επιλογή αυτή ωστόσο διεσκόρπισε τις ελληνικές δυνάμεις και δημιούργησε μία λεπτή γραμμή αμύνης η οποία εύκολα μπορούσε να διατρηθεί. Η Γραμμή «Μεταξά», κατασκευασμένη προς αντιμετώπιση του βουλγαρικού κινδύνου ήταν ως εκ τούτου ευαίσθητη σε περικύλωση εκ των δισταντών και παράκαμψη καθώς τα νώτα της θα έπρεπε να καλύπτονται από τις γιουγκοσλαβικές δυνάμεις που υποτίθεται ότι θα έφραζαν την κοιλάδα του ποταμού Στρυμόνα και την κοιλάδα του ποταμού Αξιού.

Αυτό ως γνωστό δεν συνέβη και οι Γερμανοί διείσδυσαν εύκολα από την περιοχή των Σκοπίων παρακάμπτοντας όχι μόνο την Γραμμή «Μεταξά» αλλά και την εκ του προχείρου αμυντική γραμμή που προσπάθησαν να αναπτύξουν οι Βρετανοί στον Όλυμπο. Το ερώτημα αν έπραξε ορθά ή όχι η τότε ελληνική πολιτική ηγεσία πρέπει να κριθεί βάσει όχι μόνο των στρατιωτικών αλλά και ηθικών αποτελεσμάτων που θα μπορούσαν να προκληθούν. Αν και αρχικά η απόφαση να υιοθετηθεί ένα καταδικασμένο σε αποτυχία σχέδιο φαίνεται ως συναισθηματική ή πολιτικάντικη, ίσως αν ψάχουμε βαθύτερα να ανακαλύψουμε ότι είναι πολύ πιο ρεαλιστική και

κού σίγουρα θα επηρεάζετο αρνητικά ο λαός ο οποίος, όπως αποδεικνύει η ιστορία, συνέρχεται ευκολότερα από μία υλική καταστροφή και δυσκολότερα από μία ηθική ταπείνωση.

Μπορούμε να πούμε με καθαρά ψυχρά και διπλωματικά κριτήρια ότι το δίδυμο Τσολάκογλου – Γεωργίου Β' διέσωσε και την οικονομία και το γόνητρο της Ελλάδος. Ο μεν πρώτος με την συνθηκολόγηση εξασφάλισε την επιβίωση του μεγαλύτερου ποσοστού του σώματος των Ελλήνων αξιωματικών, της νεολαίας της Ελλάδος και της οικονομικής υποδομής από έναν εκδικητικό αφανισμό των Γερμανών και των συμμάχων τους, ενώ η διαταγή του βασιλέα ότι ο αγώνας συνεχίζεται μέχρις εσχάτων διέσωσε το γόνητρο της χώρας η οποία εμφανίζοταν (και ήταν) συνεχώς μαχόμενη μέχρι της τελικής νίκης. Τα χειρότερα αποτελέσματα σε όλες περιπτώσεις τα είδαμε στην Πολωνία η οποία αφανίσθηκε στην ουσία και στην Γαλλία η οποία κατέληξε σύμμαχος των κατακτητών της!

Διδάγματα τακτικών και επιχειρήσεων

Η γερμανική εκστρατεία στην Ελλάδα αν και σύντομη απέδωσε πληθώρα διδαγμάτων όσον αφορά τακτικές μάχης και επιχειρήσεις κάθε είδους. Συγκεκριμένα αυτά αφορούν επιχειρήσεις Διοικητικής Μερίνης, Αεροπορικής Υποστήριξης, Τεθωρακισμένων σε Ορεινά Εδάφη, δράση περιπόλων, την ιδέα ταχέων αποσπασμάτων άμεσης επέμβασης, θέματα διοικήσεως και ελέγχου, οχυρωματικά έργα, κωλύματα και καταστροφές, επιχειρήσεις καθέτου ελιγμού, καθώς και αερομεταφερόμενες επιχειρήσεις.

Διοικητική Μέριμνα: Ο εφοδιασμός των γερμανικών μονάδων στην διάρκεια της εκστρατείας υπήρξε ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετώπισε το Γερμανικό Επιτελείο λόγω των επιμηκυμένων γραμμών εφοδιασμού, του κακού οδικού δικτύου, και του είδους του πολέμου στο ορεινό έδαφος το οποίο δημιούργησε απομεμωνόμενές

Γερμανοί στρατιώτες καλυμμένοι με αδιάθροχα έχουν καθηλωθεί μπροστά από ένα ελληνικό οχυρό.

υπολογιστικά με γνώμονα το μακροπρόθεσμο συμφέρον της Ελλάδος.

Κατ' αρχάς δεν είχε νόημα μία παρατεταμένη αντίσταση που θα προκαλούσε εκτεταμένες καταστροφές στην χώρα εάν δεν εσυνοδεύετο τελικά από κάποιο θετικό αποτέλεσμα για την Ελλάδα ή έστω τους Συμμάχους καθώς η Μεγάλη Βρετανία δεν διέθετε τις απαραίτητες δυνάμεις που θα εξασφάλιζαν κάποια αμυντική επιτυχία όπως για παράδειγμα αυτής του Άξονα στην Ιταλία κατά την επίθεση των Συμμάχων στην Ιταλική Χερσόνησο, όπου τεράστιες δυνάμεις των Αγγλών και Αμερικανών είχαν βαλτώσει κι εφθείροντο συνεχώς στις οροσειρές των Απεννίνων.

Εγκατάλειψη του εθνικού εδάφους αμαχητί ίσως θα έδινε την ευκαιρία στην Βουλγαρία να πετύχει πολλά περισσότερα από τους Γερμανούς και να υλοποιήσει τις ορέξεις της για έξodo στο Αιγαίο. Από πλευρά ηθι-

μάχες και διασπορά των δυνάμεων. Οι Γερμανοί αξιωματικοί διοικητικής μερίμνης είχαν προβλέψει σωστά ότι θα ήταν δύσκολη η προώθηση καυσίμων, τροφίμων και πυρομαχικών στις μαχόμενες μονάδες με αποτέλεσμα να αποδοθεί στις μονάδες ένα τμήμα των εφοδίων τους.

Εκτός από τα κινητά μαγειρεία που μετέφεραν υλικά παρασκευής συσστίων, οι μονάδες πεζικού εφοδιάσθηκαν με βασική τροφή 4 ημερών και ξηρά τροφή μίας ημέρας ενώ οι τεθωρακισμένες και μηχανοκίνητες μονάδες έλαβαν μαζί τους τροφή 3 ημερών. Η αρχική χορήγηση καυσίμων προς όλες τις μονάδες

πριν την έναρξη των επιχειρήσεων ήταν 5 μονάδες κατανάλωσης (μία μονάδα κατανάλωσης ισούται με απόσταση 100 χλμ. με μέση κατανάλωση καυσίμων) έχοντας θεωρητικά αυτονομία για 500 χλμ.

Όμως αυτή δεν επετεύχθη καθώς οι ορεινοί δρόμοι που επέβαλαν κίνηση με χαμηλή ταχύτητα αλλά και συχνά μποτιλιαρίσματα, αύξησαν κατακόρυφα την κατανάλωση καυσίμων με αποτέλεσμα να επιδιώκεται από τους Γερμανούς η κυρίευση εχθρικών αποθεμάτων καυσίμων. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση των αποστασμάτων της 2ας Τεθωρακισμένης Μεραρχίας, της 5ης Τεθωρακισμένης Μεραρχίας και του 1ου Μηχανοκίνητου Συντάγματος Πεζικού Εε-Εε, που κατόρθωσαν να συνεχίσουν την προέλαση και την καταδίωξη των Βρετανών χάρις στην κυρί-

του ελικοπτέρου το οποίο απετέλεσε κύριο μέσο ανεφοδιασμού στρατευμάτων σε εδάφη απρόσιτα σε οχήματα ή σε καταστάσεις που απαγόρευαν τις χερσαίες γραμμές ανεφοδιασμού (βλέπε Βιετνάμ, Βόρνεο, Μαλαισία, Αφγανιστάν, Φώκλαντς).

Οι δυσκολίες αυτές στον ανεφοδιασμό οδήγησαν την γερμανική διοίκηση να εκδώσει διαταγές όσον αφορά την οικονομία των εφοδίων. Ως εκ τούτου, διετάχθη τα πυρομαχικά που δεν εχρησιμοποιούντο στις θέσεις πυροβολικού να μην εγκαταλείπονται αλλά να επιστρέφονται στην πλησιέστερη αποθήκη εφοδίων, σύμφωνα με διαταγή της 3ης Απριλίου. Είναι εκ των ανωτέρω φανερό ότι σε περίπτωση που οι Βρετανοί ή οι Έλληνες είχαν υιοθετήσει την χρήση δυνάμεων καταδρομών, οι οποίες θα παρέμεναν στα μετόπισθεν της γερμανικής προέλασης, θα μπορούσαν με σειρές ενεδρών να προκαλέσουν σημαντική διακοπή της ροής των εφοδίων στα γερμανικά τμήματα πρώτης γραμμής, ανακόπτοντας της προέλασή τους. Όμως στην εποχή αυτή η ιδέα των καταδρομών και του ανορθόδοξου πολέμου ευρίσκετο ακόμη σε νηπιακή φάση τόσο για τον Ελληνικό Στρατό όσο και για τον Βρετανικό.

Στην διάρκεια της εκστρατείας παρατηρήθηκαν επίσης υψηλά επίπεδα φθοράς υλικών λόγω του ορεινού εδάφους δημιουργώντας αυξημένες απατήσεις διοικητικής μερίμνης στους τομείς των ανταλλακτικών και της συντήρησης γενικότερα. Συγκεκριμένα, στις δύο πρώτες εβδομάδες επιχειρήσεως εφθάρη το 35% των ελαστικών των οχημάτων με αποτέλεσμα η 12η Στρατιά να ζητήσει

ευση των αποθεμάτων τροφίμων και καυσίμων στην περιοχή της Λαμίας καθώς οι φάλαγγες ανεφοδιασμού είχαν ακινητοποιηθεί σε μεγάλα μποτιλιαρίσματα ενώ το λιμάνι του Βόλου ήταν όχρηστο καθώς ήταν φραγμένο από νάρκες.

Παρόμοιες δυσχέρειες στον ανεφοδιασμό εβίωσαν οι Γερμανοί στην περιοχή του Ολύμπου όπου και πάλι η κυκλοφοριακή συμφόρηση στους στενούς ορεινούς δρόμους απέτρεψε την έγκαιρη αποστολή εφοδίων. Εκεί οι δυσκολίες παρεκάμφησαν με ρίψεις εφοδίων από τον αέρα και με εκφόρτωση εφοδίων στις ακτές από φορτηγίδες που είχαν ξεκινήσει από ρουμανικούς λιμένες και είχαν διέλθει από τα Στενά του Ελλήσποντου στο Αιγαίο. Ο από αέρος ανεφοδιασμός στρατευμάτων σε ορεινό διακεκομένο έδαφος θα αποκτούσε αργότερα πλήρη μορφή με την εμφάνιση

την αποστολή 1.500 περίπου ελαστικών από τα προϊστάμενα κλιμάκια. Επίσης αυξημένη φθορά παρατηρήθηκε στις ερπύστριες των αρμάτων - που συχνά έβγαιναν λόγω του πέτρώδους εδάφους - στις μεταδόσεις και στα τακάκια των φρένων από την συνεχή χρήση στην ανηφόρες και κατηφόρες και στα μποτιλιαρίσματα.

Μεγάλα και ογκώδη οχήματα συνάντησαν δυσκολίες εκτέλεσης ελιγμών στους στενούς δρόμους, προκαλώντας μποτιλιαρίσματα, ενώ οχήματα με τρέλερ (εφοδίων ή ρυμουλκούμενων πυροβόλων) αντιμετώπισαν κινδύνους στην κίνηση σε απότομες κατηφόρες

Εάν το μέτωπο της Γραμμής «Μεταξά» δεν ήταν υποεπανδρωμένο και υπήρχαν ικανές εφεδρίες είναι βέβαιο ότι ακόμη και οι Γερμανοί θα συναντούσαν μεγαλύτερες δυσκολίες.

ευση των αποθεμάτων τροφίμων και καυσίμων στην περιοχή της Λαμίας καθώς οι φάλαγγες ανεφοδιασμού είχαν ακινητοποιηθεί σε μεγάλα μποτιλιαρίσματα ενώ το λιμάνι του Βόλου ήταν όχρηστο καθώς ήταν φραγμένο από νάρκες.

Παρόμοιες δυσχέρειες στον ανεφοδιασμό εβίωσαν οι Γερμανοί στην περιοχή του Ολύμπου όπου και πάλι η κυκλοφοριακή συμφόρηση στους στενούς ορεινούς δρόμους απέτρεψε την έγκαιρη αποστολή εφοδίων. Εκεί οι δυσκολίες παρεκάμφησαν με ρίψεις εφοδίων από τον αέρα και με εκφόρτωση εφοδίων στις ακτές από φορτηγίδες που είχαν ξεκινήσει από ρουμανικούς λιμένες και είχαν διέλθει από τα Στενά του Ελλήσποντου στο Αιγαίο. Ο από αέρος ανεφοδιασμός στρατευμάτων σε ορεινό διακεκομένο έδαφος θα αποκτούσε αργότερα πλήρη μορφή με την εμφάνιση

καθώς τα τρέιλερ είχαν την τάση να «διπλώνουν» μπροστά. Μία λύση ήταν η ασφάλισή τους με άλλο όχημα που εκνείτο από πίσω αλλά η καθυστέρηση που εδημιούργετο ήταν σημαντική.

Οχυρώσεις: Όπως και στην περίπτωση της γαλλικής Γραμμής «Μαζινώ» η Γραμμή «Μεταξά» παρακάμφηκε όχι μόνο φυσικά αλλά και επιχειρησιακά από τις ταχυκίνητες μηχανοκίνητες δυνάμεις και την νέα φιλοσοφία του πολέμου ελιγμών που εφήρμοζαν οι Γερμανοί. Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο οι οχυρώσεις ως μέσα αμύνης εγκαταλείφθηκαν διατηρούμενες μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις φύλαξης στρατηγικών σημείων. Απομεινάρια του γραμμικού πολέμου, οι οχυρώσεις απέναντι στο συνεχές εξελισσόμενο πεδίο μάχης του μηχανοκίνητου πολέμου απέτελεσαν πανίσχυρες και απόρθητες εστίες ισχύος οι οποίες όμως δεν μπορούσαν να μετακινήσουν την ισχύ αυτή για να προστατέψουν τα ζωτικά κέντρα στα μετόπισθεν.

Όπως και στη Γραμμή «Μαζινώ» στην περίπτωση της Γραμμής «Μεταξά» διαπιστώθηκε ότι εν όψει του μηχανοκίνητου πολέμου μόνο

Οι προοριζόμενοι αρχικά για την κατάληψη της Λήμνου, Γερμανοί αλεξιπτωτιστές ενεπλάκησαν με καθυστέρηση στον αγώνα, όταν παρουσιάσθηκε η ευκαιρία καταλήψεως του Ισθμού της Κορίνθου.

μία πλήρης και ενδελεχής κάλυψη ολόκληρου του μήκους των συνόρων μίας χώρας, ίσως εξασφάλιζε μία αποτελεσματική άμυνα. Όμως κάτι τέτοιο θα απαιτούσε τιάνια οικονομική προσπάθεια την οποία κανένα κράτος δεν θα μπορούσε να αντέξει.

Πέραν ωστόσο της ευρύτερης επιχειρησιακής αξίας της Γραμμής «Μεταξά», η οποία όπως σημειώθηκε υπήρξε ελάχιστη μία και οι Γερμανοί διείσδυσαν από ανοχύρωτες τοποθεσίες, η τοπική τακτική της αξία υπήρξε αναμφισβήτητη. Τα οχυρωματικά έργα κατά γερμανική ομολογία, υπήρξαν εξαίρετα ακόμη και συγκρινόμενα με αυτά της Γραμμής «Μαζινώ», η αντοχή δε των οχυρών ως σημείων αμύνης υπήρξε εξαιρετική προκαλώντας μεγάλες απώλειες στους επιτιθέμενους. Είναι βέβαιο ότι αν υπήρχε υποστήριξη των οχυρών από αεροπορικές δυνάμεις, επαρκές πεζικό για αντεπιθέσεις και δεν είχε υπάρξει η παράκαμψη εκ των όπ-

οθεν, η Γραμμή «Μεταξά» θα είχε προκαλέσει βαρύτερες απώλειες στους Γερμανούς και ίσως την διάνοιξη ενός νέου δύσκολου μετώπου στην Χερσόνησο του Αίμου.

Τεθωρακισμένα σε ορεινό έδαφος

Η εισβολή στην Ελλάδα ήταν η πρώτη επιχείρηση στην οποία χρησιμοποιήθηκαν μηχανοκίνητες και τεθωρακισμένες μεραρχίες σε σαφώς ορεινό έδαφος. Έως τότε τα γερμανικά τεθωρακισμένα είχαν χρησιμοποιήσει μόνο το έδαφος των ορεινών Αρδεννών για να διεισδύσουν πίσω από την Γραμμή «Μαζινώ», αλλά αυτό αποτελούσε μία σύντομη κατάσταση καθώς ξεχύθηκαν γρήγορα στις πεδιάδες της Γαλλίας. Στην Ελλάδα τα τεθωρακισμένα αντιμετώπισαν ορεινό έδαφος σε όλη τη διάρκεια της εκστρατείας. Ως εκ τούτου το βασικό πλεονέκτημα του ελιγμού που προσφέρουν οι τεθωρακισμένες και μηχανοκίνητες δυνάμεις περιορίσθηκε σημαντικά αλλά δεν εξαλείφθηκε.

Η αδυναμία κίνησης εκτός οδών λόγω του ορεινού εδάφους, εξανάγκασε τα γερμανικά άρματα να κινηθούν σε οδούς οι οποίες δεν ήταν πάντα κατάλληλες για κίνηση βαρέων ερπυτριοφόρων και να αυξήσουν κατακόρυφα την τακτική αξία των περασμάτων από τα οποία υποχρεωτικά έπρεπε να διέλθουν τα άρματα. Τα περάσματα αυτά έπρεπε ή να εκβιασθούν με τη χρήση πεζικού ή να παρακαμφούν. Στην τελευταία περίπτωση κύριο ρόλο διαδραμάτισε το μηχανικό το οποίο έπρεπε να κατασκευάζει γέφυρες σε χείμαρρους ή ποταμούς ή να διανοίγει δρομολόγια που οδηγούσαν σε βατό έδαφος.

Αρχικά το γερμανικό επιτελείο θέλησε να παρακάμψει την χρονοβόρο διαδικασία της εκβίασης των διαβάσεων και των στενωπών με πεζικό ώστε να διέλθουν τα άρματα και αποφάσισε ότι θα εχρησιμοποιούντο «τεθωρακισμένες σφήνες» που θα ανακάλυπταν ασθενή σημεία της αμύνης και θα διείσδυαν μέσα από αυτά ώστε να κινηθούν άνετα στα μετόπισθεν του εχθρού. Η τακτική αυτή όντως λειτούργησε άριστα στην περίπτωση της Ανατολικής Μακεδονίας όπου η κατάρρευση της γιουγκοσλαβικής αμύνης και η ασθενική ελληνική άμυνα επέτρεψαν της διείσδυση της 2ας Τεθωρακισμένης Μεραρχίας μέσω της κοιλάδος του ποταμού Στρώμνιτσα στις 4 Απριλίου και μετά από δύο ημέρες την άφιξή της στην Θεσσαλονίκη, αφού ανέτρεψε τη ασθενή αντίσταση της ελληνικής 19ης Μηχανοκίνητης Μεραρχίας Πεζικού. Το αποτέλεσμα ήταν η παράδοση της ελληνικής 2ας Στρατιάς (ΤΣΑΜ).

Όμως οι επιτυχίες αυτές σταμάτησαν όταν οι γερμανικές μηχανοκίνητες δυνάμεις προσπάθησαν να προωθηθούν από την Δυτική Μακεδονία προς την Θεσσαλία. Εκεί αντιμετώπισαν στενές διαβάσεις όπου και μία μικρή αντίσταση ήταν δύσκολο να ανατραπεί. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η περίπτωση του 1ου Συντάγματος Μηχανοκίνητου Πεζικού Εξ-Εξ, το οποίο διείσδυσε ταχύτατα έως την Φλώρινα και την Βεύη αλλά σταμάτησε στην διάβαση του Κλειδιού όπου αμύνοντο ισχυρές δυνάμεις Αυστραλών. Εκεί

χρειάσθηκε σκληρός αγώνας μίας ολόκληρης ημέρας για να εκβιασθεί η δύσδοση.

Από του σημείου αυτού και μετά η γερμανική προέλαση υπήρξε προβληματική, όχι τόσο από την άμυνα Ελλήνων και Βρετανών όσο από το ορεινό έδαφος. Χαρακτηριστικά είναι τα προβλήματα που αντιμετώπισε η προέλαση του 33ου Συντάγματος Αρμάτων της 9ης Τεθωρακισμένης Μεραρχίας προς την Κοζάνη. Φθάνοντας στην Πτολεμαΐδα βρήκαν την γέφυρα ανατιναγμένη καθώς και δύο αντιαρματικές τάφρους εκατέρωθεν του δρόμου.

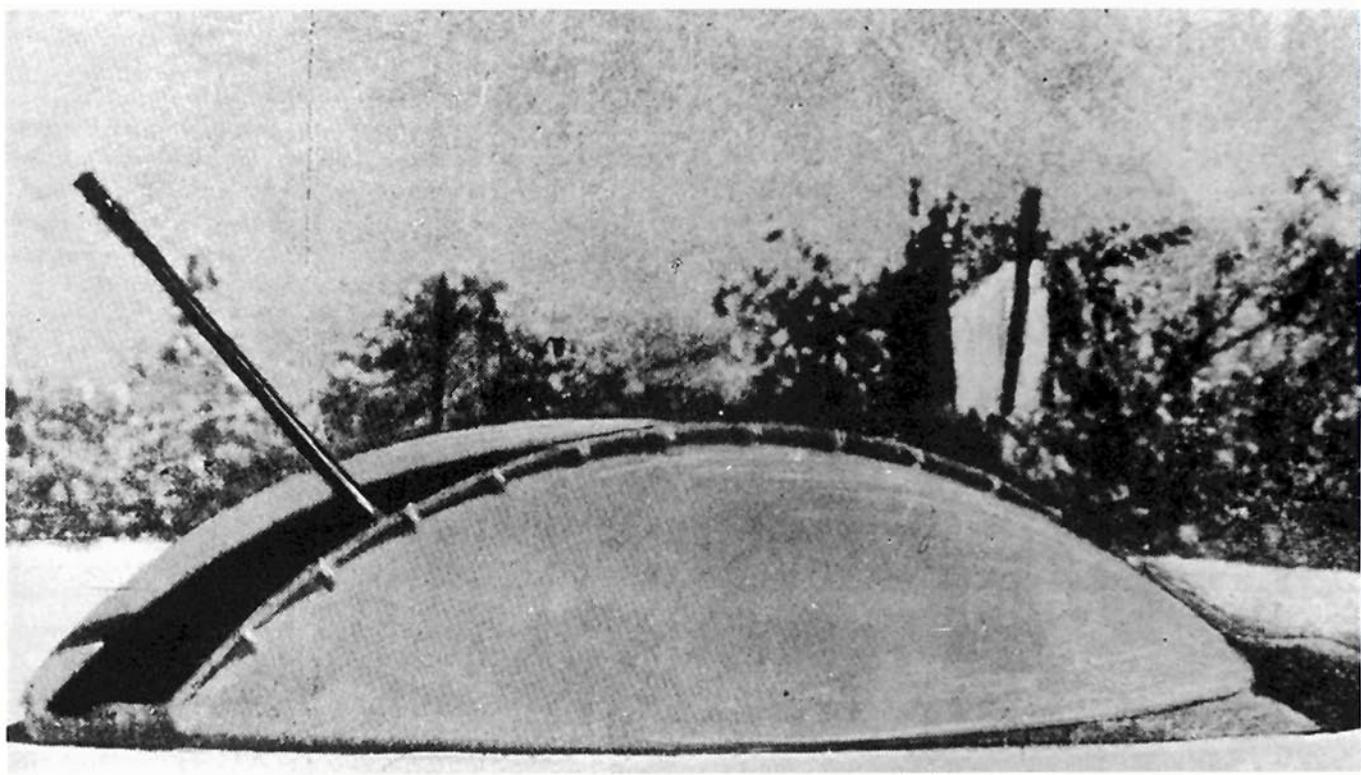
Ο Γερμανός διοικητής αποφάσισε να παρακάμψει το εμπόδιο μέσα από ένα βάλτο. Εκεί «κόλλησαν» 7 άρματα αλλά τα υπόλοιπα που συνέχισαν αντιμετώπισαν μεγάλες κλίσεις του εδάφους και συνεχείς χαραδρώσεις. Για να διεξαχθεί αυτός ο μικρός ελιγμός χρειάσθηκαν αρκετές ώρες, από το μεσημέρι έως το σούρουπο.

Η κίνηση αυτή κατέληξε και στην μοναδική αρματομαχία στο ελληνικό έδαφος, κατά την οποία χάθηκαν 5 γερμανικά άρματα ενώ οι Βρετανοί

άρματα ρυμουλκήθηκαν πάνω από το αντέρεισμα με αποτέλεσμα το επόμενο πλέον πρωινό να κατορθώσουν να διέλθουν 30 άρματα.

Χρονοβόρα υπήρξε και η καταδίωξη διαμέσου των Τεμπών. Μοναδικό βατό δρομολόγιο ήταν οι σιδηροτροχιές επάνω στις οποίες τα άρματα εκινούντο αργά αλλά στην έξοδο των στενών βρήκαν τις γέφυρες και το πορθμείο ανατιναγμένα, γεγονός που προκάλεσε νέα μεγάλη καθυστέρηση.

Το ορεινό έδαφος διέσωσε τους Βρετανούς που είχαν ταχθεί στις τοποθεσίες του Αλιάκμονα και του Ολύμπου καθώς ο κυκλωτικός ελιγμός της 5ης Τεθωρακισμένης Μεραρχίας μέσω Καλαμπάκας καθυστέρησε σε απαράδεκτο βαθμό. Τα άρματα αφού διέβησαν τον Αλιάκμονα κοντά στα Γρεβενά, κατάβαλαν υπεράνθρωπες προσπάθειες να κρατηθούν επάνω στους

Η ισορροπία που διέκρινε τα οχυρωματικά έργα της Γραμμής «Μεταξά» όσον αφορά τη σχέση κόστους και τεχνικής επάρκειας, εντυπωσίασε τους Γερμανούς.

υπεχώρησαν εγκαταλείποντας 32 άρματα και αντιαρματικά πυροβόλα και οχήματα.

Το ορεινό έδαφος προκάλεσε προβλήματα στα άρματα και στην μάχη της διάβασης του Πλαταμώνα, όπου η 2α Τεθωρακισμένη Μεραρχία προσπάθησε να διέλθει. Στα 4 νεοζηλανδικά πυροβόλα των 25 λιθρών και στο 21ο Νεοζηλανδικό Τάγμα που κρατούσαν το σημείο αυτό, επιτέθηκαν 100 άρματα και δύο τάγματα πεζικού. Το αντέρεισμα κατελήφθη από το πεζικό με αγώνα εκ του συστάδην ενώ τα άρματα προσέφεραν υποστήριξη.

Η ανάβαση των αρμάτων στην βόρεια κλιτή του αντερείσματος έγινε με ευκολία αλλά η κάθοδος από την νότια πλευρά ήταν αδύνατη. Η σιδηροδρομική γραμμή στην κοίτη του ποταμού είχε ανατιναχθεί και ήταν αδιάβατη ενώ μία ίλη αρμάτων που προσπάθησε να προχωρήσει κατά μήκος της ακτής επέστρεψε καθώς η διέλευση ήταν αδύνατη. Τελικά, τα

στενούς καρδορομους στις πλαγιές των βουνών οι οποίοι ήταν επικίνδυνοι καθώς είχαν διαβρωθεί από τις βροχές και τα χιόνια και δεν μπορούσαν να αντέξουν τόσο βαρεία οχήματα. Η διαφυγή των Βρετανών δημιούργησε και νέο εμπόδιο στην γερμανική προέλαση καθώς αυτοί εγκαταστάθηκαν στην διάβαση των Θερμοπυλών.

Και στη διάβαση αυτή η ανατροπή έγινε από ορεινά στρατεύματα με κυκλωτικές ενέργειες, αλλά η προέλαση των αρμάτων της 5ης Τεθωρακισμένης Μεραρχίας ήταν αργή εξαιτίας της απότομης κλίσης του εδάφους και των στενών και κλειστών στροφών.

Γενικά το ορεινό έδαφος της Ελλάδος διέσωσε το Βρετανικό Εκστρατευτικό Σώμα καθώς απαγόρευσε την ταχεία προέλαση των γερμανικών διεισδύσεων από άρματα.

Ταχυκίνητα Αποσπάσματα Επιθετικής Αναγνώρισης: Μία τακτική η οποία υιοθετήθηκε από τους Γερμανούς στη διάρκεια της εκστρατείας, ήταν η οργάνωση μηχανοκίνητων αποσπασμάτων τα οποία προηγούντο των τεθωρακισμένων και ορεινών μεραρχιών με σκοπό την αναγνώριση της εχθρικής αμυντικής διάταξης και τον εντοπισμό απροστάτευτων ή ελαφρά οχυρωμένων θέσεων από τις οποίες θα μπορούσαν να διεισδύσουν οι μεραρχίες. Επιπλέον, σε περίπτωση που μπορούσαν να ανατρέψουν τις θέσεις αυτές είχαν ως αποστολή και την ταχεία προέλαση στα μετόπισθεν του εχθρού με σκοπό να καταλάβουν στρατηγικές θέσεις

Συστηματικές καταστροφές που διενήργησε το βρετανικό Μηχανικό στο ορεινό οδικό δίκτυο της Ελλάδας καθυστέρησε σημαντικά την προέλαση των γερμανικών δυνάμεων.

(π.χ. γέφυρες) ή και να τοποθετήσουν αποκοπές που θα απαγόρευαν την οπισθοχώρηση των συμπτυσσομένων εχθρικών τμημάτων.

Η τακτική αυτή της επιθετικής αναγνώρισης είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με έναν συγκεκριμένο τύπο διοικήσεως μάχης τον οποίο είχαν αναπτύξει οι Γερμανοί και η οποία έως σήμερα αποτελεί την κορυφαία μέθοδο διοικήσεως, κυρίως επιθετικών ενεργειών σε έναν ταχυκίνητο πόλεμο. Πρόκειται για την *Auftragstaktik* (σε ελεύθερη απόδοση: Διαταγές υπό τύπον αποστολών) στην οποία θα αναφερθούμε αμέσως μετά. Η διοί-

κηση αυτή επιτρέπει μεγάλες πρωτοβουλίες στους μικρούς διοικητές αρκεί αυτές να βρίσκονται εντός των πλαισίων της αποστολής που έχει αναλάβει η μονάδα τους. Ταυτόχρονα, για να εξασφαλισθεί η ταχεία προέλαση δεν υπάρχει ενδελεχής και συγκεκριμένη σχεδίαση επιχειρήσεων αλλά μία συνεχής προέλαση η οποία όταν συναντά εμπόδια αλλάζει δρόμο και ψάχνει για εύκολη δίδο. Κάτι σαν την ροή νερού το οποίο παρακάμπτει εμπόδια για να συνεχίσει από το πο πρόσφορο πέρασμα.

Αυτή του τύπου η προέλαση, όπου τα στρατεύματα δεν έχουν διάταξη εσκεμμένης επίθεσης (*deliberate attack*) αλλά κίνησης προς λήψη επαφής (*move to contact*), απαιτεί ως εκ τούτου μία ενεργό και δυναμική τακτική αναγνωρίσεως σύμφωνα με την οποία οι πληροφορίες ρέουν διαρκώς προς τα πίσω, με αποτελέσματα τα σχέδια προέλασης να μεταβάλλονται και να διαμορφώνονται επί τόπου και αναλόγως των εμποδίων και της αντίστασης.

Στην εκστρατεία στην Χερσόνησο του Αίμου και ιδιαίτερα στην Ελλάδα, η τακτική αυτή είχε υψηλά ποσοστά επιτυχίας τα οποία αποδεικνύονται από την σύντομη περάτωση της επιχείρησης. Το ότι ξέφυγε ο όγκος των βρετανικών δυνάμεων, οφείλεται όπως θα δούμε παρακάτω στη νηπιακή κατάσταση του «καθέτου ελιγμού» με αεροκίνητες δυνάμεις, αλλά και στην μέχρι τότε περιορισμένη τεχνολογία όσον αφορά τα μέσα αερομεταφοράς. Σε επιθέσεις εναντίον αμυντικής τοποθεσίας η αποστολή των αποσπασμάτων έγκειτο στην προέλαση διαμέσου των κενών που ανοίγουν ορεινά στρατεύματα και στην ταχεία προέλαση στα μετόπισθεν αδιαφορώντας για το τι συνέβαινε στα πλευρά και στα νώτα.

Δράση τέτοιων αποσπασμάτων παρατηρήθηκε σε κάθε σχέδιον σύγκρουση στην διάρκεια της γερμανικής εκστρατείας στην Ελλάδα. Χαρακτηριστικά δείγματα της τακτικής αυτής είναι τα ταχυκίνητα αποσπάσματα του 1ου Συντάγματος Μηχανοκίνητου Πεζικού Εε-Εες που διείσδυσαν ταχύτατα έως την Βεύη, η προέλαση προς την Κοζάνη και την Πτολεμαΐδα, η αποκοπή και κύκλωση των ελληνικών στρατευμάτων της Βορείου Ήπειρου από αποσπάσματα του 1ου Συντάγματος Μηχανοκίνητου Πεζικού Εε-Εες που έφθασαν στα Ιωάννινα στις 20 Απριλίου και η προσπάθεια υπερκέρασης της διάβασης των Θερμοπυλών από τάγμα Γερμανών μοτοσυκλετιστών.

Χαρακτηριστικό είναι ότι οι Έλληνες στρατιωτικοί ασυνήθιστοι σε αυτό το είδος πολέμου αντέδρασαν όπως οι Γάλλοι συνάδελφοί τους μερικούς μήνες πριν, καθώς η εμφάνιση εχθρικών στρατευμάτων στα μετόπισθεν και δη σε σημαντικά κέντρα συγκοινωνιών και εφοδιασμού, σήμαινε γι' αυτούς ότι χάθηκε η μάχη. Ως εκ τούτου, η εμφάνιση αποσπάσματος αρμάτων στην Θεσσαλονίκη οδήγησε στην παράδοση της ελληνικής 2ας Στρατιάς (ΤΣΑΜ) ενώ η είσοδος των Εε-Εες στα Ιωάννινα στην παράδοση της 1ης Στρατιάς (ΤΣΗ). Τεράστιες δυνάμεις παραδόθηκαν επί τη εμφανίσει μερικών αποσπασμάτων. Η συνέχιση του αγώνα φυσι-

κά δεν θα άλλαζε το τελικό αποτέλεσμα, αλλά σίγουρα η εκστρατεία των Γερμανών θα είχε διαρκέσει πολύ περισσότερο και οι απώλειές τους θα ήταν μεγαλύτερες.

Διοίκηση και Έλεγχος: Και στην Ελλάδα οι Γερμανοί στρατηγοί εφήρμοσαν την διοικητική μέθοδο της Auftragstaktik (Διαταγές υπό τύπον αποστολής) σύμφωνα με την οποία σε έναν διοικητή ανατίθεται μια αποστολή αλλά ο τρόπος εκπλήρωσής της επαφίεται στην δική του πρωτοβουλία. Το διοικητικό αυτό σύστημα ταίριαζε απόλυτα με τον νέο κεραυνούβολο πόλεμο ελιγμών ο οποίος αδιαφορούσε για την κατοχή εδάφους και για την καταστροφή των δυνάμεων μάχης του εχθρού αλλά στόχευε στα ευαίσθητα σημεία του στα μετόπισθεν (αρχηγεία, εφοδιασμός, επικοινωνίες, ψυχολογική επίδραση) ώστε να προκληθεί εκ των έσω κατάρρευση της γραμμής αμύνης και των δυνάμεων μάχης.

Αυτή η τακτική απαιτούσε βαθιές διεισδύσεις στα εχθρικά μετόπισθεν που στερούσαν εκείνη την εποχή την υποστήριξη του πυροβολικού

δύσκολος έως και αδύνατος, με αποτέλεσμα κάθε απομονωμένο τμήμα να πρέπει να ενεργεί αυτοβούλως αλλά πάντοτε εντός των πλαισίων του γενικού αντικειμενικού σκοπού.

Αν υποθέσουμε ότι τα γερμανικά ταχυκίνητα αποσπάσματα σταματούσαν και ζητούσαν έγκριση για κάθε τους ενέργεια, η υποχώρηση των Βρετανών θα ήταν ευχερέστερη και η ελληνική αντίδραση ευκολότερη. Όπως προαναφέραμε όμως, το ορεινό έδαφος δημιούργησε μεγάλα εμπόδια τα οποία εμπόδισαν τις κυκλώτικές κινήσεις των Γερμανών επιτρέποντας έτσι την διαφυγή του κύριου όγκου των Βρετανών.

Κωλύματα και καταστροφές: Σημαντικές καθυστερήσεις στους Γερμανούς προκάλεσε η δράση του Μηχανικού το οποίο μπορούσε χάρις στο ορεινό έδαφος να

Το ανώμαλο έδαφος προ της Γραμμής «Μεταξά» δυσκόλεψε τις γερμανικές μηχανοκίνητες μονάδες και ανέδειξε την αξία των κτηνών.

και την επικοινωνία με την ανώτατη ηγεσία της επιχείρησης, η οποία άλλωστε δεν μπορούσε να γνωρίζει επακριβώς τι συνέβαινε στην κάθε περιοχή. Ως εκ τούτου, απαιτούντο διοικητές που θα ανέπτυσσαν πρωτοβουλία και οι οποίοι γνωρίζοντας τις γενικές κατευθύνσεις του σχεδίου και τους αντικειμενικούς σκοπούς της επιχείρησης, θα προέβαιναν στις απαραίτητες ενέργειες επιλύοντας επί τόπου προβλήματα και κυρίως θα εκμεταλλεύοντο τις εμφανιζόμενες ευκαιρίες.

Όπως φαίνεται και από τα ανωτέρω παραδείγματα οι μικροί Γερμανοί ηγήτορες απολάμβαναν της πλήρους εμπιστοσύνης των διοικητών τους. Ως εκ τούτου, εκτελούσαν κυκλωτικούς ελιγμούς, διεισδύσεις και προελάσσεις χωρίς να χρονοτρίβούν με την αναφορά στον ανώτερο προϊστάμενο και την αναμονή της έγκρισης. Αυτός ο τύπος διοικήσεως ταίριαζε επίσης με την φύση του πολέμου σε ορεινά εδάφη, τα οποία εξαναγκάζουν την θραυσματοποίηση της μάχης σε πολλές μικρότερες και την αποκοπή δυνάμεων. Επομένως, ο συγκεντρωτικός έλεγχος της μάχης είναι από

προκαλεί εμπόδια στις μηχανοκίνητες δυνάμεις. Οι καταστροφές συνίσταντο κυρίως σε ανατινάξεις γεφυρών και οδών, η αχρήστευση των οποίων απαγόρευε την παράκαμψη τους καθώς το ορεινό έδαφος δεν επροσφέρετο για κίνηση οχημάτων αλλά και ερπιστριοφόρων. Η δράση του Βρετανικού Μηχανικού συνίστατο στην δημιουργία καθυστερήσεων ώστε να επιβραδύνθει η γερμανική προέλαση και να καταστεί δυνατή η διαφυγή των κυρίων δυνάμεων.

Αυτό συνετελέσθη σε μεγάλο βαθμό. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι η ανατίναξη της γέφυρας σε έναν παρακείμενο ποταμό στην Πτολεμαΐδα και η διάνοιξη αντιαρματικής τάφρου πλάτους 2 μέτρων περίπου και βάθους 1 μέτρου τα οποία ανέκοψαν σημαντικά την προέλαση του 33ου Συντάγματος Αρμάτων της 9ης Τεθωρακισμένης Μεραρχίας, οι εκτεταμένες καταστροφές του οδικού δικτύου στον θεσσαλικό κάμπο και οι καταστροφές του οδικού δικτύου νοτίως

των Θερμοπυλών οι οποίες καθυστέρησαν τις διωκτικές δυνάμεις των Γερμανών.

Οι περισσότεροι κρατήρες από τις ανατινάξεις στις στενωπούς είχαν διάμετρο έως και 30 περίπου μέτρων. Αποτελεσματικότερη θα ήταν σύμφωνα με ειδικούς η πρόκληση κατολισθήσεων (καθώς οι τάφροι εγεμίζοντο σχετικά γρήγορα) αλλά οι Βρετανοί δεν διέθεταν επαρκή εξοπλισμό για διάνοιξη διατορημάτων στις πλαγιές.

Ορεινά Στρατεύματα: Σημαντικότατο ρόλο στην γερμανική επιτυχία διαδραμάτισαν οι ορεινές μονάδες του Γερμανικού Στρατού εφόσον αυτές διάνοιγαν τις διαβάσεις ώστε να εισχωρήσουν οι μηχανοκίνητες δυνάμεις. Η εκστρατεία στην Ελλάδα κατέδειξε την αξία των εξειδικευμένων ορεινών στρατευμάτων σε μια περιοχή κατ' εξοχήν ορεινή. Συχνά οι ορεινές μονάδες απετέλεσαν τις δυνάμεις ελιγμού καθώς στα βουνά μπορούσαν να προελάσουν ταχύτερα από τις μηχανοκίνητες δυνάμεις οι οποίες καθυστερούσαν στο κακό οδικό δίκτυο ή αναχαιτίζοντο στις διαβάσεις και τις στενωπούς.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα της αξίας των ορεινών στρατευμάτων ήταν η επίτευξη ρήγματος στην Γραμμή «Μεταξά» από την 6η Ορεινή Μεραρχία η οποία διέσχισε ένα χιονισμένο βουνό ύψους 2.100 μέτρων σε

ένα σημείο που εθεωρείτο απροσπέλαστο. Το αποτέλεσμα ήταν στις 8 Απριλίου να συνθηκολογήσει το ΤΣΑΜ επειδή κρίθηκε μάταιος ο αγώνας λόγω του ρήγματος που σημειώθηκε. Η 6η Ορεινή Μεραρχία κατόρθωσε να διεισδύσει στην αμυντική τοποθεσία του ποταμού Στρυμώνα στις 7 Απριλίου και εκτοξεύοντας επίθεση κατά μήκος και των δύο οχθών του ποταμού, εκκαθάρισε τα οχυρά της περιοχής. Αντιθέτως, η γερμανική 72α Μεραρχία Πεζικού η οποία προέλασε από το Άνω Νευροκόπι, αντιμετώπισε ορεινούς όγκους και περιήλθε σε δυσχερή θέση καθώς δεν διέθετε την κατάλληλη εκπαίδευση και τα απαραίτητα υλικά για ορεινό αγώνα.

Στην περίπτωση της διάβασης των Τεμπών, τα ορεινά στρατεύματα ήταν εκείνα και όχι τα άρματα που διεξήγαγαν υπερκερωτικό ελιγμό ανατρέποντας την βρετανική άμυνα. Συγκεκριμένα, η 6η Ορεινή Μεραρχία διέσχισε τα απόκρημνα όρη των Τεμπών και εισήλθε στον θεσσαλικό κάμπο απειλώντας να αποκόψει την οδό αποχώρησης των Βρετανών μέσω Λάρισας. Το αποτέλεσμα ήταν να εκκενωθεί η διάβαση και να προ-

χωρήσουν τα άρματα.

Παρόμοια επιχείρηση διεξήγαγαν τμήματα της ιδιαίς μεραρχίας στην επίθεση κατά της διάβασης των Θερμοπυλών, τα οποία επιτέθηκαν εκτελώντας έναν ευρύ υπερκερωτικό ελιγμό από τα δυτικά των βρετανικών θέσεων, συμβάλλοντας αποφασιστικά στην ανατροπή της εκεί αμύνης.

Οι Γερμανοί αναγνωρίζοντας ότι δεν είναι δυνατόν να αντιμετωπίσουν τις συνθήκες ενός ορεινού αγώνα συνηθισμένοι στρατιώτες, είχαν καθορίσει ότι για να εμπλακεί μια απλή μονάδα πεζικού σε τέτοιου είδους αγώνα, έπρεπε να υποστεί την απαραίτητη εκπαίδευση και να εφοδιασθεί με ειδικό εξοπλισμό. Τα γερμανικά ορεινά στρατεύματα γενικά γνώρισαν πλούσια δράση τόσο στην ηπειρωτική Ελλάδα όσο και στην Κρήτη.

Περίπολοι αναγνώρισης: Στην διάρκεια της εκστρατείας στην Ελλάδα οι Γερμανοί χρησιμοποίησαν εκτεταμένα περιπόλους αναγνώρισης οι οποίες προσπαθούσαν να εντοπίσουν τις βρετανικές αμυντικές θέσεις και τις πάσης φύσεως ενέδρες που ευνοούσε το ορεινό έδαφος.

Όπως προαναφέρθηκε οι τακτικές διοίκησης και μάχης των Γερμανών απαντούσαν συνεχή ενημέρωση για την εχθρική διάταξη

Η αποτυχία από πλευράς Γερμανών να καταλάβουν έγκαιρα τον Ισθμό της Κορίνθου επέτρεψε τη διαφυγή μεγάλου αριθμού συμμαχικών στρατευμάτων στην Κρήτη. Με αυτόν τον τρόπο ενισχύθηκε η άμυνα της νήσου προκαλώντας υψηλό τίμημα για την κατάληψή της από τους Γερμανούς.

μάχης ώστε να διαμορφώνονται εν κινήσει τα σχέδια προέλασης. Ως εκ τούτου, κάθε γερμανική μονάδα εξέπεμψε περιπόλους αναγνώρισης και αναγνώρισης μάχης οι οποίες προσπαθούσαν με τις διεισδύσεις τους να λάβουν μια εικόνα της εχθρικής διάταξης. Οι Βρετανοί αντιλαμβανόμενοι την τακτική αυτή συχνότατα δεν ενέπλεκαν με πυρά τις γερμανικές περιπολίες. Αυτές πάλι την βρετανική σιγή την αντιμετώπιζαν με εκτόξευση «αναγνωριστικών πυρών» ελπίζοντας να προκαλέσουν την εχθρική αντιδραση και να αποκαλυφθούν έτσι οι θέσεις του εχθρού.

Οι Βρετανοί εξέπεμπαν λίγες περιπόλους καθώς εβασίζοντα στις υπερυψωμένες θέσεις που κατείχαν και εξ' αιτίας των οποίων απολάμβαναν μεγάλα πεδία παρατήρησης και βολής. Πολύ λιγότερες επίσης ήταν

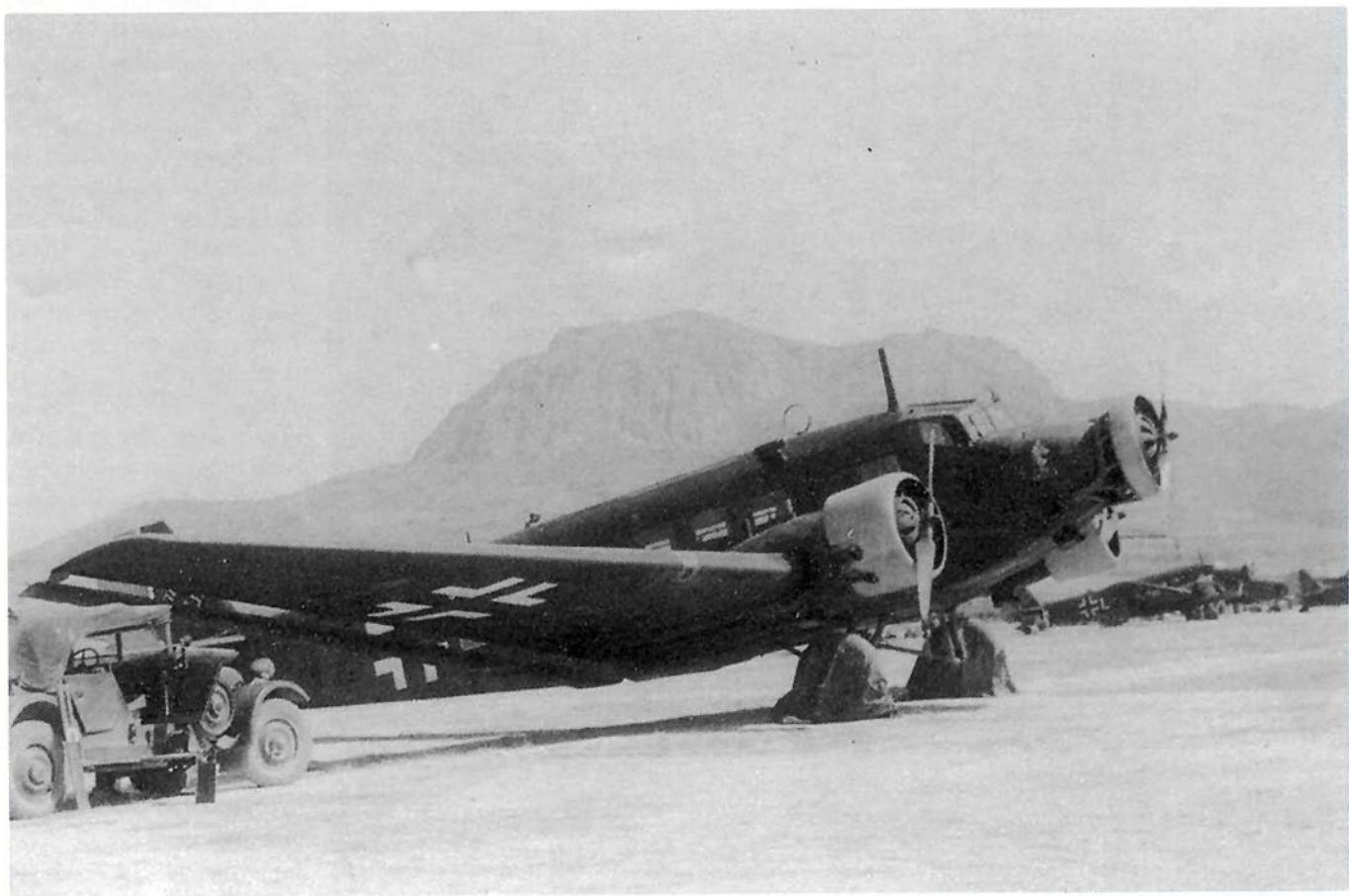
οι νυκτερινές περίπολοι των Βρετανών σε αντίθεση με τους Γερμανούς που εκμεταλλεύοντο το σκότος για να εκτελέσουν αναγνωρίσεις.

Αεροπορική Υποστήριξη: Η υποστήριξη της αεροπορίας υπήρξε σημαντικός παράγοντας για την γερμανική επιτυχία στην Ελλάδα. Σε μια εκστρατεία που το πυροβολικό ήταν τροχήλατο και αντιμετώπιζε μεγάλες δυσκολίες στην προώθησή του μέσα από τα άσχημα ορεινά δρομολόγια ώστε να υποστηρίξει τα μαχόμενα τμήματα, η αεροπορία διαδραμάτισε έναν σωτήριο ρόλο ως πιτάμενο πυροβολικό, το οποίο συνέβαλλε στην ανατροπή της εχθρικής αντίστασης στις διαβάσεις αλλά και στην καταδίωξη του εχθρού κατά την διάρκεια της υποχώρησης των Βρετανών.

Φυσικά στην καλή απόδοση της Λουφτβάφφε συνετέλεσε η πρόβλεψη του Γερμανικού Επιτελείου το οποίο είχε δημιουργήσει εγκαίρως και

Η Λουφτβάφφε επίσης διαπίστωσε ότι συχνά οι καιρικές συνθήκες των ορεινών όγκων δυσκολεύουν τις αεροπορικές επιχειρήσεις καθώς και ότι ο εντοπισμός των εχθρικών θέσεων από τον αέρα είναι δυσχερέστερος στο ορεινό έδαφος απ' ό,τι στο πεδινό και ότι η ανάγκη επίγειων παρατηρητών είναι αυξημένη για προσβολές ακριβείας.

Αερομεταφερόμενες επιχειρήσεις: Η μοναδική αερομεταφερόμενη επιχείρηση στον ηπειρωτικό κορμό της Ελλάδας κατά την Επιχείρηση «Μαρίτα» ήταν η κατάληψη του Ισθμού της Κορίνθου από δύο τάγματα του 2ου Συντάγματος Αλεξιπτωτιστών ενισχυμένων από

Η ανάγκη μεταφοράς των απαιτουμένων καυσίμων στο αεροδρόμιο της Λάρισας, καθυστέρησε σημαντικά την κατάληψη του Ισθμού της Κορίνθου από τους Γερμανούς αλεξιπτωτιστές.

στα πλαίσια του κεραυνοβόλου πολέμου επίγειες ομάδες επαφής μεταξύ στρατού και αεροπορίας, ώστε να καθοδηγούνται και να συντονίζονται οι αεροπορικές προσβολές. Οι ομάδες αυτές ακολουθούσαν από κοντά τις προελαύνουσες δυνάμεις έχοντας διαρκώς επαφή με τους διοικητές και τα επιτελεία των μονάδων αυτών.

Η άλλη όψη της αεροπορικής υποστήριξης ήταν εντελώς διαφορετική. Η Ελληνική Βασιλική Αεροπορία δεν είχε τις δυνατότητες να αναχαιτίσει την Λουφτβάφφε ενώ οι μικρές δυνάμεις της RAF ήταν ανεπαρκείς. Σε περίπτωση ωστόσο που υπήρχε ισχυρή αεροπορική παρουσία των αμυνομένων οι γερμανικές απώλειες θα ήταν σίγουρα βαρειές καθώς οι αργά κινούμενες και συχνά μποτιλιαριζόμενες φάλαγγες των Γερμανών στα στενά ορεινά δρομολόγια, ήταν εύκολοι στόχοι για βομβαρδιστικά.

μια διμοιρία μηχανικού και ένα λόχο αλεξιπτωτιστών του Υγειονομικού.

Αντικειμενικός σκοπός της επιχείρησης αυτής ήταν η αποκοπή των εναπομεινάντων βρετανικών δυνάμεων οι οποίες προσπαθούσαν να διαφύγουν από τους λιμένες της Πελοποννήσου. Όμως στις 25 Απριλίου που εκδηλώθηκε η επίθεση στην γέφυρα του Ισθμού ο μεγαλύτερος όγκος του Βρετανικού Εκστρατευτικού Σώματος είχε αναχωρήσει από την ηπειρωτική Ελλάδα. Σε περίπτωση που η επιχείρηση αυτή είχε εκδηλωθεί νωρίτερα μεγάλος αριθμός Βρετανών θα είχε εγκλωβισθεί και θα είχαν προλάβει οι γερμανικές μηχανοκίνητες δυνάμεις να αποκήσουν επαφή μαζί τους αιχμαλωτίζοντας ή καταστρέφοντάς τους.

Αυτή η γερμανική επίθεση αλεξιπτωτιστών φέρνει 75

στο προσκήνιο το θέμα του κάθετου υπερκερωτικού ελιγμού το οποίο σήμερα με τις αεροκίνητες με ελικόπτερα δυνάμεις, κατέχει βασική θέση στην σχέδιαση των επιτελείων σε τακτικό και επιχειρησιακό επίπεδο.

Κατ' αρχήν δημιουργείται η απορία γιατί οι Γερμανοί δεν χρησιμοποίησαν νωρίτερα ρίψεις αλεξιπτωτιστών για να εγκλωβίσουν τα υποχωρούντα βρετανικά στρατεύματα και να καταλάβουν διαβάσεις προτού αυτές καταστούν οργανωμένα σημεία αμύνης. Η κατάληψη του Ισθμού της Κορίνθου είναι χαρακτηριστική. Στην περίπτωση αυτή 400 αεροσκάφη και ανεμοπλάνα καθώς και πολυάριθμα αεροσκάφη μεταφοράς υλικών μετακινήθηκαν στις 25 Απριλίου από την Φιλιππούπολη (Πλοντίβ) της Βουλγαρίας στην Λάρισα, απ' όπου εξαπολύθηκε την επομένη η επιχείρηση.

Μπορεί να αναρωτηθεί κανείς γιατί τα αεροσκάφη και οι αλεξιπτωτιστές δεν μετακινήθηκαν στο αεροδρόμιο της Θεσσαλονίκης στις 9 ή και

Το ορεινό έδαφος, το φτωχό οδικό δίκτυο και οι καταστροφές του βρετανικού Μηχανικού, ανέδειξαν την αξία των εξειδικευμένων ορεινών στρατευμάτων κατά την γερμανική εκστρατεία στην Ελλάδα.

10 Απριλίου ώστε να εξαπολυθεί αερομεταφερόμενη επίθεση στα στενά των Θερμοπυλών τα οποία οι Γερμανοί άνοιξαν στις 25 Απριλίου, δύο εβδομάδες μετά, αφού είχε διαφύγει το σύνολο των βρετανικών δυνάμεων από τα ελληνικά λιμάνια.

Είναι βέβαιο ότι μια τέτοια είδηση θα εξανάγκαζε τους Βρετανούς να εγκαταλείψουν άνευ αντίστασης τις θέσεις τους και να κατευθυνθούν ταχύτατα και υπό το καθεστώς πανικού προς τα πίσω για να ανατρέψουν τους αλεξιπτωτιστές και να μπορέσουν να διαφύγουν προς τα λιμάνια του Πειραιά, Χαλκίδος και Πελοποννήσου. Ακόμη και αν άφηναν οπισθοφυλακές για να καθυστερήσουν τις γερμανικές μηχανοκίνητες δυνάμεις η

μάχη ανατροπής ενός συντάγματος αλεξιπτωτιστών οχυρωμένων σε ορεινό έδαφος και υπό την υποστήριξη της Λουφτβάφφε, θα διαρκούσε αρκετές ημέρες.

Επιπλέον, η ρίψη μικρών επιδρομικών τμημάτων στον θεσσαλικό κάμπο και στα Τέμπη με σκοπό την εκτέλεση καταστροφών στο οδικό δίκτυο της περιοχής, θα καθυστερούσε σημαντικά την υποχώρηση των Βρετανών. Με άλλα λόγια οι Γερμανοί αλεξιπτωτιστές θα είχαν δώσει μια πολύ πιο άνετη και εύκολη μάχη στην Κρήτη αν χρησιμοποιούντο για τον εγκλωβισμό των δυνάμεων των Βρετανών στην ηπειρωτική Ελλάδα.

Γιατί δεν έγιναν επομένως αυτές οι αερομεταφερόμενες επιχειρήσεις; Ίσως γιατί η σκέψη των Γερμανών επιπλέον σε αυτήν την περίπτωση δεν είχε ακόμα υιοθετήσει πλήρως τον κάθετο ελιγμό που εισήγαγε το όπλο των αλεξιπτωτιστών. Η κατάληψη του Ισθμού της Κορίνθου ήταν μια αξιόλογη ενέργεια αλλά έγινε πολύ αργά όταν πα οι γερμανικές δυνάμεις είχαν φθάσει έξω από την Αττική ώστε η αναμονή των αλεξιπτωτιστών και η σύνδεσή τους με επίγειες δυνάμεις να είναι η συντομότερη δυνατή. Αιτία στην προκειμένη περίπτωση ήταν η μεγάλη καθυστέρηση της αφίξεως των απαιτούμενων ποσοτήτων καυσίμων στο αεροδρόμιο της Λάρισας, το οποίο είχε καταληφθεί από τις 19 του μηνός. Έτσι, οι καταστροφές στο οδικό δίκτυο επέδρασαν πολλαπλά στην γερμανική εκστρατεία, αφού η ενέργεια στον Ισθμό δεν απέτρεψε την διαφυγή μεγάλου αριθμού Βρετανών οι οποίοι κατέληξαν στην Κρήτη, ενισχύοντας την άμυνά της και προκαλώντας μεγάλες απώλειες αργότερα στους Γερμανούς αλεξιπτωτιστές.

Γενικά συμπεράσματα

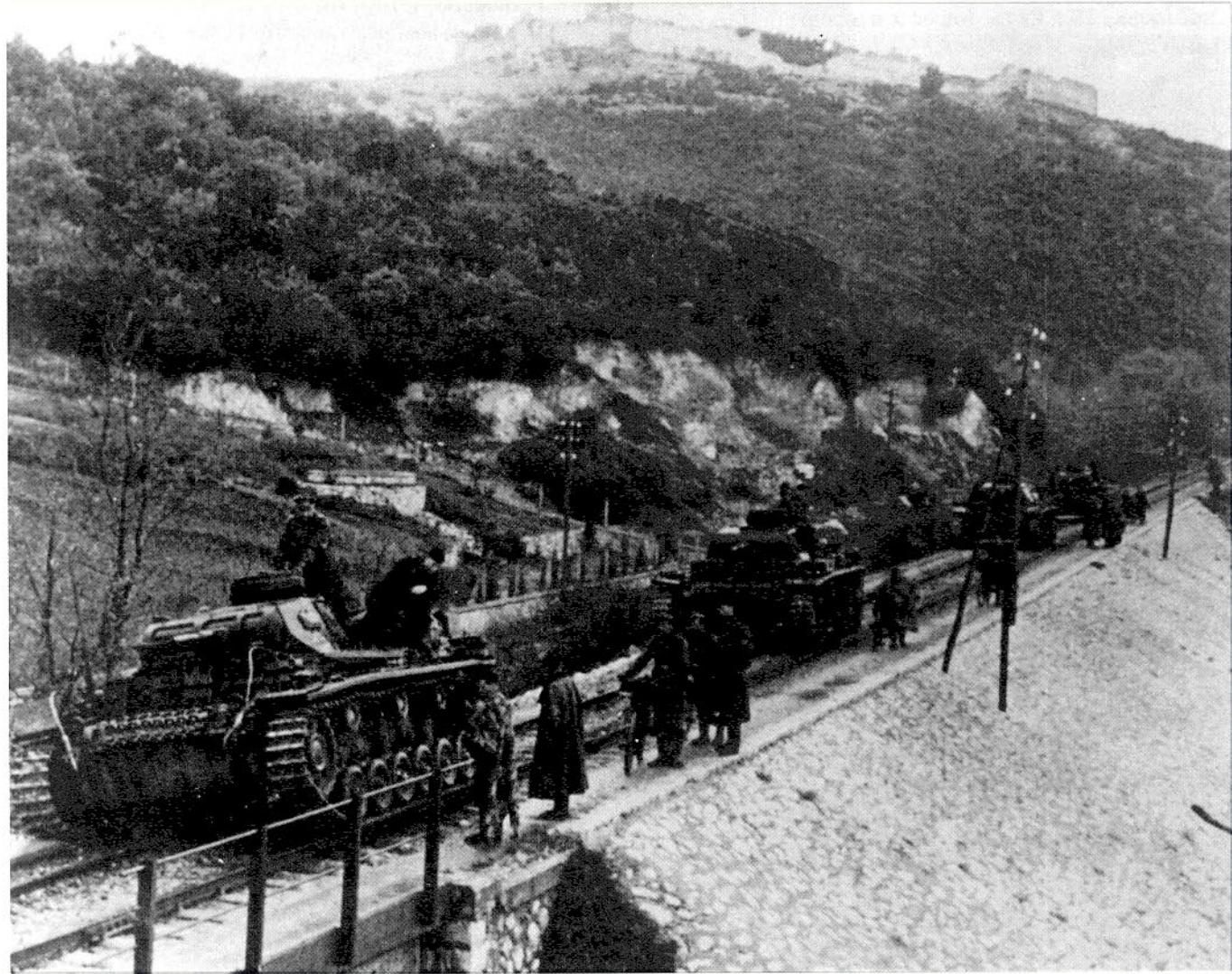
Η μάχη για την ηπειρωτική Ελλάδα διήρκεσε 24 ημέρες, ένα σύντομο διάστημα όπως φαίνεται εξ' αρχής αλλά αν υπολογισθούν οι συνθήκες υπό τις οποίες αυτή διεξήχθη δεν είναι καθόλου ευκαταφρόνητος χρόνος.

Αρχικά η άμυνα της Ελλάδος εστηρίζετο σε μεγάλο βαθμό στην γιουγκοσλαβική αντίσταση καθώς ο ογκός των χρήσιμων δυνάμεων μάχης της χώρας ευρί-

σκετο στην Βόρειο Ήπειρο με αποτέλεσμα το υπόλοιπο μεγάλο μήκος των συνόρων να καλύπτεται από υποτυπώδεις δυνάμεις με σοβαρότατες ελλείψεις σε προσωπικό και υλικά.

Η αμαχητί κατάρρευση της Γιουγκοσλαβίας άνοιξε κερκόπορτες από τις οποίες διείσδυσαν οι γερμανικές μηχανοκίνητες δυνάμεις. Φυσικά στην κατάρρευση βοήθησε και η απόφαση για γραμμική άμυνα που θα κάλυπτε όλο το μήκος των βορείων συνόρων. Μια καθαρά πολιτική απόφαση η οποία επέτρεψε περικυκλώσεις ολόκληρων στρατιών. Η ορθή απόφαση όσο δυσάρεστη και αν ήταν θα ήταν η δημιουργία αμυντικής

διάσει την εκκένωσή του προτού καν αποβιβασθεί στην Ελλάδα! Ο Μεταξάς αντιδρούσε στην αποστολή βρετανικών στρατευμάτων από την αρχή του πολέμου, καθώς αυτή ήταν τόσο μικρή που τελικά θα προκαλούσε μόνο την μήνιν του Χίτλερ και την γρηγορότερη επέμβασή του στην Ελλάδα. Ήλπιζε σε μια ισοπαλία στην Βόρειο Ήπειρο και την υπογραφή κάποιας εκεχειρίας η οποία θα κρατούσε την Ελλάδα σε αυστηρή ουδετερότητα.

Γερμανικά τεθωρακισμένα εκμεταλλεύονται την ελληνική σιδηροδρομική γραμμή για να προωθηθούν προς Νότον.

γραμμής με το σύνολο των διαθέσιμων δυνάμεων στους ορεινούς όγκους του Ολύμπου και της Πίνδου.

Η κατάσταση του Ελληνικού Στρατού την περίοδο αυτή ήταν άσχημη καθώς είχε υποστεί σοβαρές φθορές από τις αιματηρές μάχες στην εκστρατεία της Βορείου Ήπειρου. Επίσης το πρόγραμμα εκσυγχρονισμού του Ιωάννη Μεταξά δεν είχε προλάβει να ολοκληρωθεί οπότε θα διετίθοντο κυρίως αποτελεσματικά αντιαρματικά όπλα και μια ισχυρότερη αεροπορία.

Η βρετανική βοήθεια ήταν πολύ μικρή για να προκαλέσει κάποια θετική επίδραση στις εξελίξεις. Το Βρετανικό Εκστρατευτικό Σώμα είχε σχε-

Το έδαφος της Ελλάδος απετέλεσε το κυριότερο εμπόδιο στην γερμανική προέλαση και απεδείχθη πόσο το ορεινό έδαφος ακυρώνει ή περιορίζει την απόδοση της τεχνολογίας, ένα γεγονός που εβίωσε η πολεμική τέχνη και σήμερα και μάλιστα πάλι στα Βαλκανιά (Κόσσοβο, Βοσνία-Ερζεγοβίνη) καθώς και στο Αφγανιστάν.

Το νέο είδος πολέμου, το λεγόμενο "Blitzkrieg", απέδωσε παρά τις αναμφισβήτητες δυσκολίες και στον ορεινό τύπο εδάφους. Όμως είναι σχεδόν βέβαιο ότι η ύπαρξη αποτελεσματικότερων όπλων απέναντι στους Γερμανούς θα είχε προκαλέσει πιθανότατα την τελμάτωση της γερμανικής εκστρατείας.

Ρούπελ

Το οχυρό της ιστορίας και της μνήμης

Συγγραφείς: Βασίλειος Νικόλτσιος - Αναστασία Χαδιά

Εκδόσεις: EUROBOOKS - Ιπποκράτους 112, 114 72 Αθήνα

Διαστάσεις: 29 x 22 εκ. (ύψος x πλάτος)

Σελίδες: 240

Το επετειακό αυτό βιβλίο είναι μια από τις πρόσφατες ελληνικές εκδοτικές προσπάθειες που αφορούν σε πολεμικά γεγονότα, κυρίως του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Το συγκεκριμένο έργο επικεντρώνεται στην ακλόνητη άμυνα του οχυρού Ρούπελ επί του ποταμού Στρυμώνας, το οποίο δεν υπέκυψε στις γερμανικές επιθέσεις τον Απρίλιο του 1941 παρά μόνο αφού εκδόθηκε η σχετική διαταγή από το ΤΣΑΜ. Το Ρούπελ,

Βασίλειος Νικόλτσιος
Αναστασία Χαδιά

ΡΟΥΠΕΛ

ΤΟ ΟΧΥΡΟ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΝΗΜΗΣ
Η ελληνική εποποιία του 1941 εναντίον των Γερμανών

Περιέχονται 250 φωτογραφίες

EURO BOOKS

όχι αδίκως, θεωρείται σαν το σύμβολο της «Μάχης των Οχυρών» της Γραμμής «Μεταξά» καθώς απετέλεσε για τους επιτιθεμένους Γερμανούς μιαν αιματηρή αποτυχία.

Βεβαίως όταν εξετασθεί συνολικά η «Μάχη των Οχυρών» διαπιστώνει κανείς ότι πέραν της διεισδύσεως της γερμανικής 2ας Τεθωρακισμένης Μεραρχίας στη Θεσσαλονίκη, η Γραμμή «Μεταξά» σταδιακά κατέρ-

ρες υπό την πίεση των δης και δης Ορεινών Μεραρχιών, στο δυτικό της τμήμα πέραν του Στρυμώνας και επομένως η τύχη της ήταν προδιαγεγραμμένη. Ωστόσο, η ηρωική αντίσταση στο Ρούπελ, που ήταν και το ισχυρότερο αμυντικό συγκρότημα της Γραμμής «Μεταξά», επιβεβαίωσε την ποιότητα του Έλληνος μαχητού στο πεδίο της μάχης γεγονός που αναγνωρίσθηκε και από τον ίδιο τον αντίπαλο.

Το υπόψη βιβλίο όπως αναφέρουν και οι συγγραφείς του στον πρόλογο δεν φιλοδοξεί να αποτελέσει ένα ακόμη «στεγνό» ιστορικό πόνημα για το συγκεκριμένο θέμα. Θεωρώντας ότι οι ενδιαφερόμενοι σχετικώς μπορούν να ανατρέξουν στην εκτενή υπάρχουσα βιβλιογραφία - κυρίως της ΔΙΣ - το βιβλίο λειτουργεί ως έναυσμα για τις νεότερες γενιές προκειμένου μέσα από μια διεξοδική αφήγηση των γεγονότων, να έλθουν σε επαφή με μια ξεχασμένη περίοδο από την οποία δεν μας χωρίζουν παρά μόλις 60 χρόνια. Πράγματι, σε πόσες μεγαλυτέρας εμβελείας επετείους δεν έχει διαπιστωθεί σχεδόν πλήρης άγνοια, συχνά εξοργιστική, από νεαρούς συμπολίτες μας; Ποιος άραγε έχει το ενδιαφέρον και την διάθεση να σκύψει επάνω στον αγώνα των μαχητών της Γραμμής «Μεταξά» που σε τελευταία ανάλυση η μόλις 4 ημερών διάρκειά του αποτελεί κλάσμα μόνο της εποποιίας 1940-41; Πώς όταν το σχολείο, δηλαδή η ίδια η Πολιτεία, στο όνομα και στον βωμό κατινοφανών θεωριών, παραλείπει συστηματικά αναφορές στους ανά τους αιώνες αγώνες των Ελλήνων, είναι δυνατόν η Μάχη των Οχυρών να αποτελέσει αντικείμενο ιδιαίτερης μνείας; Και όμως συνιστά μια ακόμη ψηφίδα στην ίδια σειρά αγώνων μέσα από την οποία ένας λόρδος αποκτά τον αυτοσεβασμό του και εμπεδώνει νέες βάσεις για το μέλλον του.

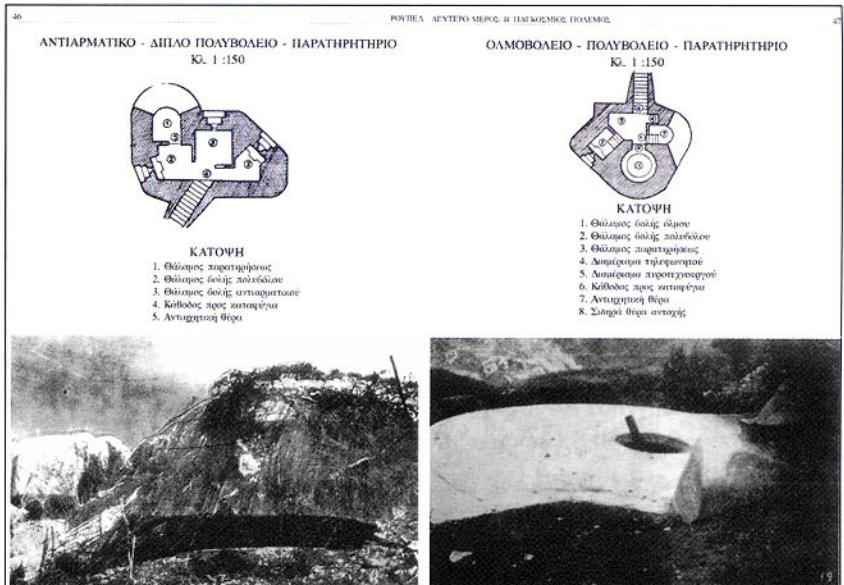
Με αυτό λοιπόν το σκεπτικό, το «Ρούπελ» χωρίζεται σε 4 μέρη κατανέμοντας σε ισάριθμες ενότητες το διατιθέμενο υλικό. Στο πρώτο μέρος γίνεται αναφορά στο ιστορικό της κατασκευής του οχυρού, το οποίο άρει την θεμελίωσή του από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο όταν έγινε η πρώτη απόπειρα αποφράξεως της οδού προελάσσεως μιας ενδεχόμενης βουλγαρικής επιθέσεως. Το οχυρό τότε, που δεν διέθετε βεβαίως την τελική μορφή που έλαβε πριν την εμπλοκή της Ελλάδος κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, είχε μικρή και όχι αξιοζήλευτη για οχυρή τοποθεσία τύχη καθώς υποχρεώθηκε κατά το 1916 από την ελληνική κυβέρνηση να παραδοθεί στις βουλγαρογερμανικές δυνάμεις που κινήθηκαν κατά της Ελλάδος.

Αυτή η εικόνα φυσικά ανατρέπεται εκ βάθρων στο δεύτερο μέρος του βιβλίου όπου εξιστορείται η ριζική ανακατασκευή του οχυρού, επί κυβερνήσεως Ιωάννη Μεταξά, που οδήγησε στην δημιουργία ενός από τα πλέον σύγχρονα οχυρά σε πανευρωπαϊκό τουλάχιστον

επίπεδο κατά την περίοδο εκείνη. Η ποιότητα αυτή, που αναγνωρίσθηκε διεθνώς, ήταν κοινή και στα υπόλοιπα οχυρά και εμποιεί σαφώς τιμή στην ελληνική οχυρωματική του 20ου αιώνος. Η αφήγηση καλύπτει μέρα προς μέρα τις συγκρούσεις με περιγραφή σε λογοτεχνικό ύφος περισσότερο παρά αυστηρά στρατιωτικό που τις καθιστά έτοι πιο εύληπτες για τον αμύντο αναγνώστη χωρίς να αφίσταται από τα πραγματικά γεγονότα αλλά και χωρίς να αναλόνεται σε εξαντλητική παράθεση αριθμών και μονάδων. Μια παρατήρησή μας υπάρχει ωστόσο σχετικά με τις αναφερόμενες ρίψεις αλεξιπτωτιστών στην ευρύτερη περιοχή του οχυρού: Πουθενά στην γερμανική ή την διεθνή βιβλιογραφία δεν ποιστοποιείται ρίψη αλεξιπτωτιστών παρά μόνο σε ελληνικές αφηγήσεις.

Δεν επρόκειτο όμως για αλεξιπτωτιστές αλλά για ρίψη εφοδίων με αλεξίπτωτα σε αποκομμένα τμήματα, οπότε είναι φυσικό να υπήρξε κάποιου είδους παρανόηση από τους Έλληνες μαχητές, που στην καλύτερη περίπτωση μόνο στον κινηματογράφο θα είχαν δει το νέο αυτό πολεμικό μέσο. Εάν λοιπόν ο εκδοτικός οίκος αποφασίσει την μετάφραση του βιβλίου στα αγγλικά, καλό θα είναι να απαλείψει τις σχετικές αναφορές γιατί είναι ανακριβείς.

Από το τρίτο μέρος αρχίζει η παράθεση του όντως πλούσιου φωτογραφικού υλικού. Στο κεφάλαιο «Ανθρώπινες Ιστορίες» παρουσιάζονται μεμονωμένα συμβάντα που παραλείπονται από μια τυπική ιστορική περιγραφή αλλά που δίνουν ωστόσο ιδιαίτερη διάσταση στα γεγονότα. Αυτού του είδους οι μαρτυρίες εμπλουτίζουν ένα κείμενο και σήμερα στην ιστοριογραφία διεθνώς υπάρχει μια έντονη ροπή προς την συλλογή και παρουσίαση μαρτυριών, που αποδίδουν άμεσα το κλίμα μέσα στο οποίο διαδραματίσθηκε ένα ιστορικό συμβάν. Εξαιρετικά ενδιαφέρουσα είναι και η έγχρωμη φωτογραφική παρουσίαση του ίδιου του οχυρού όπως διατηρείται σήμερα καθώς και του περιβάλλοντος χώρου, βοηθώντας έτοι τον αναγνώστη, που δεν έχει την δυνατότητα να μεταβεί επί τόπου, να

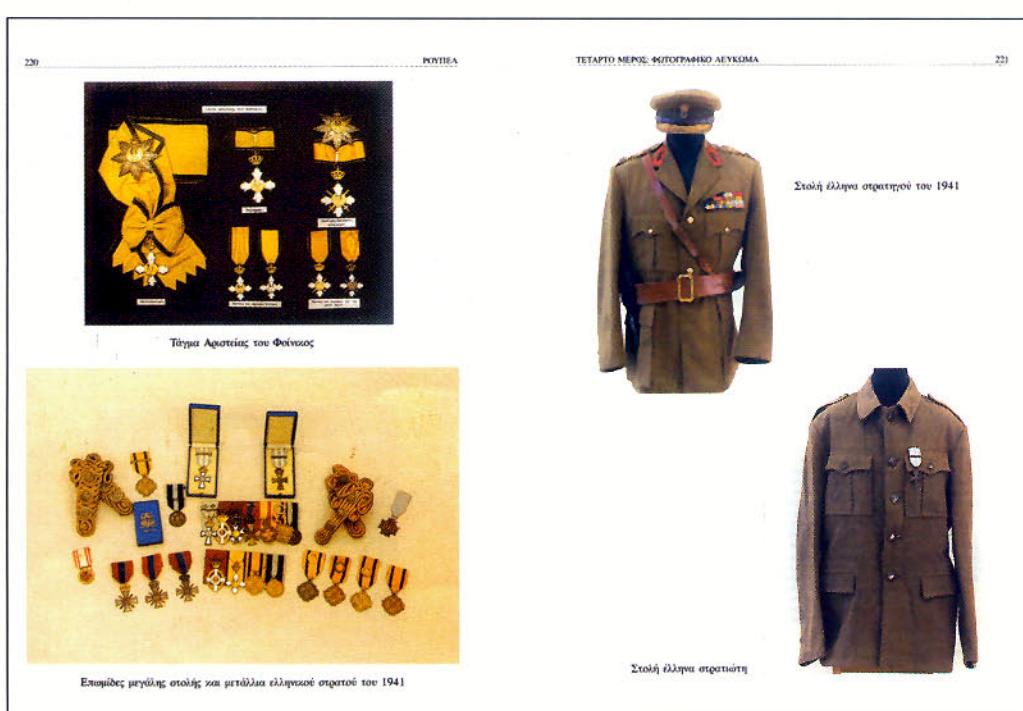

διαμορφώσει μια αρκούντως ικανοποιητική εικόνα.

Το τέταρτο μέρος καταλαμβάνει το φωτογραφικό λεύκωμα. Υπάρχει μια ανέκδοτη σειρά γερμανικών φωτογραφιών προερχόμενη από την συλλογή ενός Γερμανού παλαιμάχου. Αν και οι φωτογραφίες αναφέρονται στην δράση των Ορεινών Κυνηγών -στους οποίους ανήκε ο παλαιμάχος- και που βεβαίως δεν πολέμησαν στο ίδιο το Ρούπελ αλλά σε άλλο τομέα, εν τούτοις είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες ως θέματα και καλοτραβηγμένες, προσθέτοντας έτοι επιπλέον υλικό για αυτήν την μάχη που έως τώρα χαρακτηρίζοταν από σχετική έλλειψη. Το τελευταίο τμήμα του βιβλίου καταλαμβάνουν τα συλλεκτικά αντικείμενα του ίδιου του συγγραφέως, που αποτελούν μια από τις κορυφαίες συλλογές του είδους στην Ελλάδα και που μέρος τους έχει εκτεθεί πολλές φορές σε εκθέσεις ανά την επικράτεια.

Κατ' αυτόν τον τρόπο το παρελθόν δένει με το παρόν δίνοντας μια σφαιρική άποψη για το τότε και το τώρα, τόσο απαραίτητη, κατά τη γνώμη μας, για τον αναγνώστη, που μετά την ιστορική αφήγηση αναζητά ενδόμυχα το τι απομένει σήμερα.

Συνολικά πρόκειται για μια αξιόλογη εργασία και οπωσδήποτε μια γενναία απόπειρα να βγει επιτέλους το ελληνικό ιστορικό βιβλίο από τα στενά του πλαίσια και πέρα από τις συνήθεις εκδόσεις για την Αρχαία Ελλάδα, να παρουσιασθεί ισότιμα με ανάλογα έργα της διεθνούς βιβλιογραφίας για θέματα σχετικά με τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Μάνος Μαστοράκος.

Ρούπελ-Απρίλιος 1941

Η ηρωική αντίσταση των οχυρών του Συγκροτήματος Σιδηροκάστρου

Συγγραφέας: Γιώργος Χαρωνίτης

Εκδόσεις: Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο (ΕΛΙΑ)

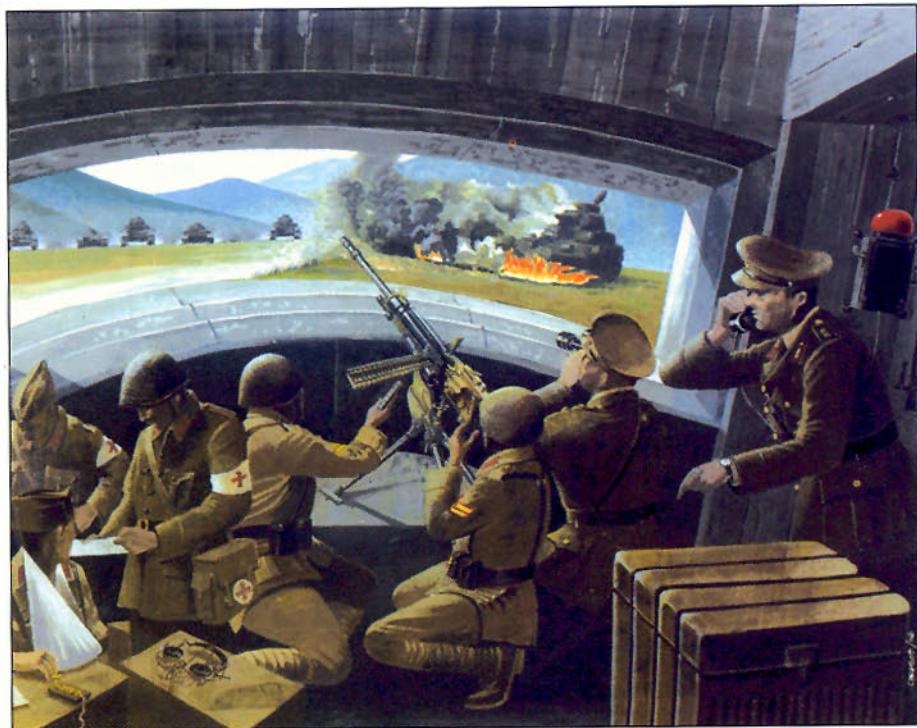
Διαστάσεις: 24 x 30,5 (ύψος x πλάτος)

Σελίδες: 130

έγχρωμες σημερινές. Στην δεύτερη ενότητα αναφέρονται τα γεγονότα πριν την εκδήλωση της γερμανικής επιθέσεως με αναλυτική παρουσίαση των σκοπών της επιθέσεως, του σχεδιασμού και την παράθεση στοιχείων για τις ελληνικές και γερμανικές δυνάμεις που

Μια ακόμη έκδοση για το Ρούπελ που συμπίπτει χρονικά με την προηγουμένως παρουσιασθείσα για το ίδιο θέμα. Το ΕΛΙΑ μέσα στα πλαίσια των δραστηριοτήτων του για την διαφύλαξη της ιστορικής μνήμης και επιθυμώντας να τιμήσει τους πολεμιστές της Γραμμής «Μεταξά», προέβη στην εν λόγω έκδοση που και αυτή έχει ως επίκεντρό της το οχυρό Ρούπελ καθώς και τα λοιπά οχυρά που συναποτελούσαν το Συγκρότημα Σιδηροκάστρου.

Ο ιστορικός Γιώργος Χαρωνίτης έχει οργανώσει το Λεύκωμά του σε 4 ενότητες. Στην πρώτη παρουσιάζεται η ιστορία κατασκευής των οχυρών της παραμεθόριας ζώνης και της στενωπού του Ρούπελ. Εικονίζονται οι κατόψεις χαρακτηριστικών έργων μέσω των οποίων ο αναγνώστης μπορεί να σχηματίσει μια σαφή εικόνα του τι αντιπροσωπεύει ένα απλό ή διπλό πολυβολείο, φάτνωμα πυροβόλου κ.ο.κ. Τα σχέδια αυτά συνοδεύονται και από αντιστοιχες φωτογραφίες είτε εποχής είτε

9
ΑΠΡΙΛΙΟΥ

Επίσημη Βασική Σημαία της Ελληνικής Δημοκρατίας που χρησιμεύει από την Επανάσταση του 1821 έως την Επανάσταση της Κρήτης το 1941. Η σημαία αποτελείται από έναν μπλε τονισμό με έναν άσπρο σταυρό στην κάτω μέρη και μια χρυσή λιονταρίδα στην κορυφή του σταυρού. Η σημαία αποτελείται από έναν μπλε τονισμό με έναν άσπρο σταυρό στην κάτω μέρη και μια χρυσή λιονταρίδα στην κορυφή του σταυρού.

Στρατιωτικό Μουσείο Αθηνών, Αρχείο Εθνικής Επανάστασης, Αριθ. 100.1.100. Στο ίδιο μουσείο διατίθεται η σημαία της Επανάστασης της Κρήτης.

έδρασαν στο χώρο ευθύνης του Συγκροτήματος Σιδηροκάστρου καθώς επίσης και των αντιστοίχων προετοιμασιών πριν την έναρξη των μαχών.

Στην τρίτη ενότητα περιγράφονται λεπτομερειακά οι μάχες στο Ρούπελ και στα γειτονικά οχυρά συνοδευόμενες από αδημοσίευτο φωτογραφικό υλικό γερμανικής προελεύσεως, το οποίο έχει στην κατοχή του ο κ. Μιχάλης Τσαρτσίδης. Αυτός ο τελευταίος διατηρεί στο Σιδηρόκαστρο ένα αξιολογότατο Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο στο οποίο εκτός από εκθέματα λαϊκού πολιτισμού περιλαμβάνει μοναδικά συλλεκτικά αντικείμενα που έχουν συγκεντρωθεί από τα πεδία μάχης των οχυρών της Γραμμής «Μεταξά». Έχοντας αρχίσει τη συλλογή του ήδη από την περίοδο του πολέμου αντιλαμβάνεται κανείς ότι το υλικό του διακρίνεται όχι μόνο για την αρθρονία του αλλά και για την καλή του κατάσταση. Στον κ. Τσαρτσίδη και την συλλογή του, ο συγγραφέας αφιερώνει, δικαίως, ιδιαίτερο τμήμα προς το τέλος του βιβλίου.

Στην τέταρτη ενότητα περιγράφονται συνοπτικά οι μάχες στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη ενώ το Λεύκωμα συμπληρώνεται με τον λεπτομερή κατάλογο των πεσόντων του Συγκροτήματος Σιδηροκά-

στρου. Ο κατάλογος συμπληρώνεται και με ορισμένες φωτογραφίες φονευθέντων Ελλήνων μαχητών, ομολογουμένως μια αξιοσημείωτη σκέψη, που αποτελεί έναν ελάχιστο φόρο τιμής για το σύνολο των νεκρών που αντιπροσωπεύονται απ' αυτές τις εικόνες.

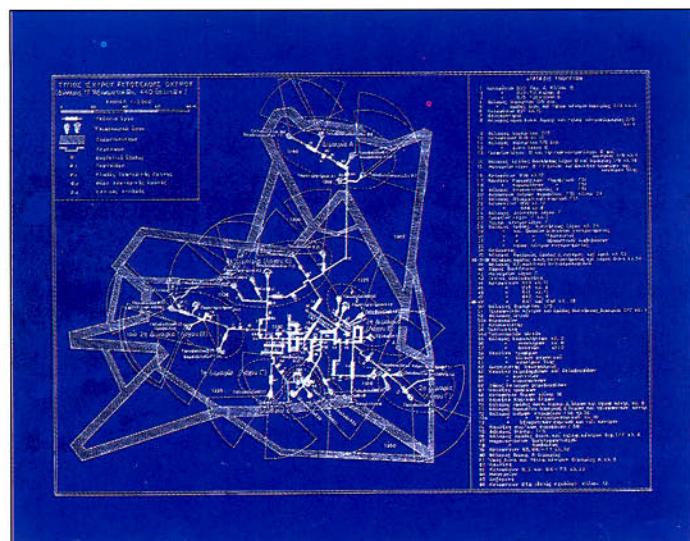
Πολύ αξιόλογη είναι και η πλούσια εικονογράφηση καθώς το Λεύκωμα κοσμούν έργα του Φρειδερίκου Κάραμποτ. Η τεχνοτροπία του, που είχαμε την ευκαιρία να εκτιμήσουμε σε πρόσφατη έκδοση έργων του με θέματα από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο στην Ελλάδα πάλι από το ΕΛΙΑ, διακρίνεται για τους συμβολισμούς και τον έντονο χρωματισμό και την πρωτοτυπία της, συντελώντας έτσι ουσιαστικά στην εν γένει εντυπωσιακή και επιμελημένη εικόνα του βιβλίου. Το κείμενο έχει γραφεί με γλαφυρότητα έτσι ώστε παρά την λεπτομερή αφήγηση των γεγονότων, να μην κουράζει τον αναγνώστη.

Η ύπαρξη πολυαριθμών υποστήματος μειώσεων με παραπομπές και επεξηγήσεις όχι μόνο τεκμηριώνει το κείμενο αλλά και βοηθά παράλληλα τον ενδιαφερόμενο αναγνώστη να ανατρέξει στις μνημονεύσματα πηγές.

Η έκδοση του Λευκώματος έγινε δυνατή με την ευγενική χορηγία του ιδρύματος «Σταύρος Σ. Νιάρχος», που στο παρελθόν έχει επίσης συνδράμει το έργο του ΕΛΙΑ.

Εν κατακλειδί πρόκειται για ένα έργο που θα ικανοποιήσει τον Έλληνα αναγνώστη για το συγκεκριμένο θέμα αλλά που παράλληλα θα μπορούσε άνετα να παρουσιασθεί και στην διεθνή αγορά καθώς παρουσιάζει άρτιο επιστημονικό ύφος συνδυασμένο με εξαιρετική εικονογράφηση.

Μάνος Μαστοράκος

Χρήση επιλεγμένων δεδομένων

Η πανεπιστημιακή ομάδα συνεργάτες από την ΕΕΙ και την Καρδιολογική Επιχείρηση Οικο-
γενεών (ΚΕΟ), που γίνεται για την πρώτη μέρα μελέτης (επιλεγμένης ροής, ρυθμού
προβολής), προσδιορίζει την θέση των περιφερειακών συστημάτων κ.λ.π., στην παγκόσμια
ανάπτυξη φροντίδας ιατρικής (ΑΜΕΙ), περιλαμβανομένης της τεχνολογίας μελέτης
εργασιών, που αποτελείται από την παρατήρηση της παραγωγής των περιφερειακών
συστημάτων. Οι δύο νεότερες συγχρηματοδοτήσεις από το 2015 που επενδύθηκαν
πάντας με την έρευνα της ΕΕΙ, για την πλήρη προώθηση των στόχων αριστερά.

Το λόγο της επιλογής των δεδομένων, είναι απλά αποτέλεσμα της ΑΜΕΙ, που
αποτελείται πραγματικά διεθνώς αναγνωρισμένη διανομέα. Για την παρατήρηση της παγκόσμιας
ανάπτυξης φροντίδας ιατρικής, η ΕΕΙ διαθέτει την πιο πρόσφατη, πιο αποτελεσματική
εφαρμογή που παρέχει την πιο ακριβή πληροφορία για την παραγωγή των περιφερειακών
συστημάτων. Λόγω αυτού που απορρέει από την παρατήρηση των δεδομένων
την Τελική Οργάνωση της ΕΕΙ, η Επιχείρηση Οικογενεών έχει προτάσει στην Επιτροπή Μεταρρύθμισης
για την παραπομπή περιουσιακών συστημάτων σε διάφορα γεράρετα.

Τι οφέρει το πανεπιστημιακό δεδομένο σύντομη περιοδική με γραπτό¹
άρθρα για την προώθηση από γραμμές που δεν είναι πάντα πιο αναπτυγμένες
επιχειρήσεις, όπως η Επιχείρηση Οικογενεών. Επίσης, παρέχει την πιο απλή
και αποτελεσματική πλατφόρμα για την παραγωγή των περιφερειακών συστημάτων
με περιορισμένο διάστημα και φυσιογνωμία των με τη μονάδα που παραγράφεται.
Έτσι έτσι η οργάνωση μη πράγματι δύσκολη και αποτελεσματική γίνεται.

Για την πρόσβαση λαμβάνονται όλα τα αναπτυγμένα πρόγραμματα, την ημέρα πλή-
τυπούς ενημέρωσης. Η παραγωγή των περιφερειακών συστημάτων πραγματοποιείται
σε περιορισμένη πλούσια παραγωγή, που περιλαμβάνει περιορισμένη πλούσια
και πρόσφατη παραγωγή. Στην πλούσια παραγωγή περιλαμβάνεται και πρόσφατη πλούσια
παραγωγή περιορισμένη πλούσια παραγωγή. Το παραγράφημα περιλαμβάνει όλα τα πρόσφατα έργα
που εξαπλώνονται τη δομή της οργάνωσης σε περιορισμένη πλούσια παραγωγή. Το πρόσφατο

Енди Окторп тұрғында, көбін өзін шағыншылдан тән күнде Абайның Көлемесі Галы тұрғындағы тәсілдердегі тәсілдердегі мәдениеттің өмірінен шынайы болған. Енди Окторп тұрғында, көбін өзін шағыншылдан тән күнде Абайның Көлемесі Галы тұрғындағы тәсілдердегі тәсілдердегі мәдениеттің өмірінен шынайы болған.

◀ Zeitraum aus dem Archiv auswählen
Anmerkungen: G122_2015 ist die Archivierungsfunktion nur im Bereich Sozialer Zeitraum